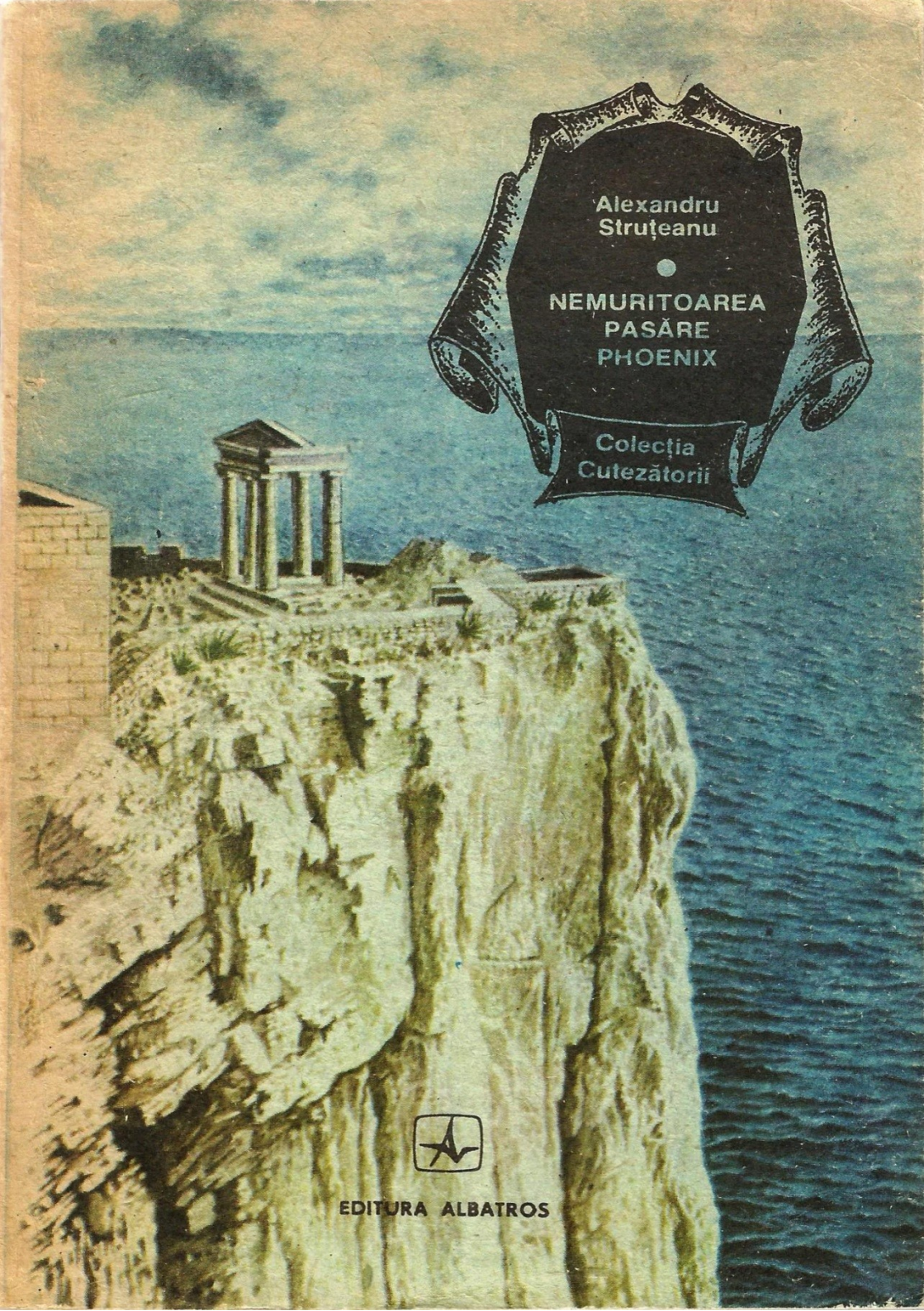
Alexandru
Struțeanu
NEMURITOAREA
PASĂRE
PHOENIX
Colecția
Cutezătorii
EDITURA ALBATROS

Coperta de NICOLAE MOCANU

ALEXANDRU STRUȚEANU

NEMURITOAREA PASĂRE PHOENIX

EDITURA ALBATROS

Bucureşti • 1988

Pentru MAICA și IRINA:
umbre mereu prezente,
mereu aproape inimii mele,
întâiele cititoare
ale manuscrisului acestei cărţi.

In memoriam

Cineva într-o zi te-a luat, Euridike, de mână
ducându-te foarte departe
prin negura care desparte.
În întunericul meu locuieşti
de-atunci ca o stea în fântână.
Când nicăieri nu mai eşti,
eşti în mine. Eşti, iată, Aducere-aminte,
singur triumf al vieţii
asupra morţii şi ceții.

BLAGA — Epitaf pentru Euridike

CARTEA ÎNTÂI

PARTEA ÎNTÂI

Cap. I

Aproape de nonele lui septembrie, al optulea an[1] de când pe tronul imperatorilor Romei se urcase fratele cel mic al flavianului Titus, Domitian, o galeră cu trei rânduri de vâsle lua largul spre Pontul Euxin, din micul port roman Scyllacum[2] aşezat în partea de răsărit a capului Brutium[3].

Corabia era aproape nouă şi-l ducea cu ea pe Lucius Rufus, patrician şi mare comandant militar, al cărui frate era praefectul Bythiniei. Lucius Rufus primise veste că fratele lui se afla în Heraclea, şi, cu voia împăratului, mergea să-l vadă. Dar nu era numai simpla călătorie de plăcere în care se vor întâlni două rude, la un ospăţ îmbelşugat pe malul mării. Băştinaşii din Galatia şi Cappadocia începuseră să se mişte, legiunile praefecturii aveau nevoie de arme şi baliste: astfel de maşini transporta trirema lui Lucius Rufus, împreună cu specialiştii necesari.

Până în Bosporus au avut vreme frumoasă şi vânt prielnic. Byzantium rămăsese departe, cale de două răsărituri de lună, cu cupolele-i strălucitoare şi pomi întinşi ca nişte suliţe înverzite spre cer. Trirema lungea ţărmul cu toate pânzele desfăcute, iar mateloţii, soldaţii şi chiar nobilul Lucius Rufus mulţumeau zeilor că peste scurt timp vor arunca ancora în golful puţin adânc al Heracleii, sfârşindu-şi călătoria cu bine. A treia zi, vântul a stat şi marea s-a posomorât. Cârdurile jucăuşe de delfini care însoţeau corabia se cufundară în adânc. Zăpuşeala făcu loc vântului.

Cei o sută douăzeci de sclavi înlănţuiţi la rame îşi încordară puterile; ciocanul de iemn al hortatorului — supraveghetorul — bătea din ce în ce mai repede ritmul, biciul ce şi-l ţinea înfăşurat de pumnul drept şuiera tot mai des pe spinările goale, lucii de sudoare.

— ...Mai repede! Mai repede!

---

[1] *Urcarea pe tron a lui Domitian* — 5 septembrie, anul 81 e.n.

[2] *Scyllacum* — în partea de sud a peninsulei italice (Calabria).

[3] *Brutium* — în partea de sud a peninsulei italice (Calabria).

Ca nişte uriaşe aripi de lemn, cele trei rânduri de vâsle urcau şi coborau după loviturile de ciocan; pânzele au fost înfăşurate în grabă. Cârmaciul dădea însă resemnat din cap: un nor negru acoperise soarele, lăţindu-se pe întregul cuprins al cerului. Curând zăpuşeala deveni de plumb, apoi începu să urle vântul şi se porni furtuna.

Era una din furtunile acelea iscate din senin, destul de obişnuite în Pont, despre care povestiseră atâtea corăbierii greci, mai înverşunate decât furtunile din Mare Nostrum[1] sau chiar decât cele din Oceanus Atlanticus. Corabia se depărtă de ţărm, altfel furia valurilor ar fi aruncat-o printre stânci. Cârmaciul a trebuit să fie legat la cârmă, cinci dintre balistele mari fură luate de apă. Catargul principal se frânse în două şi prinse sub el grămadă de oameni.

Lucius Rufus coborî în pântecele galeriei, în chiurmă, şi-l lovi pe hortator peste gură, cu mâna-i încărcată de inele.

— Mai repede... mai repede, câine!

Două zile şi două nopţi a durat furtuna.

După asta, cerul începu să se limpezească şi soarele ieşi din nori. Vântul îşi schimbase direcţia. Trupurile morţilor au fost aruncate în mare. În partea dinapoi a triremei, unde erau magaziile, năvălise apa. Zece din vâslaşii şirului de jos pieriseră înecaţi. Îi zvârliră şi pe ei în mare.

La asfinţitul soarelui, veghetorul, cocoţat în vârful singurului catarg rămas, scoase un strigăt:

— *Terra!* Pământ!

Toţi se grămădiră pe punte. În faţa lor se zărea o dungă cenuşie, pe care sclipeau, în vârful unui monticul înverzit, nişte coloane roşii.

Comandantul galerei se încruntă. Asta însemna că furtuna îi abătuse spre nord, şi că în loc de ţărmul Asiei Minor, se rătăciseră pe coastele Daciei Pontice: cetatea şi templul roşu nu puteau fi decât ale Tomisului.

★

Straja de la prova triremei, ancorată destul de departe de portul cel mare al cetăţii, se plictisea, rezemată în suliţă.

Parte din soldaţi coborâseră pe mal, împreună cu comandantul. Ceilalţi dormeau; sforăitul lui Aurelianus Marcellus,

[1] *Mare Nostrum* — Marea Mediterană.

adjutantul lui Lucius Rufus, răsuna mai tare decât al tuturor. Straja se gândi că pentru mâine şi pentru zilele cât vor sta la Tomis, până vor drege stricăciunile furtunii, li se promisese vin, câte o jumătate de ulcică de cap de om, dacă treaba merge repede şi bine. Tot era ceva, vinului din cetăţile pontice i se dusese vestea. Se mai gândi că cei de pe mal petrec acum de mama focului, cu mâncare bună şi femei. Comandantul l-a luat cu dânsul şi pe hortator: la târgul de sclavi de mâine, uriaşul get cu ochi mici va alege alţi zece vâslaşi în locul celor zvârliți în mare.

Romanul privi cerul: luna începuse să descrească. Depărtându-se de marginea de lemn a bordajului, se-n-dreptă spre gura care cobora în fundul galerei. Puse piciorul pe prima treaptă şi aruncă o privire înăuntru.

Duhoarea înăbuşită a trupurilor omeneşti înghesuite acolo îi izbi nările. Sub lumina pe sfârşite a opaiţului mare de lut agăţat de o grindă, prinşi cu fiare călite de rame — un rând de lanţuri după mijloc, altul ferecat la mâini — vâslaşii dormeau. Erau câte doi la o ramă, şaizeci de rame, în trei rânduri succesive de zece, treizeci pe o parte, treizeci pe partea cealaltă. Între cele două şiruri era un coridor strâmt de trecere. În liniştea legănată de clipocitul valurilor, nu sunau decât lanţurile celor care se mişcau prin somn.

Oprit la intrarea vizuinei rău-mirositoare, soldatul îşi plimbă căutăturile indiferente pe trupurile aproape goale, brăzdate de cicatricile plesniturilor de bici. Erau mulţi şi amestecaţi. În dreapta, la ramele thalamite şi zygite[1], în afară de câţiva ocnaşi, mai toţi erau britanni sau germani, unii în vârstă, prăzi de război de pe timpul lui Nero. La ramele de sus, plângeau prin somn numidieni cu pielea de culoarea abanosului. Pe stânga se aflau iliri, thraci şi daci căzuţi prizonieri în sângeroasele lupte de dincolo de Danubiu, când căpățânile lui Oppius Sabinus, guvernatorul Moesiei, şi ale generalului Cornelius Fuscus[2] împodobiseră trofeele noului rege dac, Decebal.

Străjerul îşi îndreptă statura şi reveni afară. La templul roşu aflat pe stânca din fața triremei, cățuia se aprinsese: flăcările ei verzui jucau pe chipreşii din jur. Vântul purta zvon de glasuri, se cânta în greceşte o litanie tristă de îngropăciune. Sprijinit de catarg, soldatul se bucura că peste puţin îi va veni schimbul şi

[1] Ramele *thranite, zygite, thalamite* (grec.) — de sus, din mijloc, de jos.
[2] *Cornelius Fuscus* — general roman, înfrânt de daci în 87 e.n.

că, în sfârşit, va putea să-şi culce şi el capul pe umplutura de păr de capră, să doarmă cum dormeau toţi.

Dar nu dormeau toţi.

În gaura vâslaşilor, la una din ultimele rame thranite, un om privea încordat fitilul pâlpâind şi pe stinse al opaiţului. Părul lung şi barba roşcovană crescută în sălbătecie nu reuşeau să-i aspreascâ trăsăturile. Umbrele aruncate de opaiţul ce se legăna sub grindă tremurau în fâlfâiri repezi pe trupul înalt şi voinic. Bărbatul nu mişca, aproape nu respira: ochii albaştri, cu pleoapele pe jumătate lăsate, aţinteau flacăra opaiţului. În câteva minute flacăra avea să dispară, opaiţul nu mai fusese umplut de când cu furtuna.

Încet, el îşi luă mâinile de pe vâslă şi încercă din nou lanţul înfipt în peretele cataphragmatei. Cuiul de fier care ţinea belciugul se clătină uşor — şi el ştia bine că dacă ar fi tras mai opintit l-ar fi desprins. Inima-i bătea tare, cum bătea ciocanul blestematului de Daizu... Trei ani dorise clipa asta, trei ani lungi şi chinuitori. Tresări, fiindcă flacăra opaiţului palpită uşor, se lungi şi dispăru, ca trasă de ceva nevăzut, pe gâtul vasului de lut.

Bărbatul apucă lanţul, se lipi cu umărul de perete şi-şi încordă muşchii. Cuiul se îndoi, lemnul pârâi încet. Belciugul ieşi afară. În faţa bărbatului, spinările celorlalţi se ridicau regulat, în respiraţie. În spate nu mai avea pe nimeni, tovarăşul lui de vâslă murise de o săptămână. Era singur şi — pentru întâia oară după trei ani — *aproape* liber. Lanţurile de la mână a fost o jucărie să le desfacă, erau împletite din verigi subţiri şi uşoare, să nu stânjenească mişcările la ramă. Apoi îşi supse pântecele şi-l umflă brusc; vinele de la tâmple i se îngroşară. Trăgând cu amândouă mâinile în lături, slăbi strânsoarea cercului de fier ce-i încingea mijlocul. Copcile plesniră. Era liber.

În aceeaşi clipă, ilirul din faţa lui întoarse capul.

— Dezleagă-ne pe toţi, dacule, şuieră. Iute... până nu vine hortatorul!

Îl simţiseră. Mai încercaseră ei şi altă dată să se revolte, într-o insulă grecească din Marea Egee. Un sfert pieriseră în suliţe sau sub pedeapsa vergilor şi a biciului. Poate nici el n-ar fi încercat, dacă uitându-se pe fereastra vâslei, n-ar fi văzut cetatea, verdeaţa şi cerul pe care strălucea soarele cel veşnic. Poate nici asta nu l-ar fi mişcat. Dar îi auzise pe soldaţi spunând că furtuna le aruncase corabia la Tomis... Tomis, oraşul de la Marea-cea-mare, de pe pământul lor, pe care-l cotropiseră

legionarii Romei! Însemna că până la Dunaris, în linie dreaptă, sunt trei zile de mers pe jos şi două cu carul, iar pe ţărmul stâng al fluviului, câmpia, dealurile împădurite, şi, în fund, cu culmile scânteind în zăpadă, munţii, munţii lui pe care nu-i mai văzuse de trei ani!

Când Daizu plecase cu Lucius Rufus şi grupul de soldaţi, hotărârea lui era luată. Văzuse bine că lanţurile erau slăbite, lupta cu valurile le slăbise şi mai mult. Orice s-ar întâmpla, va fugi. Cum, nu ştia, dar va fugi.

Ilirul întors spre el se agită şi strigă:

— Desfă-ne şi pe noi! Fraţilor, Scoris şi-a rupt lanţurile!

Strigătul îi trezi pe toţi din somn. Fiarele începură să zornăie, se ridicară glasuri uimite. Chiar de-ar fi vrut să-i elibereze, murind pân-la unul în încercare, acuma era prea târziu.

Scoris, sări jos pe coridorul dintre bănci, strângând încă în pumn capătul de lanţ de care atârna greoiul belciug rotund. Corabia se legănă, o voce urlă răguşită:

— Ce-i gălăgia asta, blestemaţilor?

Hortatorul cobora repede treptele, urmat de soldatul de strajă.

În fine, după trei ani, cei doi daci se aflau faţă în faţă. Ochii lui Scoris vedeau aievea bătălia aceea cu romanii, la poalele pădurii de brad, casele satului pârjolite, oamenii tăiaţi şi vitele sugrumate, agăţate de copaci. Vedeau aievea bătălia aceea pe care ar fi câştigat-o, dacă Daizu nu i-ar fi trădat, Daizu, omul care se căsătorise cu sora lui, Daizu, transformat acum într-un sălbatic crud ce nu îndrăznea să i se uite în priviri, dar îi scuipa în mâncare şi în cana cu apă, îl bătea cu biciul.

Trupul lui Scoris nu făcu decât un salt. Pumnul cu belciugul trăsni ca o măciucă. Se auzi osul pârâind şi răcnetul de agonie al celui doborât pe trepte, cu ţeasta sfărâmată. Soldatul ţinu piept, dar Scoris îl apucă de picioare, repezindu-l rostogol peste Daizu, şi năvăli afară.

Pe punte alergau soldaţi. Scoris se năpusti printre ei, încălecând balustrada şi se aruncă în valuri.

Cap. II

Grămadă de suliţe se abătură zbârnâind după el.

Alarmaţi de zuruitul lanţurilor, de strigătele celor de sub punte, toţi se învălmăşeau la balustradă, aproape fără să-şi dea seama ce s-a petrecut, vociferând şi gesticulând.

Aurelianus Marcellus ieşi de sub cortul cu ciucuri galbeni, izbind cu latul gladiului pe cei mai zăpăciţi, potolind forfota, cu zâmbetu-i dispreţuitor: mâine, nebunul care a îndrăznit să fugă va fi prins, dacă nu cumva l-au şi înhăţat cei de pe mal. Apoi dete ordin să se controleze legăturile celorlalţi sclavi, să se aprindă încă un opaiţ la catarg şi să sune tabirele de alarmă.

Bucăţile de lemn prinseră să bată pe pieile de oaie, întâi mai încet, pe urmă din ce în ce mai iute. Noaptea se umplu de sunetele înfundate. Străjerii de pe ziduri lungiră gâtul. Deosebeau în răpăitul tabirelor mesajul ce li se comunica tot mai insistent: tobele spuneau că de pe trirema ancorată de câteva ceasuri la plajă fugise un om. Loviră şi ei tingirile de aramă într-o doară şi, rezemându-se în suliţe, se uitau la galera plină de lumini mişcătoare şi chemări, aşteptând curioşi să vadă ce-o să se mai întâmple.

★

Printre stâncile de la poalele zidurilor dinspre răsărit ale cetăţii, cufundat aproape în întregime în apă, Scoris se oprise tremurând.

Începea să-şi simtă trupul de plumb, apa era rece, iar valurile îl izbeau cu furie din toate părţile. Trebuia să se depărteze cât mai mult de corabie, spre partea aceea înverzită de pe mal şi pe care o văzuse prin fereastra vâslei: acolo nu erau ziduri, stâncile abrupte înlocuiau întărirea făcută de mâna omului. Înotă pe sub valuri, respirând rar şi fără să se arate vederii. După câteva sute de metri, picioarele îi atinseră fundul şi apa îl trase dintre bolovani.

Un nor subţire ascundea luna. Săltă din apă şi începu să se caţere pe stânci. Tălpile goale îl dureau, palmele jupuite de vâsle ardeau ca la flacără, dar cu o ultimă opintire ajunse în vârf: dincolo de povârnişul prăpăstios avea să afle neapărat un adăpost, zorile se iveau în curând.

Îşi opri răsuflarea: la douăzeci de paşi de el, întoarsă cu spatele, una din străjile de pe ziduri sta nemişcată; luna ieşită din nor făcea să-i scânteieze coiful şi platoşa. Câteva pietricele alunecară la vale. Soldatul întoarse capul, scrutând tenebrele. În drumul ei, o piatră căzu în cuibul unui pescăruş ascuns într-o

crăpătură de stâncă. Pasărea ţipă supărată şi-şi luă zborul bătând puternic din aripi. Soldatul făcu legătura între zgomot şi zborul păsării, înaintă un pas, dar se răzgândi. Săltându-şi umerii voinici, se depărtă legănându-se.

Scoris sări ca o pisică zidul de bolovani, deasupra căruia se înălţa clădirea cu coloane a templului roşu, şi se lungi la pământ. Se afla acum într-o curte mare înecată în bălării, umbrită şi mai mult de frunzişul bogat al chipreşilor şi platanilor. În faţa lui, templul roşu cu coloane plutea în flacăra verde a unor cățui aprinse chiar la intrare. Un miros dulceag şi parfumat de alge arse acoperise grădina pustie.

Simţi o teamă nelămurită. Mai văzuse el temple, romane sau greceşti, până-l legaseră la vâsle. La Roma, împreună cu alţii, era scos uneori din hrubele circului, să care piatră pentru drumuri şi lăcaşuri de rugăciune. Se târî până la treptele templului şi rămase ghemuit, cu simţurile la pândă. Nu se auzea nimic, afară de vântul care clătina vârfurile copacilor şi de vuietul mării. Privi prin uşa deschisă a templului: nici din sala cufundată în penumbră nu răzbătea vreo mişcare.

În aceeaşi clipă, de pe zid se auzi zăngănit de scuturi şi scrâşnet de pietriş sub paşi. Un grup de soldaţi se apropia de grădină, vorbind tare. Inima-i zvâcni puternic; îi luaseră urma! Intră în templu şi se ascunse în firida de lângă uşă. Soldaţii discutau afară, dincolo de zid. Curând însă plecară, şi îşi dete seama că trebuia să fi fost schimbul gărzii. Oftă uşurat, şi oftatul îi muri pe buze: draperia roşie din mijlocul templului, slab luminată de opaiţele agăţate de-o parte şi de alta, se trase în lături şi patru bărbaţi învestmântaţi în alb apărură de dincolo de ea, cu spatele la el, ţinându-şi mâinile la piept și capetele plecate.

Fără un cuvânt, cei patru se despărţiră câte doi, la dreapta şi la stânga, ridicând braţele spre statuia descoperită de draperie. Era o sculptură a zeului luminii, un Apollon din Dellos, gol şi mândru, ridicat pe un soclu pătrat. La fiecare colţ al soclului ardeau înfipte în trepieduri subţiri de aur făclii unse-n ceară. La picioarele statuii, întins pe lespezile de marmură, zăcea un mort îmbrăcat şi el în alb, cu faţa acoperită de un giulgiu străveziu. Unul din preoţi se plecă şi ridică un vas aşezat la capul mortului, turnând din el pe trupul înţepenit, apoi cu toţii se prosternară, lipindu-şi fruntea de marmura rece. Un fel de vaiet plângător urcă spre bolţile templului. Din nefurile laterale ale cellei se

desprinscră alţi preoţi. Cu făclii aprinse în mâini, înconjurară statuia şi începură să cânte, tânguindu-se.

Un zgrumţurat îl făcu pe Scoris să tresară şi să-şi întoarcă privirile spre uşă. O umbră se furişa în templu şi la jumătatea naosului se opri: era un lynx cu blana cenuşie, semănată de pete galbene şi cafenii, un exemplar tânăr şi voinic; aşezat pe burtă, ciulea urechile ascuţite, aţintind flăcările ce jucau în mâna preoţilor. Coada groasă şi scurtă îi zvâcnea uşor.

Preoţii tăcuseră. Unul din ei urcă soclul, sărută picioarele zeului şi vorbi un timp tare, în greceşte. Apoi, ridicară cu toţii mortul pe braţe, traseră draperia şi se îndreptară spre ieşirea din templu.

Scoris se ghemui mai adânc în firida lui unde un şir de trepte suiau spre un fel de lojă ce da spre naos şi privi în jos: preoţii înaintau încet, ţinând mortul pe braţe şi capetele plecate; lynxul se sculă şi merse în întâmpinarea lor, cu spatele arcuit şi coada dreaptă, miorlăind alintat. Se luă săltând după preoţi, frecându-li-se de picioare. Preoţii ieşiră afară. Scoris auzi cum lunecă zăvorul pe dinafară.

Rămăsese încuiat sub bolţile de piatră, singur cu zeul din dosul draperiei roşii...

Cap. III

Carele negustorului grec, pornite de cu noapte din Tomis, se depărtaseră destul de mult de cetate. Soarele lucea palid pe cerul de toamnă, încercând să destrame ceaţa mării, abătută peste câmpuri.

Drumul mergea încă pe ţărm; la picioarele, celor care însoţeau poverile, valurile verzi se scurgeau pe nisipuri, împreună cu ţipetele pescăruşilor. Cetatea nu se mai vedea.

Ca şi la plecarea din munţii transdanubieni, unde negustorul fusese cu mărfuri şi de unde-l luase ca tâlmaci pe omul care călătorea în fruntea convoiului, cu femeia în spatele lui, ca şi la plecarea din cetate pe acelaşi drum de întoarcere — în afară de strictul necesar, la amândoi le scoteai vorba din gură cu cleştele. Negustorul se uita la ei, tolănit într-unul din care.

Bărbatul îşi scosese bunda, îndoind-o la oblâncul şeii de lemn. Cămaşa pe care o purta era din pânză groasă de in, desfăcută la piept şi cu mânecile largi ţesute în floricele mărunte, de lână neagră. Prin deschizătura cămăşii i se vedea

atârnând la gât mica pungă de piele umplută cu pământ de la Dunaris, să-i poarte noroc. Femeia îşi sprijinea mâinile de umerii vânjoşi ai bărbatului şi privea drept înainte, la câmpurile îngălbenite şi uscate. Negustorul nu înceta să se minuneze de chipul ei încremenit şi frumos, întristat de ochii mari, depărtaţi, cu gene dese şi răsucite.

Poate doar tovarăşul ei de călătorie îi înţelegea tăcerea împietrită; şi el se gândea că la Tomis îl văzuse pe Daizu, coborât din corabia romană. Poate, de asemenea, se mai gândea că, dacă s-ar fi aruncat în jos pe treptele portului, ar fi înfruntat uriaşul cu biciul privindu-l drept în ochi, scormonindu-i străfundul străfundului sufletului. Pe urmă, i-ar fi implântat în piept, până-n plăselele de argint, pumnalul mic ascuns în cingătoare, împlinind dreptatea. Da, ar fi putut s-o facă, şi şi-ar fi pierdut viaţa şi el şi Tepit. Judecătorul lui Daizu nu sta în lumea aceasta; cândva, se vor întâlni cu toţii pe pragurile împărăţiei fără de sfârşit a lui Zalmoxe, viteji şi mişei laolaltă. În noua viaţă de dincolo de cea pământeană, se vor alege toate: degeaba se zbate inima de păsăruică şi se întunecă chipul femeii. Ea nu e vinovată cu nimic.

...Când în noaptea aceea cu lună, liniştea pogorâse la poalele pădurii, ultima rămăşiţă a micii lor oştiri se retrăgea spre adâncurile văii muntelui. Puţinii rămaşi fugeau din faţa năvălitorului, şi nu s-au oprit decât în inima codrului, descurajaţi şi înfrânţi. Anii fuseseră, pentru toţi, ani răi şi potrivnici. Ogoarele rodiseră puţin, turmele pieriseră sub colţii fiarelor flămânzite, bărbaţii cei mai înţelepţi se irosiseră. Ultima solie trimisă Marelui-Călător-prin-Nori, în primăvară, nu murise străpunsă de suliţe, şi nici ceilalţi aleşi. Zeul cu faţă albastră era mohorât şi supărat. Romanii trecuseră fluviul, împingându-şi legiunile până în satele de sub munţi, iar moartea şi cenuşa se aşternuseră în urma lor. Satul lui şi al femeii ce călărea în aceeaşi şa cu el fusese printre primele izbite. O zi şi o noapte, mâna de oameni luptase deznădăjduit. Oştenii cu coifuri strălucitoare erau gata să-şi rupă rândurile, aprig secerate de topoare, săbii şi săgeţi înmuiate în cucută. Atunci trădase Daizu. Valea întărită a fost înconjurată şi a început măcelul. El abia s-a putut târî în pădure, cu o săgeată înfiptă în spate. Tarabostes şi oameni de rând căzuseră prinşi. Satului i s-a dat foc şi apele au fost otrăvite. Biruitorii, ajutaţi de ticăloşia lui Daizu, s-au retras în grabă spre fluviu, cu prăzile lor...

Bărbatul îşi întrerupse gândurile şi se răsuci în şa. Câţiva călăreţi îi ajunseră în galop, smucind frâiele în dreptul primului

car din convoi. Caii sforăiau, frământând pământul pe loc cu picioarele lor subţiri. Călăreţul din frunte ridică palma, poruncitor.

Slujitorii apucară boii de coarne, iar negustorul sări jos din car, speriat, subţiindu-şi buzele. Dar el era grec şi ştia că vorba dulce şi linguşirea reuşesc mai adesea să înmoaie pornirile brutalilor cetăţeni ai imperiului. Numai zâmbet, se apropie de decurionul[1] care îi oprise în drum. Îl salută cu o voioşie prefăcută. Oşteanul se uită prost dispus la el, domolind din pumn neastâmpărul armăsarului frumos de rasă galică. Cum sta înfipt în şa, arcuindu-şi pieptul sub platoşa plină de incrustaţii, nu prevestea nimica bun.

— Unde mergeţi? întrebă răstit.

— Ne ducem la antrepozitul de la Hierasus, şi-aceştia sunt slujitorii mei, se grăbi să răspundă negustorul.

Decurionul aruncă o privire spre oamenii din faţa boilor.

— Ce-aveti în care?

— Sămânţă, undelemn, niscai podoabe. Vrem să mai aducem de dincolo de fluviu ceară şi cojoace...

— Cercetaţi sacii, spuse scurt celălalt şi-l luă în piept cu armăsarul.

Negustorul sări într-o parte, înghiţindu-şi înjurăturile. Soldaţii descălecaseră şi scotoceau fiecare car încărcat în parte. Nici nu dezlegară sacii: îşi împlântau în ei vârful gladiului. Chiupurilor mai mari făceau să le sară astupătorile, tot din gladiu.

Întors în şa, munteanul dac asista la scenă fără un cuvânt. Decurionul păru să-şi dea brusc seama de prezenţa lui, şi mai ales de căutătura-i întunecată.

— Cine-s ăştia doi?

— Sămânţa e a lor. Vin de pe ţărmul stâng al fluviului, mi-au fost tâlmaci. Au închiriat câteva care de la mine. Se-ntorc la ai lor.

Romanul îşi îmboldi armăsarul şi se-ndreptă spre dac. O clipă, îl măsură lung.

— Eşti transdanubian, barbarule?

Munteanul dete din cap.

— Şi femeia?

— Şi.

— Arată-ţi palmele.

[1] *Decurion* — grad de ofiţer de cavalerie în armata romană, având sub comanda sa o *turma*, compusă din 30 de oameni. (Iniţial, 10.).

Munteanul lăsă dârlogii şi-i arătă dosul mâinilor.

— Vrei să-mi ghiceşti viitorul? spuse încet.

Soldatul aţinti pielea bătucită, crăpată pe alocuri în muncile de toate zilele.

— Curiozitatea este unul din defectele de care nu pot să mă dezbar, interveni negustorul. Ce căutati cu atâta înverşunare? Vi s-a spart vreo magazie la Tomis, umblaţi după furi? Trebuia să-mi cereţi tabula cu permisul, semnată şi garantată de obştea negustorilor cetăţii.

Făcând semn soldaţilor să încalece, decurionul se plecă în şa şi-l apucă de pieptarul de piele, ţinându-l strâns şi forțându-l să se ridice în vârful picioarelor.

— De curiozitate te-aş putea vindeca eu, dar n-am timp. V-aţi întâlnit cu cineva pe drum, v-a întrecut vreun călător dinspre Tomis?

— N-nu, se bâlbâi grecul, de astă dată înfricoşat şi spânzurat în mâna celuilalt ca un crăpcean în cârlig. N-am mai văzut pe... pe nimeni...

— Dacă minţi, îţi frâng grumajii! Azi-noapte a fugit un sclav de pe o galeră romană ancorată la cetate, pe el îl căutăm.

Îi dete drumul îmbrâncindu-l, îşi îmboldi armăsarul şi o porni galopând în susul făgaşului, urmat de ceilalţi soldaţi. Curând dispărură după o colină.

— Inghiţi-v-ar infernul, scrâşni negustorul, amenințând şleaul pustiu cu pumnul. Hai, strângeţi grăunţele, le spuse slujitorilor. Astupaţi găurile de la saci!

Carele umblară întreaga zi. Odată cu căderea nopţii, dejugară boii, se opriră sub un mal şi aprinseră focul. Căluţul munteanului îşi urmărea stăpânul ca o umbră. Celelalte animale se trântiseră în iarbă. Bătuseră aproape douăzeci de milia.

Femeia munteanului scoase din desagii atârnaţi la şa o pâine pătrată de secară, brânză uscată de oaie, ceapă şi un drob de sare. Bărbatul rupse pâinea în două, îi dădu femeii o bucată. Tăcuţi, se apucară să mănânce. Femeia se mai sculă o dată şi se-ntoarse cu o halcă de pastramă de capră. Munteanul o înfipse în pumnalul subţire, cu plăsele de argint, şi-o plimbă îndelung prin flacăra focului, pe o parte şi pe alta, până se scurse toată grăsimea. De asemenea tăie pastrama în două, şi una din ciozvârte o puse pe pâinea femeii.

— Mănâncă, zise în limba lor. Nu gândi mai mult decât trebuie, şi, mai ales, nu gândi la lucruri ce nu pot să se întâmple.

Femeia rămase nemişcată. Într-un târziu, se întoarse spre bărbat şi se uită cu ochii ei mari la el.

— A fugit un sclav din galera romană, şopti.

Bărbatul nu răspunse.

Negustorul se culcase în carul lui, fără să mai îmbuce ceva: doar o ulcică cu vin, pe care o dete pe gât dintr-o sorbitură. După ce acoperiră focul cu cenuşă, femeia şi însoţitorul ei se retraseră mai la o parte, învelindu-se cu bundele. Stelele clipeau deasupra lor, iar femeia gândea: „Sunt trei ani de când am rămas singură, în port cernit şi cu sufletul plin de lacrimi. Femeile se depărtează când le ies în cale, bărbaţii scuipă în urma mea şi zvârlă cu bolovani. Tata a pierit în luptă, mama a murit când am deschis ochii la lume. Fratele meu Scoris este în robie, iar Daizu, pe care nu l-am dorit, dar mi l-au dat ceilalţi de bărbat, este şters pentru totdeauna din viaţa pe care mi-ai hărăzit-o. Cine l-a îndemnat pe omul care doarme alături de mine să-mi înţeleagă disperarea? Trei ani m-a ocrotit, s-a luptat cu ceilalţi, să-i facă să înţeleagă că pornirea lor n-are rost şi că-l urăsc pe Daizu mai mult decât toţi la un loc. A fost singurul care şi-a pus viaţa în joc, s-o scape pe a mea... şi nu mi-a cerut nimic în schimb. Cum să-i mulţumesc?“

★

După trei zile, munteanul îşi struni căluţul şi îşi înălţă trupul. O miazmă lâncedă de mâl şi peşte uscat în soare se abătea în golul dintre dealuri. Peste vegetaţia ce se pierdea în aburii câmpului, sclipea apa unui râu.

Ajunseseră la Dunaris.

Iar mai târziu, pe coasta râpoasă, căluţul înaintă şi-şi muie copitele în valurile galbene, prinzând să se adape. Pe celălalt mal, cerul se sprijinea de pământul cunoscut atât bărbatului cât şi femeii din spate. Încet, femeia îşi desprinse din urechi cerceii de argint cu pietre de hematită neşlefuită şi-i zvârli în apă.

Aceştia erau cerceii căsătoriei, dar munteanul nu-i văzu gestul: imobil, cu nările resfrânte, respira mirosurile ce-i veneau de dincolo de râu.

Cap. IV

Într-una din văile munţilor înălţaţi dincolo de marele fluviu, ardea un foc în pădure.

Mica poiană în care ardea focul era plină de făpturi omeneşti, unele în picioare, altele ghemuite jos, pe muşchiul crescut la poalele brazilor, parte stând pe buturugi tăiate. Nu se aflau acolo decât bărbaţi de diferite vârste şi aşezaţi după rang şi vechime. Chiar lângă rugul focului sta nemişcată fruntea satului, tarabostes bătrâni, purtând comanace de blană de miel tunsă mărunt. La câţiva paşi în spatele lor, făceau cerc războinicii. Mai departe, aproape de pădure, se strângea amestecat restul satului, împreună cu băieţii tineri cărora încă nu li se dovedise bărbăţia decât în căţăratul pe stâncile de piatră ale muntelui, la căutarea ouălor de vultur sau în creşterea câinilor de vânătoare. Femeile şi fetele rămăseseră în sat. Din poiană, după o bucată de drum făcută prin sihla pădurii, dădeai de un torent cu apa curgând în mici cascade. Pe malul lui se aflau casele joase, alcătuite din bârne încheiate şi acoperite cu cioplitură de lemn.

În dreapta focului din mijlocul poienii, un bolovan teşit şi lunguieţ — rămăşiţă a prăvălirilor muntelui — servea ca altar de jertfe. Ochii tuturor erau aţintiţi într-acolo, căci sfântul, venit din văgăuna lui de pe creste, se apropiase cu paşi mari de bolovan, ţinând sus cuţitul ofrandei. Pe bolovan, se zbătea legat un berbecuţ negru.

Preotul murmură ceva nedesluşit, şi cuţitul scânteie în întuneric: cu o mişcare îndemânatică, tăişul cuţitului spintecă burta berbecuţului în lung; preotul îşi vârî una din mâini în rana deschisă şi scoase afară inima animalului şi măruntaiele, punându-le în dreapta bolovanului. După aceea, din vârful cuţitului îşi lăsă pe frunte o mică pată de sânge. Răsturnându-şi capul pe spate, în direcţia lunii ascunsă de norii joşi şi repezi, el strigă cu o voce puternică, fluturându-şi barba lungă:

— ...Aşa cum au încetat bătăile inimii acestea şi a pierit orice suflu de viaţă din trupul pe care ţi-l dăruim, tot aşa mâhnirea şi mânia ta să se şteargă: ca urma spălată de ploi, ca tulpina frântă de floare, îndreptată iar sub razele-ţi binefăcătoare, părinte Zalmoxe!

Îşi plecă fruntea în piept şi rămase ţeapăn câteva momente. Vântul foşni printre brazi, şi trunchiurile se legănară, scârţâind. Adunarea din jurul focului scoase un oftat: zeul răspundea.

Preotul se clinti din nemişcarea lui, luă inima berbecului înjunghiat şi o zvârli în rug. Carnea începu să ardă cu flacără. Prinzând apoi maţele şi răsucindu-le în jurul unui băţ cu crăcan, preotul le plimbă deasupra focului.

Rând pe rând, falnicii tarabostes se duseră să le fie drămuită, în cănile de lemn, puţina scursoare de seu, reîntorcându-se tăcuţi la locurile lor.

Sfântul coborât din munte jupui berbecul şi întinse pielea pe bolovan. Bucata de blană o lua cu el, în pustietatea în care-şi petrecea zilele; când va veni timpul rece, cu ea şi cu altele de acest fel îşi va încălzi ciolanele bătrâne. Carnea goală rămânea pe piatra din poiană, să sature pofta câinilor, a vulturilor sau a fiarelor ce vor îndrăzni să se apropie de sălaşul omului. Dacă n-o să mai rămâie nimic, nici un os, asta arăta că zeul le-a fost binevoitor şi rugile ascultate.

După ce dădu ocol de trei ori focului, oprindu-se de fiecare dată să se uite la luna umbrită de nori, preotul se aşeză în dreapta primului dintre tarabostes, îşi încrucişă braţele slăbănoage la piept şi încremeni, uşor încovoiat, la pândă. Pe chipul lui zbârcit şi colţuros, cu sprâncene groase de două degete şi şuviţe albe amestecate cu barba încâlcită, flăcările focului ţeseau jocuri de lumini şi umbre. Ochii duşi în fundul capului erau şterşi şi fără expresie. Părea bătrân de nu-i mai puteai socoti vârsta.

Primul şi mulţi alţi tarabostes vorbiră îndelungat şi cu gesturi largi. Adunarea încuviinţa prin murmure înăbuşite spusele căpeteniilor. Aproape toţi se tânguiră de secetă, de boliştea iscată printre vite, de triburile de lângă Dunaris, fugite spre nord din pricina romanilor care trec mereu fluviul pe malul stâng, pârjolind holde şi bordeie. Zalmoxe îşi întorsese faţa de la dânşii... de ce se întunecase? Azi, soldaţii învestmântaţi în fier, cu pulpare strălucitoare, chiuie de război în câmpie şi-n lăstărişurile fluviului, dar mâine, rândurile lor or să se ivească iar în satele de la poalele muntelui: căci dincolo de munţi, pe podişul plin cu râuri, prundişurile lucesc în aur, pietrele au fier şi argint, dealurile, sare... Ce se va întâmpla atunci, dacă zeul nu mai ştie de ei?

Ultimul care s-a sculat de lângă foc, zornăindu-şi podoabele de la cingătoare şi de la încheietura mâinilor, a fost Tanusa, şi toţi se uitară cu atenţie la el. Strămoşii lui se luptaseră cu anarţii

şi cu britolagii[1], neamuri de care nu se mai ştia nimic. La rândul său, bătrânul drept şi voinic, privind ager şi nepieziş din ochii-i albaştri-cenuşii, fusese unul din cei care se împotriviseră lui Silvanus Aelianus[2], cu aproape patruzeci de toamne în urmă. Tanusa se cumpăni de pe un picior pe altul, îşi scutură pletele cărunte şi-şi înfipse degetele în cingătoarea cu paftale. Podoabele sunară iarăşi, clincănind.

— Prea cuviosule, spuse întors spre preot, te-am chemat din munte să ne sfinţeşti focul. L-ai sfinţit. Inima berbecului a ars, şi stăpânul tău şi al nostru a dat poruncă vântului să ne spună că mulţumeşte pentru jertfă.

— A mulţumit, mormăi preotul, privind mereu la foc.

— Peste o zi sau două ai să sui muntele, şi noi o să rămânem singuri, cu necazurile noastre. Cinstiţii tarabostes au vorbit de necazurile acestea. Dar, oare, stăpânul tău şi al nostru a luat seama la ele? În seara asta ochiul lui e roşu şi învelit în nori. A primit jertfa — o primeşte totdeauna. Dar ce ne poţi spune de întristările lui? Ce are de gând de aci-nainte? Dacă e supărat cu ceva, cum putem să-l împăcăm? Ceţurile le-am gonit cu săgeţi, am lăsat pentru un timp să se înmulţească colunii şi bourii, fără să-i mai fugărim prin pădure, am împerecheat la timp oile, şi în fiecare zi, pe piatra din poiană am pus o ulcică cu lapte crud. Dar turmele ne pier şi pruncii ni se nasc stâlciţi. Am trimis un om să aducă hrană, şi omul acesta nu mai vine. Treizeci şi cinci de apusuri de soare au trecut de când a plecat. Uită-te la flăcări, cuviosule, şi spune-ne: de ce toate acestea pe capul nostru? Cu ce am greşit?

Tanusa tăcu. Mulţimea începu să ofteze, aşteptând răspunsul preotului. Preotul se plecă şi mai mult spre foc. Brusc, sări în picioare şi-şi ridică braţele la cer.

— Aţi uitat blestemăţiile anilor trecuţi? ţipă ascuţit, izbindu-şi pieptul cu pumnii încleştaţi. V-aţi uitat prinşii şi schilodiţii? Aţi uitat de neamul lui Daizu, care l-a făcut pe marele stăpân să se scârbească de voi şi de toate faptele voastre? Dacă solul pe care o să-l trimiteţi printre stele va şti să se roage de iertare, dacă va

[1] *Anarţi, Britogalli* sau Britolagi — populaţii celtice migratoare, venind dinspre apusul Europei.

[2] *Tiberius Plautius Silvanus Aelianus* — guvernator al Moesiei prin anii 57—67, în timpul domniei lui Nero, a transferat la sud de Dunăre cca 100 000 de „transdanubieni”.

şti să-i spună limpede căinţa voastră, poate nemuritorul Zalmoxe să se înduplece să-şi destupe urechea şi la rugile voastre!

— Solul a fost ales, spuse Tanusa. Să fie adus Araspe, adăugă şi se aşeză cu trupul drept.

Războinicii din spate se mişcară. Trei din ei se apropiară de foc. Cel din mijloc avea capul descoperit, părul legat cu o cârpă albă, şi era în cămaşă.

Băiatul salută căpeteniile şi pe preot, apoi înţepeni plin de îngâmfare: marea cinste care i se făcea îl ridica deodată deasupra tuturor. Preotul îi plimbă pe faţă căutătura ochilor lui şterşi şi fără viaţă. Punându-i o mână pe umeri, rosti încet:

— Să nu-ţi fie frică, fiindcă eşti nemuritor. În faţa stăpânului să nu tremuri. Să-i spui stăpânului că vrem să ne-nconjure iar cu darurile lui.

— Am să spun.

— Să-i spui că aşteptăm să alunge arşiţa, furtunile şi boala, ridică glasul preotul. Că o să aducem jertfe ca şi pân-acum, dar să ne ferească de toate relele şi să alunge soldaţii străini ce au spurcat malurile fluviului cel mare. Să-i mai spui că ne umilim şi că-i cinstim preoţii.

— Am să spun, repetă Araspe.

— Zalmoxe te aşteaptă, încheie preotul şi sărută solul pe amândoi obrajii.

— Ridicaţi steagurile! ţipă Tanusa.

Din rândurile războinicilor, purtătorii de dracoane înălţară balaurii cu trup de piele şi capete de aramă. Vântul umflă pieile ca pe nişte foale. Trecând prin gura deschisă a monştrilor, se prefăcu într-un vâjâit prelung şi modulat.

Alţi cinci războinici ieşiră dincolo de tarabostes şi foc. Lângă piatra jertfelor îşi înfipseră adânc coada suliţelor în pământ. Araspe şi însoţitorii săi veniră cu paşi mari acolo. Cei cinci războinici se traseră mai la o parte. Araspe îşi netezi pletele şi, înclinându-se în faţa mulţimii, ridică o palmă:

— Am să caut să nu uit nici un cuvânt din ce mi s-a poruncit să-i spun zeului. Priviţi, arătă el luna ieşită din nori, Zalmoxe e nerăbdător să mă cunoască!

Adunarea tropăi a încuviinţare. Cei cinci războinici îl apucară pe Araspe de mâini şi de picioare şi, legănându-l de câteva ori în aer, îl zvârliră în sus: trupul făcu un salt şi căzu pe spate în suliţe; zvârcolirile trupului încetară când, lunecând în jos în suliţe, Araspe se zgârci într-o tresărire, cu faţa spre cerul

înstelat. Pe buzele lui rămăsese întipărit zâmbetul triumfător şi puţin nedumerit, cu care intrase în moarte.

Preotul se apropie de el, scrutându-i obrazul.

— E mort.

— E mort, repetă mulţimea, şi strigătul ei bucuros clocoti în pădure. Zeul ne ascultă!

Se repeziră spre suliţe, cuprinşi de o nemaipomenită bucurie.

Nimeni nu luă seama la lătraturile înverşunate ce se auzeau, depărtat, din sat. Scârţâitul unor care pluti dus de vânt până în poiana din pădure; câţiva deveniră atenţi, dar toate acestea se petreceau aidoma în fiecare seară, când se strângeau vitele şi se pregătea cina pe la case. Tribul era numai ochi şi urechi la bombăneala preotului descântând mortul, să-l desferece de vrăjile lumeşti. Săgetătorul era pe sfârşite, soarele abia mai încălzea în drumul lui spre Capricorn. Araspe murea între două zodii rele: sfântul trebuia să alunge duhurile ce-ar fi căutat să-i ţină încă sufletul pe pământ.

Dar forfota încetă ca prin farmec. O chiuitură lungă umplu pădurea, iar crăcile, astupând poteca ce cobora în sat, se desfăcură trosnind. Munteanul care fusese la Tomis şi trecuse de două ori Dunaris apăru în poiană. Alături de el, pentru întâia oară la o astfel de adunare şi călcând vechile obiceiuri, tremura Tepit.

Cap. V

Omul privi fără o vorbă focul, hoitul sfârtecat al berbecuțului, vârfurile suliţelor ieşind prin pieptul lui Araspe; sâltându-şi umerii, merse cu călcătura îndesată la preot, îngenunchie şi-i sărută vestmântul. După aceea se sculă şi salută adunarea.

— M-am întors, rosti limpede. Fraţii mei şi satul întreg pot să fie mulţumiţi, căci tocmai de la marea cea mare am adus cinci care cu grăunţe, pentru sămânţă. Câmpia-i pustiită de dogoare, fluviul a scăzut la jumătate. A trebuit să fac drum lung — iată-mă înapoi.

Tăcu şi-şi duse mâinile la cingătoare. N-avea nici o podoabă, dar Tanusa zâmbi mulţumit: Comozou făcea parte din neamul lui — şi, neamul acesta vajnic şi întărâtat păstra gesturi prin care-i alegeai de ceilalţi. Zâmbetul îi pieri însă când văzu la marginea pădurii femeia, uitându-se înfiorată şi dintr-o parte la suliţele în al căror fier însângerat bătea luna.

— Ce caută femeia la sfatul bărbaţilor? răcni cu mânie. De când a ieşit datina? Sau poate Comozou a învăţat-o de la sciţii şi geţii de pe celălalt ţărm al fluviului?

— Nu m-am ţinut de învăţat datini, răspunse rece Comozou. M-aţi trimis să aduc hrană pentru anul viitor. Am adus-o. Din graiul conducătorilor şi al războinicilor au pierit cuvintele de mulţumire? E mai uşor să dojeneşti decât să lauzi?

Tanusa se încruntă şi mai tare. Încă nu înţelegea de ce, dar simţea înfruntarea celuilalt. Mulţimea însă înţelegea. Începu să murmure.

— Femeile n-au păşit niciodată în poiana jertfelor, şi legea e dată pentru toţi, se răsti şi tarabostele Manite, cel cu un singur ochi sub sprâncenele dese. Hrana-i una, şi legea-i alta. Femeia blestemată a lui Daizu să plece!

— Să plece! strigă preotul, acoperindu-şi faţa cu o cută a mânecii vestmântului.

Comozou încercă să se stăpânească. Un val fierbinte îi urcase în piept.

— Părinte, se înclină spre preot, femeia am luat-o cu mine s-o apăr de urgia dezlănţuită a satului. Nu e fecioară de măritat: poartă maramă neagră, şi acum trei ani a rămas singură ca oricare dintre văduvele noastre. Ştim toţi de aici, cum şi de ce. Trei ani mi-a muls oile, mi-a aprins focul seară de seară şi a ţesut pânză la pieptenul războiului la care a împuns şi mama mea. Se opri, apoi strigă cu o voce răscolitoare: Jur pe sufletul duşilor de pe lumea aceasta, jur pe sufletul meu care odată şi odată va da socoteală Marelui-Călător-prin-Nori, că nici ochiul, nici cugetul şi nici fapta mea n-au necinstit-o! Este mai curată decât în prima zi a cununiei! Dacă ar fi rămas în sat când am pornit, satul ar fi ucis-o; dacă aş fi lăsat-o *acum* acolo, se-ntâmpla acelaşi lucru. Femeia mă însoţeşte pretutindeni, ca pe o cerboaică puiul ei. Aţi uitat că fratele ei şi-a pus viaţa în joc s-o scape pe a noastră, pe a copiiilor noştri?

— Noi vrem ca femeia lui Daizu să plece din sat, răspunse Tanusa. Toate blestemele şi nenorocirile din pricina ei sunt. Să treacă dincolo de munte şi să-şi piardă urma!

— Aşa e! se agită mulţimea. Să plece!

— Şi Comozou, dacă vrea să-şi schimbe arcul pe ţâţe muiereşti, n-are decât s-o urmeze! ieşi înainte un războinic înalt, înfăşurat într-o bundă din blană de lup.

Se lăsă o linişte desăvârşită. Comozou îşi coborî încet mâna la plăselele pumnalului din cingătoare.

— Femeia va rămâne aici, unde s-a născut şi-şi are firul neamurilor, spuse încet.

— Nu tu o să hotărăşti, dădu din cap Manite, şi comanacele bătrânilor încuviinţară cu demnitate.

— Să hotărască sfântul, zise Tanusa, mişcându-şi podoabele.

Preotul se retrăsese lângă bolovan, cuibărit jos, cu faţa spre foc. În şerpuirea flăcărilor, obrazul lui părea al unei păsări de pradă.

— Aţi trimis solul, începu supărat. L-aţi trimis fără să-l fi învăţat să spună şi asta. Femeia să stea departe de aşezările voastre, până suliţele vor străpunge un altul. Atunci bărbaţii au să sfătuiască, peste cinci toamne de-aci înainte.

Comozou ridică fruntea. O clipită scurtă se uită la ceata grămădită la câţiva paşi de el, pironindu-l cu ochi lucitori.

— Dacă aşa vrea Marele Duh, aşa se va face, se adresă preotului. Femeia va pleca, dar nu singură: vom pleca amândoi. Sunt oameni şi dincolo de munţi.

Le întoarse spatele. Tepit nu se mai afla lângă brazii de la marginea poienii. Dădu la o parte crengile şi începu să alerge pe poteca năpădită de frunzişuri. O găsi aproape de sat; sta la rădăcina unui fag şi plângea cu capul în pumni. Comozou se aşeză alături şi-i trecu palma pe obrajii uzi de lacrimi.

— Nu plânge, îi zâmbi. Tu eşti a mea, nu a satului.

Tepit îi luă mâna şi şi-o duse la buze. Abia atunci observă el că nu mai avea podoabe în urechi.

— Am aruncat cerceii în Dunaris, îngăimă femeia şi începu să plângă iar.

Comozou nu răspunse: razele de lună ivite printre cetini jucau în ochii ei depărtaţi. I se păru că sunt cei mai frumoşi ochi de femeie pe care-i văzuse în viaţa lui.

★

Priveghiul mortului fu hotărât pentru a doua zi seara, înainte de răsăritul lunii. Preotul nu asista la ceremonie. Când primele raze de soare alungară negurile de pe creste, urmat de un flăcău încărcat cu darurile satului, moşneagul porni spre ascunzătoarea sa din munte.

Odată cu căderea amurgului, satul se pregăti să-l cinstească pe Araspe. După ce-l îmbăiară în torent, trupul a fost adus în mijlocul satului, în bătătura măre închisă de cercul caselor de lemn. În vatra bătăturii a fost aprins focul obişnuit de ramuri de

brad. Întins pe maldărul de cetini, acoperit cu o pânză subţire, fericitul Araspe părea că doarme. Pe frunte avea o cunună din frunze de fag.

Până să răsară cornul lunii, trupul era al femeilor. Îmbrobodite şi cu părul despletit, parte din ele stau chircite lângă mort, clătinându-şi capul într-o parte şi în alta, fără durere sau regret. Obrajii le erau împietriți cu o severă resemnare. La capul mortului, mama şi surorile lui Araspe zâmbeau înfumurate. Nu numai că fiul va veghea asupra lor şi a urmaşilor lor, dar satul însuşi le va venera, plin de respect. La picioarele lui Araspe, văduvele şi rudele altor soli plecaţi la Zalmoxe glumeau cu mortul şi-l îndemnau să nu se sfiască să spună soţilor sau fraţilor, cu care o să se întâlnească printre stele, toate câte îi vor trece prin cap. Fecioarele şi fetele de măritat într-un an aşezau cina la mesele joase de la marginea bătăturii. Blidele şi cănile erau de lemn. Cupele domnilor de neam, de argint.

La răsăritul lunii, bărbaţii apărură şi se aşezară la masă.

Focul lumina din plin mortul, aşezat pe rugul de cetini din mijlocul vetrei satului. Tanusa îşi goli cupa în întregime şi-o trânti puternic de masă. Lemnul sună înfundat, împreună cu brăţările de la încheietura pumnului.

— Înainte de a ne veseli, să-l ascultăm pe Acrosa! strigă scuturându-şi pletele. Să ne cânte, fiindcă inimile tuturor sunt pline de mulţumire!

Un bărbat între două vârste şi cu barba creaţă se sculă de la masă şi se apropie de mort. Instrumentul pe care-l ţinea în mână era un fel de tavă rotundă, din scoarţă de copac, pe care erau întinse maţe uscate de peşte. Rezemându-şi scoarţa de piept, începu să lovească uşor maţele cu un băţ subţire şi lung: sunetele ieşite aveau o tonalitate ciudată şi stinsă, ca un zbârnâit uniform.

Acrosa nu cânta, psalmodia încet, cu pauze mari. Toţi ascultau în tăcere — pentru a câta oară urca zbârnâitul acesta spre luna calmă şi misterioasă, pentru a câta oară auzeau povestea cu păstorii, cu cei trei păstori, dintre care unul trebuia să fie omorât de ceilalţi şi lui puţin îi păsa? Cântecul se născuse cu mult înaintea lor, era vechi şi nu i se mai ştia obârşia; copilăria lor îndepărtată era plină de nopţi cu zbârnâitul ce creştea şi descreştea... mereu acelaşi şi parcă mereu altul. Când zumzetul încetă şi Acrosa lăsă braţele în jos, mesenii chiuiră, iar Tanusa îşi zvârli cupa plină în foc.

Femeile şi fetele ce stătuseră până atunci de-o parte se prinseră în joc. Băieţii tineri veneau cu un brad împodobit cu mere, nuci şi năframe, să nuntească mortul. Cei de la mese începură să dea peste cap burdufurile de piele, de capră, pline cu vin roşu. După un timp, Tanusa tuşi şi-şi şterse musteţile cu dosul palmei:

— Nu-l văd la masă pe Comozou, îi spuse vecinului din dreapta. Nu vrea să cinstească priveghiul? Sau găseşte că vinul nostru e mai puţin dulce ca vinul grecesc?

— Comozou a plecat, răspunse cel întrebat. Şi a luat cu el şi pe femeia lui Daizu.

Într-adevăr, cum răsărise luna, Comozou şi Tepit ieşiseră din sat. Cu femeia călare la spatele său, bărbatul trecuse torentul şi strunise căluţul la pas. Poteca pe care o urmau nu era aceea a suişului muntelui: mergeau spre apus, pe la poalele pădurii. Comozou avea arcul pus cruciş peste umeri. În traistele atârnate la şaua de lemn îndesase merinde pentru o lungă călătorie.

Cap. VI

Trei zile, templul care-l ţinea prizonier într-însul pe Scoris rămase închis. A patra zi, uşa scrâşni în ţâţâni şi lumina puţină a zorilor se strecură pe pardoselile de marmură albastră.

Ascuns în loja de deasupra naosului, fugarul tocmai se deşteptase din somn; la zgomot, se trase spre fundul lojei şi, cu fereală, privi prin golurile dintre frunzele de piatră ce decorau partea de sus a balustradei: un preot intrase în templu.

Lunecând în semiobscuritate ca o pată albă şi foşnitoare, preotul aprinse căţuile de la marginile draperiei roşii şi se rugă timp îndelungat, cu capul în piept. Apoi dispăru între faldurile draperiei. Reapăru după câteva secunde cu un trepied mic, pe a cărui tipsie se aflau ierburi uscate. Le dădu foc, presărând asupră-le jar luat din căţui. Rotindu-şi palmele prin fumul străveziu, preotul descântă algele, se prosternă în faţa trepiedului şi încremeni acolo, fără o mişcare. Când ierburile începură să sfârâie, se sculă şi ieşi din templu, trăgând zăvorul în urma lui.

Scoris pândi mult până să se ridice şi el, ciulind urechea. Dar se părea că nimeni nu va mai veni să tulbure liniştea bolţilor întunecate. Se repezi în dosul draperiei, îi era foame şi ştia că la piedestalul statuiei zeului erau resturi de ofrande — carne friptă,

fructe şi miere. În prima zi mâncase îngrozit. După ce se furişase în ascunzătoarea lui, aşteptase să se dezlănţuie mânia zeului furat şi jignit. Zeul îl lăsase însă să doarmă în pace; gândise că dacă nu s-a supărat, înseamnă că-i mulţumit să-şi împartă hrana cu dânsul. A doua zi, rupsese o bucată din mațele prăjite, zâmbind către chipul frumos al statuii. Îngenunchind, îi sărutase picioarele: „Nu ştiu cine eşti, Nemuritorule, dar îţi mulţumesc. De-am să scap vreodată de necazurile mele, îţi voi jertfi cei mai frumoşi berbeci din turmă. În fiecare an voi petrece veghind o noapte întreagă cu gândul la tine. Am zis.“

Suferea însă de frig, şi mai ales de sete. Răcoarea nopţilor din templu îl încerca tot mai chinuitor. Preoţii clădiseră într-un colţ o stivă de ierburi marine, pentru fumul căţuilor. Luase un braţ bun şi-l aşternuse pe piatra firidei: algele veştejite şi ţepoase nu reuşeau să-l încălzească mai mult decât lespedea goală. Şi apoi, cât putea sta în templu? E drept că loja era prăfuită, semn că nu mai fusese cercetată de destul timp, dar cine jura că n-o să fie de aci-nainte? Cu foamea era obişnuit — se puteau şterge apusuri şi răsărituri de soare, unul după altul, fără să îmbuce ceva. Pe galeră, de asemenea se învăţase să mănânce puţin. Niciodată nu dusese însă lipsă de apă.

Scoris se uita la statuia lui Apollon. Pe lângă seaca arşiţă, o uşoară ciudă i se cuibărea încetul cu încetul în inimă, împotriva zeului gol şi zâmbitor. Nu vroia să-l mai ajute; preotul de ce nu adusese şi apă? Lui nu-i era sete? Un mieunat gros venit din spate îl făcu să tresară, şi-n mişcare doborî trepiedul de lângă soclu. Se întoarse, cu muşchii strânşi. Mai avu timp să vadă, fugind speriată de bufnitura metalică a sfeşnicului cu trei picioare, o blană cenuşie care se opri în colţul cel mai întunecat al templului. De acolo îl aţinteau două puncte galbene, fosforescente: lynxul! Simţi că i se zbârleşte părul. Cunoştea răutatea animalului, pădurile de la el de acasă erau pline de pisici de-astea, cu straşnici colţi şi gheare, iar dacă aveau pui — mai grozave decât cea mai înverşunată lupoaică.

Lynxul mieună încă o dată şi începu să mârâie, stropşindu-se. Totuşi nu arăta a fi pornit pe rele; dimpotrivă, mârâitul i se transformă curând în tors. Doar mirosea cu zgomot spre omul din faţa lui. Scoris culese de jos trepiedul şi, cu un gest instinctiv, îl ridică deasupra capului. Era o armă teribilă, mâna-i puternică ar fi folosit-o cu iuţeală şi îndemânare. Nu avu nevoie să se apere: în acelaşi moment, lynxul făcu o săritură şi dispăru.

Scoris zgâi ochii. Animalul parcă se topise, intrase prin perete, pe legea lui dacă nu intrase prin perete, altcumva n-avea pe unde fugi! Dar uitase oare că sălbăticiunea asta era înzestrată cu daruri minunate? Carnea uscată de lynx, nu povesteau bătrânii satului, că vindeca ameţeala şi chiar somnul acela care te dobora uneori fără veste, ca o adevărată moarte? Udul lui nu se transforma în piatră de preţ, la primele raze ale lunii noi? Îşi învinse neliniştea. Merse la locul unde stătuse animalul, ţinând mereu încleştat în mână sfeşnicul de aur. Era pregătit să înfrunte mica bestie. Marmura lucie a zidului n-avea o scobitură. Cu toate astea, de undeva din dosul peretelui pictat, se auzea un murmur înăbuşit, iar murmurul acesta nu putea să-l înşele: era zgomotul unei curgeri de apă, şi dacă răzbătea până la dânsul, însemna că exista undeva o ieşire în perete, o gaură, o spărtură.

Se uită cu luare-aminte la fiecare lespede, la fiecare şănţuleţ săpat în piatră. Îşi înăbuşi exclamaţia: iată o crăpătură destul de mare, să poată trece prin ea şi un om voinic ca el! Pe acolo fugise lynxul, şi tot acolo urca şi vâjâitul apei. Fără să şovăie, aruncă trepiedul şi se strecură pe brânci prin crăpătură. Căzu într-un fel de jgheab umed şi vâscos, lunecă şi, rostogolindu-se, se opri în apă. O putoare grasă de noroi îl învălui de pretutindeni, împreună cu răceala pătrunzătoare a apei.

Bâjbâind în întunerecul plin de miasme, se sculă în picioare, creştetul capului i se lovi de tavanul gangului în care intrase. Mieunatul lynxului vibră aproape de el, apoi mai depărtat şi nu se mai auzi. Scoris pipăi în jur. Pereţii gangului rotunjiţi spre tavan erau din bucăţi de cărămidă smălţuită sau piatră şlefuită. Bolţile păreau a fi cioplite de mâna omului. Curentul apei îl lovea din spate, şi apa nu se putea scurge decât în mare, deci capătul hrubei se găsea în spate. Lynxul mieunase tot din spate... ascuns în vreun cotlon, poate se pregăteşte să-i sară în spinare. Ascultă atent. În afară de şurluitul apei nu se mai auzea nimic.

Se întoarse şi porni în susul mocirlei. Uneori intra în mâl până la genunchi, alteori, firul de apă abia-i trecea de glezne. Umbla mereu încovoiat: tavanul nici nu se înălţa, nici nu cobora. Mirosul urât prindea să se mai subţie, şi el bănui că tunelul trebuia să fie un apeduct părăsit. Dacă gura lui răbufneşte undeva unde sunt oameni? Nu-şi termină presupunerea. Glasuri răsunară sub bolţi.

Tunelul cotea, iar el tocmai se pregătea să-i urmărească direcţia, când se auziră vocile. Se lipi de perete. De ce lăsase trepiedul în templu? Luminiţele unor făclii ardeau în întuneric. În

pâlpâiala lor, zări câteva făpturi omeneşti nedesluşite, oprite la o oarecare distanţă de el.

Miorlăitul lynxului îi izbi în această clipă urechea, şi primi animalul în plin piept.

Cap. VII

O singură uliţă pietruită cobora de la templul roşu în port, dar aceasta nu era prea des umblată, căci capătul ei se înfunda în gropile thermei ce începuse să se construiască. De fapt, nici înainte de construirea thermei drumul nu fusese de folos decât proprietarilor de vile, care se refugiaseră departe de dughenele duhnind a peşte din centrul cetăţii, spre grădinile înverzite de pe înălţimile malului, de unde marea se arăta privirii din toate părţile.

Pe o bancă de piatră dintr-o astfel de grădină, sub ramurile unui ulm savant tăiate în formă de ciupercă, Tiberius Crispus contempla pierdut în gânduri spargerea valurilor de faleză.

Iubise întotdeauna marea, cu o pasiune stranie şi bolnăvicioasă. Sângele strămoşilor lui, crescuţi şi trăiţi de generaţii întregi ca stăpâni de întinse hotaruri în Apulia, pulsa şi în vinele lui cu o năvalnică încăpățânare; sinul iliric pe care toţi ai săi îl priviseră ca pe un dar al zeilor, deoarece le îmbelşuga recolta, pe el îl atrăgea mai presus de orice. N-avea ce face cu plugurile şi nici cu hambarele încărcate de rod, agricultura o dispreţuia. În furtunile abătute pe coastă se simţea ca un mânz liberat de suptul iepii. Se făcuse oştean, marinar — împăratul Titus, pe urmă Domitian îi încredinţaseră comanda unei părţi din galerele de război mediteraneene. Îşi trăise viaţa pe mare, o viaţă aspră şi frumoasă, a cărei amintire o va duce cu el până la sfârşitul vieţii.

Vântul trecu abia simţit prin frunzele ulmului, şi Tiberius Crispus reflecta cu amărăciune la viaţa *de acum*, goală şi lipsită de sens: căci romanul acesta mergând spre cincizeci de ani, cu părul uşor încărunţit, dar cu faţa senină, drapat în toga-i meşteşugit cutată, stând singur sub ulmul din grădina năpădită de fiorii toamnei târzii, era un exilat. Pământurile îi fuseseră confiscate, averea sigilată şi intrată în patrimoniul imperatorului. De patru ani îndura iernile aspre ale ţărmului pontic, mocnindu-şi supărarea şi deznădejdea... şi toate astea pentru că îndrăznise

să glumească o dată în public, despre felul cum îşi încăleca armăsarul de călărie Domitia Longina, nevasta lui Domilian. La început se rugase de iertare, prietenii săi din Roma încă nadăjduiau că furia soţiei împăratului se va domoli odată şi odată, după aceea se resemnase. Înaintea lui Domitian, Augustus se arătase înţelept şi binevoitor, totuşi, nu pregetase să-l îndepărteze pe Ovidius Naso, fiindcă adresase câteva versuri Iuliei. Oare poetul cu nas mare fusese iertat? Se prăpădise aici, printre barbarii geţi: „iată, în a geţilor ţară-s... ei bine, să mor printre dânşii!“ îi văzuse şi el mormântul, şi în faţa sarcofagului cu un Amor cu aripile frânte deasupra, îşi simţise sufletul prins de aceeaşi răceală ca şi cea de pe malurile îngheţate ale Pontului Euxin.

Fostul proprietar al vilei pe care o locuia în Tomis murise de lepră, undeva prin Siria. Nu avea familie, şi el cumpărase casa, împreună cu grădina, de la procuratorii cetăţii. Aici sus domnea liniştea, e drept, dar o linişte care-l scotea din minţi, mai ales când zi şi noapte zărea şi auzea ritmul mării, marea pe care nu va mai pluti niciodată!

Acestea erau gândurile zilnice ale exilatului, de la un timp, de-a dreptul obsedante. De pe aceeaşi bancă de sub ulm urmărise corabia lui Lucius Rufus intrând zdrobită în port, şi ieri, alaltăieri ca şi azi privise, tot de pe aceeaşi bancă, cum i se fac reparaţii, acolo jos. Zgomotul ciocanelor parcă îi bătea lui în creier... de câte ori nu supraveghease el lucrări asemănătoare! Lucius Rufus îl vizitase în seara sosirii, fiindu-i vechi prieten. Îl urâse ca pe un duşman: celălalt era liber şi stăpân pe propria-i viaţă. A lui depindea de perechea de pe tronul Romei.

Ajuns la constatarea aceasta, cuprins de oboseală, ar fi vrut să se prefacă în cenuşă, la fel cu cenuşa vegetală din grădina leprosului pe care nu-l cunoscuse şi nici nu-l va cunoaşte vreodată. La ce bun să mai spere? În ce să spere? La Roma existau Domitian şi lasciva lui soţie; ea, alături de Messalinus, povăţuitorul desfrânat al crimelor imperatorului, îl aruncaseră aici. Cât timp aceştia doi se vor răsfăţa în balcoanele palatului de pe Palatin, soarta lui n-avea nici o posibilitate de îndreptare. Totuşi, aşa cum îi spusese cu câteva seri înainte Lucius Rufus, desigur, căutând să-i redea curajul, în peninsulă toţi erau nemulţumiţi şi murmurau. Timpurile lui Caligula şi ale lui Nero încă nu sc uitaseră. Domitian ţine cu dinadinsul să le reînvie... parcă-i un blestem al zeilor cu ultimii cârmuitori: ani buni, legi drepte — apoi, pe măsura coborârii în vârstă, toate astea

transformate în jafuri, dezorganizare, omoruri şi acţiuni dementiale. Nu. Nu era un blestem al zeilor...

Crispus întoarse capul. Se auzeau paşi pe lespezile aleii, o tufă se dădu la o parte. În faţa lui se opri Pamphylus, sclavul gal născut în casa tatălui său la Apulia. Nu avea mulţi servitori. Afară de grădinar şi bucătar, care erau greci liberi luaţi din cetate, ceilalţi şase sclavi veniseră cu el în exil, de bună voie. Crispus era aspru, dar drept, şi de mult oamenii aceştia nu mai sufereau robia. Într-un moment de jalnică dezolare, le dăduse libertatea. Sufletele simple răsplătiseră gestul: îl urmaseră la Tomis, mâhniți de neputinţa lor în a întoarce soarta tristă a oşteanului înstrăinat.

— Am adus butoaiele cu nămol, spuse Pamphylus. Baia este pregătită.

— Spune-i masorului că vin imediat.

„De ce-i atât de vesel?“ se gândi după plecarea celuilalt. Sculându-se în picioare, mai rămase un moment sub ulm, privind soarele pe amurgite.

★

Pamphylus ocoli fântâna de marmură din mijlocul grădinii şi, părăsind aleea care ducea la locuinţă, se îndreptă spre zidul din fund al acesteia. Copacii înalţi şi bolţile de viţă sălbatică încolăcite printre ramuri îl ascundeau vederii. Se căţăra pe statuia aflată la poalele zidului, ferindu-se să nu lunece pe muşchiul ce acoperea trupul Venerei voluptoase, lungită pe un soclu alb.

Scoase un şuier de mierlă, repetând fluieratul de trei ori. După o trecere de timp, frunzele se agitară şi de partea cealaltă a zidului răsări un cap cârlionţat, cu doi ochi vii şi râzători: capul unei fete tinere, cu obrajii pârliţi de soare şi vânt.

— Ce vrei? spuse ea repede. Stăpânul e în grădină!

— De şi-ar frânge gâtul! Tăcu şi se uită la ea. Ce frumoasă eşti...

— Pentru asta m-ai chemat? zâmbi fata.

— Şi pentru asta... de ce n-ai venit cu noi sub templu?

— A trebuit să văd de copil.

— Diseară poţi să vii? Poarta e deschisă, suntem cu toţii treji. S-a întâmplat ceva.

— Ce?

— Afli diseară... vii?

— Am să caut să vin.

— Trebuie să ne sfătuim, Lilia.

Capul fetei dispăru printre frunzele de pe coama zidului.

Pamphylus ascultă paşii fetei dincolo de zid, cum alergau grăbiţi pe prundişul unei alei. Un clopoţel sună argintiu, destrămând vraja crepusculară pogorâtă peste grădină: Crispus intrase în baie şi avea nevoie de el.

Baia de fiecare seară era bucuria lui, totuşi, comparativ cu luxul casei de la Roma, totul arăta sărac şi de un confort stângaci. Leprosul mort în Siria se îmbogăţise în comerţul cu mirodenii şi blănuri; vila avea o înfăţişare pompoasă, de construcţie care vrea să arate că banul face orice, indiferent de origine. Negustorul avusese bani, dar îi lipsiseră gustul şi rafinamentul.

Reîmprospătat de fricţiunile masorului, Tiberius Crispus se trântise pe unul din divanurile scunde şi moi din dormitor, cu un manuscript în mână. Puţine libele recitea el mai cu plăcere, ca pergamenul acesta ilustrat destul de indecent — o ediţie frumoasă a *Satyricon*-ului lui Petronius. Citi o vreme, până adormi: uşor înduioşat de propria-i soartă care nici măcar frumuseţea morţii lui Petronius nu-i oferea. Cât va fi hotărât de zei, trebuia să trăiască în exil, aşteptând ca cineva să-şi aducă aminte de el... Crudă pedeapsă.

Când respiraţia îi deveni calmă şi regulată, draperia agăţată la intrarea camerei se trase puţin la o parte şi Pamphylus privi la el cu încordare. Convingându-se că doarme, se retrase în vârful picioarelor.

Afară ieşise luna. O lumină albastră plutea ca o ceaţă peste grădină. Pamphylus traversă curtea şi intră într-una din locuinţele destinate slujitorilor. La zgomotul făcut de uşă, cei câţiva inşi care se aflau acolo se ridicară în picioare. Pe masa din odaie, fumega subţire un opaiţ cu două găturI.

— Doarme? întrebă Pamphylus.

— Să ne grăbim, îndemnă unul din cei de la masă. E lună plină.

Pamphylus intră în odaia alăturată şi se opri în prag. Majoritatea slujitorilor lui Crispus erau neînsuraţi, toţi locuiau în aceeaşi încăpere. Odaia avea paturile aşezate unul lângă altul, acoperite cu piei sau blănuri. Şi aici lumina slab un opaiţ agăţat de perete.

De pe muchia patului cel mai apropiat, Scoris se uita la el. O tunică albă, cu mânecile scurte şi încheiată până la gât îi învelea

pieptul umflat. Şoldul încă îl durea, labele dinapoi ale lynxului zgâriaseră adânc şi cu furie. Sub cingătoarea tunicii date de cei care-i săriseră în ajutor în tunelul de sub templu, sub bandajul strâns, rana pulsa în bătăi iuţi de vână: dacă blestemata de pisică nu s-ar fi repezit la dânsul, nimeni n-ar fi ştiut nimic... Ce-o să se petreacă acum cu el?

Pamphylus se apropie de pat. „O să fie greu să ne înţelegem, gândi. În ce ţară s-o fi născut... are ochi albaştri şi chipul unui german sau celt; galera era romană: nu se poate să nu ştie limba comandantului ei.”

— Străinule, îi spuse cu blândeţe, dacă ai fugit de pe galera din port, vom face totul ca fapta-ţi să rămână neştiută celor ce te urmăresc. Nu te teme de noi. Înţelegi ce-ţi spun?

Scoris nu răspunse imediat. Apoi se mişcă pe muchea patului.

— Pământurile astea sunt ale noastre.

— Eram sigur că ştii latineşte, deci eşti get, exclamă Pamphylus.

— Dac de peste marele fluviu. M-au prins acum trei ani. Dar să ştii că dacă mă duceţi iar pe galetă, viu n-o să ajung acolo. Şi nici vreunul din voi.

Tăcu şi nu mai adăugă nici un cuvânt. Draperia de pânză grosolană de la uşă se desfăcu, şi slujitorul căruia ceilalţi îi spuneau Hermalcion apăru în prag.

— A sosit Lilia. E grăbită, vrea să vorbească cu tine.

Alături de Hermalcion se strecură trupul subţire al Liliei. Părea agitată, disperată. Peste tunica scurtă care-i descoperea picioarele lungi şi drepte, încălţate cu sandale îmblănite, aruncase o pelerină de postav negru, îmblănită şi ea. Frumuseţea ochilor ei veşnic neastâmpăraţi acum era muiată în teamă, în nehotărâre.

— Credeam că nu mai vii, şi nădejdea noastră era în tine, spuse Pamphylus, mergând iute la ea.

— Cu mare greutate am putut veni... de-ai şti ce se petrece în sufletul meu!

Se întrerupse; pe Scoris îl vedea întâia oară.

— În privinţa omului ăstuia te-am chemat azi. Nu te mira de nimic, nu pune nici o întrebare. Ştiu că stăpânul tău pleacă în sus, să chefuiască cu prietenii săi, la crama de la Ibida[1]... de s-ar

[1] *Ibida* (Libida) — azi Slava Rusă, jud. Tulcea.

îneca în must fiert, urarea mea n-ar fi decât o uşoară pedeapsă, bine meritată scârbosului tău stăpân! Când pleacă Spironides?

— Tocmai de-asta am venit, şi cu câte vicleşuguri! La miezul nopţii iese din cetate.

— Nici nu se putea mai bine, se bucură Pamphylus.

— Ce ar putea fi atât de bine? se tângui fata. Ochii i se umpluseră de lacrimi. În câteva ore stăpânul părăseşte casa, dar singur, Pamphylus, *singur*! Stăpâna e un pic bolnavă, îl urmează peste câteva zile, iar eu merg înainte cu copilul!

Pamphylus revăzu trupul pântecos al lui Spironides ascuns printre tufele de trandafiri din grădina lui, pândind tinereţea aţâţătoare a sclavei jucându-se cu cbpilul. De câte ori, căţărat pe statuia Venerei, de la poalele zidului şi aşteptând ca Lilia să-i dea un semn, nu-şi stăpânea furia la gestul cu care libidinosul negustor îşi ciupea sclava de bărbie. Până acum fata scăpase, fiindcă se afla sub protecţia stăpânei sale, dar la Ibida? Dinadins o lua singură cu dânsul, în pustietatea viei şi a chefului cu care vor sărbători culesul, cine o mai putea apăra de ghearele adoratorilor zeului grădinilor şi al patimilor, cine o mai putea apăra de lubricul Priap?

— *Per animas patres*[1], spuse printre dinţi, eşti sigură că nu pleacă cu stăpâna ta?

— Da, nefericita de mine... spune, Pamphylus, spune, ca să fac?

Pamphylus o privea gânditor, parcă nici n-o vedea. Brusc, ridică fruntea.

— Noi l-am găsit pe acest om în tunelul de sub templu, pe când ne rugam. Stăpânul tău — fie-i numele uitat! — se duce în nord, la vie. Am să te însoţesc în călătoria ta la Ibida!

— Eşti mărinimos, tremură fata. Nu se poate, te-ar omorî!

— Ascultă: omul pe care-l vezi aşezat pe pat trebuie să treacă peste Danubiu. Nu-ţi spun cum a ajuns aici, avem timp şi altădată pentru asta. De la Ibida la râul cel mare e cale de o zi şi o noapte, şi jumătate pe atâta, dacă ai un cal bun. Prin mijlocirea ta, mă gândisem că l-am putea strecura în rândul slujitorilor lui Spironides: îi cunosc, nici unul din ei nu se dă în lături să facă bine unui nenorocit. La Ibida l-aţi fi suit pe un cal şi ar fi dispărut. O să facem altcumva. Voi merge cu tine şi te voi păzi, zilele cât întârzie stăpână-ta. Spiridones nu ne va deosebi între slujitori,

[1] *Per animas patres* (lat.) — Pe sufletele strămoşilor.

nici pe mine, nici pe omul acesta, chiar de-ar avea înmiitul ochilor lui Argus!

— Îţi pui viaţa în joc! Ce-o să spună Tiberius Crispus, cum poţi să pleci fără să-l anunţi?

— Hermalcion o să-i povestească mâine că m-am dus în larg, la pescuit. Apucând-o de umerii fragili, i se uită drept în ochi. Pleacă repede şi vorbeşte cu prietenii tăi. Am să conduc căruţa cu lucruri trebuincioase drumului şi el — îl arătă din cap pe Scoris — îmi va fi ajutor.

— Ai un suflet mare, Pamphylus, am să pot să-ţi răsplătesc vreodată grija faţă de mine?

— Cu voia ta, da, ai să poţi.

Fata se înfioră. Pamphylus rostise cuvintele cu un ton ciudat, care făcea să-i tremure vocea.

Cap. VIII

În aceeaşi vreme, în vila de lângă proprietatea lui Crispus, Spironides zâmbea mulţumit.

Era un zâmbet de triumf, ridicându-i în sus buzele lătăreţe şi pecetluindu-i obrajii buhăiţi cu expresia şireată a unei vulpi: reuşise să adoarmă bănuielile soţiei sale, Clio, care, un pic suferindă, lăsase totuşi ca Lilia şi copilul să plece fără ea la Ibida...

Simţurile i se aprinseseră din prima zi când o văzuse pe sclavă în grădină. La salutul ei întristat, răspunsese cu încântare, urmărindu-i îndelung unduirea trupului subţire printre flori. Seara, întrebase nepăsător:

— Cine-i fata pe care am zărit-o azi, în grădină?

Clio l-a privit posomorâtă. Curtezană abilă şi îmbătrânită pretimpuriu, nu găsea nimerit să-şi dea în vileag enervarea, care şi aşa nu i-ar mai fi ajutat la nimic. Relaţiile dintre ei erau seci — de la început fuseseră astfel. El o scosese dintr-un lupanar grecesc, iar din banii pe care i-i dase ea înjghebase un mic comerţ în Corynth. Prima tinereţe trecuse de mult peste amândoi şi fiecare simţea nevoia celuilalt, în funcţie de propriile-i plăceri şi pasiuni egoiste. Veniţi în cetatea de pe malurile Pontului Euxin, Spironides s-a arătat a fi mare meşter în a cumpăra pe o nimica toată mărfurile băştinaşilor şi, mai ales, în a dosi aceste mărfuri spre a le vinde la timpul potrivit pe înzecitul preţului de achiziţie. Opt ani trecuseră astfel, în luptă grea şi plină de şiretlicuri;

osânza lui Spironides se îngroşase simţitor, iar din butoaiele cu măsline, peşte sărat, untdelemn şi stele de mare, ridicase vila cocoţată deasupra falezei. Şi totuşi, pocitania asta, care nu cunoştea decât gustul aprins al aurului şi al fetelor tinere, avea o înclinaţie care-l umaniza: dragostea pentru copil, pentru copilul care nici măcar nu era al lui, ci al fratelui său.

La data plecării din Corynth, singurul lui frate se înecase în Golful Eginei, lăsând în urmă renumele prost al familiei, datorii şi un băieţel în vârstă de doi ani. Mama murise şi ea cu puţine luni înainte, la o naştere neizbutită. Spironides se înduioşase poate mai mult decât Clio, care, neputând naşte copii, vedea în stabilirea nepotului la casa lor o veşnică dojană a lipsei ei de fecunditate. Îl iubiseră însă curând ca pe propriul fiu, căci copilul era cuminte şi, neînţelegător la cele ce se întâmplaseră, sau la ce se petrecea sub ochii lui, se ataşase de părinţii adoptivi cu o naivă şi înduioşătoare dragoste.

Cumpărarea Liliei de către Clio la târgul de sclavi se făcuse tocmai pentru copil: împlinea curând zece ani, şi avea nevoie de îngrijire. Bărbaţii de la casa lui Spironides, deşi tineri, nu se puteau ocupa de dânsul. Poate, cu intuiţia caracteristică unei femei care a văzut multe, Clio îşi dăduse seama că o fată îi era mai necesară băieţelului decât nepăsarea sclavilor sau asprimea unui preceptor liber, angajat special pentru educaţia lui. Poate, de asemenea, luase aminte la strălucirea Liliei doar cu jumătate de ochi. În norii galbeni de praf plutind peste piaţa gălăgioasă de sclavi, Clio o văzuse pe Lilia cu capul în piept, lăudată ca *marfă de lux*. Nici nu se tocmise, mişcată de lacrimile ei de suferinţă. Acasă însă, schimbându-i zdrenţele din târg cu o tunică scurtă din stofă de lână şi după o baie caldă, cântărise cu amândoi ochii şoldurile şi buzele răsfrânte ale sclavei proaspăt cumpărate, printre florile din grădină părând ea însăşi o floare. O privise cu ochii pe care-i avea cu ani în urmă în lupanarul din Corynth: uitase de bărbaţii vilei — nu sclavii, căci pe aceştia, la cea mai mică plângere a fetei, i-ar fi întins la scări, omorându-i sub vergi şi bastoane. Nu, se gândea la bărbatul ei, deşi Spironides o obişnuise să-i tolereze destrăbălările.

— Să laşi fata în pace!

— Divino, o întrerupse Spironides cu râsul lui care semăna mai mult a guiţat, de ce te mânii? Cred că sunt dator să ştiu şi eu pe ce-ţi întrebuinţezi banii, cumpărăturile tale ies tot din condica mea de cheltuieli.

— Alexandros se plictiseşte, îi răspunsese mereu întunecată. Fata asta îi va ţine tovărăşie.

— Pe Bachus, ai dreptate! Nici nu se putea o alegere mai reuşită: are nişte sâni şi nişte ochi...

— Fata îmi aparţine şi intră sub protecţia mea, îl ameninţase.

— Bine, bine. Ia fata şi vâr-o sub aripa ta de cloşcă, îşi dezvelise dinţii galbeni. Nu uita s-o-nveţi totuşi şi ceva obiceiuri bune de pe la Corynth...

Clio se dovedise a fi mai tare. Oricât încercase Spironides să se apropie de Lilia, nu reuşise. La momentul potrivit, din dosul vreunui boschet, din casă sau din indiferent ce alt loc, apărea stăpâna, cu ochii în flăcări. Apoi îi aţinea calea şi slujitorul îngâmfatului ăla de roman, care toată ziua, din fundul grădinii, se zgâieşte la mare, ca şi cum n-ar mai fi văzut apă în viaţa lui. Pe Pamphylus ar fi putut să-l mătură cu un singur dos de palmă, dar era om liber, iar Tiberius Crispus nu arăta a fi unul care să se amestece în cârcota slugilor. Cetatea vorbea că exilatul avusese mare avere în peninsula romană şi că era de neam... nici bună ziua nu-i da, înghiţi-şi-ar limba-n gură! La Ibida însă, câteva zile Lilia nu va fi apărată de Clio, conacul e singuratic, pe un vârf de deal — fata în apropierea lui, cu picioarele ei goale, lungi şi drepte, mlădiindu-şi şoldurile rotunde... Nările lui Spironides prinseră să freamete şi zâmbetul i se transformă în rânjet.

Întinse şi celălalt picior, pentru ca sclavul îngenuncheat să-i lege sandaua, petrecându-şi palmele pe pântecele umflat. Un alt sclav îi prezentă în silă o oglindă rotundă de argint, în care se maimuţări timp îndelungat, parfumându-se şi ungându-şi părul cu ulei, ca să-i poată potrivi cârlionţi tinereşti la colţul tâmplelor. După asta ieşi afară şi strigă ca totul să fie pregătit pentru plecare.

★

O jumătate de oră mai târziu, căruţele cu daruri şi provizii, însoţite de căruciorul lui Spironides tras de catâri, ieşeau din cetate.

Bătea vântul, nori groşi se strânseseră pe cer. Primii picuri de ploaie loviră dintr-o parte convoiul, câteva milia depărtare de oraş; a fost o ploaie de scurtă durată, care totuşi a avut răgaz să mocirlească făgaşul şi să-l supere la culme pe negustor, obligat să se dea jos din cărucior şi să se suie într-unul din carele

acoperite, deoarece catârii nu mai vroiau să înainteze. Nu călătorea obişnuit cu căruciorul. Căruciorul era nou şi, deşi noapte, dorise ca soldaţii de la porţi să-i vază baldachinul învelit cu mătase şi catifea bogată, un cărucior după care ar fi jinduit chiar şi praefectul roman al ţărmului mării: fusese cumpărat la Olbia, cetatea din nord era plină de meşteri îndemânateci şi de lux.

Carele au mers întreaga noapte, oprind la amiaza celei de a doua zile. În zare sticleau laguna Halmyris[1] şi zidurile Histriei. Spironides porunci să fie descărcate coşurile cu merinde, se aşeză pe nişte blănuri la rădăcina unui salcâm şi începu să înfulece cu lăcomie. Alexandros mânca alături, servit de Lilia. În repetate rânduri, ochii băiatului se îndreptară spre fată. Văzând-o tăcută şi preocupată, îi spuse tatălui lui adoptiv:

— De ce-i aşa tristă Lilia, tată? Uite, nu mănâncă nimic.

Negustorul se şterse pe buze de grăsime cu dosul palmei. Slăbindu-şi centura peste pântec, oftă sătul, zvârli osul de pui în iarbă şi se uită la Lilia. Obrajii i se congestionaseră.

— Mănâncă, spuse încet. Mănâncă şi zâmbeşte. Nici Aphrodita cu porumbiţa din templul de la Histria nu are un zâmbet mai dulce ca al tău... când vrei.

Lilia se ridică fără o vorbă şi plecă spre carele trase mai încolo. Odată cu revărsatul zorilor nu-şi mai simţea inima în piept, de teamă să nu fie descoperiţi Pamphylus şi însoţitorul lui. Tot drumul nu îndrăznise să se apropie de ei.

Pamphylus era înfăşurat într-o pelerină lungă cu glugă, la fel ca şi Scoris. Sclavii se aflau de partea lor. Cei doi stau rezemaţi de roata unuia din care. Cu gluga lăsată pe frunte şi privind ţintă focul mititel la care-şi prăjiseră carnea de oaie, dacul parcă dormea cu ochii deschişi. Nici şapte nopţi nu trecuseră de când lopăta legat în lanţuri, tânjind după aerul scurs prin răsuflătorile chiurmei, şi acum acest aer îl înconjura din toate părţile, jucându-i-se prin veşminte, clătind firele de iarbă, umplându-i nările cu aroma sărată a mării şi a ţarinii proaspăt plouate. Scoris privi cetatea din depărtare, ascultând zgomotele vagi aduse de vânt. Şi acolo, într-o clădire din acelea de piatră, trebuie să fie statuia unui zeu gol şi zâmbitor, ţinându-şi o mână pe săgeţile aurite... un zeu asemănător celui cu care-şi împărţise hrana la Tomis. Ridică ochii şi urmări norii strânşi pe cer, ca nişte nămeţi rotunzi de zăpadă: Marele-Călător-prin-Nori era neliniştit, faţa-i

[1] *Laguna Halmyris* — lacul Razelm.

albastră când se limpezeşte, când se întunecă. Zeul cel zâmbitor îl scăpase din templul de piatră, zeul *lui* o să-l lase la voia întâmplării? Oftă înăbuşit. Pamphylus îi puse o mână pe braţ.

— La ce te uiţi, dacule? Parcă vrei să ştii ce-i dincolo de cer.

— Acolo e viaţa veşnică şi împărăţia lui Zalmoxe. Sau poate nu e nimic, moartea şi viaţa sunt acelaşi lucru. Fiindcă trei ani am fost mort şi am înviat. Şi tot azi pot la fel de bine să mor, să mă vindeţi voi şi să mă daţi pe mâna romanilor.

Pamphylus îşi trase mâna. Cu o bucată de vreasc zgândări tăciunii.

— ...Când generalul Caesar, care mai apoi a devenit împărat, ne-a cucerit pământurile, i-a tăiat mâna dreaptă bunicului meu, ca să nu mai ridice niciodată sabia împotriva romanilor, rosti încet. Lui şi altora, de două ori câte zece mii de tineri. Pentru asta îi urăsc, deşi credinţele mele noi îmi interzic ura.

— Stăpânul tău e roman, răspunse Scoris întunecat.

— Stăpânul meu e mai puţin rău decât ceilalţi. Suferă şi el din pricina neamului lui.

— Din pricina unuia ca dânsul am fost rob. Puii de pisică tot şoareci mănâncă. Eu vreau să fiu liber.

— Ai să fii... acoperă-ţi faţa mai bine cu gluga! Grecul a terminat de mâncat.

Spironides tocmai se sculase de jos, strigându-şi slujitorii să înjuge boii.

Oamenii călcară focurile în picioare şi se apucară să lege boii de coarne. Ochilor iscoditori ai grecului nu puteau să le scape făpturile lui Pamhpylus şi Scoris, înfofoliţi în glugi — singurii care purtau aşa ceva — robotind pe lângă animalele gata de pornit.

— Cine-s ăştia? întrebă pe un slujitor, dar fără prea multă mirare: la astfel de drumuri era un lucru obişnuit, ca feluriţii călători ce-aveau aceeaşi direcţie să umble întovărăşiţi, pentru mai mare siguranţă.

— Doi băştinaşi, fraţi, se duc la Troesmis[1], spuse sclavul care cunoştea povestea lui Scoris şi nu uitase sfaturile date de Pamphylus. Ne-au rugat să le dăm voie să se alăture convoiului, încă de la Tomis.

[1] *Troesmis* — la origine aşezare geto-dacică, apoi oraş şi castru roman aflat pe teritoriul comunei Turcoaia, jud. Tulcea.

— Ce-i aia: v-au rugat, se răsti Spironides. Cu mine trebuiau să vorbească, nătărăule! De ce nu m-aţi anunţat? Dacă sunt tâlhari, şi aşteaptă pustietatea, să ne atace?

— Noi ce păzim, stăpâne? răspunse sclavul. Cine ar avea curajul să se atingă măcar de un singur fir de păr din capul tău?

— Cară-te şi pune mâna să fiţi mai curând gata, bombăni negustorul, înciudat de tonul lui batjocoritor.

Pamphylus îl văzu apropiindu-se. Se plecă şi mai tare pe cuiul jugului lat, împingându-l pe Scoris din umăr. Grecul se opri în faţa lor şi-i măsură cu atenţie.

— Aud că vă duceţi la Troesmis, începu el încruntat. Dacă n-aţi ştiut până acum, aflaţi că eu sunt stăpânul ce aştepta un salut de la voi.

Pamphylus se înclină cu umilinţă.

— Să mă trăsnească fulgerele lui Jupiter şi cupa de aur a lui Ganymedes să-mi fie vârâtă cu de-a sila pe gât, augustule, dacă tocmai nu ne gândeam, eu şi fratele meu, să venim să-ţi mulţumim că ne-ai îngăduit să mergem alături de oamenii tăi, răspunse în greceşte şi cu glasul schimbat. Ne-am mai gândit să nu-ţi turburăm masa. Amândoi suntem cetăţeni liberi şi călătorim cu gânduri paşnice, la nişte rude de ale noastre, după o moştenire. Şi apoi ne spui că tu eşti stăpânul carelor, dar cine nu te cunoaşte, pe întreg ţărmul mării şi chiar dincolo de el?

— Bine, bine, mormăi măgulit Spironides. Nu înţeleg de ce staţi cu feţele acoperite, ploaia a încetat de mult.

— Stăm cu feţele acoperite ca să nu-i speriem pe cei ce ne privesc: suferim de mici de nişte buboaie care ne-au mâncat carnea de pe obraji. Am fost la nenumăraţi medici, şi nici unul n-a ştiut ce sa ne facă. La Troesmis, mai mult decât moştenirea, încercăm să căpătăm niscai leacuri.

Spironides se strâmbă cu dezgust şi le întoarse spatele. După câţiva paşi rămase în loc: pe unul din dâmburile din spate se iviseră doi călăreţi. Încă nelămuriţi, căci erau departe, dar razele de soare le sclipeau pe trupuri ca resfrânte de oglinzi. Ce puteau străluci aşa, dacă nu platoşe — şi cine purtau platoşe, dacă nu soldaţii?

Pamphylus tresări, şi tresări şi Scoris. Amândoi se priviră în ochi.

— Suie-te în car şi nu-ţi arăta obrazul, şuieră Pamphylus.

Călăreţii se apropiau în galop, cu frâiele slobode. Caii erau lucii de sudoare. În dreptul convoiului strânseră zăbalele şi opriră

brusc. Cel mai înalt din călăreţi smulse gladiul din teacă şi-l ridică în sus.

— Ordinul procuratorului! strigă, descălecând dintr-o singură săritură. Celălalt rămase călare, primind din zbor frâul armăsarului. Unul din liberţii romanului exilat în Tomis ne-a spus că duci cu tine doi fugari! Te somez să-i predai imediat!

Spironides căscă gura la el.

— Ce... pe cine căutaţi? izbuti să bâiguie.

— Pe slujitorul lui Tiberius Crispus şi galerianul dac care-l însoţeşte!

Spironides continua să caşte gura la el. Brusc, se răsuci spre necunoscuţii cu glugi — şi îndoiala făcu loc bănuielii, iar bănuiala se transformă cât ai clipi din ochi în certitudine: pretinşii fraţi cu feţele acoperite aveau o atitudine ciudată, numai unul din ei vorbise. Sunatul vocii lui nu-i amintise, dintr-un început, ceva pe care nu ştia de unde să-l ia? Pe norocul lui în afaceri, vocea călătorului spre Troesmis semăna cu a sclavului liberat care-i făcea ochi dulci Liliei! Trase legătura între prezenţa fetei şi a îndrăgostitului care o urmărea ca o umbră. Nu ştia nimic despre vreun dac, desigur, era celălalt.

— Aş jura că oamenii pe care-i cauţi sunt aceştia! întinse braţul în direcţia lui Pamphylus şi a lui Scoris.

Oşteanul se uită oarecum surprins. Lilia scoase un ţipăt, şi o clipă, o singură clipă, soldatul şovăi: exact clipa ce-i aduse pieirea.

El se afla la nici trei paşi de carul lui Scoris, cu gladiul strâns în pumn. Ca destins dintr-o balistă, trupul dacului zbură de pe hulubă peste soldat: în mâna lui fulgeră cuiul jugului. Soldatul izbi cu sabia în gol şi scoase un urlet — pintenul cuiului îi zdrobise falca.

Soldatul rămas călare îşi ridică armăsarul în două picioare. Dar blândul slujitor al lui Tiberius Crispus deveni deodată, ca şi strămoşii săi, un gal pe câmpul de luptă. La întoarcerea pe care o făcu soldatul în şa, armăsarul se răsuci şi el, nechezând sub smucetul zăbalei. Soldatul ţinea în stânga frâul celuilalt cal, petrecut în jurul pumnului. Pamphylus îi sări în spinare şi-l apucă de gât, în momentul când se întorcea. Prinse chivăra coifului, o întoarse repede, trăgând spre el. Horcăind sufocat, soldatul lunecă şi căzu la pământ.

Pamphylus scoase un chiuit, se repezi la Lilia, o luă în braţe şi o săltă în spatele lui. Pe celălalt cal sărise Scoris.

Soldatul se ridicase de jos, blestemând şi căutând să împiedice calul, caii... Îmboldite năpraznic, animalele îl luară în piept şi, părăsind drumul, se înfundară galopând în pădurice dinspre dreapta.

Totul se petrecuse atât de repede, încât cei din jur rămaseră pietrificaţi. Primul care se dezmetici a fost Spironides:

— Au luat fata! urlă. Au luat fata cu ei!

Soldatul îl izbi cu latul palmei peste obraz. Se duse la camaradul rănit. Omul gemea încet, cu gura plină de sânge. Îl privi o clipă, apoi păru că a luat o hotărâre. Se repezi la unul din caii ce păştea lângă care, îmbrânci slujitorul pus în drum şi o porni şi el în galop spre Histria.

★

Caii care-i purtau pe cei trei fugari domoleau din ce în ce alergătura.

Amurgul coborâse în văile dintre spinările dealurilor de argilă roşie. Sforăind, strânse în zăbală, animalele dădeau semne de oboseală. Pamphylus, care călărea în frunte, smuci dârlogii.

— Conacul lui Spironides e prin apropiere, spuse scurt. Să chibzuim, până răsuflă caii.

Ghemuită la pieptul lui, Lilia se uită la el.

— N-avem de ales, Lilia. Cineva ne-a vândut.

— Ce o să se-ntâmple cu voi, cu mine? şopti ea.

— Nu ştiu. Ne trebuie cai odihniţi şi hrană. Crezi că la conac putem face rost?

— În numele învăţătorului în care credem amândoi, ce vrei să mai faci? strigă Lilia.

Pamphylus îşi plecă ochii asupra fetei, scrutându-i obrazul, gura cărnoasă cu buzele tremurând. Un fior fierbinte îi inundă trupul, scurgându-i parcă o ameţeală în mădulare.

— Nici tu, nici eu nu ne mai putem întoarce la rosturile noastre, spuse încet. Asta ne-a fost soarta.

Ochii frumoşi ai fetei erau plini de lacrimi. Scoris o privea şi el. După atâţia ani vedea iar o femeie, o femeie tânără, îmbobocită în toată splendoarea ei.

— Treceţi cu mine fluviul cel mare, vorbi, neluându-şi căutăturile de la ea. Va fi rândul meu să vă ocrotesc.

— Să trecem fluviul! tresări Lilia.

— Dacă vrei, ne-ntoarcem la Tomis, murmură Pamphylus. Ne aşteaptă moartea. Nu de ea mă tem, ci de ce ar putea să ţi se-ntâmple *ţie*.

Scoris ridică ochii spre cer.

— Stelele se vor aprinde şi noi încă vorbim. Daţi-mi un cal şi nu vă mai îngrijiţi de mine.

— Ţi-am salvat viaţa, se-ntunecă Pamphylus. Aşa ne răsplăteşti? M-am luptat alături de tine cu romanii. Dacă te prind, vei fi ucis, dacule. Noi, de asemenea.

— Nu am fost înţeles. De când m-ai scos de sub templu, sunt al tău. N-am cum să te răsplătesc acum. Dincolo de fluviu, tot ce este al meu îţi aparţine. Să ne grăbim. Femeia te va urma.

— Cerul să ne apere, bolborosi stins Lilia.

Când au ajuns în vârful dealului era noapte de-a binelea. În vale clipeau luminiţe şi lătrau câini. Coborâră poteca năpădită de tufişuri şi, la câteva sute de metri depărtare de crama lui Spironides, se opriră iar.

— Descalecă şi aşteaptă-ne aici, zise Pamphylus. Vom aduce alimente şi cai. Ar fi bine să te ascunzi printre ierburi, să nu te simtă câinii.

Îl lăsară singur, ducând cu ei şi celălalt cal. Ţăcănitul potcoavelor se pierdu în întuneric, apoi lătraturile câinilor se îngroşară mai furioase. O voce strigă slab, să-i potolească, lătraturile deveniră chelălăituri, şi nu se mai auzi nimic. Stele puţine pâlpâiau în limpezimile dintre nori. Pretutindeni, mirosea a struguri terciuiţi. Răsturnându-se pe spate în iarbă, Scoris privi stelele un timp, apoi închise ochii. Femeia luată de gal avea gură roşie şi ochi adânci, în satul lui de la poalele muntelui nu-l aştepta nimeni, afară de soru-sa, Tepit... Cu ce tărie şi cu ce glas îi va spune că l-a omorât pe Daizu? Se mai gândi la multe şi felurite lucruri: tropotul unor cai îl trezi brusc. Sări în picioare. Se întorceau.

Ca şi la ducere, Pamphylus călărea cu Lilia, dar animalele erau altele.

Peste câteva ore, ieşeau la făgaşul ce se înfunda în fluviu. Luna aproape apusese când au atins apa. Umblaseră fără încetare întreaga noapte. Scoris îşi reţinu răsuflarea: Dunaris! — acum într-adevăr era liber! Se răsuci spre ei.

— Ştiţi să înotaţi?

Pamphylus zâmbi. Descălecă şi o luă de pe cal pe Lilia. De la coburii şeii desprinse traistele umflate de piele. Le aruncă pe umăr şi zâmbi din nou.

— Mai încolo sunt bărcile pescăreşti ale celor din Dinogetia[1]. Goneşte-ţi armăsarul, dacule. Spironides nu va putea spune că suntem hoţi de drumul mare: dacă nu-i mănâncă lupii bălţilor sau nu se-ntorc singuri la cramă, îşi va afla caii păscând liniştiţi.

Cale de o milia de acolo, în stufărişul de sălcii, găsiră bărcile încărcate de plase, pregătite pentru pescuitul de a doua zi. Un timp, curentul îi târî spre răsărit. Scoris şi cu Pamphylus lopătau spre partea cealaltă. Barca mai avea puţin de mers. Fumurile dimineţii pluteau în neguri albe şi dese peste apele iuţi.

Soldaţii aduşi de la Histria sosiră prea târziu; cabrându-şi caii, scrutară cenuşiul începutului de zi: departe, ca un punct mititel, cei după care alergaseră fără răgaz se apropiau de ţărmul opus.

Cap. IX

Trei săptămâni trecuseră de la aceste întâmplări.

Vremea se răcise. Ceţurile îşi târau umezeala în câmpia marelui fluviu, până la linia împădurită a dealurilor: mai spre nord, ploile biciuite de vântoasele muntelui prevesteau o iarnă apropiată şi friguroasă.

Scoris, Pamphylus şi Lilia erau aproape de sfârşitul călătoriei lor. De o zi, se căţărau de-a lungul prăpăstioasei falii care unea muntele cu fluviul. În fundul zării se vedeau crestele la poalele cărora se afla satul. Ce va spune şi care-i va fi uimirea, văzându-i?

Cai de schimb găsiseră la păstorii nomazi, căci umblau doar pe potecile ferite dintre dealuri. Scoris îi cunoştea bine pe cei din câmpie: erau cruzi, sălbatici şi bănuitori, mai ales de când soldaţii Romei se stabiliseră dincoace de fluviu, privind din castrele fortificate de pe malul drept la graniţa cea mai de nord a întinselor lor cuceriri. Scoris povestise cu de-amănuntul toate astea celor doi, şi le explicase şi de ce se fereşte să se arate vederii. Locurile pustii erau prielnice unor atacuri ale localnicilor, neliniştiţi şi hărţuiţi de tot felul de aventurieri. Iar hainele pe care le purtau ei ar fi stârnit înverşunarea: oamenii puteau să-şi închipuie că sunt negustori sau hoţi de sclavi, veniţi cu vorbe meşteşugite să-i ademenească, cum mai fuseseră ademeniţi şi-n

[1] *Dinogetia* — aşezare geto-dacică, apoi cetate romană şi bizantină, aflată în cotul Dunării, chiar în faţa lacului Brateş.

alte rânduri. De aceea era bine să facă ocolişuri, aşteptând ca vânturarea celor loviţi de secetă, rătăcind după hrană, să se potolească, pe măsură ce frigul nordului se lăsa peste câmpuri şi ţarine.

A cincisprezecea zi intrară în munte. La cascadele torentului, acolo unde făgetul începea să se răărească făcând loc brazilor, Scoris îşi opri calul.

— Am ajuns. Satul e la capătul potecii aceleia.

Glasul lui suna liniştit şi fără emoţie.

Primele lătraturi de câini nu întârziară să se audă din desişuri. La un cot, o adevărată haită se repezi asupra lor, urlând şi mârâind întărâtată.

— Aştia-s câinii lui Tanusa, zâmbi Scoris, potolind calul speriat. Încă nu i-am uitat, sunt cei mai răi. Înseamnă că turmele au coborât la vale pentru iernat.

Dulăii îi încolţeau din toate părţile. Poteca lărgită lăsa să se întrezărească aşezările de lemn. Fumuri subţiri suiau prin hogeacuri. Un băietan mărunt se ivi pe potecă şi stătu locului, privind învălmăşeala colţanilor, încercând să muşte caii de picioare.

— Cheamă-ţi câinii, îi porunci Scoris. Nu-mi mai cunosc mirosul?

Băiatul încremenise ca o stană de piatră, pironindu-l stăruitor şi fără să facă vreun gest. Cine erau cei trei străini? Vocea unuia parcă o cunoştea, ca şi ochii lui albaştri. Scoase o exclamaţie surdă: acesta era fiul lui Spiuru, prins de romani cu ani în urmă!

Scoris nu-i mai aşteptase ajutorul. Apucând una din traistele goale de piele atârnate la şa, descălecase. Picat în mijlocul dulăilor, începu să rotească burduful în dreapta şi-n stinga, împrăştiindu-i şi lovindu-i pe unde nimerea. Obiceiul era ciobănesc, iar câinii înţeleseră că n-ar fi avut rost să se împotrivească. Schelălăind, dar continuând să latre cu vrăjmăşie, se refugiară în tufişuri. Dispăruse şi băieţanul, care striga acum în sat cât îl ţineau rărunchii că s-a întors fratele femeii ce plecase cu Comozou, lumea poate să-l vadă luptându-se cu câinii la torent.

Parte din bărbaţi era în munte, la vânătoare. Alţii roboteau pe lângă case sau întăreau ţarcurile oilor. Puţini pândeau în susul torentului barajele castorilor şi ochiurile cu păstrăvi. Chemarea înfierbântată a băiatului, ca şi zdupăiturile mânioase ale zăvozilor îi alungară pe toţi de la treburi. Femeile ţipară curioase, bărbaţii însă încleştară în pumni unealta cu care se ajutau şi o

pornire firească îi repezi la armele de război: vremurile erau grele şi duşmani destui. Grămădită în vatra satului, mulţimea aştepta pe cei ce se apropiau de dânsa, ducându-şi caii de dârlogi.

Călăreţii se opriră. Scoris se uită la oameni, apoi strigă cu o voce răsunătoare:

— Dacă v-aţi gândit vreodată că sămânţa bărbătească a lui Spiuru a pierit, v-aţi gândit degeaba! Iată-mă iar printre voi!

Şi de data asta, ca la torent, glasul lui nu tremura. Numai în privirile-i albastre se agăţase ca un abur, dar poate era o simplă părere. Nimeni nu-i răspunse. Câteva femei îi murmurară numele, lovindu-şi minunate palmele. Mulţimea se agită, şi atât. Scoris se încruntă.

— Nu prea va bucuraţi că m-am întors. Văd sumedenie de chipuri ce se ascund unul după altul. Nu-l văd însă dintre cei de neam decât pe chiorul Manite, şi n-o văd pe soru-mea Tepit. Nu s-a dezbărat încă de obiceiul de a sta printre oi, chiar când întâmplări de seamă ar trebui s-o abată de la gospodărit? Tepit, chemă spre partea femeilor, ieşi şi urează-i bun venit fratelui tău!

Satul se agită din nou şi se desfăcu în lături. Sprijinit în baltagul din lemn de corn, privind ţintă din singurul ochi, Manite veni în faţa lui Scoris.

— Într-adevăr eşti fiul lui Spiuru. Anii în care ai fost rob nu ţi-au îndulcit semeţia, şi vorbeşti ca unul al cărui păr ar fi albit în vârstă şi primejdie. Ai plecat oştean şi te-ai întors oştean, Scoris.

Ochiul pe jumătate închis al bătrânului îl sfredelea cu iritare. Scoris înţelese dojana. Înclinându-se, salută obştea.

— Deşi-s bucuros, am fost aspru fără să vreau. Vorbele sunt de prisos, cinstite taraboste. Unde-i Tepit şi restul satului?

— Vânătorii sunt la izvoarele albe, după urs. Cât despre soru-ta, a plecat, din sat. Aşteptăm însă lămurire pentru anii de lipsă. Nu eşti singur şi ai şi o femeie cu tine. Cine-s şi ce vor aceşti străini?

— E timp destul pentru povestit. N-am îndemânarea lui Acrosa, eu ştiu să arunc doar suliţa şi săgeata, cum bine ai spus, nu să bat cu băţul maţe uscate de peşte. Ce înseamnă: Tepit a plecat din sat? Unde s-ar putea duce o nevastă singură?

Mulţimea oftă, iar Manite clipi din ochiul pe jumătate închis, muşcându-şi buzele. Scoris fusese de totdeauna răzvrătit şi duşmănos vechilor orânduiri, dar era un soldat minunat, deştept

şi gata să lupte cu cine trebuie să lupte. Îi semăna tatălui său, tot neamul îi semăna.

— Nu a plecat singură. Comozou o însoţeşte. De când v-au luat romanii, Tepit a stat în casa lui Comozou şi i-a ţinut gospodăria. Satul şi sihastrul de pe munte au hotărât să n-o mai avem printre noi. Ne aduce nenorocire.

Cei din spatele lui Manite aprobară. Una din femei strigă:

— A fost gonită!

Manite se întoarse spre femeie şi ridică baltagul deasupra capului. Ochiul îi fulgeră.

— Femeile să-şi ţină gura, răcni. Bărbaţii se întorc curând şi or să se smiorcăie pe oalele răcite! Duceţi-vă la trebile voastre! Scuipă şi adăogă: Satul şi sihastrul au hotărât. Abia te-ai întors. O să ne spui şi o să-ţi spunem totul.

Scoris rămase nemişcat. Nici măcar Tepit nu-l aştepta. Nu-l aştepta nimeni. Revenise hăituit ca o fiară, iar domnii de neam şi războinicii îl primeau nepăsători, ca şi cum nimic n-ar fi fost. Un zâmbet întunecat îi umbri chipul.

— De obicei, femeile ştiu mai multe decât bărbaţii, şi dacă spun că soru-mea a fost gonită din sat, înseamnă că ăsta e adevărul. Şi dacă a fost gonită din pricina lui Daizu îşi umflă vocea şi începu să zâmbească, dar era un zâmbet ce nu prevestea nimic bun — pot să vă dau ştire şi despre dânsul! Tăcu şi aşteptă să se potolească strigătele şi exclamaţiile de uimire. Pe Daizu l-am omorât eu, cu mâna mea! Întinse spre mulţime pumnul strâns. Şi să mai ştiţi un lucru: bărbatul şi femeia de lângă mine şi-au pus viaţa în joc s-o scape pe a mea, acolo pe ţărmul mării albastre unde am ajuns din grija purtată de părintele nostru al tuturor! Legea ospeţiei n-a fost călcată încă de neamul meu. Bărbatul şi femeia îmi aparţin, la fel cum le aparţin eu lor. Asta, ca să nu te mai holbezi la ei, taraboste. V-am spus destul. Când vor coborî ceilalţi din munte, o să spun şi altele.

Cu paşi mari se îndreptă spre unul din bărbaţi şi-i puse o mână pe umăr.

— Ne cunoaştem de mult, frumosule Zari. Dă-mi cornul.

Bărbatul aruncă o căutătură furişată spre Manite, dar îşi despetrecu de pe umăr lungul corn de vânătoare, legat cu o curea împletită. Scoris îl duse la buze şi spuse, înainte de a suna din el:

— Au vânat destul. Iar eu m-am întors acasă după trei ani.

Sună din corn de câteva ori, prelung. După un timp, pădurea trimise ecoul slab al răspunsului. Faţa lui Scoris se lumină.

— Până să se lase întunericul, vor fi aici. Zari, condu-mă la casa tatălui meu. Dacă a luat-o cineva, vreau ca mai-nainte de a ajunge în pragul ei, acel cineva să fi plecat şi să nu-mi lase înăuntru nici o amintire străină.

Se înclină în faţa lui Pamphylus şi a Liliei.

— Să mergem, spuse în latineşte. Femeia trebuie să se odihnească.

Satul le făcu loc de trecere, apoi se luă după dânşii într-un alai amestecat, femei şi bărbaţi laolaltă; numai Manite rămase sprijinit în baltagul din lemn de corn, privind în urma lor cu ochiu-i pe jumătate închis.

„Are tărie de conducător feciorul lui Spiuru”, gândi deodată, neliniştit.

★

Satul se strânse în poiană, de îndată ce vânătorii coborâseră muntele.

Expediţia izbutise pe deplin: un urs şi a ursoaică mare căzuseră sub loviturile vânătorilor, împreună cu trei capre. Mirosul cărnii şi al grăsimii fripte ajungea până în poiană, făcându-i pe toţi să-şi umfle cu lăcomie nările. Oamenii se uitau la limbile focului, aşteptând nerăbdători să apară Scoris şi să-i asculte povestea. Fiul lui Spiuru se întorsese în sat după o robie îndelungată, merita să stai şi o noapte întreagă în burniţa măruntă răpăind peste pădure numai să vezi pe unul de-al tău scăpat din mâinile afurisiţilor de romani. Se mişcară, şopotind: Scoris se apropiase de foc.

Purta aceeaşi pelerină cu care făcuse drumul de la Tomis; gluga o lăsase pe spate şi avea capul descoperit. Nici nu s-ar fi înfăţişat altfel înaintea obştei, deoarece nu era domn de neam, ci simplu comat, războinic ales, dar om de rând. Bătrânii tarabostes se uitau la el. Toţi stau încruntaţi. Manite avusese grijă să-i pregătească la ce se puteau aştepta: fiul lui Spiuru nu sărise departe de trunchi. Satul aproape uitase pe zănatecul ăsta cu ochi albaştri, potrivnic oricăror hotărâri luate de înţelepţii păstrători ai bunelor datini din vechime. Fiarele robiei nu-l domoliseră — abia apărut în vatra satului, se semeţise şi zvârlise porunci... cui? Lui Manite cel cu un singur ochi sub sprâncenele dese! Nu era ceva nemaiîntâlnit? Bătrânii tuşiră, nerăbdători.

Scoris se oprise lângă foc şi nu da vreun semn că s-ar pregăti să vorbească. După obiceiul cunoscut de toţi, Tanusa îşi sună podoabele şi zise tare:

— Scoris să spună ce are de spus!

Scoris se depărtă de foc şi-şi încrucişă braţele la piept.

— M-am răzgândit. Nu mai am de spus decât un singur lucru. Sunteţi, cu toţii de faţă, veţi şti să-mi daţi un răspuns limpede: de ce aţi gonit-o pe soru-mea din sat?

Se auziră murmure şi şoapte răzleţe. Războinicii începură să zâmbească.

— De ce trebuie să răspundem de două ori? se ridică vocea lui Manite. Ai mai întrebat asta când ai venit. Sihastrul coborât din munte a avut ultimul cuvânt. Zici că l-ai omorât pe Daizu. Oare stăpânul Zalmoxe s-a îmbunat de atunci? Iată, chiar acum plouă, şi noi nu mai avem nevoie de ploaie!

— Iar eu de ce trebuie să povestesc tot de două ori? Când am venit în sat erau multe femei de faţă, şi femeile au limba lungă; desigur c-au povestit, la rându-le, mai departe, dacă nu cumva au aflat, cale de zile lungi de aici, şi vecinii noştri din seminţia costobocilor!

Mulţimea hohoti înveselită. Bătrânii se încruntară şi mai tare. Un războinic înalt, învestmântat într-o bundă cu blană de lup — acelaşi care-l înfruntase şi pe Comozou — se sculă de jos.

— Poate e chiar o poveste omorârea câinelui ăla de Daizu, râse batjocoritor. Noi n-am fost acolo să vedem. Scoris poate spune vrute şi nevrute. Ce motiv ar avea să nu povestească?

Scoris îi aruncă o privire dispreţuitoare.

— Eşti la fel cum te-am lăsat, Comessa. Tu nu m-ai văzut când l-am omorât pe Daizu, dar eu te-am văzut şi te-a văzut tot satul când te-ai ascuns de săgeţile romanilor. Tu ai fugit în pădure. Eu m-am luptat până la capăt.

Celălalt păli. Războinicii se uitau la el dintr-o parte: injuria era gravă, însă adevărată. Comessa îşi coborî mâna spre cuţitul înfipt în cingătoare.

— O să mai vorbim, scrâşni şi se gândi că fratele lui poate a găsit-o între timp pe Tepit, să i-o aducă în culcuş. Plecase de mult după ea.

— Vorbim a*cum*! strigă Scoris. Vino-ncoace şi arată-ţi vitejia, mai din plin decât iscusinţa vorbelor! Înfruntă-mă în faţă, nu din dosul copacilor!

— Neam de rob! mugi Comessa, şi în aceeaşi clipă smulse din cingătoare cuţitul cu lamă încovoiată şi-l aruncă peste capetele războinicilor, spre Scoris.

Lama şuieră cu un fluierat de şarpe şi căzu în foc, departe de ţinta aleasă. Războinicii şi adunarea holbară ochii. Scoris nici nu clintise. Rămăsese nemişcat, nu schiţase măcar un singur gest de apărare.

— N-am greşit, îşi întoarse cu încetineală privirile spre locul unde picase cuţitul. Eşti laş şi te răzbuni pe căi ocolite. Un astfel de vierme o dorea pe soru-mea de nevastă!

Primul care se dezmetici a fost Tanusa. Făcând faţă adunării, strigă plin de mânie:

— V-aţi pierdut minţile? Şi tu, Comessa, cum ai îndrăznit să-ţi faci singur dreptate? Am îmbătrânit alături de voi, la bine şi la rău, pe mulţi v-am ţinut pe braţe şi v-am învăţat legea din strămoşi, dar pân-acum ochii mei n-au văzut astfel de lucruri! Leapădă-ţi armele şi suliţa şi treci în spatele celor tineri! Fapta ta va fi judecată la adunarea viitoare!

Era o mare ruşine pentru un războinic să rămână fără arme, ba mai mult: ca cel din urmă neputincios să se amestece printre băieţandrii încă agăţaţi de sânul mamelor lor. Era o mare ruşine şi în acelaşi timp, o pedeapsă prea grea. Prietenii lui Comessa îşi zăngăniră armele.

— Noi am venit pentru Scoris, nu pentru Comessa, spuse unul din ei. Cine a stârnit cearta?

— Eu zic să chibzuim bine, se amestecă un altul.

— Scoris a adunat satul să-şi arate pieptul şi vorbele umflate, spuse şi Manite. Ploaia s-a înteţit şi noi stăm în pădure fără rost, fiindcă fiul lui Spiuru n-a răspuns la nici una din întrebările noastre, ci a pus el întrebări. Ca şi cum satul ar fi trebuit să-i dea socoteală de ce-a făcut în vremea cât a fost lipsă. Comessa a greşit, dar să nu ne pripim.

— Să lepede arcul şi să treacă în spatele celor tineri, repetă apăsat Tanusa. Am zis:

Mâinile lui, înfipte în cingătoarea de piele, tremurau nervos, şi în tremuratul acesta podoabele sunau lovindu-se între ele. Bătrânul era uimit şi necăjit; înţelegea nedesluşit că în puţină vreme nu va mai stăpâni nicicum mulţimea aceasta devenită tot mai violentă, tot mai greu de îmblânzit. Ce se va alege de ea? Ridică amândouă mâinile.

Porunca unui domn de neam e cântărită cu uşurinţă de popor. Am auzit murmure şi împotriviri. Nu asta vreau s-aud:

vreau s-aud paşii lui Comessa îndreptându-se acolo unde l-am trimis. Şi să se grăbească!

Adunarea simţi neliniştea, dar şi puterea sufletească a conducătorului ei, venind spre ea ca un nevăzut fluid magnetic. Ochii tuturor îl aţinteau acum pe Comessa. Cu buzele strânse, nepotul lui Manite îşi scoase de pe umăr arcul şi-l aruncă jos, împreună cu suliţa lungă. O cută rea i se săpase între sprâncenele îmbinate. Printre şirurile date la o parte, păşi cu capul în piept la cei tineri şi rămase locului, întorcând spatele mulţimii.

Tanusa îşi îndreptă trupul.

— Iar tu, îi spuse lui Scoris cu asprime, te-ai întors să ne-nveţi ce-i curajul? E o învăţătură ştiută. Ne-ai întrebat de ce a fost gonită Tepit din sat: n-am mai vrut-o. Şi acum, destul. Marele-Călător şi muntele sunt mâniaţi şi noi obosiţi şi sătui de vorbărie goală.

Scoris făcu un pas spre mulţime. Cu un gest brutal îşi aruncă pelerina de pe umeri, dezgolindu-şi pieptul. Îşi scoase şi tunica şi-şi arătă spatele: trupul lui era dungat de cicatrice, lungi, groase, oribile, unele încă nevindecate.

— ...Rănile biciului lui Daizu şi cele ale lanţurilor de pe corabia romană unde am stat prins trei ani! Le vede şi Comessa, care a aruncat cu cuţitul în mine? Poate vă-ndoiţi că v-am răzbunat. Bărbatul venit cu mine vă va spune adevărul, odată ce se afla în cetatea de pe malul mării când am fugit, şi ştie şi *cum* am fugit! Povestea lui e mai grozavă, fiindcă, primejduindu-şi viaţa s-o scape pe a mea, a primejduit-o şi pe femeia care-i cu dânsul. Trebuie să vă plecaţi fruntea în faţa lor, respectând curajul şi dragostea, acelaşi curaj şi aceeaşi dragoste, neînţelese de voi la Comozou. Ce vină are Tepit? L-a învăţat ea pe Daizu să trădeze? Şi-a scurs ea în sufletul ei veninul sufletului lui Daizu? Cine v-a îndemnat la atâta ură? V-aţi răscumpărat morţii şi prinşii, jalea şi prăpădul săvârşit de romani, îndepărtând-o dintre voi? Spuneţi că sfântul din munte a hotărât, primind sfatul de la licărul focului. Cinstită adunare! Trei ani am fost cu suferinţa, cu gândurile şi cu speranţa mai aproape de zeul nostru decât preotul ascuns în peştera lui plină de întuneric şi ceaţă! Comozou a fost şi mai aproape: pe el chiar Zalmoxe l-a povăţuit să facă ce a făcut! Tepit era singură, şi voi mulţi. Şi-a îndoit grumazul. Şi eu sunt singur, şi voi tot mulţi. V-am chemat să vă spun că locul sorei mele e aici, alături de mine, cine îmi va îngriji focul din vatră de-acum înainte? Pregătiţi-vă s-o vedeţi iar:

oriunde s-ar fi pierdut şi cât de departe, de-aş cutreiera întreg podişul de dincolo de munţi, voi pleca s-o aduc înapoi, şi-am s-o aduc! Aţi greşit, iar sfântul peşterii a greşit şi el şi a hotărât rău ce a hotărât.

Peste poiană, ca şi la începutul frământărilor, se lăsă o tăcere grea după aceste cuvinte: terorizată de blasfemie, mulţimea amuţise.

★

La miezul nopţii, satul termină ospăţul vânătoresc, răscoli focurile, micşoră opaiţele şi se pregăti de somn.

Se certaseră timp îndelungat în privinţa lui Scoris. Cei mai blânzi găseau că avea dreptate; alţii rostiseră cuvinte de ocară. Cum îndrăznise să se lege de sihastrul cel sfânt? Cum se pusese stavilă obştei, el, care atâţia ani fusese departe de nenorocirile ei? Zeul cel puternic îi pedepsise destul. Fiul lui Spiuru, vorbind cum a vorbit, nu se împotrivea însuşi zeului?

Rudele şi prietenii lui Comessa erau vestiţi de cruzi; nici unul din ei nu cinstise masa şi refuzase să primească tainul obişnuit de carne şi grăsime. Retraşi departe de focuri, priveau duşmănoşi forfota din jurul flăcărilor. Între ei, Comessa sta nemişcat, cu ochii, în gol. Nici Scoris, nici străinii care veniseră cu el nu se aflau cu satul. Manite atrăsese, viclean, atenţia asupra faptului: la priveghiul lui Araspe, Comozou nu tot aşa făcuse? Ce însemna asta, dacă nu o sfidare aruncată tuturor?

Căzuseră la învoială să trimită după preot. Îi vor lăsa semnul de chemare la bradul strâmb de lângă strunga gheţarului. Chiar mâine să plece vestitorul, căci după cum se arăta timpul, zăpada urma să coboare de pe creste şi până la ivirea nouă a strălucitorului ochi al lui Zalmoxe, descătușând firea în primăvară, sfântul nu mai avea să iasă din peştera lui tăinuită. Cuvântul sfântului va fi lege şi pentru Comessa şi pentru Scoris, mai ales pentru dânsul, căruia robia îi subţiase mintea într-atât, încât să judece părerile unui slujitor divin.

Întors din poiană, Scoris intrase în casa tatălui său, cuprins de nelinişte. Ograda era plină de femei, şi el le goni supărat, dar totuşi îi veni să râdă văzându-le cum fugeau mâhnite că li se stricase o bună petrecere: aceea de a-i pândi pe cei doi străini mişcându-se dincolo de pereţii de lemn.

Casa era asemănătoare celorlalte. Acelaşi coperiş înclinat de bârne învelite în cioplitură de brad, cu două ferestre şi uşă

groasă prinsă-n ţâţâni şi drugi puşi în cruciş — o singură odaie mare, podită cu pământ îndesat. La câmpie, oamenii-şi ridicau aşezările din nuiele lipite cu lut; muntele răbufnea însă toane şi vânturi cumplite: aveai nevoie de un adăpost solid, pe care să nu-l strice ploile sau nămeţii de zăpadă.

La pocnetul uşii, Pamphylus, ghemuit lângă lespedea vetrei, întoarse capul. Într-un colţ, Lilia dormea înfăşurată în blănuri. Opaiţul grosolan de lut, agăţat cu un cârlig de o grindină, era stins. Scoris închise uşa, potrivi drugii şi veni alături de gal. Lepădă pelerina muiată de ploaie, tunica, şi se aşeză în faţa vetrei, plimbându-şi palmele deasupra flăcărilor scăzute. Un timp destul de lung, nu scoase o vorbă, aţintind agonia pâlpâitoare a tăciunilor de pe lespede. Apoi spuse încet:

— Femeia doarme.

— Da. Era obosită şi speriată.

— De ce speriată?

— A fost crescută sub soarele mării.

Scoris se gândea. Daca se certase cu satul, cum îi va privi acesta pe cei doi? Mai mult ca oricând simţea nevoia sorei sale, femeile se înţeleg între ele. Tepit ar fi ştiut să rostească vorbele de mângâiere pe care şi el le avea în inimă, dar nu ştia cum să le spună.

— O să trebuiască să mergem dincolo de munte, adăugă, la fel de încet.

Tăcu. Pamphylus se minuna de forţa ce emana dintr-însul. Cum sta uşor plecat spre foc, barba roşcovană, părul creţ şi muşchii umflaţi, răsuciţi sub piele, îl făceau să semene cu un centaur.

— Satul nu vrea să ne primească?

— Nu-i vorba de voi. Eu am lipsit trei ani din sat şi satul nu mai are oameni. Are jumătăţi de oameni, de gânduri şi de suflete. Când te laşi în seama jumătăţilor de oameni, jumătăţile de oameni vor ca şi tu să fii o jumătate de om, cu o jumătate de suflet.

Tăcu din nou. Cât vorbise, nu-şi dezlipise ochii de la vatră: doi ochi imobili, cu pupilele micşorate, reflectând o nestrămutată încăpățânare.

— Când vrei să treci muntele?

— Încă nu ştiu. La asta mă gândesc.

Un slab suspin porni din spatele lor. Se trezise Lilia. Ea dete blănurile în lături şi se sculă în picioare. Călcând abia auzit cu tălpile sandalelor ei moi, se apropie de vatră şi se uită la cei doi

bărbaţi. Se aşează lângă ei, strângându-şi genunchii cu braţele. Şi Pamphylus, şi Scoris o priveau nemişcaţi. Tăciunii îi roşeau obrazul, în care ochii neastâmpăraţi se voalaseră în ape tulburi. Pe braţele rotunde jucau umbre, prin tăietura de la piept a tunicii, sânii se ridicau abia ghicit în respiraţie, ca două păsări adormite. Din trupul de femeie urca un miros ciudat de iarbă de câmp, un abur nedefinit ce învăluia odaia. Scoris şi Pamphylus îşi întâlniră privirile. Galul era grav, cu buzele strânse. Scoris era uimit. Vedea o gingăşie cum nu mai văzuse în viaţa lui. Ce ciudate sunt femeile, şi cât pot fi uneori de frumoase: femeia de lângă el este altfel decât toate femeile satului la un loc — poate doar soră-sa, născută pe munte, într-o noapte cu lună plină, să-i semene, dar o văzuse el vreodată pe soră-sa fără vestminte, cu pulpele goale? Era un gând curios care-i iuţi bătăile inimii. Ceva fierbinte i se topi în piept şi rămase acolo, arzând înăbuşit. Îşi feri ochii şi tresări: palma subţire a fetei îi atingea spatele.

— Ce sunt astea?

Înălţă din umeri şi deodată se încordă. Întoarse capul spre uşă.

Casa se afla aproape de pădure, singuratică şi aşezată pe un dâmb. în jur, nu avea alte case pe o întindere de câteva sute de paşi. Casa tatălui lui, de fapt, fusese arsă odată cu celelalte, când se luptaseră cu romanii; Comozou durase noul adăpost, visând că îl va locui împreună cu Tepit. Satul o botezase însă tot „casa lui Spiuru”, nimeni n-ar fi îndrăznit să-i dea un alt nume. Spiuru şi neamul lui erau cunoscuţi, iar bătrânul murise vitejeşte sub un maldăr de cadavre romane, crunt ciopârţite de groaznicul lui topor. Toporul acesta îl scosese Tepit din mâna încleştată a tatălui ei şi-l dusese în casa ridicată de Comozou. La plecarea din sat îl uitase lângă vatră. Tot pe acest topor se încleşta acum şi mâna lui Scoris, care, dintr-o singură mişcare, se sculase de lângă foc şi-l apucase strâns de coada scurtă.

Băteau câini depărtat, apoi aproape de tot; cineva venea spre casa izolată, dar cine, la ora asta de noapte, după ce se acoperiseră focurile? Câinii lătrară un timp, furioşi şi îndârjiţi. Nu se mai auzea decât ploaia căzând pe şiţa de brad a acoperişului.

Scoris nu lătratul câinilor îl pândea. Altceva auzise. El auzise paşi şi nu se înşela: cu băgare de seamă, mai mulţi oameni se furişau în ogradă. În acest moment, jarul lumină odaia din plin şi apoi se stinse: în clipa cât dură scurta strălucire, Pamphylus şi Lilia îl văzură încremenit, cumpănind toporul în mână. După asta, ghiciră că se mişca în întuneric spre uşă, ca o mâţă.

— De cine te temi? şopti Pamphylus. Au lătrat câinii.

— N-au lătrat degeaba. Femeia să se ducă la culcuş şi să stea acolo. Ţine!

Pamphylus simţi mânerul unui cuţit lung vârându-i-se în pumn.

— Nu-i pentru mine: pentru femeia ta. Trebuie s-o aperi şi să te aperi. Pe mine mă caută, dar poate şi pe voi. Fereşte-te!

Îl îmbrânci, lipindu-l de perete, şi deschise brusc uşa. O pală de ploaie amestecată cu zăpadă năvăli înăuntru. Ceva vâjâi, aruncând cât colo opaiţul agăţat de grinda tavanului, şi se-nfipse cu o bufnitură surdă în peretele opus. Lilia ţipă, Pamphylus se împiedicase de blănuri şi căzuse peste ea, gemând încetişor. Greutatea lui aproape o sufoca. Se zbătu să scape de apăsare: mâinile îi atinseră un lichid vâscos... sânge! Ea ţipă a doua oară, şi ţipătul ei îl auzi Scoris de afară.

— Vreţi petrecere? urlă şi se năpusti spre cele trei umbre răsărite din întunerec.

Umbrele îi ţinură piept. Toporişca descrise o roată mare, lovind în carne vie. În mâna lui, greoiul topor părea o jucărică. Era luptător, şi-un luptător nu-şi uită obiceiurile: una din săbiile atacatorilor se frânse, un cuţit zbură în aer, împreună cu mâna care-l ţinea. Omul se clătină muşcându-şi adânc buzele, totuşi slobozi un răcnet fioros de pierzanie. Împleticindu-se, dispăru în întuneric. Toporul nu mai întâlni nimic în faţă: fugiseră cu toţii, la fereala pădurii din spatele casei.

Minjit de sânge, cu o largă spintecătură la claviculă şi pe frunte, Scoris scrută, gâfâind, tenebrele, pregătit pentru un nou atac. Nu simţi durerea rănilor decât în clipa în care-şi dădu seama că e singur. Şi atunci scoase un lung chiuit de triumf, iar vântul purtă clocotind chiuitul în ecou până la satul adormit. Era un strigăt de război şi de avertisment. Intră în colibă.

Lilia se repezi la el, plângând, bolborosind cuvinte într-o limbă pe care n-o înţelegea. O împinse în lături şi se plecă peste culcuşul de blănuri. Nu vedea nimic, ochii lui de pădurean scânteiau însă ca la pisici: Pamphylus zăcea lungit într-o rână, nemişcat.

— Scapără cremenea şi aprinde focul, îi porunci fetei. Dă flacără opaiţului de deasupra vetrei.

Satul îl găsi cu uşa deschisă, ţinând toporul în mână, zburlit şi mohorât. Pe blănuri, Pamphylus, redeşteptat din leşin, nu scotea un vaiet. O rană adâncă la încheietura umărului îşi căsca marginile sfârtecate. Lilia suspina, mângâindu-i fruntea.

Oamenii se grămădiră lângă uşă şi-n ogradă, întinzând făcliile. Cei din uşă priveau fascinaţi femeia; cei din spate se săltau să vadă şi ei, căutând să priceapă întâmplările. Tanusa ieşi din înghesuială. Bătrânul ţinea în mână baltagul lucrat de fiii lui. O adâncă mirare i se zugrăvea pe chip.

— Ne-ai chemat în toiul nopţii cu strigătul de primejdie, şi am alergat de îndată la chemarea ta. Ce s-a petrecut?

Scoris îşi flutură toporişca.

— Lupul dă năvală la oi şi ciobanul întreabă: ce se întâmplă? Obrazul mi-e plin de sânge. Asta se vede... după cum se vede şi *asta*!

Cu paşi mari intră în casă, smulse suliţa înfiptă în perete şi, ieşind iar afară, o aruncă la picioarele adunării. Toate făcliile se aplecară s-o lumineze.

— Un războinic dibaci poate străpunge cu suliţa un om, dintr-o zvârlitură la cincizeci de paşi! strigă Scoris. Vai de acela care de la o palmă nu-şi atinge ţinta, mâna lui merită tăiată!

— Nu-nţeleg, spuse Tanusa.

— Nu-nţelegi? răcni Scoris. Ce înţelegi, ce înţelegeţi voi? Să vă pierdeţi vremea socotind câte fire are în barbă sfântul de pe munte? Suliţa asta n-a picat din împărăţia lui Zalmoxe! Priviţi toţi aici de faţă, bărbatul şi femeia din casă erau oaspeţii mei, bărbatului îi sunt dator cu o viaţă pusă în cumpăna vieţii, v-am mai spus! Legea ospeţiei ar fi cinstit-o oricare dintre vecinii noştri, afară de voi. Suliţa pe care o vedeţi, dacă mâna purtătorului ei n-ar fi fost a unui nevrednic, mi-ar fi intrat în piept, pieptul acesta care s-a bătut pentru voi! Aşa, a lovit un nevinovat — omul ce zace pe blănuri, omul căruia-i sunt dator cu o viaţă!

Împungând toporul spre mulţime, îşi scutură sălbatic pletele.

— Mă-ntrebi ce s-a întâmplat, taraboste Tanusa? Unde-i Comessa? Chiar dacă avem o socoteală împreună, strigătul meu trebuia să-l aducă încoace împreună cu voi! Orice om curajos şi curat la suflet ar fi făcut astfel. Pe urmă socoteala! Priviţi-i, însă, suliţa — şi eu n-am auzit până acuma ca un războinic să-şi trimită arma, poruncindu-i să străpungă în locul lui. Trei oameni au atacat casa, şi unul din ei era Comessa!

— De ce a fost numaidecât Comessa? îşi făcu loc în primele, rânduri Manite. Ai sosit de o zi în sat, Scoris, şi i-ai vrăjmăşit pe toţi.

Scoris se uită lung la el. O expresie de dispreţ îi încreţea fruntea mânjită de sânge. Manite îşi feri ochiul sănătos.

— Dac-aş purta comanacul tău de miel, aş chibzui înainte să vorbesc, taraboste. N-a fost nepotul tău? Ba el a fost! Daţi-vă la o parte!

Satul îl lăsă să treacă, Scoris apucă, aproape smulse o făclie de la cel mai apropiat bărbat şi lumină pământul, mergând cu capul în jos. Pete mari de sânge se amestecau ici şi colo în băltoacele ploii.

— Satul să se uite şi să spună! strigă.

Bărbaţii îşi plecară din nou făcliile, cum făcuseră şi la vederea suliţei: o mână zgârcită, retezată ceva mai sus de încheietura pumnului, cu degetele strânse ca labele unui gândac mort, lucea scârnavă în iarbă. Inelul gros de argint de pe degetul arătător îşi tremura în fâlfâirea făcliilor apele pietrei roşii.

— Unchiul nu recunoaşte inelul nepotului? Doar are şi el unul la fel, în deget, este inelul neamului lui!

Nimeni nu spuse nimic. Se uitau la ciotul din iarbă şi tăceau, luminându-l cu făcliile. Apoi ridicară privirile şi le opriră pe pieptul gol al celui dinaintea lor, imaginând bătălia. Cine fuseseră însoţitorii lui Comessa?

— Comessa a vrut să hotărască singur, începu şovăitor Tanusa. Mâine vom pune semnul pentru preot.

— N-am nevoie de preotul vostru. El v-a convins s-o goniţi pe Tepit, mâine vă va convinge să mă goniţi şi pe mine. Cinstesc pe slujitorii părintelui nostru din nori, dar anii de robie m-au făcut să înţeleg că el slălăşluieşte în suflet, în suflet să-l cauţi pe nemuritorul Zalmoxe, sufletul să ţi-l asculţi! Eu îmi ascult sufletul, şi sufletul îmi spune să mă despart de voi. Şi acum, un băietan să se ducă să cheme o babă meşteră la pus leacuri rănii oaspetelui meu. S-o cheme pe mama lui Zari, e cea mai pricepută.

Le întoarse spatele, intră în casă şi trânti uşa în urmă-i. Oamenii plecară târziu din ogradă, tot aşteptând să iasă, să le mai spună ceva. Uşa nu se deschidea, şi ei gândiră ca Manite cel cu un ochi: avea apucături de conducător. Privind pentru ultima dată mâna tăiată şi inelul cu piatră roşie, porniră prin ploaie, fiecare cu gândul lui, spre sat.

Mama lui Zari nu întârzie să sosească. Adunându-şi trupul puţintel lângă culcuşul de blănuri, îşi plimbă căutătura ochilor stinşi pe faţa rănitului şi pe făptura lui străină: era o descântătoare bună, o descântătoare care ştia să stăpânească duhurile morţii. Baba ceru apă şi un fier vechi de vârf de săgeată. Îl înroşi în foc, lăsându-l să se răcească pe încetul. În tot

acest timp, în apa fiartă amesteca buruieni şi prafuri, şoptind vorbe ciudate şi mişcându-şi capul într-o parte şi-ntr-alta.

Scoris nu s-a uitat măcar o dată la ce face. Sta cu faţa la foc. Descântecul îl ştia de mic copil, iar mama lui Zari îl ţinuse în braţe şi-l moşise. Pamphylus se va face bine.

Lilia se apropie de el — şi iarăşi simţi mirosul de iarbă că-l înconjoară.

— Şi tu să pui alifie pe rană, îi atinse uşor mâna.

Bătrâna mormăi. Scoris începu să zâmbească.

— De ce zâmbeşti?

— Baba spune că dacă ai pus mâna ta albă şi mică pe mine, am să mă vindec şi fără alifia ei.

Scoris continua să zâmbească, dar zâmbetul îi muri stângaci pe buze. O privise de multe ori: niciodată însă nu-i văzuse luminiţa asta de sfială şi duioşie din ochi.

★

Sfântul, chemat din munte, nu apăru la data sorocită.

Ploile încetaseră; trimisul satului adusese vestea că sus a nins. Preotul s-a închis în vizuina lui şi aşteaptă primăvara, rugându-se la nori, la stele şi la soare.

A unsprezecea zi, rana lui Pamphylus era complet vindecată. Însoţit de el şi Lilia, Scoris ieşi din sat. Caii pe care-i conduceau urmară poteca codrului, spre apus, potecă umblată şi de Comozou şi Tepit. În urma îngheţului, copacii lepădaseră în întregime frunzele. Nimeni nu-l rugase pe Scoris să stea, nimeni nu se împotrivise să nu plece. Din dosul pereţilor de lemn, oamenii au ascultat pe gânduri bocănitul călăreţilor în uliţă, pierzându-se treptat-treptat. Simţeau cu toţii că împreună cu dânsul se ducea şi liniştea satului, fiindcă aveau ce să-şi amintească de-aci încolo.

Numai la ultima casă, o babormiţă zvârli în faţa cailor o broască moartă, cu botul cusut în ace de fier. Era mama lui Comessa, şi Scoris ştia că blestemul ei, plâns trei nopţi în şir pe pielea râioasă a broaştei moarte, îl va urmări oriunde s-ar afla, chiar în adâncul umed al mormântului.

Cap. X

Zile şi săptămâni, una după alta, vremea rămase închisă şi friguroasă. După secetă, cerul îşi rupsese zăgazurile ca într-un fel de batjocură; holdele arse, tăiate încă din cruzimea lor vărătică pentru hrana vitelor lihnite de foame, se-ntindeau jalnice cât puteai cuprinde cu ochii, de la malurile fluviului sfinţit, până peste dealuri, la piciorul munţilor. Întinse ochiuri de apă oglindeau în smârcurile pământului prea târziu fecundat cenuşiul norilor încărcaţi de zăpadă.

La munte, zăpada aşternută pe creste lumina văile ca un al doilea soare: iarna, venită mai devreme ca de obicei, adormise pădure şi piatră, pregătind marile tăceri ale solstiţiului alb. Fiarele intraseră în culcuşuri.

Valea unde Naparis[1] ţâşnea din peştera încă neumblată de om, bolborosind înspumat peste prăvălirile muntelui, printre brazi bătrâni şi poiene rotunde, era atât de strâmtă că o puteai trece dintr-o săritură. Păstorii suiau rar aici, vârfurile de cremene opreau intrarea în sălbătecie; prin văi, norii se-ndesau fierbând, rămânând mereu prinşi de stânci.

Iar într-un loc mai ferit din vale, cu câtva timp în urmă bufneau loviturile înfundate ale unui topor şi se auzea nechezat de cal. Şi era ciudat să asculţi zgomotele astea pe care şi rarele păsări le ascultau curioase, uitându-se la fumul subţire ce urca peste cetini şi care le amintea că au o nouă tovărăşie în pustietate.

★

În coliba din vale, Tepit ridică de pe piatra vetrei ceaunul, îl puse alături de ea şi potrivi focul.

Odaia mică şi joasă n-o luminau decât flăcările, jucând umbre pe pereţi. Din spatele colibei, calul bătea cu copita: îi era foame şi ea uitase de el. Ieşi afară.

Vântul îi răscoli părul desfăcut, un păr lung, căzându-i valuri pe spate. Femeia îşi strânse umerii cu palmele, căci n-avea cojocul, pornise în cămaşă. Jur-prejur, pădurea de brad plutea în ceaţă. Ocoli coliba de lemn şi intră în adăpostul calului. Animalul ciuli urechile şi-şi răsuci capul spre ea, nechezând uşurel, cercând s-o prindă cu botul de umăr. Ea se feri, culese dintr-un

[1] *Naparis* (dacic) — Ialomiţa.

colţ un braţ de iarbă uscată şi câţiva bureţi şi i le aşează dinainte. Bâjbâind în întunerec, se întoarse în colibă.

De ce o fi întârziind atâta Comozou? Nu-i era frică singură, se obişnuise. Nici de fiare nu-i era frică; pentru lup, pădurea se afla prea sus, iar ursul intrase în bârlog. Afară de asta, securea lui Comozou sclipea lângă vatră şi ea ştia s-o mânuie la fel ca un bărbat. Dar îi era urât, atâta tot. Şi gândea prea mult la fel şi fel de lucruri. Începu să mestece fiertura din cazan, privind focul. Comozou plecase de dimineaţă să caute o capră rănită şi aruncată în prăpastie, carnea li se terminase, şi el urca muntele aproape în fiecare zi, la vânătoare. Când se întorcea, se aşeza la foc şi rămânea acolo, cu fruntea încreţită şi ochii pierduţi în gol. În clipele acelea ei i se părea că a şi uitat de ea, de prezenţa ei umilă şi tăcută, ca o umbră.

Dogoarea îi încinse obrajii. Încetă să mestece în ceaun. O mare tristeţe îi îngreună căutăturile... poate el gândea cu părere de rău la satul părăsit, la oamenii şi la viaţa dintr-însul. O întrebase însă vreodată de bucuria năprasnică pe care o simţea ea lângă el, în coliba de lemn ascunsă de toţi oamenii de pe lume, de toate răutăţile şi înverşunările lor? El singur vroise să se despartă de sat; nu fugise după ea în pădure, când preotul şi toţi o alungaseră? Nu el vroise să treacă munţii, împreună cu ea? Zile lungi umblaseră în căutarea locului potrivit, păstorii şi muntenii îi îndrumau mereu spre apus, în văile râurilor ce izvorăsc din nord. Vremea îi prinsese urcând. Ajutat de ea, clădise coliba, aşteptând primăvara.

Cine ar fi înfruntat muntele sub zăpadă? Era fericită în locul acesta. Iată, au trecut mai mult de trei ori câte zece dimineţi de când plecaseră — de trei ori câte zece dimineţi la fel cu cei trei ani: sta cu el, dormea în acelaşi culcuş coapsă lângă coapsă, răsuflare lângă răsuflare, şi el nu cătase măcar o dată la ea mai cu luare-aminte.

O prostie trecută o înduioşă. Daizu avusese o oglindă rotundă cu mâner, căpătată de la un negustor la o călătorie a lui în câmpie. I-o dăduse ei. Se uita deseori şi cu minunare în limpezimile-i de fântână. Până la sfârşit, din oglindă rămăsese doar un colţ, şi continua să se uite cu aceeaşi minunare: îşi vedea în ea chipul şi ochii depărtaţi şi umbriţi de gene lungi. Cât ar fi dat să mai aibă şi acum restul de oglindă. Ochii şi nici chipul nu i se schimbaseră. Comozou nu observă asta? Oftă. Se gândise la Daizu, şi o gheară zgâriase în ea, tulburând-o. Revăzu noaptea din cetatea aia frumoasă de pe malul mării, marea poleită de

lună şi corabia albă, cu gâtul lung de lebădă, frânt. Departe, se stingea şi se aprindea o lumină deasupra apelor. Comozou şi ea stau pe malul înalt şi se uitau la corabie. El a întins mâna, spunându-i încet: „L-am văzut pe Daizu“... după aceea romanii care le sfârtecaseră sacii, sosirea în poiană, satul privind-o cu duşmănie. „Nu vreau să ştiu de Daizu, eu te îndrăgesc pe tine.“ Ar fi putut să-i spună astfel, şi nu i-o spusese niciodată.

Tresări. Paşi apăsaţi răsunară afară, uşa se izbi de perete şi Comozou apăru în prag, ud şi obosit, cu o capră tânără pe umeri. El o lăsă jos, îşi îndreptă spatele şi se aşeză la foc, după ce rezemase lângă vatră arcul şi baltagul.

Tepit întoarse terciul de mei pe un fund de lemn, aduse o bucată de brânză, carne uscată şi nişte ceapă.

— De acum nu mai e mult, spuse bărbatul, în timp ce mâncau. Muntele dă veste că se pregăteşte de iarnă adevărată şi lungă.

Tepit se întinse pe blănurile de lângă vatră şi închise ochii. Când focul abia va mai păstra câţiva tăciuni, el o să-i acopere cu cenuşă şi-o să se culce alături de ea. Va trece încă o noapte, ca alte nopţi asemănătoare, şi dimineaţa el se va duce în treburile lui, cu arcul şi baltagul.

În colibă domnea acum întunericul. Vântul bătea în uşă şi în adăpostul calului. Într-un târziu, ea îi simţi mâna aşezându-i-se pe piept şi rămânând acolo. Sânul femeii se umflă, şi o teamă de moarte o cuprinse: încă n-o atinsese până atuncea în felul acela. Bărbatul se plecă spre ea.

— Tepit.

Îi spunea întâia oară pe nume. Era atât de mângâietor cuvântul, atâta de neaşteptat, încât ea gemu şi-l cuprinse în braţe.

Cap. XI

Comozou nu se înşelase: abia trecu o săptămână şi iarna se lăsă peste pădure, cu vânt şi viscol.

Totuşi el vâna în fiecare zi; urca până aproape de coasta abruptă a strungii, pândind la ochiurile de apă neîngheţate. Din pricina gerului, caprele se retrăseseră mai la vale, şi săgeţile lui arar dau greş. Punea şi laţuri şi capcane în jurul colibei: hrana le era îndestulătoare.

Lunile de iarnă au trecut, şi într-o seară Comozou respiră adânc. Dinspre vârfurile ninse se pornise un vânticel care adia a pământ proaspăt răscolit. Zăpada mai acoperea poteci şi văgăuni, dar tot în aceeaşi seară, fundul nemişcat al codrului vibră melancolic la o chemare plângătoare. Bărbatul zâmbi şi intră în colibă.

— Vine primăvara. Au ieşit sălbăteciunile la împuiat.

Primele fire de iarbă răsăriră din zăpada subţiată, înălțându-se grabnic către soare. A cincisprezecea zi de când lumina veşnică a sufletului lui Zalmoxe gonise iarna şi înviase pădurea, Comozou îşi încrucişă arcul peste piept, luă baltagul şi intră în munte. Cărările erau acum limpezite: vroia să găsească trecătoarea care-i va scoate pe podişul de dincolo. Îi trebuia un loc să-l suie şi calul, poate un vad vechi, secat, umblat şi de colunii domesticiţi ai păstorilor.

Tepit îl conduse o bucată de drum. Când stâncile prinseră să se îndesească, ea se opri gâfâind, şi se aşeză pe o buturugă. Comozou îi atinse obrazul cu palma.

— Întoarce-te. De-aici merg singur.

Femeia se uită la el cu ochii ei, mari şi depărtaţi, şi lui i se păru că e mai ciudată ca de obicei; avea o privire adâncă, în care parcă jucau umbre. Palmele şi le ţinea pe pântecul ţuguiat.

— De ce te uiţi aşa la mine? Curând vom avea nevoie de hrană pentru trei, şi carnea se usucă greu, femeie. Trebuie să păstrăm carne multă.

— Nu te duce!

Tepit aproape ţipase. Comozou se mişcă în loc, ea urmă înfrigurată:

— ...Am visat urât azi-noapte, de multe zile visez întruna sânge şi că am iar cerceii în urechi... ieri un păianjen mi s-a lăsat pe mână. Am presimţiri... nu te duce!

— Astea-s gânduri de muiere, şi ţi le faci fiindcă aştepţi un copil. Ce primejdie m-ar putea lovi? Puţinii păstori ocolesc apa, iar fiara n-are decât să poftească să-mi cunoască arcul şi săgeţile. Întoarce-te.

I-a urmărit silueta cățărându-se pe piatră, până n-o mai văzu printre jnepenii uriaşi. Cu paşi înceţi, porni de-a lungul torentului, spre colibă.

Întreaga zi se învârti de colo-colo, fără rost şi îngândurată. Abia atinse mâncarea şi odată cu căderea amurgului se aşeză pe prag şi aşteptă întoarcerea lui Comozou. Stătu aşa în pragul colibei, până simţi că i se face frig. Intrată înăuntru, se cuibări la

vatră. După o vreme puse grăbită vreascuri pe tăciuni: se întoarce bărbatul şi trebuie să fie foc în vatră.

Dar făcu focul degeaba şi dormi singură. Comozou nu coborâse muntele. Se zvârcoli în aşternutul de blănuri toată noaptea, fără să închidă ochii. Spre dimineaţă, un somn de plumb puse capăt zbuciumului; se trezi brusc şi imediat sări în picioare. Calul necheza chiar lângă colibă. Femeia ieşi afară şi aruncă o privire spre munte. De pe văile acelea întunecate, cu vârfurile arzând în văpăile soarelui abia răsărit, va sosi Comozou, dar de ce nu mai soseşte odată? Atât de mult caută trecerea pe partea cealaltă a muntelui? Poate a găsit trecătorea şi întârzie pândind vreo capră. Din ţanc în ţanc, din vale în vale, se duce după ea şi n-o scapă. Îi spusese într-un rând că sălbăticiunile astea au o lege ciudată: dacă le răneşti, se aruncă în gol, fărâmițându-se de stânci. O fi căutând-o. Sângele îi sui nestăvilit în obraji... iată-l!

Îi alergă înainte, cu părul desfăcut fluturându-i pe umeri, descheiată la piept şi îmbujorată ca o fetişcană la prima dragoste, dar se opri după câţiva paşi: omul care venea iute spre ea era mic, cu o traistă pe umăr... Romaesta! Ce căuta fratele lui Comessa aici? Înţelese că o primejdie apărea odată cu el, strângând-o în plasa păianjenului lăsat pe mână... Ea singură şi Comozou dus!

Dintr-o săritură, Romaesta se-nfipse în faţa ei. Gâfâia. Ochii îi străluceau de o bucurie vicleană şi triumfătoare. Tepit se răsuci în loc şi căută să ajungă la colibă, să se zăvorască într-însa. Acolo se afla securea, iar drugii uşii erau din lemn tare. Romaesta o ajunse în prag, o îmbrânci în colibă şi intră în urma ei. Fără un gest, se sprijini de uşori şi rânji. Focul din vatră îi aduse aminte că nu mâncase nimic de ieri dimineaţă. Rânjetul i se accentuă, dezvelindu-i dinţii ascuţiţi de lup tânăr:

— Dă-mi să mănânc. Mi-e foame.

Tepit înlemnise, lipită de perete. Se uită la securea rezemată de vatră. Romaesta îi observă căutătura şi culese de jos securea, cântărind-o în palmă.

— Ce vrei de la mine? bolborosi Tepit. De ce ai venit aici?

— Să te aduc înapoi, râse Romaesta. Fratele meu are să-ţi spuie o vorbă.

O privea înfierbântat. Frumuseţea femeii, carnea ei îi treziseră simţurile. Tepit tremura lângă pereie. Părul lung o înfăşură în cascada şuviţelor negre. Prin deschizătura cămăşii, unul din sâni, gol şi plin, se ridica furtunos în respiraţie.

Romaesta se uita la sân, ca îmbătat. Înţelegea patima fratelui său, de ce îl trimisese s-o caute: pentru o astfel de femeie făcea să ucizi sau să lupţi până cădeai ucis. Întinse mâna s-o apuce — nu schiţă decât gestul: un lătrat slab şi îndepărtat suna în tăcerea văilor, dar nu din pricina asta şovăise. Femeia era însărcinată! Un lucru la care nu se gândiseră nici Comessa, nici mama lor, că femeia ar putea să poarte în pântec un copil! Cum va trece cu ea văgăunile, apele, cum va învinge asprimea drumului?

Lătratul de câine răsună mai aproape, întărâtat, un lătrat gros de dulău ce-a dat de o urmă. Tepit scoase deodată un răcnet care nu avea nimic omenesc într-însul: ...cuţitul, cuţitul lui Comozou îşi lungea mânerul din brâul încins peste mijlocul lui Romaesta! Iar mâna cu securea... pe unul din degete pâlpâia piatra inelului cu care se jucase de atâtea ori, pe care de atâtea ori îl simţise rece, pe obraz sau pe piept!

Romaesta se feri într-o parte. Un dulău negru ciobănesc sărise pe prag, pironindu-l cu ochii lui galbeni. Mârâi, mirosind, apoi urlă, zburlindu-şi perii de pe spinare.

În aceeaşi clipă, urlând odată cu câinele, Tepit se repezi la Romaesta, desfigurată, îngrozitoare.

Cap. XII

Cu câteva zile în urmă, Scoris mângâiase dulăul negru, bătându-l uşor cu palma pe gâtul lăţos.

— E un câine straşnic, spuse, trăgându-l de urechile zdrenţuite în bătaia cu lupii.

Dulăul îi linse mâna, se ghemui în el şi-şi culcă botul pe genunchii lui. Focul mare de lângă aşezarea păstorilor lumina pădurea şi malul de piatră. Mai încolo, câteva bordeie de pământ îşi lungeau umbrele sub luna în plină strălucire. Cinci sau şase bărbaţi stau în jurul focului. Unul din ei cânta abia auzit, ca un murmur subţirel şi nedesluşit, dintr-o creangă de soc scobită pe dinăuntru. Scoris asculta ţârâitul subţire al fluierului, mângâind mereu câinele care închisese ochii. Apoi se răsuci spre omul de lângă el.

— E un câine straşnic, repetă. O să-mi pară rău să nu-l mai văd.

Celălalt rosti cu gravitate:

— Ţi-l dăruiesc. Şi nouă o să ne pară rău să nu-l mai vedem, fiindcă l-am crescut de mic şi, cum spui, e un câine bun şi straşnic. Pare-se că te-a îndrăgit. Ia-l, străinule. Îmboldi câinele şi râse. E un câine bun, repetă şi tăcu.

Ca şi cum înţelegea că-i vorba de el, dulăul ridică botul şi-i privi pe amândoi.

— Vrei să vii cu mine, Puha? întrebă Scoris.

Dulăul dădu din coadă, îşi înălţă trupul şi-i puse labele pe umeri. Era un câine tânăr, negru, flocos şi voinic, cu fălci colţoase. Gâtul îi era prins cu un pieptar de piele ţintită în ţepuşe de fier. Bărbaţii din jurul focului izbucniră în râs. Cel cu fluierul îl lăsă în poala cămăşii unsuroase, îşi şterse gura şi spuse şi el:

— Puha al nostru a mărturisit singur ce gândeşte. De acum e al tău. Să nu-l loveşti, că te sfâşie cât ai trage o dată aer pe nas.

Duse iar fluierul la gură şi cântă pentru noaptea rece şi plină de stele, pentru turme şi cei de la foc, după un străvechi obicei păstoresc: primăvara suiau muntele, iarna se lăsau la vale, an de an, în aceeaşi zi şi în acelaşi fel. Bărbatul care cânta din fluierul de soc mai cânta şi pentru tristeţele lui şi ale tovarăşilor lui, privind scânteile focului. Şi moşul, şi strămoşul lor făcuseră acelaşi lucru — şi toţi, de când se ştiau ei. Munte-vale, vale-munte, dintr-o noapte adâncă şi depărtată, căreia nimeni nu-i mai ghicea începuturile şi nici nu-i vedea, într-altcumva, sfârşitul.

Mângâind câinele şi ascultând fluierul, Scoris se gândea la toate astea şi îl încerca iar sentimentul de nelinişte resimţit şi dimineaţa. Pamphylus îl găsise singur, la marginea râpei, uitându-se la jocul veveriţelor prin crengi. Vârfurile de săgeţi luate cu el la ascuţit zăceau neatinse în iarbă. Rezemat de un ciot putrezit, se uita la veveriţele din brazi şi nici măcar nu le vedea; ceva neobişnuit îi intrase în sânge, rozând acolo nevăzut.

— Nu mănânci?

Galul îl privea îngândurat.

— Trebuie să ascut săgeţile. De mâine intrăm în munte şi nu se ştie...

Pamphylus se lăsase jos lângă el.

— Tu ai un lucru pe suflet. Ne porţi de atâtea luni după tine — acum suntem ca doi fraţi. Lilia a început să sufere, femeile voastre sunt tari şi aspre. Ţi-am mai spus că ea a trăit sub soarele mării.

— Ce vrea?

— Ar vrea să se termine odată, să rămână într-un loc, să locuiască într-o casă. E slabă, şi eu stau şi mă gândesc dacă am făcut bine ce am făcut.

— Întoarce-te de unde ai plecat. Mai mult de atâta nu pot da. De-mi ceri viaţa, ţi-o dau, fiindcă şi tu ai nesocotit primejdia, ajutându-mă. Altceva n-am. Drumurile ni s-au cam isprăvit: am aflat de urma sorei mele. Păstorii au văzut-o trecând. Dar tu eşti slab, ca femeia, te-a muiat o zgaibă la umăr! Aţi fost robi, robi de când v-aţi născut. Faci pe şoimul, dar un şoim cu laţ la gheară. Ţara mea nu-i însorită, a ştiut-o femeia de când am trecut Dunaris. E femeia ta, nu a mea. N-am cum să-i cunosc suferinţa.

Pamphylus se întunecase mai tare, îl privea într-un fel aparte.

— Vii să mănânci?

— Ascut săgeţile.

Pamphylus plecase. Scoris se trânti în iarbă şi luă în mână una din săgeţi. Îi răspunsese cum n-ar fi dorit să-i răspundă, nu pricepea de ce. Femeia avea dreptate, trupul ei îndura din greu călătoria. De ce plecase din sat? Nu-l gonise nimeni, curând i-ar fi domolit pe toţi. Tepit va înţelege gestul? Peste un răsărit de soare, două, treizeci de răsărituri, se va întâlni cu ea şi cu Comozou. Dincolo, femeia şi bărbatul care-l însoţesc se vor linişti. Dincolo, o să aibă o bucată de pământ şi un plug de lemn, la marginea unei ape. O brazdă în sus, una în jos: brazdele *lui*. O să meargă la vânătoare, o să găsească o nouă viaţă; oamenii de dincolo sunt mai puţin trufaşi şi mai înţelegători. Poate or să-l asculte, poate gândesc mai mult.

Una după alta, ascuţise maldărul de săgeţi, frecându-le de cremene. După aceea privise la bordeie: se aprinsese focul şi păstorii mâncau alături. Când se topiseră zăpezile, îi întâlnise pe păstori în cale, ducându-se să cumpere turme şi să ia altele de la satele din preajma muntelui. Au mers împreună. Din loc în loc, primeau veste despre trecerea celor doi. Încă nu intraseră în munte, se duceau tot spre apus. Oamenii vorbeau de o femeie cu ochi mari şi depărtaţi, şi de un bărbat încruntat, vorbind rar şi numai cele de trebuinţă.

Baciul îşi netezise cu palma zbârcită pletele albe înnodate la spate. Poftise drumeţii să se dezmorţească la foc şi încuviinţase că, într-adevăr, un bărbat şi o femeie se opriseră la adăpostul lor. Dar asta se întâmplase înainte de căderea zăpezilor. Pe la el treceau fel şi fel de călători; pe aceia îi ţine bine minte, erau o pereche înţelegându-se mai mult din tăceri decât din vorbe.

Bărbatul şi femeia au poposit o noapte la bordeie. Dimineaţa, înşeoaseră căluţul, pornind spre valea Naparisului: pe acolo zicea bărbatul că vrea să treacă muntele:

— O potecă s-o găsi şi pentru picioarele noastre. Poteca aia îmi trebuie mie.

Cu femeia în spatele lui, se depărtase călare în pas potrivit, fără să se mai uite la el. Pădurea îi înghiţise ca pe nişte umbre.

„Dacă au ajuns dincolo, gândea Scoris, nu au mers departe. Şi chiar dacă ar fi mers, doi străini sunt uşor de aflat, fiindcă-s străini şi toţi caută la dânşii, întrebându-se de rostul lor.“ Culese vârfurile de săgeţi din iarbă şi o văzu în faţă pe Lilia. Fusese să ia apă din pârâiaşul ce curgea pe fundul râpei. Fata se mai trăsese la trup, se subţiase. Ca de atâtea ori când o privea, lui Scoris îi înfăşură inima o undă rapidă. Fata aproape îl înspăimânta. Era prea frumoasă, prea plăpândă. Când se pleca uneori spre el să-i spuie ceva, şi-i prindea în nări mirosul, parcă-i pierea priceperea. Ar fi vrut atunci ca ea să fie a lui, s-o poarte pe braţe undeva în pădure, să se culce alături de făptura albă şi subţire... Nu, femeia era a galului, omul care-l scăpase de la moarte. Nici cu gândul n-avea voie să-şi închipuie ceea ce-şi închipuia.

— De ce nu mănânci?

O femeie de-a lor n-ar fi îndrăznit să rostească asemenea lucru, sau, dac-ar fi rostit, vorbele ei ar fi ascuns umilinţa pe care trebuia s-o încerce o femeie faţă de un bărbat.

Seara stătuse la sfat cu păstorii, până pălise luna. În bordei auzi vocea ei în întunerec, o voce mică, rugătoare:

— Să iei câinele cu tine.

Aşteptase să mai spună ceva, dar nu-i mai spusese nimic.

Câinele se legase de ei pe drum, iar păstorii făceau haz de iubirea arătată lui Scoris de dulăul ce întotdeauna mârâise şi-şi dezvelise colţii, neîmprietenindu-se cu străinii.

Scoris se mişcă la foc. Cel care cânta din fluier tăcu din nou. Aplecându-se, vârî câteva vreascuri umede în flăcări, se întinse şi spuse:

— Da, Puha ştie că nu eşti rău, şi că ai să-l asmuţi la jivine. Am văzut că şi femeii ce-i cu voi îi place. Unele femei iubesc mai mult câinii şi pisicile decât pe bărbaţi. Păstorii râseră cu mare zgomot. Baciul dădu din cap.

— Asta aşa-i. Auzi, străinule, femeia vorbeşte cu însoţitorul tău o limbă neînţeleasă de noi. De unde sunt de fel?

— Cale de nenumărate zile, de la apus. Zice însoţitorul meu că atunci când i-a cucerit ţara, împăratul romanilor a poruncit să

se reteze mâna dreaptă la de douăzeci de ori câte o mie de flăcăi tineri, ca să nu mai ridice sabia împotriva lor. Pricepi, păstorule? Un luptător are în dreapta sabia şi în stânga scutul. Fără mâna dreaptă, un luptător e pierdut. Mai zice că ţara asta a lui de la apus e o ţară bogată, scăldată din trei părţi de mare.

Păstorii se minunară. Baciul dete iar din cap.

— Acolo trebuie să fie capătul pământului. Dincolo de apele de la soare-apune e zidul care desparte pământul de cer. Nimeni n-a ajuns să-l vadă. Mai spune-ne şi altceva: bărbatul şi femeia aceasta stau împreună şi dorm cu tine în bordei. Noi nu l-am văzut depărtându-şi niciodată femeia în pădure. Oare aşa este rostul în ţara lor?

— Aşa o fi. Nu l-am întrebat. Şi bărbatul şi femeia au fost robi.

— Îi duci cu tine?

— De unde au plecat ei nu se mai pot întoarce.

— Vânturăm ţara şi cunoaştem tot ce mişcă, şapte munţi pe-o parte şi pe cealaltă. Crezi că dincolo o să fie mai bine?

— Nu ştiu. Cred că dincolo e mai multă înţelepciune. Aici staţi risipiţi, mânaţi oi şi coborâţi prăpăstii. Alţii cheamă pe Marele-Călător să-i ajute, vânează sau îşi lucrează pământul: nu e un om care să strângă neînţelegerile, să toarne curaj în inimi şi să lupte — un om cum spun bătrânii bătrânilor că a fost regele Burebista. La fluviul câmpiei răsună zăngănitul armelor, n-o să treacă decât puţin şi iar o să-i vedem pe romani străbătând în pârjol pământurile pe care ne-am născut. Am stat înlănţuit pe o corabie a lor, trei ani. Ştiu ce gândesc şi ce vor: dacă nu se arată un viteaz să-i înfrunte, scrum şi pulbere va rămâne din neamul nostru! Poate regele Decebal de dincolo de munţi să fie viteazul ăsta.

Păstorii se uitau la Scoris, cu chipurile încremenite. Baciul îşi netezise pletele în gestul obişnuit, scaţând un mic oftat.

— S-ar putea să ai dreptate. Noi le cunoaştem astea de mult, fiindcă stăm mai aproape de glasul stăpânului Zalmoxe, în vârf de munte. E o mânie înăbuşită în cer, şi n-o vede nimeni. Va izbi când nu te aştepţi. M-am uitat la arcul şi săgeţile tale, cum te mişti, ţi-am cântărit puterea braţului. Eşti războinic, iar sângele-ţi alunecă prin vine ca un puhoi de apă desprimăvărată. Crezi că dincolo vei găsi înţelegere la lucrurile acestea?

— Cine poate şti? zâmbi Scoris. Om trăi şi om vedea.

A doua zi, Scoris, Pamphylus şi Lilia plecară.

După cinci nopţi, în zorii celei de a şasea zile, râul pe care-l urmau se strâmtă brusc, malurile se povârniră, adierea apei şi a muntelui părea, mai aspră. Fagii dispăruseră. Pădurea de brad îşi întindea pretutindeni împărăţia verde.

Dulăul alerga vesel în faţa cailor, lătrând la frunze şi la vânt. Baciul din munte cercase să-l momească, dar el dăduse din coadă, sărind a joacă într-o parte şi-ntr-alta, apoi se luase după noul stăpân. Acum se oprise, mirosind atent. Scoţând un scâncet, alergă spre poiana ce se zărea printre trunchiuri. Dispăru în poiană. I se auzi urletul, şi imediat un alt urlet, un urlet fioros şi ascuţit de femeie.

Scoris înălţă capul văzu coperişul unei colibe de lemn şi, mai încolo, un cal care păştea.

Când au sosit în goană la colibă, Romaesta se lupta disperat cu câinele care i se agăţase de gât. Scoris nici nu-l văzu. Privirile lui înmărmurite se uitau la Tepit: căzută în genunchi pe culcuşul de blănuri, cu piepţii ieşind prin sfâşieturile cămăşii, Tepit se holba la el, clănţănind din dinţi. Cum ar fi putut să nu-şi închipuie că bărbatul din pragul uşii nu este o arătare... o arătare a duhurilor călăuzitoare ale morţii? Nu, nu era o arătare, căci bărbatul făcuse un pas, şoptându-i numele!

Pamphylus îl despărţise pe Romaesta de câine şi-l ajuta să se ridice. Romaesta tremura şi, ca şi Tepit, se crezu înaintea unei vedenii. O paloare de cadavru i se lăsă pe obrajii zgâriaţi de unghiile femeii. Tepit horcăi:

—.... L-a omorât pe Comozou... Dacă nu eşti o umbră, sângele tău e sângele tatălui nostru, răzbună moartea, răzbun-o pe sora ta, Scoris!

Scoris o privi o clipă. Îşi imaginase altfel întâlnirea cu ea, se gândise deseori la felul în care se va petrece aceasta. Se întoarse spre fratele lui Comessa.

— Unde l-ai omorât?

Romaesta îşi trecu limba peste buzele uscate.

— În munte, spuse încet.

— Ai urmărit-o pe sora mea?

— Comessa m-a trimis, după ce a luat-o Comozou cu el!

— Nu te-am văzut în sat când m-am întors.

— Eram plecat... nu sunt vinovat! Comessa m-a pus să jur că am să i-o aduc!

Ochii lui Scoris îl pironeau reci. Lăsă capul în piept. Va pieri. Afurisit fie Comessa, iar mama lui să-l plângă până i-or seca ochii

în fundul capului, bântuită de vrăjile întoarse împotrivă-i! O teamă obscură i se cuibări în inimă.

— Ai să mergi cu mine să-mi arăţi locul, spuse Scoris. Tu, se adresă lui Pamphylus, apără împrejurimile. Femeia să aibă grijă de sora mea.

Cu jumătate de trup gol, bolborosind gemete neînţelese, Tepit se lăsase pe culcuşul de blănuri. Spasme lungi îi încordau trupul. Chipul i se făcuse de pământ.

Pamphylus învăţase să nu pună întrebări şi să nu se mai minuneze de nimic în ţara sălbatică, locuită de oameni ciudaţi, sub al cărei cer îi aruncase deznădejdea pe el şi Lilia. Dar Scoris şi băiatul scăpat de colţii câinelui vorbiseră în limba lor. Arătă spre Tepit.

— E sora ta, pe care o căutai?

— Da. Omul ei a fost ucis. Ştii să mânui o suliţă şi un cuţit. N-o să vie nimeni în poiană, dar să le ai pe aproape.

★

Tot drumul Romaesta merse înainte şi Scoris după el, cu cuţitul în pumn.

Câinele îi însoţea, adulmecând urmele de pe cărare. Sihla întortocheată nu se mai termina. Brusc, Romaesta se opri. Dulăul începu să mârâie furios, cu perii zburliţi: cărarea era plină de sânge, în mijlocul ei zăceau o ursoaică mare, cu urechile tăiate, şi, de-a curmezişul, peste ea, cu faţa în jos, Comozou. O săgeată îi sta înfiptă în spate, până-n pană. De pe trupul omului şi al fiarei se ridicară speriaţi câţiva vulturi, umplând tăcerile cu gârâitul lor funebru.

— L-ai omorât pe la spate, spuse Scoris rar. Văd sub el un urs cu gâtul rupt şi cu urechile tăiate. Bănuiesc că în timp ce i le tăia, l-ai lovit cu săgeata. Dacă i-ai fi făcut faţă, te zdrobea cu un deget.

Romaesta nu răspunse. Nici măcar nu încerca să fugă: ar fi fost zadarnic.

— Mă gândeam când am pornit încoace să te leg de un copac şi să te las pradă pădurii. Eşti ticălos ca şi fratele tău, dar omul care loveşte pe la spate trebuie să aibă curajul să privească în ochi şi moartea. Nu-ţi sunt judecător. Adevăratul judecător o să-ţi cântărească faptele, acolo în nori. Trage trupul lui Comozou la prăpastie şi înveleşte-l în pietre.

Romaesta apucă tremurând trupul de subsuori şi-l târî spre deschizătura prăpastiei. Ochii lui Comozou şi o parte din obraz erau ciugulite de vulturi. Băiatul începu să acopere mortul cu bolovani; cu braţele încrucişate la piept, Scoris se uita la ceea ce face.

Într-un târziu, respirând din greu, Romaesta se ridică şi privi furişat la el. Obrazul lui Scoris era senin, mai observă că-şi vârâse la loc cuţitul în cingătoare. Inima îi bătu cu putere. Poate... Urmărindu-i căutătura, tresări: ochii lui Scoris se uitau în golul prăpastiei pe al cărei fund se rostogolea, într-un murmur abia auzit, torentul. Scoase un răcnet.

— Nu!

Scoris făcu un pas.

— Caută să te ţii tare, ai fi primul din neamul tău. Dă-mi inelul.

Romaesta trase din deget inelul lui Comozou şi i-l întinse. Scoris îl strânse în pumn.

— Ai ucis un om, Romaesta, şi l-ai ucis ca un netrebnic. Mulţi din tribul nostru nu se puteau măsura cu el. L-ai doborât fără să urmezi legea cinstei şi a unui adevărat luptător. Sări!

— Femeia a vrut-o Comessa... el m-a trimis, sughiţă Romaesta.

— Sări!

— Dă-mi o armă, lasă-mă să mă apăr!

— Cuţitul lui Comozou îţi stă înfipt în cingătoare, de frică nici nu te-ai gândit la el, vierme.

Mai înainte ca Romaesta să facă un gest, îl îmbrânci în prăpastie. Ţipătul se curmă imediat. Izbit din stâncă în stâncă, Romaesta căzu în albia torentului unde rămase înţepenit şi frânt.

Scoris se uită la cel picat în apă, de acolo de sus părând o pată neagră, nedesluşită. Apoi înălţă ochii la cer. O mare tristeţe i se lăsă pe chip, căci se gândea la Tepit şi la viaţa lui.

Lătratul câinelui scurmând la buza de prăpastie îl trezi. Razele de soare treceau dincolo de creste. Îşi săltă umerii şi începu să coboare repede muntele. Luceafărul îşi agăţa de mult clipirea dulce deasupra unui colţ de pădure, când sosi la coliba din poiană. Se opri în prag.

Focul trosnea în vatră şi asupra culcuşului de blănuri, Pamphylus şi Lilia stăteau aplecaţi, prinşi de o misterioasă îndeletnicire. Lilia îşi arătă obrazul în lumina flăcărilor. Ochii ei străluceau.

Un plânset slab şi subţire urca din culcuşul de blănuri. Scoris ascultă uimit plânsul înecat: era prima chemare necăjită, însă triumfătoare, a unui nou-născut, ieşit la viaţă cu puţin înainte de vreme.

PARTEA A DOUA

Cap. XIII

Puhoi de lume gălăgioasă se scurgea pe străzile Romei, binecuvântând zeii îngăduitori; cerul, curăţit de ploaia căzută noaptea, era senin, iar soarele scălda oraşul în raze calde. Era o zi însemnată, şi toţi cei care nu-şi ocupaseră de cu seara locuri se grăbeau spre marele circ flavian, bucuroşi că au parte de vreme bună: după o trecere destul de îndelungată de timp, Domitian oferea poporului un spectacol cu lupte, alergări şi fiare.

Mulţimea adunată pe drum privea cortegiul imperial. Ea aclama, fiindcă îi plăceau caii arabi şi carul imperatorului, togile consulilor şi magistraţilor, staturile vânjoase ale germanilor din garda praetoriană. Strigătele se înteţeau când trecea vreun favorit: plebea striga atunci mai tare, zvârlind porecle, flori şi tot felul de vorbe caraghioase.

Domitia Longina, nevasta lui Domitian, a fost primită cu mari manifestaţii de simpatie. Roma îi ierta destrăbălările, era femeie frumoasă şi deşteaptă, iar trecutu-i apropiat nu prea vesel. Primul ei bărbat, Lucius Aelius Lamia, trebuise s-o repudieze, obligat la asta de imperator, care se îndrăgostise de ea. Obiceiul nu era nou, îl practicaseră şi Vespasianus, şi Titus şi toţi înaintaşii lui. Caligula, în calitate de *pontifex maximus*, celebra o căsătorie şi, dacă-i plăcea femeia, a doua zi poruncea soţului s-o repudieze şi se căsătorea el cu dânsa. Sau o omora. Sau, după o noapte, i-o înapoia. Domitia Longina nu-l iubise pe Lamia, în schimb, devenită soţia lui Domitian, iubise pe actorul de comedie Paris, idolul cetăţii. Domitian dase ordin să fie omorât comediantul, şi-şi repudie soţia. O chemase curând înapoi, şi iat-o: dreaptă, mândră şi cu un zâmbet abia conturat pe buzele frumos desenate şi dispreţuitoare. Poporul ştia că suferise şi nu-l iubea pe tiran. Motiv în plus ca să-i uite dezordinile, să ţopăie şi să-i arunce buchete de flori, admirându-i statura de zeiţă plictisită.

În carul lui din frunte, tăcut şi uşor încruntat, Titus Flavius Domitianus — Nero cel chel, cum i se spunea — asculta cu

aparentă liniște și aclamațiile și injuriile. Obrazul fardat și tras de lungile zile și nopți pierdute în chefuri, voluptăți și cruzimi nu era veșted: împlinise patruzeci și trei de ani[1]. Nu-i arăta. Anul care trecuse fusese văzut rar, ca urmare a revoltei lui Antonius Saturnius și a legiunilor din Germania. Nu mai luase parte la viața publică, trăind retras și înconjurat de astrologi și ghicitori, în palatul luxos de marmură colorată și cu pereții din oglinzi, pe care și-l construise pe colina Palatin. Revolta îl înfricoșase teribil, bănuia comploturi în toate părțile. Și-a ucis prieteni, rude — vinovați sau nevinovați — iar delatorii epocii lui Tiberius apăruseră iar. Turburat, se gândea că Nero fusese înjunghiat de un sclav liberat, Tiberius, înăbușit cu o perină de Seian, asistat de Caligula, la rându-i Caligula pierise străpuns de săbiile lui Cassius, Aquila și Bubo... sânge, sânge, numai sânge. Astăzi la aniversarea zilei lui de naștere, găsise nimerit să se înfățișeze Romei, pentru ca orașul, să vadă că trăiește și n-are de gând să moară așa de curând. Era protector al poporului, senatul îi acordase titlul, vroia ca aniversarea să-i fie sărbătorită în colosalul amfiteatru înălțat de tatăl și fratele său, să simtă cu toții puterea aprigei familii Flavia.

Carul alb luneca încet printre șirurile oamenilor, scuturat de neastâmpărul armăsarilor, iar poporul își privea stăpânul și se gândea la neșansa care apăsa Roma, neșansă ivită odată cu Iulius Caesar, și amenințând să dăinuie la nesfârșit. Pe bărbatul din car îl recunoscuseră împărat la moartea lui Titus. Domitian era intrigant și iubitor de petreceri piperate, dar primii ani de conducere fuseseră ani fești: reformase justiția, pedepsise pe delatori și, în calitate de censor, a aplicat legea cu vigoare și echitate. Nu s-a dat în lături să facă ordine severă în colegiul vestalelor căzute pradă desfrâului, desfrâu ce provocase scandal în imperiu. Ba la trei dintre ele le-a dat ordin să-și taie vinele, iar pe marea vestală Cornelia a îngropat-o de vie. Încurajase literatura, înființase biblioteci, mărise solda soldaților și dăruise agricultorilor parcelele disponibile ale pământului veteranilor, împărțise grâu la săraci — și acum? Omora și jefuia nemilos, Tibrul ducea la mal în fiecare noapte cadavre ciopârțite și fără capete, hrana se împuțina. Edicte și legi rușinoase erau afișate pe ziduri, și cu un an în urmă avusese curajul să otrăvească... pe

[1] *Titus Flavius Domitianus* — s-a născut în anul 51 e.n. Deci, acum suntem în anul 94, cinci ani de la începutul povestirii noastre.

cine? Pe Cneius Iulius Agricola, triumfătorul asupra britannilor şi socrul istoricului Tacitus!

Totuşi, plebea bătea din palme şi saluta cortegiul, satisfăcută şi lăsând la o parte amintirile triste. Domitian deschidea porţile circului, iar un spectacol în amfiteatrul flavian însemna bani, hrană şi distracţie gratuită pentru multe zile de-aci încolo: Domitian ştia că în afară de armată avea nevoie şi de popor.

În faţa Coliseumului, lumea încă se îmbulzea. Praetorienii călări risipeau mulţimea, deoarece se apropia cortegiul. El trecea acum pe lângă gigantica statuie de bronz aurit înălţată de Nero în propria-i onoare, după incendiul care devastase o mare parte din oraş. Soarele scânteia orbitor pe trupul înalt de optzeci de metri al imperatorului, reprezentat cu atributele astrului care-l învăluia în razele-i matinale. Statuia o cioplise Zenodor: ca s-o transporte, artistul înhămase la ea douăsprezece perechi de elefanţi.

Domitian se uita lung la statuie şi parcă-l vedea la picioarele ei pe Sextius Criscia, propovăduitorul religiei noi a iudaizanţilor. Criscia era vărul lui, făcea parte din *gens* Flavia. La botezul prin care iudaizanţii obişnuiau să primească în rândurile lor pe neofiţi, luase numele de Clement[1]. Îl omorâse în circul lui Nero, iar pe soţia lui, una din cele mai bogate patricicne din Roma, o lăsase să moară într-o subterană de sub senat: şi asta fiindcă nu mai aveau avere să-şi plătească crima — o daseră din timpul vieţii sectei care-i convertise pe amândoi. Un zâmbet îi crispă buzele. În serbările începute, iudaizanţilor li se rezervase un loc de cinste. Au trecut ani de când leii uitaseră gustul cărnii de creştin, se părea că totuşi carnea lor era mai bună decât a altora. În Roma existau sumedenie, cărora le-ar sta tare bine în arenă, să-i rupă în bucăţi fiarele. De-o pildă, plebeii Aventinului şi tribunii lor urlători!

Cortegiul imperial opri înaintea uneia din cele patru intrări principale ale amfiteatrului. Intrarea aceasta era mai largă şi da într-o sală ornamentată cu reliefuri dantelată în ştucatură, sala imperatoriîor, de unde se duceau să-şi ia locurile în circ. Praetorienii făcură zid, afară şi înăuntru. Domitian şi suita apărură pe estrada imperială, protejată de un baldachin de purpură, la care atârnau ciucuri groşi de aur. Senatorii, pontifii,

[1] *Sextius Criscia* — sanctificat de biserica catolică sub numele de Clement, al treilea papă în ordine cronologică.

vestalele şi magistraţii stau pe locurile lor de onoare aflate pe parapetul de cărămidă ce împrejmuia amfiteatrul.

Un zbierăt prelungă cutremură circul, în momentul sosirii lui Domitian.

Plictisită de aşteptare, mulţimea se ridică în picioare aclamând, agitând braţe şi eşarfe. Sus de tot, deasupra ultimelor rânduri, se afla terasa amenajată pentru priviitorii săraci fără bilete. Aceştia asistau la jocuri stând în picioare. De aici venea gălăgia cea mai înverşunată.

— ...Salve, Caesar! Salve, divinule! O mie de ani pace în imperiu! Salut, Dacicule!

Strigătele conţineau o batjocoritoare ironie. Întreaga Romă ştia că, deşi generalul Tettius Iulianus îi învinsese pe daci la Tapae, cu cinci ani înainte, pacea încheiată cu regele Decebal era o pace proastă pentru romani. Decebal fusese recunoscut oficial de către imperiu, i se aloca anual o sumă de bani şi i se trimiteau, ca unui aliat, arme, maşini de război şi maeştri pentru construcţiile militare. Domitian celebrase un triumf asupra dacilor: nu-şi adăogase şi titlul de Dacicus, ba gurile rele afirmau că obiectele de preţ ce împodobiseră ca pradă triumful, în realitate fuseseră sustrase din tezaurul imperial. Poporul râdea şi arunca glume usturătoare, fiindcă în circ stăpânul era *el*. Mai ales pe terasa de sus.

Domitian se aşează mohorât pe perina de mătase a scaunului cu spătar de fildeş şi porunci să i se pună pe balustrada pulvinarului, cutia de sticlă în care ţinea o şopârlă. Ghicitorii îi spuseseră că ea îi va da întâiul semn de moarte, de aceea nu se despărţea niciodată de dânsa. Şopârla era verde, subţire şi n-avea mai mult de un deget lungime. Închisă între pereţii străvezii, micuţa bestie mânca muşte. După aceea, toropită de soarele ce încălzea sticla, închise ochii şi rămase nemişcată, palpitând încet din guşa albă.

Suita imperială o privea cu oroare. Mulţi din cei de faţă trebuiau să-i suporte prezenţa chiar la mesele date de imperator, când Domitian o scotea din cutie şi o hrănea cu mâna lui, ţinând-o pe degetul arătător. Era un animal scârbos şi cu toanele stăpânului ei. Domitia Longina o ura de moarte.

Domitian ciocăni cu inelul pe capacul cutiei.

— Doarme. Păcat, spectacolul va fi plăcut.

— S-o fi îmbolnăvit, a mâncat toate muştele din cutie, spuse Domitia Longina.

Domitian se încruntă. Cunoştea aversiunea soţiei sale faţă de şopârlă: la asasinarea lui Paris, el declarase că şopârla îl îndemnase să pedepsească adulterul şi să-şi repudieze nevasta. Domitia Longina nu-l uitase pe frumosul şi spiritualul ei amant care ştia atât de bine să facă dragoste şi să rostească, umezindu-şi gura ca de femeie, cuvinte de un haz nebun. Şopârla o blestemase de atunci, ca şi pe stăpânul ei. Şopârla murea în ziua în care murea şi Domitian, înaintea lui: aşa prevestiseră ghicitorii. Plecându-se spre cutie, Domitian privi cu atenţie zvâcnetul guşei albe, brăzdată de firişoare roşii. Un surâs ciudat îi pluti pe buze. Se întoarse spre nevastă-sa.

— Nu ştiu de ce n-o placi. E deşteaptă, ca un om.

Domitia Longina se strâmbă. Domitian îi privea gâtul lung şi alb, sânii fermi umflându-i peplumul. Ciudat, cum nu descoperea însă în ochii migdalaţi pornirile funeste şi pătimaşe. O iertase, trăia din nou lângă ea, o iubea ca-n primele zile — şi totuşi se temea cel mai puţin de dânsa. Îşi înlătura duşmanii închipuiţi fără şovăială, şi nici prin gând nu-i trecea că femeia asta veşnic cu nervii excitaţi, semănându-i întru totul tatălui ei, Corbulon, praefectul Germaniei sub Nero — era unul din duşmanii lui *adevăraţi*, de care ar fi trebuit să se păzească cum te păzeşti de un şarpe veninos.

— Pari fără chef.

— Am primit iar o scrisoare de la Tiberius Crispus. Milogeala lui a început să mă enerveze.

— De când e la Tomis?

— N-am socotit. Cred că de patru ani.

— S-a şi plictisit? în locul lui aş fi onorat să mă plimb prin locurile prin care s-a plimbat şi Naso.

Suita râse tare, să-i facă plăcere. În partea din fund a lojei, câţiva tăceau şi nu luau parte la discuţie. Unul din ei era un bărbat înalt, îmbrăcat cu uniforma comandanţilor legiunilor apusene; nici o podoabă de prisos, nimic strălucitor în tunica lungă cu tiv auriu, simplă dar elegantă. Obrazul ars de soare avea trăsături care trădau asprimea vieţii de tabără şi a mişcării în aer liber. Alţi patru bărbaţi purtau bonete de pâslă, bărbi creţe şi vestminte de barbari daci, cu multe înfloriturі la brâuri. Stăteau drepţi, umăr lângă umăr, cu braţele încrucişate la piept.

Oşteanul se întorsese de puţină vreme de la întăriturile ce se făceau în Germania, pe Rin. Cei patru cu bonete erau soli de-ai fiului lui Scorillo, Decebal. Veniseră să discute cu Domitian despre tribut şi noul schimb de meşteri. Nici oşteanul şi nici dacii

nu se uitau unii la alţii, urmau să se întâlnească, însă, în ani, şi chiar sub zidurile cetăţilor lui Decebal: dacii apărându-se, oşteanul izbind cu berbecii de fier zidurile de bolovani, în dubla-i calitate de căpetenie de oaste şi de imperator.

Domitian se răsuci spre oştean:

— Marcus Crinitus[1] ce spune de toate astea?

Oşteanul tresări, tocmai se gândea la castrele şi castelele lui depărtate. Răspunse cu un zâmbet:

— Poporul e nerăbdător şi ameţit de căldură.

— Poporul să aştepte. Are vreo treabă? Te întrebam de şopârlă.

Strigătele din amfiteatru ameninţau să nu se mai sfârșească. Cincizeci de mii de oameni începuseră să urle:

— ...Să înceapă jocurile! Să înceapă jocurile!

Marcus Crinitus dete din umeri.

— Şopârle asemănătoare sunt puzderie prin Germania. Pot să-ţi trimit de acolo câte vrei.

— Oricum te-ai suci, Marcus Crinitus tot de Germania lui pomeneşte, rânji favoritul Messalinus. Oare barbarii ăia n-au fost puşi odată pentru totdeauna cu botul pe labe — ca să nu mai vorbim de ei?

Ca toate linguşirile lui Messalinus, şi asta era o minciună. Expediţia facilă făcută de Domitian pe Rin, împotriva cattilor, îi adusese râvnitul titlu de Germanicus, dar nici pe departe ei nu fuseseră „puşi cu botul pe labe“. Oşteanul care de ani de zile înălţa fortificaţii ajunse până pe malurile Danubiului Pannonic era cel mai în măsură să ştie aceasta. Câţiva şefi romanizaţi, atâta tot: restul se ascundea în păduri, îşi invoca zeităţile de trăsnete şi furtuni şi încet, metodic, decima legiunile. Începând cu Octavianus Augustus, Germania îi costase înzecitul soldaţilor ce-şi daseră viaţa să mărească imperiul. Marcus Crinitus îşi muşcă buzele. Se mulţumi să mormăie:

— Germania o plătim scump, de aia vorbesc mereu de ea. Toate provinciile le plătim scump, fiindcă noi nu trimitem acolo nici păstori, nici câini de pază. Trimitem lupi.

— Ce zici, divinule? hohoti Messalinus. Îl ştiam pe Marcus Crinitus soldat, odată însă ce singur spune ce spune, o fi cum spune el!

— Eu nu sunt guvernator de provincie, ripostă dispreţuitor celălalt. Discuţia este inutilă, Messalinus. Dă ordin să se înceapă

[1] *Marcus Ulpius Traianus Crinitus* — 53—117 (imperator, 98—117).

jocurile, Caesar. Şi-au pierdut răbdarea şi oaspeţii barbari invitaţi în lojă.

Dacii tăceau, departe de conversaţie, cu braţele tot încrucişate la piept. Unul din ei, deşi mărunt la statură, avea nişte umeri aşa de laţi, că acoperea complet, stâlpul de susţinere al tavanului lojei, şi coloana de piatră avea pe puţin patru palme grosime.

Domitian se înveseli, era un admirator neprecupeţit al forţei fizice.

— Da, să se uite și să vadă și, când s-or întoarce în ţara lor, să spuie regelui ce-au văzut. Începeţi.

Praefectul Romei alergă să transmită ordinul, iar mulţimea strigă şi mai tare: acum striga pentru că i se sfârşise aşteptarea.

Un semnal de trâmbiţă răsună în arena goală. La ieşirea principală ce cobora în hrubele circului gratiile fură ridicate în scrâşnetul macaralelor şi al lanţurilor acţionate de roţi. Din deschizătura întunecoasă, câteva zeci de călăreţi numidieni, goi şi cu trupurile unse, se avântară în trapul unor cai albi.

★

La căderea nopţii, întâia zi de jocuri se încheie.

Mulţimea nu era prea încântată. Alergările se desfăşuraseră fără vreo ciocnire mai spectaculoasă, cu nici o roată sărită sau vreun conductor căzut din car, cu încheieturile pumnilor legate în hăţuri, şi târât în goană pe nisipul spulberat de copitele armăsarilor înnebuniţi de cursă şi de ţipetele gălăgioase ale spectatorilor. Pentru zilele următoare, însă, veneau luptele cu gladiatori şi creştinii daţi la fiare.

Domitian îngăduise plebei să aibă acces liber în grădinile care aparţinuseră odinioară lui Maecena şi Marcus Senecion. Poruncise să i se dea vin şi carne, dar vigilii şi praetorienii se aţineau prin apropiere; curgând gârlă, băutura putea înfierbânta minţile chefliilor, iar stăpânul dorea ca desfrâul poporului să fie un desfrâu fără urmări neplăcute. Oamenii invadară bucuroşi boschetele şi aleile, deteră cep la butoaie şi, sub pălălaia trosnitoare a arborilor năclăiţi în răşină aprinsă, petreceau în felul lor: mâncau zdravăn, beau la fel şi se luau la ceartă din te miri ce.

În palatul lui Domitian de pe Palatin, invitaţii îl aşteptau pe imperator într-una din triclinariile rezervate meselor intime şi

prieteneşti. Domitian anunţase că mai întârzie, şi să se înceapă şi în lipsa lui, dar toţi abia ciuguleau din tăvile aduse de sclavi.

Triclinaria, cu mozaicul învelit în covoare groase, avea coloane albastre de marmură, răsucite în formă de spiralăşi înghirlandate cu foi de stejar, de asemenea de marmură, poleită cu aur. Picturi pompeiene lascive decorau pereţii. De fiecare coloană atârnau, prinse de lanţuri lungi de argint, opaiţe de bronz cu cinci braţe. Un miros dulceag de parfum şi petale strivite de flori plutea în încăperea cu ferestrele deschise. Vântul nopţii umfla în răstimpuri perdelele grele, aducând odată cu dânsul suflul răşinii arse la petrecerea plebeiană şi duhoarea de apă grasă a Tibrului.

Întinşi pe divanele ce înconjurau din trei părţi masa, invitaţii discutau încet, întinzând destul de des mâna după cupele pe care sclavii frigieni, desculţi şi mişcându-se ca nişte umbre, se grăbeau să le umple cu vinul alb şi spumos din sud, mândria pivniţelor palatului. Erau invitaţi aici câţiva senatori, praefectul Romei, nelipsitul Messalinus şi celebrul denunţător Vaiento, oftând plictisit şi mângâindu-şi bărbia cu degetele încărcate de inele. El vorbea cu fiul lui Helvidius Priscus, senatorul ucis de Vespasianus, acuzat că l-ar fi sprijinit pe Vitellius[1] în timpul dezordinilor care urmaseră după Nero. Alături de el, un grup mic de patricieni tineri şi eleganţi îşi admirau reciproc pieptănăturile şi cutele tunicilor cusute de cei mai faimoşi croitori din oraş.

De partea cealaltă a mesei, Marcus Crinitus sta de vorbă cu un bărbat ce se apropia de patruzeci de ani, bine îmbrăcat, cu o figură inteligentă şi uscăţivă, punctându-şi fiecare frază din gesturi largi şi studiate. Oşteanul asculta cu o umbră de respect nedisimulat cuvintele celuilalt, jucându-se cu o floare pe care o ducea când şi când la buze. La un moment dat zâmbi, zvârli floarea pe masă şi spuse:

— Am trăit printre barbarii germani şi le cunosc obiceiurile. Văd că-i cunoşti mai bine decât mine, şi, ceea ce-i ciudat, cu o singulară profunzime. Ai dreptate: sunt barbari şi-i cucerim. Sufletul lor însă nu l-am cucerit încă. Ţi-am citit cu plăcere

[1] *Aulus Vitellius* — 15—69 e.n., imperator roman, succedându-i lui Sulpicius Galba, (31—69), imperator după Nero. Vitellius îl înfrânge pe Othon, proclamat de preatorieni imperator în anul 69, în bătălia de la Bedriacum, înfrângere în urma căreia Othon se sinucide, în acelaşi an 69.

Dialogul, ca scriitor, de ce nu încerci să scrii ceva şi despre germani? În situaţia actuală ar folosi mult.

Bărbatul sorbi o înghiţitură de vin şi clătină cupa de argint, învârtind-o între degete.

— Poate şi lucrez la o asemenea încercare, spuse precaut. De totdeauna m-a pasionat să mă cred scriitor mai mult decât istoric, nu ştiu totuşi dacă am reuşit să şi fiu aşa ceva, sau a rămas o simplă iluzie nerealizată. Tu eşti soldat, Marcus, şi le vezi toate cu ochiul unui soldat. Primeşti ordine, le execuţi — şi acolo unde ţi se lasă iniţiativa, trebuie să judeci scurt, repede, să fii aspru chiar dacă inima îţi dictează să reflectezi. Eu am timp să cântăresc faptele. Între corupţia romană şi puritatea, sălbatică dacă vrei, a barbarilor, în special a germanilor, fiindcă la ei ne referim, este o distanţă ca de la Olympus la infern. Odată şi odată poate am să ating subiectul ăsta.

Marcus Crinitus îl privea cu atenţie. Era cu aproape cinci ani mai bătrân, se născuse în acelaşi an cu Domitian, avea o practică militară îndelungată, dar nu era onorat ca interlocutorul lui şi nu-i câştigase atât de repede funcţiile importante. Vespasianus şi Titus îl menajaseră cu mare simpatie; chiar Domitian, care-i gonise pe poeţi şi stoici şi-i omorâse socrul, îl lăsa în pace şi se ferea de el.

— Dacă ai să scrii o carte despre germani, legiunile de la Rin or să-ţi mulţumească.

Celălalt făcu o strâmbătură ironică.

— Legiunile de la Rin nu prea ştiu să citească, prietene. N-ar avea de ce să-mi mulţumească. Poate posteritatea, zâmbi cu prefăcută modestie.

Aici avea dreptate. Bărbatul uscăţiv şi elegant cu care vorbea atât de reverenţios Marcus Crinitus era Publius Cornelius Tacitus, elevul lui Aper şi prieten bun cu Caius Plinius Caecilius Secundus, fiul naturalistului mort cu cincisprezece ani în urmă, asfixiat de gazele erupţiei Vezuviului. Era de mirare, totuşi, cum acceptase să ia parte la micul banchet — preludiul altora mai copioase, pe toată durata jocurilor — oferit de Domitian câtorva intimi. Doliul lui şi al soţiei sale nu-l împiedecaseră, în goana după amănunte, să caute să culeagă informaţii.

— Ce plictiseală, şopti unul din tinerii patricieni vecinului său. Mesele fără femei n-au nici un haz. Stăm ca nişte mobile, vorbim filosofie şi ne uităm unul la altul ca proştii. Observă-i numai puţin, Aulus, pe barbarii ăştia din Scythia, nu-s caraghioşi? Pe

Lupercus[1] şi crepii care-l slujesc, nici sclavi nu i-aş cumpăra, cu opincile lor urât mirositoare!

La una din marginile depărtate ale mesei, cei patru daci din loja circului stau pe dunga divanului, cum staseră şi în loja imperială: tăcuţi, umăr lângă umăr şi cu braţele încrucişate la piept. Chipurile lor bărboase erau liniştite şi fără expresie. Nu mâncau nimic din delicatesele plimbate pe tăvi de sclavii mişcându-se fără zgomot: limbi de privighetoare, prăjituri cu carne tocată şi untdelemn, gâturi de păsări înfăşurate în felii subţiri de ficat, melci piperaţi şi înfipţi în scobitori de argint. Nu luaseră decât o farfurie mare cu salată de ţelină crudă, din care mâncau rar şi cu cumpătare. După ce mestecau, dau pe gât o cupă cu vin, îşi ştergeau musteţile cu dosul palmei şi întindeau cupa să le fie umplută din nou.

Doi din ei erau mai în vârstă şi purtau pletele strânse în coc la ceafă. Brăţări de aur şi argint le luceau la încheietura pumnului. Felurite podoabe încrustate în brâurile de piele atârnau în josul cămăşilor încreţite la poale. Ceilalţi doi aveau până la treizeci de ani şi somnolau uitându-se la meseni.

Când intraseră în palat, pentru nimic în lume nu vroiseră să se despartă de pumnalele înfipte în brâuri. Sclavii imperiali se îngroziseră, nimeni nu mânca înarmat. Li s-a explicat uzanţa şi acceptaseră să lase pumnalele unui al cincilea dac, care rămăsese afară, rezemat de o coloană.

Un ultim musafir întârziat venea acum în sala întunecată în care da triclinaria astupată de o perdea. Un sclav îi alergă înainte, dezbrăcându-i mantaua consulară. La perdeaua sălii se opri şi se uită la dacul rezemat de coloană.

— Pe cine aştepţi, libertule? întrebă cu o voce po-runcitoare,

Dacul îşi feri obrazul.

— Nu-s libert, sunt om liber, răspunse încet, căutând ca lumina opaiţului agăţat de coloană să nu-i cadă pe chip.

Noul sosit, cu mâna pe perdea, deveni atent şi-l scrută pătrunzător. O amintire depărtată îi trecea prin minte: figura asta o mai văzuse... unde anume? În fracţiunea unei secunde reţăi o viziune neclară: valurile mării, strigătele veghetorilor cocoţaţi pe catarg şi vâslele galerei urcând şi coborând în cadenţă...

Draperia se trase într-o parte. Apăru Marcus Crinitus.

[1] *Lupercus* — vechi zeu italic, identificat cu Pan.

— Lucius! exclamă soldatul şi-l apucă în braţe. Când te-ai întors?

— Chiar acum vin de la Ostia. Caesar e la masă?

— Nu, mă duceam să-l chem. Ce ai, la cine te-ncrunţi?

— N-am nimic. Mi s-a părut...

Se întoarse spre coloană: omul de acolo dispăruse. Izbucni în râs.

— Pe Hercule, Marcus, am devenit sibilă! Încep să am vedenii. Aici sta un om şi omul ăsta nu mai e! Prostii... cred că m-am înşelat. Cine mai e la masă?

— Mulţi şi amestecaţi. O să ai plăcerea să-l saluţi pe bunul tău amic Vaiento.

— Vrei să spui *duşmanul* meu — sună şi pentru mine şi pentru el mai bine. Am să merg cu tine la Domitian, tot nu pot rămâne, chiar în noaptea asta plec înapoi la Ostia.

— Mă gândeam că ţii să-ţi vezi nepotul. Roma a început să vorbească de el.

— Anticus? se strâmbă celălalt. Să mor înecat de face vreo cinste numelui Rufus. Haidem.

— E atâta grabă? spuse Marcus Crinitus, puţin jenat, văzându-şi prietenul că s-a schimbat la faţă.

— Flota aşteaptă în larg. Şi tu... tu ce faci în Roma, omorâtorule de germani?

— Cerşesc baliste şi soldaţi. Primesc, în schimb, invitaţii la mese imperiale şi aflu ce mai e nou prin culcuşurile maritale ale cunoscuţilor!

Se îndreptară amândoi, râzând, spre apartamentul privat al lui Domitian.

★

Cu o mantie îmblănită pe umeri, prinsă într-o fibulă de aur, Domitian se plimba cu paşi mari prin dormitorium. O lampă cu ulei ardea pe o masă joasă de fildeş. Catifele albastre şi covoare în aceeaşi culoare înăbuşeau odaia încărcată de parfumuri grele.

La câţiva paşi de el, stând cu spatele spre una din ferestre, Domitia Longina îl privea cum umblă. Rochia largă şi subţire de casă, fără mâneci şi tivită la poale cu un brâu verde, îi cădea armonios pe trupul plin. Sânii, ridicaţi de fâşia de piele strânsă sub ei, îi dădeau o majestate de matroană plină de demnitate. Părea nervoasă. Degetele-i îngrijite se jucau cu panglica cingătoarei, răsucind-o cu mişcări repezi. În faţa mototolului

perfid şi sanghinar care-i era soţ, ea se gândea în clipa aceea la soţia lui Augustus: visul ei era să-i semene Liviei, care, între un sărut şi o campanie de luptă a bărbatului ei, ştiuse să arate tuturor ce-nseamnă să faci parte dintr-o familie ca familia Claudia. Până la sfârşitul vieţii, la vârsta de optzeci şi şase de ani, Livia se amestecase în politică, stăpânind orice acţiune, funebră şi neînduplecată, personaj ocult de care tremurau senatul şi întreaga Romă. Oh, ea era în floarea tinereţii, dar cât ar fi vrut să aibă şi ea cutia cu otrăvuri a Liviei, să scape de oamenii primejdioşi sau nefolositori. Cât ar fi dorit să i se ridice şi ei, ca şi celeilalte, un arc de triumf — ar fi fost a doua femeie căreia senatul i-ar fi votat aşa ceva! Strânse mai tare panglica cingătoarei. Domitian era crud şi rafinat, dar o iubea. Când întinde mâna spre ea, ochii i se tulbură — cu un astfel de bărbat poţi încerca orice. Până nu va izbucni o revoltă din nou, a poporului sau a legiunilor... sau, cine ştie? *un accident* la momentul potrivit, trebuia să-l folosească şi să-l învârtă cum vrea ea. Îi era frică de comploturi, era laş, pălea numai când rosteai întâmplător numele lui Antonius Saturnius.

Domitian se opri în faţa ei, din plimbat.

— În fond, poporul mă iubeşte. Îi dau tot ce vrea.

— Poporul! râse cu dispreţ Domitia Longina. N-am venit din apartamentele mele să-ţi vorbesc de popor. Discutam despre Marcus Cocceius[1]. De ce n-a fost azi la circ?

— Mi-a trimis vorbă că e răcit. Mâine vine cu siguranţă.

— Mie nu-mi place cretanul ăsta.

— Ce-ai cu el? Un bătrân inofensiv, pios şi moderat.

— Chiar prea pios şi moderat. Puteai să nu-l faci consul.

— Astea-s lucruri în care nu se amestecă femeile, spuse întunecat Domitian. Femeile nu-s făcute pentru politică. Femeile trebuie să ştie doar să se îmbrace, să ţină o gospodărie şi să facă dragoste... ai o rochie frumoasă, nu te-am mai văzut îmbrăcată cu ea. E nouă?

Domitia Longina îi surprinse căutătura încântată. Ea însă n-avea chef de iubire.

— Se spune, zise ea pe un ton nepăsător, se spune că Marcus Cocceius ţinea destul la Antonius Saturnius.

— Cine spune? tresări Domitian.

— Vaiento.

---

[1] *Marcus Cocceius* (Nerva) — 26—98 e.n. I-a urmat lui Domitian, între 96—98. L-a adoptat pentru succesiune pe Traian.

— Pe Vaiento îl plătesc să spună uneori şi minciuni! Ce ar fi avut de împărţit Marcus Cocceius cu Saturnius?

— Imperiul.

Rostise cuvintele pironindu-l drept în ochi. Domitian se întunecă şi mai tare.

— Abia îşi trage sufletul. Pe purpura-i consulară! Bănuiesc că-şi prelungeşte viaţa cu cataplasme şi doctorii egiptene! Şi tu-l crezi că-mi râvneşte locul. Am să-l întreb mâine pe Vaiento, de faţă cu el, dacă-i adevărat. Lasă-mă să mă uit cum se desface panglica: are un nod curios.

Căută s-o apuce de mijloc. Un sclav intră în dormitorium.

— Marcus Crinitus şi Lucius Rufus doresc să-ţi vorbească, Augustule.

— Lucius Rufus? îşi retrase dezamăgit mâna Domitian. Ce mai vrea şi când a venit? Să intre.

Sclavul ieşi, iar el scrâşni printre dinţi:

— Să-i lovească lepra pe amândoi! îmi vor împuia capul cu prostii, şi eu mă gândeam să desfac un nod de pe nişte şolduri cărora le stă mai bine dezbrăcate decât îmbrăcate.

— Să mă retrag?

— Nu, rămâi aici.

Îi înfăşură umerii goi cu pelerina lui îmblănită, respirând lacom parfumul loţiunilor ce-i urca din păr. În acest moment cei doi se iviră în pragul ostiumului.

— O dulce scenă conjugală, şopti Lucius Rufus.

— Da, lupul face graţii oiţei, răspunse celălalt, la fel.

Amândoi se înclinară adânc, rămânând cu capetele plecate.

— Credeam că eşti la Samos, îi spuse Domitian lui Lucius Rufus.

— Guvernatorul insulelor îţi trimete urările lui de prosperitate, împreună cu o scrisoare, domine.

Scoase din clinurile de la piept ale tunicii sulul legat cu peceţi întărite de ceară şi i-l întinse.

— E vorba de coaste, locuitorii lor refuză să mai plătească impozit şi l-au asasinat pe colectorul Marcellus Angelinus.

Domitian citi scrisoarea, apoi ridică privirile.

— Spune-i lui Angulus să-i aresteze pe instigatori şi să-i trimită la Roma. Să nu-mi trimeată pescari: cele mai bune languste ne sosesc de acolo, n-aş vrea să-mi sufere mesele pentru câteva capete de dobitoci.

— Soldaţii mai cer să fie reînfiinţat obiceiul darurilor, mai ales veteranii.

— Să li se promită, îl întrerupse repede Domitian, eu trebuie să vă învăţ? Promiteţi-le şi vedeţi voi!

Părea tulburat. Domitia Longina îşi arcui sprâncenele.

— Ar trebui să liberezi o parte din veterani şi să le atribui pământ, se amestecă în discuţie Marcus Crinitus. Legiunile din insule i-au servit pe tatăl şi fratele tău cu credinţă, în Iudaea.

— Nici nu te observasem, îl privi dintr-o parte imperatorul. Tu ce veşti aduci... o revoltă de-a mesenilor?

— Nu încă, dar pe cale să izbucnească, zâmbi oşteanul. Te aşteaptă să mănânce.

— Viu acum. Când te întorci? se răsuci Domitian spre Lucius Rufus.

— Plec imediat. Flota e în drum spre Africa.

— Angulus să mă înştiinţeze cum soseşti de ce a făcut!

Ce doi se retraseră.

Domitian citi din nou scrisoarea şi o aruncă pe masă.

— Vor să mă sperie. Angulus e prea moale, grecii au nevoie de un om care să se poarte cu ei ca untdelemnul pe care-l fabrică: uşor şi lunecos, însă mereu deasupra. Am să-l trimit acolo pe Fannius Silvanus.

— E mai bun Fannius Silvanus? Numai neplăceri a adus în potolirea batavilor. Eu l-aş trimite pe Marcus Cocceius.

— Iar Marcus Cocceius? Lasă-l pe Marcus Cocceius în pace, ţi-am spus să nu te amesteci în politică. După masă viu la tine, îndepărtează slujitorii, în special pe namila aia de nubian care-ţi doarme la piciorul patului... mi se urcă sângele la cap numai când îl privesc!

★

În triclinaria cu coloane albastre, discuţia se învârtea în jurul lui Vitellius.

— Îi scrii şi acestuia viaţa? i se adresă Messalinus lui Tacitus, mestecând în neştire castane coapte. A murit prosteşte şi n-a rostit în viaţa lui un cuvânt mai de duh.

— Existenţa unui om nu se judecă prin faptul de a fi rostit un cuvânt „mai de duh“, ci prin plinul vieţii lui, prin ceca ce a lăsat după dânsul.

— Şi Vitellius ce a lăsat? Amintirea unui pântec mare amator de prepeliţe umplute cu stafide, şi a unui alt organ amator de femei?

— Tu nu eşti amator de castane?

Mesenii începură să râdă.

— Da despre mine ce ai să scrii, Publius Cornelius? întrebă mieros Vaiento.

Tacitus nu răspunse. Luând de pe masă cupa goală de vin, se uita la încrustaţiile ei, făcându-se că nu i-a auzit întrebarea. Apoi, pentru întâia oară de când era acolo, privirile i se îndreptară spre dacii care vorbeau între ei, în limba lor.

— Asculţi, frate, zicea unul din vârstnici, lăsându-l la o parte pe soldatul fără barbă, mă-ntreb care din bărbaţii de faţă ştie să mânuie o sabie ca lumea.

— Asta aşa e, spuse altul. Tăcu, apoi adăugă preocupat: Oile le-or fi tuns la stână?

— Începeau când plecam noi.

Tăcură iar. Primul mai spuse:

— Romanul tânăr din dreapta mesei s-a legat de opincile noastre, aţi auzit.

Dacul mărunt şi cu umeri laţi zâmbi o părere şi se uită la picioare. Ceilalţi îşi priviră şi ei picioarele.

— Romanii n-au ce vorbi, taraboste Mucapor. Ţi-a născut femeia?

— O fi născut. Femeile de-astea-s femei, să nască. Mă-ntreb dacă i-or fi dat ceva de mâncare lui Scoris. Gândesc să luăm de aici şi să-i ducem... nici nu ştiu cum se mănâncă toate astea şi ce sunt.

— Să-i ducem ţelină, că p-asta o ştie.

Toţi patru începură iar să zâmbească.

Marcus Crinitus tocmai intra. Din prag, îi văzu zâmbind în bărbile lor creţe. Dintr-o dată îi veni în minte că fluviul dincolo de care trăiau barbarii ăştia era hotarul cel mai dinspre nord al imperiului, şi dacă ei erau cuceriţi, se puteau lesne, mult mai lesne supraveghea triburile germanice care-i dădeau atâta bătaie de cap.

Cap. XIV

A doua zi, Domitian nu veni în circ decât la căderea nopţii.

Dormise puţin, dimineaţa, şi o parte din după-amiază trebuise să se ocupe de tot felul de nimicuri care-i răpiseră întreg timpul. Era cât se poate de prost dispus.

Domitia Longina nu se afla cu el în lojă. De obicei, femeile stau despărţite de bărbaţi, la teatru sau la circ. Cu rare excepţii

— şi imitându-l pe Nero, care o expunea în tot locul pe splendida Poppaea —, imperatorii asistau la spectacole alături de amantele sau de soţiile lor. Domitia Longina era pe podiumul vestalelor, lângă marea vestală Lollia, succesoarea Corneliei, îngropată de vie de Domitian.

În tunica ei cenuşie, cu umerii înfăşuraţi într-o mantă de purpură şi purtând peste părul strâns în coc un fel de turban alb, Lollia privea mulţimea din amfiteatru cu ochii pe jumătate închişi. Domitia Longina nu ar fi acceptat să-şi împartă gloria fizică cu indiferent ce altă femeie, dar aceasta era o preoteasă, o fecioară ce-şi jurase castitatea pe timp de treizeci de ani, ca să întreţină focul sacru în micul templu al zeiţei Vesta: nu se temea de ea. Ce primejdie ar fi putut să-i vină de la Lollia, pe care, chiar aşa frumoasă cum era, nici un bărbat n-ar fi îndrăznit s-o privească altfel decât cu veneraţie şi respect? Până şi părul ei roşu, scânteind ca o flacără ruginită în lumina torţelor, braţele cu piele mată sau familia ilustră din care descindea erau podoabe şi onoruri inutile. Lollia împlinise de curând nouăspreze ani: o fetiţă cu ochii în friguri şi sâni abia îmbobociţi sub cutele peplumului, năucită de singurătate şi practici severe. Ar fi fost ridicol să-şi compare feminitatea strălucitoare cu dorurile înfrânate ale fetei acesteia ce nu se va cunoaşte niciodată misterele şi bucuriile lui Hymaeneus, zeul căsătoriei.

Domitia Longina se afla în despărţitura vestalelor, fiindcă ştia că în loja imperială vine Marcus Cocceius, iar bătrânul consul era unul din inamicii ei cei mai înverşunaţi. Mai ştia apoi că Domitian, dintr-o sadică perversiune, îi va reproduce cuvânt cu cuvânt conversaţia purtată cu dânsa în apartamentul lui, cu o seară în urmă; şi aceasta, numai ca să vadă consternarea întipărită pe chipurile amândorura, şi căutăturile teribile cu care cretanul ar fi străpuns-o, mâniat şi jignit. Ea îi spusese lui Domitian să-l trimită pe bătrân la Samos, în locul lui Angulus Sextius, tocmai ca să-şi depărteze duşmanul de Roma. Ştiindu-l undeva în insule, ar fi răsuflat uşurată.

Jocurile începuseră cu supliciul unui sclav imperial şi a iubitei lui, sclavă de asemenea, învinuiţi că ar fi încercat să revolte pe tovarăşii lor de la grădinile palatului. Amândoi erau gali şi căzuseră prinşi odată cu Sabinus: prilej nimerit pentru ca Domitian să-şi aducă aminte de teroarea tatălui său şi să le însceneze aceeaşi moarte hărăzită de Vespasianus lui Sabinus şi

eroicei sale soţii, Eponina[1]. Acestea se petreceau în anul morţii lui Vespasianus. În vremea aceea, Domitian avea douăzeci şi opt de ani, amfiteatrul flavian nu era încă terminat. Sabinus şi Eponina au fost arşi de vii în circul lui Nero. Cu aceiaşi ochi cu care se uitase şi atunci, pironea azi zvârcolirile celor două trupuri cuprinse de flăcări, făcându-şi vânt cu o frunză de palmier.

Bărbatul întâi râsese şi scuipase spre loja imperială, proferând blesteme şi înjurături. Îl legaseră de stâlpul uns cu răşină, şi tot râdea. După aceea pălise, căci femeia pe care o iubea se înălţă pe un alt stâlp de lângă el, iar corpul ei gol avea sânii tăiaţi. Un sânge gros îi murdărea pântecul şi pulpele. Ea palpita rar, cu capul căzut în piept. Părul desfăcut i se lipise de răni.

Un soldat a aprins şomoioage de paie, sub stâlpi. Femeia ţipase deznădăjduit. Bărbatul continua să râdă şi să înjure, curând râsul i se transformă în geamăt, în horcăit. Înfăşurate de flăcările roşii, trupurile li se răsuceau ca nişte viermi, ghemotoace de răşină amestecată cu bucăţi de carne aprinsă cădeau pe nisipul arenei.

Amfiteatrul se sătură iute de spectacol, fiindcă focul acoperise pe sacrificaţi şi nu vedea decât pălălaia lui furioasă, împroşcând scântei.

— *Christiani*! *Christiani*! Să aducă iudaizanţii!

Domitian stabilise, ca după cei doi sclavi să urmeze un lung şir de lupte. Strigătele mulţimii îl siliră să schimbe programul. Se ordonă aducerea creştinilor în arenă.

Unul din dacii invitaţi de imperator se întoarse spre vecinul de lângă el şi-l întrebă, arătând torţele vii care ardeau în mijlocul circului:

— Ce vină au avut bărbatul şi femeia?

Cel căruia i se adresa roşi deodată cu violenţă. Se întâmplase ca el să fie tânărul patrician care strâmbase din nas vorbind despre opincile lor. Dacul îi ceruse lămurirea în latineşte, deci *ieri seară înţelesese ce a spus*!

— Au vrut să-şi recapete libertatea şi au instigat şi pe alţii să facă acelaşi lucru, îi aruncă dispreţuitor.

---

[1] *Sabinus și Eponina* — gali din ţara lingonilor, care încercaseră pe timpul lui Vespasian să redea poporului lor independenţa şi libertatea, aproape simultan cu Civilis, în Germania. Trădaţi, au fost prinşi în grota unde se ascundeau, duşi la Roma şi arşi de vii.

Dacul nu răspunse, îl privea doar fără expresie, drept în ochi. Apoi îşi împinse din cot vecinul din stânga, cel care avea umerii laţi.

— Priveşte, taraboste Mucapor, spuse de astă dată în limba lor. Satură-ţi privirile şi pricepe ce ne aşteaptă şi pe noi.

Celălalt zâmbi.

— Au gustul sângelui în inimi. Fii pe pace, nu pun ei mâna pe mine.

Gratiile dinspre subsoluri lăsau acum liberă ieşirea. O gloată în zdrenţe, buimăcită şi terorizată, îşi făcu apariţia în arenă. Tortura şi închisorile subterane îi transformaseră pe toţi în nişte schelete. Femeile abia mai suflau. Strânşi unul într-altul, se fereau de biciurile paznicilor, încovoindu-se la fiece plesnitură. Paznicii îi grămădiră într-un colţ şi dispărură în grabă. Majoritatea celor aduşi în arenă erau sclavi sau liberţi, aceştia din urmă purtând boneta de lână a dezrobirii, dar erau printre dânşii şi cetăţeni romani şi câţiva soldaţi. Domitian repusese în vigoare legile împotriva iudaizanţilor, fiindcă-i considera pe creştini duşmanii cei mai înrăiţi ai imperiului. Ei dărâmau altarele vechi, nu mai vroiau să plătească impozite şi să facă armată, puneau la cale războiul civil. Cum, din nou spaimele şi luptele fratricide stârnite ieri de Galba, Vitellius şi Othon? Iar o domnie a terorii, căci la ce te puteai aştepta din partea sclavilor şi a săracilor dornici de răzbunare? Amfiteatrul huiduia şi zvârlea în arenă oase și resturi de mâncare.

— *Leones*! Aduceţi leii!

Răgete tot mai apropiate aţâţau nerăbdarea spectatorilor. Brusc, dintr-una din hrubele laterale ale circului, salutaţi de îndelungate aplauze şi îndemnuri, năvăliră în sărituri mărunte leii: lovindu-şi nervos flancurile din cozi, fiarele umplură arena, mirosind, dezvelindu-şi colţii, sforăind. Ocoliră stâlpii pe care pâlpâiau ultimele flăcări consumând trupurile uscate şi încovrigate ale sclavului şi sclavei arşi de vii şi se treziră în faţa creştinilor.

În loja imperială, bătrânul cu păr alb, aşezat lângă Marcus Crinitus, îşi acoperi faţa cu un colţ al togei consulare.

— Ce ai? întrebă soldatul. Ţi-e rău?

— Nu pot să văd, şopti bătrânul. E o cruzime fără rost, să omori oameni care au credinţe deosebite de ale tale. Mare parte sunt sclavi şi n-au cetăţenia romană. Trebuie să le respectăm religia, oricare ar fi ea.

Domitian îl auzi şi se răsuci spre el.

— Marcus Cocceius a fost o viaţă întreagă un sfânt, spuse rânjind. Rânjetul lui era urât şi plin de subânţelesuri. Sfinţenia n-are ce căuta la circ. Pentru asta există temple şi zile fixe de invocaţii divine. Aş vrea să ştiu ce ar face când oamenii ăştia din arenă, pe care-i compătimeşte, în loc să sature burţile leilor, i-ar distruge templele iubite cu atâta ardoare?

— Îmi păstrez părerea mea, ripostă cu demnitate bătrânul consul. Nu cunosc doctrina creştinilor, observ însă că sunt din ce în ce mai mulţi. Înseamnă că au o cauză comună, care-i leagă între dânşii. Ceea ce-ţi trezeşte atenţia, nu e numărul lor, ci că printre ei, în afară de sclavi şi liberţi, vin şi cetăţeni, oameni liberi. Sclavul îl poţi pedepsi, cu anume limite, dar a arunca fiarelor un om liloer sau o femeie, este un sacrilegiu, o crimă!

În lojă, ochii tuturor se îndreptară spre imperator. Domitian continua să zâmbească, bătând cu degetul arătător pe capacul cutiei de sticlă a şopârlei, de care, cum am văzut, nu se despărţea niciodată.

— Interesant, zise, uitându-se dintr-o parte la Marcus Cocceius. Foarte interesant. Careva dintre înaintaşii mei a spus că hoitul unui duşman miroase întotdeauna frumos. Şi aceea a fost o părere interesantă, şi mă alătur ei. Nu simţi? îşi umflă nările. Cei din arenă miros foarte frumos. E un miros care te scoate din minţi.

Marcus Cocceius îi susţinu căutătura cu curaj.

— Şi eu spun la fel, Caesar, mirosul ăsta de sânge chiar te scoate din minţi! Dacă noi îi pedepsim pe creştini fiindcă au altă religie decât a noastră, facem o greşeală; dacă îi considerăm duşmani, să fim cu băgare de seamă. Nu numai de cetăţeni liberi şi soldaţi are nevoie statul, ci şi de sclavi, liberţi şi plebei.

Degetul care bătea pe capacul cutiei rămase suspendat în aer. Domitian îl studie cu atenţie, frecă unghia de genunchi şi o privi apoi îndelung, încercând să-i constate reflexul în lumina torţelor.

— Din ce în ce mai interesant, răspunse, continuând să-şi cotemple unghia. Ai un suflet generos, sfinţia-ta. Începu iar să rânjească. Mă gândesc chiar dacă nu meriţi *ceva* mai mult decât ai în clipa de faţă.

Bătrânul tresări. Marcus Crinitus îi puse o mână pe braţ.

— Nu te teme, spuse încet. Are obicei, cel puţin o dată pe săptămână, să facă dialoguri de felul acosta, ştii prea bine. Îţi respect părul alb şi purpura consulară, ţi-aş da însă un sfat: să

nu cumva să-i trimiţi mâine vreun dar. Te-ar găsi vinovat. Darul să-l expediezi Domitiei Longina, cu două-trei cuvinte simţite.

— Nici mort! De la vipera asta pornesc toate!

— N-ai simţ politic, magnificule, chicoti înfundat Marcus Crinitus. De la ea pornesc, şi tot de la ea se dezleagă toate. E necesar să cultivi câteodată şi viperele, mai ales *pe acelea care se pregătesc într-un viitor apropiat să-şi muşte stăpânul*.

Cei doi schimbară o privire adâncă şi nu mai rostiră nimic altceva.

Măcelul din arenă continuă câtva timp, după aceea fiarele începură să se hărţuiască între ele, sătule şi plictisite. La o poruncă a praefectului, zeci de sclavi ethiopieni, înarmaţi cu biciuri, ţepuşe şi suliţe, goniră leii în hrube. La repezeală, arena a fost curăţită de cadavre, oase şi sânge, alţi sclavi măturară nisipul, presărând deasupra rumeguş de lemn, petale de trandafiri şi stropind cu parfumuri.

După o scurtă pauză, trâmbiţele îşi zvârliră notele metalice în văzduh, amfiteatrul aplaudă furtunos şi gladiatorii păşiră ţepeni, cu torţe aprinse în mâini, în şiruri de câte patru. Aceştia erau spadasinii şi retiarii[1] de frunte ai Romei şi ai proprietarilor peninsulei; praefectul îi păstrase special pentru luptele „de forţă“, dar unii din ei evoluaseră şi cu o zi înainte: cununile de laur aveau frunze argintate, ca semn al învingătorului. Sclavi îi urmau la distanţă, ducându-le armele şi tăbliţa pe care erau înscrise numărul victoriilor şi numele principalilor adversari doborâţi.

Ei salutară pe Caesar şi publicul, înălțând şi coborând torţele de trei ori la rând. Azvârlind făcliile, îşi luară armele şi chemară partenerii la luptă.

Un german înalt bău o cană cu bere neagră, râgâi zgomotos, spre deliciul publicului, şi-şi agită toporişca deasupra capului blond şi pletos: era un băiat tânăr, frumos şi turnat în muşchi ca un Apollon al nordului.

— Cinci mii de piese pe german, spuse Domitian.

— Augustule, pariază mai bine pe get, se plecă spre el Messalinus. Vaiento a mizat opt mii de sesterţi.

— Şi crezi c-am şanse să-l ruinez? Chiar de-ar fi aşa, are mijloace să se refacă printr-o simplă şoaptă auzită de la alţii. Bine, notează cinci mii de piese pe german, şi alte zece mii pe

[1] *Retiari* — sclavi gladiatori, înarmaţi cu reţea şi trident — furcă cu trei braţe.

get. Dacă pierd, pierderea este a ta, scumpule, ştii că nu prea am bani.

Figura lui Messalinus se lungi, dar el râse cu poftă ca de o glumă bună.

Germanul, îngâmfat şi vesel, căzu însă după puţin timp. Amfiteatrul, dezamăgit, îi ceru moartea. Băiatul muri cântând şi râgâind, cerând să i se aducă, o ultimă cană cu bere, să nu se ducă la Wotan fără chef.

Nici al doilea adversar al getului nu avu o soartă mai bună. Retiarul se împiedecă la prima ciocnire, scăpând tridentul. Getul se aruncă peste el şi nu mai aşteptă dorinţa spectatorilor: îi străpunse gâtul cu tridentul cules de jos, ţintuindu-l în nisip. Rdicat în picioare, se bătu cu pumnul în piept, declarându-se nemuritor şi nesocotind încă pe vreunul în stare să-l înfrunte, barbar sau roman. Mai spuse că este gata să primească orice provocare şi dacă cineva are curajul să coboare în arenă, se jură să-l trimită acasă bucăţele, într-o batistă. Omorâse nouă oameni până atunci, i-e dor de al zecelea.

Mulţimea râdea şi arunca în el sâmburi de măsline şi cocoloaşe de pâine. Getul era un bărbat înalt, purtând mastruga, o tunică de piele cu mâneci trei-sferturi. Părul îl avea tăiat scurt, în urechea stângă îi atârna cercelul de argint al liberţilor care aduceau foloase celor care-i sloboziseră. Curelele de piele galbenă, de viţel, ale sandalelor îmblănite, îi strângeau pulpele puternice. Tot trupul îi plesnea de forţă, carne şi muşchi. Chipul însă îi era înfiorător: o rană veche îşi înfunda gaura cicatrizată pe o jumătate a feţei. Lovitura îi turtise ţeasta pe o palmă lăţime, înghețându-i un ochi, strâmbându-i gura şi aşternând peste rana vindecată o piele subţire şi roşie ca de opăreală.

Terasa de sus a circului îl bombarda cel mai înverşunat.

— Nu-l lăsa să ne insulte, Caesar! Apără-ţi copiii! Vino în arenă şi învaţă-l minte, cum i-ai învăţat şi rudele! Luptă-te cu el şi salvează onoarea Romei!

Râsetele, fluierăturile şi vacarmul erau de nedescris. Impasibil, cu picioarele desfăcute, getul se uita la mulţime cu faţa lui clipind din ochiul sănătos, şi acesta, de mirare, era un ochi limpede şi albastru, trădând frumuseţea unui obraz care acum era o jalnică ruină.

Brusc, zgomotele circului se micşorară, se auziră sâsâituri, exclamaţii. Rândurile de lângă scaunele cavalerilor şi senatorilor se ridicau în picioare: un om se desprinsese de la locul lui, de

sub o coloană, coborâse repede treptele şi, dintr-un salt, sărea zidul despărţitor, în arenă. Avea o înălţime neobişnuită.

Cei din apropiere l-au văzut tresărind la apariţia getului, strângându-şi palmele pe genunchi, plecat înainte, cu un fel de uimire întipărită pe trăsături. Nu era roman: avea plete roşcovane căzute pe umeri, cămaşă lungă şi pantaloni de pânză legaţi cu nojiţele opincilor — un barbar, la fel cu aceia care stau în fundul lojei lui Domitian, un dac.

Dacul alergă la loja imperială şi plecă fruntea. După aceea spuse ceva, şi amfiteatrul văzu cum unul din dacii din lojă, un om mărunt cu umeri extraordinar de laţi, îşi scoate pumnalul de la brâu şi-l aruncă în arenă. Celălalt îl ridică de pe nisip, îl duse la frunte. Se înălţă deodată.

— Ce s-a întâmplat? se miră Domitian, neliniştit. Ce vrea barbarul ăsta?

— Cere voie să lupte cu omul fără un ochi, răspunse unul din dacii vârstnici. Sunt din acelaşi trib şi au o răfuială veche împreună. El a venit cu noi.

— Aşa ceva merită văzut, se întoarse Domitian spre cei din lojă. Dacă-l învinge pe get, este un fiu al titanilor... Să lupte! Doresc să mă uit cum moare!

Dacul se duse spre get săltându-şi umerii. La câţiva paşi de el se opri, scuturâ pletele şi începu să zâmbească. O torţă îl lumina din plin: amfiteatrul îi scrută lacom trăsăturile. Obrazul, golit de sânge şi aspru, era totuşi senin.

— Zvârle armele, Daizu. Cu mine ai să te baţi după obiceiul nostru.

Getul îl privi o secundă şi făcu un pas înapoi.

— ...Scoris! şopti.

— O dată ai scăpat, Daizu: cuvintele lui, străine privitorilor, creşteau în liniştea profundă ce se lăsase peste amfiteatru. Patru toamne te-am socotit o umbră rostogolită în tunetele Marelui-Călător-prin-Nori, dar tu trăiai şi ţi-ai reluat meseria de ucigaş. Zvârle armele.

Îi întinse cuţitul dat de dacul din lojă. Aproape mecanic, Daizu îl apucă.

— Patru toamne am dormit liniştit şi fără vise, crezând că am răzbunat ruşinea şi trădarea. M-am înşelat. Astăzi trebuie să mori cu adevărat pentru a doua oară. Unul din fraţii noştri din lojă mi-a dat cuţitul. Este cuţitul unui viteaz. Caută să nu-l faci de râs.

Se trase în lături şi-şi scoase cuţitul din cingătoare.

— Sunt gata! strigă, ridicând pumnalul. Lama scânteie, descriind un arc, şi înţepeni cu vârful îndreptat spre celălalt.

Din tot ce vedea, amfiteatrul înţelegea că barbarul care sărise despărţitura de zid era de acelaşi neam cu getul fără un ochi, crudul ei idol ce încă nu fusese învins. Străinul acesta îi primise provocarea şi, ca un nebun — fiindcă numai un nebun ar fi îndrăznit aşa ceva! — a intrat în arenă şi vorbea cu gladiatorul, probabil în limba lor, dar de ce nu se mişcă getul?

— Ce stai, barbarule? urlau toţi. Termină cu el. Retează-i pletele roşcovane şi fă-ți din ele şireturi la carbatine! I-e frică, pe Jupiter Olympianul, priviţi-l că i-a pierit piuitul lăudărosului!

Daizu păru să se însufleţească la strigăte. Un fulger îi trecu prin ochiul sănătos. Aruncă pe nisip scutul şi sabia scurtă şi, ca şi Scoris, ridică cuţitul.

— Vei muri! scrâşni şi începu lupta.

Amfiteatrul se sculase în picioare. El se uita cu plăcere la lupte, lupta asta însă le întrecea de departe pe acelea la care asistase în ultimii ani.

„Io!“ îşi opriră toţi răsuflarea: cuţitul lui Scoris spintecase tunica sub subsuoara getului, iar pielea tunicei se acoperi de sânge. „Io!“ strigă a doua oară. Getul izbise de sus în jos, şi umărul celuilalt se dezgoli, roşu. „Io!“ strigă pentru a treia oară şi tăcu.

În imensul circ luminat de făclii nu se auzea decât gâfâitul celor doi din arenă. Domitian sta plecat peste balustrada lojei. Cei patru daci priveau cu braţele încrucişate la piept.

— Scoris se bate bine, spuse unul din ei.

— Da. Caucoensul va învinge, răspunse Mucapor. Sa! îi scăpă fără voie de pe buze şi se ridică pe jumătate.

Daizu se repezise chiuind şi avântul i se curmă: pumnalul lui Scoris îi rupse falca de la o ureche la cealaltă, şi-apoi i se înfipse în piept până-n plăsele.

— Primeşte-i sufletul la judecată, părinte! strigă Scoris.

Nu termină de rostit cuvintele. Cu o ultimă energie, Daizu îl lovi, desfăcu degetele deja cuprinse de tremurul morţii de pe mânerul cuţitului şi se prăbuşi pe nisip cu faţa în sus.

Scoris căzu şi el în genunchi, alături de el. Pletele îi veniră pe faţă. Încet, se răsuci pe o parte. Mânerul cuţitului lui Daizu îi ieşea licărind dintre coaste.

Amfiteatrul şuieră de stupefacţie. Muriseră amândoi. Era nemaivăzut!...

Pe terasa de sus a circului, un om cu o figură tristă îşi reţinu un strigăt de oroare. Tunica şi boneta de lână îl arătau a fi libert, privirile lui înfrigurate pironeau parcă fără să înţeleagă cele două trupuri lungite pe nisipul arenei, deasupra cărora se zbuciumau torţele şi clamoarea dezlănţuită a amfiteatrului.

Cap. XV

Dunga zorilor se arăta printre norii grămădiţi la răsăritul Oraşului. Cetatea încă dormea, într-o oră-două începea o nouă zi. Aburi groşi pluteau peste pomi şi case.

O căruţă trasă de un cal se hurduca pe bolovanii drumului ce ieşea pe la poarta Ostia. Vilele luxoase erau din ce în ce mai rare. Case de agricultori stau risipite pe câmp. Adierea lanurilor şi a buruienilor proaspăt cosite umpleau noaptea cu mireazma lor amăruie.

Calul necheză dintr-o dată şi se încordă în hamuri, iuţind pasul. În căruţă se aflau doi oameni: unul care conducea şi altul aşezat pe leutră. Amândoi purtau pelerine cu glugi, ascunzându-le chipul.

— Ştie că ne apropiem de casă, spuse cel de pe leutră.

Conductorul căruţei dădu din cap fără să se-ntoarcă. O bună bucată de drum privi scăpărările copitelor calului pe pietre, apoi spuse cu grijă:

— Nu-i face rău scuturătura?

Bărbatul de pe leutră se uită la o ladă lungă şi mare de lemn, aşezată pe nişte paie pe fundul căruţei.

— Nu cred, rana i-a fost legată strâns.

Vru să mai adauge ceva, însă se răzgândi. Omul din ladă murea, n-aveai nevoie să fii prea priceput ca să-ţi dai seama de asta. La ce-l aştepta medicul, nici asta nu înţelegea. Un cuţit înfipt între coaste, doar să ai trupul făcut din fier ca să te ridici iar pe picioare. Omul murea, nu mai încăpea îndoială, dacă n-o fi şi murit. Aşa i-a fost scris şi hărăzit de cel care le veghează pe toate.

Când coborâseră în hrubele circului, tovarăşul lui se certase cu paznicii şi soldaţii, dar reuşise să-l scoată pe muribund afară, habar n-avea cum. Încăperea de sub arenă era plină de cadavre şi răniţi. Morţi sau încă pe jumătate vii aşteptau să fie arşi sau aruncaţi în groapa cu var de la marginea Oraşului. Lui îi venise să leşine din pricina mirosului de cadavre şi sânge — rupte cum

erau, se descompuneau mai repede, poate şi din pricina căldurii de cuptor ce domnea în subterane. Căutaseră mult până să-l găsească pe omul din ladă. Zăcea sub un morman de trupuri şi abia respira. Pierduse o groază de sânge, avea cel puţin zece împunsături în piept, afară de tăietura care-l culcase la pământ. Conductorul căruţei a împărţit câteva piese de aur, paznicii şi soldaţii au închis ochii — şi acum merg la Lucillius Niger şi la fratele lui. De ce se interesau de dac? Întrebarea îl chinuise tot timpul, dar el era obişnuit să tacă şi să nu se vâre în sufletul oamenilor.

Căruţa coti pe un drumeag îngust şi prăfos, şerpuind printre ţarinile străjuite de plopi şi tufe de mărăcini, oprind la o casă mică din cărămidă arsă, cu coperişul sprijinit în tigillum[1] şi coloane subţiri ornamentate. O lampă ardea agăţată la intrare. Conductorul căruţei sări jos şi bărbatul de pe leutră îl imită. În grădina din spatele casei ţârâiau gângănii prin iarba deasă. Conductorul merse la unul din obloanele ferestrei de lângă intrare, bătând într-un anume fel. După o scurtă trecere de timp, din dosul uşii se auzi o voce scăzută:

— Clement?...

— Fie-i amintirea mereu printre noi, spuse conductorul.

Uşa se deschise. Bărbatul profilat în prag era slab şi cu părul alb tăiat după moda provincialilor.

— Tu eşti, Pamphylus? L-aţi adus?

— Ajutaţi-ne să-l ridicăm.

Cel din prag făcu loc de trecere unui alt bărbat, cu o barbă mică. Noii sosiţi şi cu acesta din urmă săltară, opintindu-se, lada, cărând-o în casă.

Vestibulul încăpător, cu pereţii pictaţi, păstra în el chipurile strămoşilor, însă altarul n-avea statui. Câteva crengi de merişor se rezemau de nişte lumânări de ceară, aprinse.

— Assinius vă aşteaptă, spuse bătrânul. Mai trăieşte?!

— Da, trăieşte. Nu ştiu cât de-aci-nainte...

Bătrânul cu păr alb trase o draperie în stânga.

— Să-l ducem aici. Pe patul acela.

Odaia aceasta servise o vreme de tablinum, arhiva unde-şi primea clienţii Niger Secundus, fratele proprietarului modestei locuinţe, care se ocupa cu vânzarea de fructe şi zarzavaturi. Două paturi scunde, mărgineau pereţii laterali. Candelabrul cu

[1] *Tigillum* (lat.) — grindă mică.

trei braţe, agăţat de tavan, răspândea o lumină galbenă, uşor fluturată, căci fereastra era deschisă.

La apariţia grupului, un al cincilea bărbat se ridică de pe unul din paturi. Era ras, cu nasul coroiat ca un cioc de pasăre şi o frunte pleşuvită de timpuriu. Bărbatul cu barbă mică de pescar din sudul peninsulei îi ajută să pună trupul lui Scoris pe patul de lângă fereastră: cu ochii închişi şi buzele albe, dacul dormea somnul prevestitor al morţii. Un bandaj grosolan de câlţi astupa rana din care fusese scos cuţitul. Candelabrul îi poleia trăsăturile încremenite.

Bărbatul cu nas ca un cioc de pasăre se plecă peste rănit, îi ascultă inima. Desfăcu bandajul. Un ghemotoc de sânge se desprinse de rană, lipit de legătură. Bărbatul pipăi marginile umflate ale rănii şi se întoarse la ceilalţi.

— Dacă apucă răsăritul soarelui, mai putem spera, zise cu gravitate. Daţi-mi instrumentele şi aduceţi apa fierbinte şi feşele. Încălziţi ceară.

Aproape o oră slujitorul lui Asclepios nu se mişcă de lângă pat. Mâinile îi erau mânjite cu sânge până la coate. Rănitul nu se trezise, o singură dată scoase un strigăt bolborosit. O sudoare rece, însticlată, îi brobonea obrajii. Pamphylus se cutremurase la strigăt. Lucillius Niger îi puse mâna pe umăr.

— Ce spune?

— Nimic, şopti celălalt.

Doctorul terminase. Oftând, se spălă pe mâini în vasul adus de bărbatul cu barbă mică, neagră, şi privi pe fereastră.

— Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă.

— A murit! strigă Pamphylus.

— Nu, dar viaţa lui o veghează în clipa de faţă altcineva. La răsăritul soarelui ne va înştiinţa de hotărârea luată.

Toţi se uitau acum la cel care-l adusese pe muribund din hrubele circului.

— Duceţi-vă, mai spuse medicul. Am să vă chem.

★

Lucillius Niger se aşezase pe patul din odaia învecinată aceleia unde zăcea rănitul. Dincolo de draperia despărţitoare, paşii medicului sunau pe mozaic, umblând în lung şi-n lat. Prin fereastra deschisă, întunerecul de afară se subţia în cenuşiu. O pasăre fluiera în crengile de lângă fereastră. Bătrânul şi omul din faţa lui ascultau fluieratul, aşteptând răsăritul soarelui; în afară

de ei doi nu se mai afla altcineva în camera strâmtă, mobilată rustic, c-un opaiţ pus pe colţul mesei cu picioare sculptate. Într-un târziu, stăpânul casei ciupi fitilul opaiţului, întinse mâna peste masă şi apucă mâna celuilalt.

— Am făcut aşa ca fratele meu şi Alexander să nu ne stingherească. Mai avem o oră, Pamphylus. Deşartă-ţi sufletul. Adineaori ţi-am zărit ochii, dar un bărbat care suferă nu înseamnă totdeauna că e şi slab. Au trecut ani de când nu ne-am mai întâlnit, tatăl tău e mort, pământurile din Apulia zac în paragină fiindcă şi stăpânul lor e mort, iar fiul lui a fost exilat pe malurile Pontului Euxin. Te-am purtat pe braţe şi ţi-am împins leagănul, când abia rosteai întâiele vorbe. Ţi-am ţinut loc de tată... eu, un cetăţean liber, unui sclav. Ai uitat zilele acelea de demult? Nu mai ai încredere în mine?

Pamphylus îşi feri mâna.

— Nu, n-am uitat. Zilele de care-mi vorbeşti îmi sunt săpate în adâncul inimii, dar inima mea bate doar ca să-mi amintească de moarte.

— De moarte? surise liniştit bătrânul. Moartea este fericire. Zbuciumul vieţii este o picătură într-un ocean, faţă de veşnicia atotstăpânitoare a morţii. Prin moarte, învelişul omenesc se sfarmă şi sufletul rămâne liber să se întoarcă acolo de unde a pornit, lepădând pecetea lui trecătoare. Prin moarte devii nemuritor, Pamphylus. Aşa cum au devenit azi fraţii noştri în circ.

Pamphylus nu răspunse.

— La ce te gândeşti?

— La ce mi-ai spus.

— Ridică-te deasupra pasiunilor, clătină bătrânul din cap.

— Să mă ridic? strigă Pamphylus, şi bătrânul tresări la vocea lui. Cum să mă ridic? Prin vorbe ? Sunt sătul de ele, vorbele mă potolesc doar când sunt rostite... şi când rămân singur cu gândurile mele?

Bătrânul oftă şi-l apucă din nou de mână.

— Spune tot ce te frământă.

Pamphylus îşi retrase şi de astă dată mâna. Fluieratul păsării încetase. Pe nesimţite, golul ferestrei apărea acum albastru. Paşii medicului sunau mereu pe mozaicul roşu al odăii alăturate. În curte, Alexander şi Niger Secundus vorbeau încet sub lampa de la intrare.

— Spune, Pamphylus. Curând răsare soarele.

— E o poveste lungă, murmură Pamphylus. Parte din ea o ştii.

— Da. Vorbeşte-mi de femeie, îl privi Niger cu luare aminte. De ce ai plecat din ţara omului de dincolo?

Pamphylus nu-i răspunse imediat. Privea în gol. Într-un târziu, ridică privirile şterse.

— Eu şi omul de dincolo am stat împreună cu femeia, spuse încet, pe malul unei ape, în apropierea cetăţii regelui lui. Regele ne-a dat pământ şi ne-a lăsat liber vânatul, în locurile de vânătoare. Îşi trecu limba peste buzele uscate. Pe femeie o cunoscusem *ca femeie* încă de la Tomis. Ştiu, ştiu, făcu un gest, nu trebuia, şi nu trebuia nici ea, până n-aveam binecuvântarea, dar aşa a fost să fie. Fusese vioaie şi jucăuşă, mai-nainte să fi fost obligaţi să fugim în ţara omului de dincolo. A devenit deodată tăcută şi tristă. Odată am întrebat-o: „De ce te-ai schimbat? Nu-ţi place aici?“ „Nu, nu sunt schimbată. N-am nimic.“ „Nici libertatea nu te bucură? Cândva noi doi am fost sclavi.“ A şoptit: „Mă bucură.“ „N-ai zis tu, am insistat, că viaţa se cere trăită în doi? Oriunde?“ A tăcut. Apoi s-a uitat într-o parte. „Viaţa se cere trăită în doi, a repetat pe un ton ciudat. Am luat-o în braţe, dar ea s-a ferit. M-am întors: omul de dincolo sta în prag, cu arcul în mână. „Am venit să-mi iau rămas bun“, a rostit el ca de obicei, pe un ton potolit. Pentru întâia oară am auzit-o spunându-i direct, cu o voce şovăitoare: „Pleci iar la vânătoare?“ Şi-a rezemat arcul de piatra vetrei şi a zâmbit stingherit: „Plec la Roma.“ „La Roma!“ Strigasem amândoi în acelaşi timp. M-am trezit din buimăceală: „Glumeşti... ce cauţi la Roma?“ „Eu nu caut nimic. Regele trimite romanilor o solie. Tarabostele Mucapor vrea să mă ducă cu dânşii. Am venit să-mi iau rămas bun.“ S-a aşezat la foc, uitindu-se la flăcări. „Roma... a murmurat femeia mea. Acolo am fost vândută prima oară la târgul de sclavi. Pe atunci aveam treisprezece ani.” Noutatea mă uluia. Ce ne aşteaptă între oamenii aceştia străini, singuri? Abia le ştiam limba. „E drum lung până la Roma, luni de zile, ai să lipseşti poate un an. Nu ţi-e teamă?“ „De ce să-mi fie teamă? Nu mi-e teamă de romani. De oamenii pe care-i urăşti nu te fereşti, galule.” „Rămânem singuri”, am răspuns. „Oamenii s-au învăţat cu voi. Mucapor le este stăpân şi ei îi ştiu felul: n-or să vă înfrunte cu nimic oamenii. Mai venisem să-ţi spun că am să ţi-l aduc pe Puha, cât lipsesc. Să-l îngrijeşti şi să nu-l alungi. E un câine credincios şi se pricepe la vânătoare.” „Când pleci?“ „Într-o săptămână, o lună. Au trimis după aurarii de la Abryttu[1], să

[1] *Abryttus* — oraş roman în Moesia inferior, azi în R. P. Bulgaria.

toarne scule preţioase, pentru darurile de dat romanilor. Dar, poate, nu ne mai întâlnim.” Şi-a ridicat arcul de lângă vatră şi a ieşit. Nici femeia nu mai era în casă. Am găsit-o trântită afară în iarbă, cu faţa în jos. „Ce s-a întâmplat?”, am strigat. Femeia plângea. „De ce plângi?” şi n-am mai putut rosti altceva: înţelesesem. Învăţătorule şi părinte al sufletului meu rupt şi însângerat, mai am cuvinte să te lămuresc? „Îl vrei pe Scoris în locul meu?” M-a privit cu ochi de animal bătut. Stelele de pe cer i se oglindeau în lacrimi. A gemut şi şi-a îngropat obrazul în umărul meu. Apoi am fugit de lângă ea. O oră, poate mai mult, am rătăcit prin pădure, până m-am trezit pe o înălţime de unde se zărea coliba omului de dincolo. Am avut tăria să mă împotrivesc reîntoarcerii mele la femeie.

Pamphylus tăcu.

— Continuă, şopti bătrânul.

— Povestea mea s-a terminat, pater. Am umblat destul până să ajung aicea, prin păduri, peste dealuri, însoţindu-mă cu turmele şi păstorii, cu negustorii, cerând ajutor drumeţilor cu care-mi încrucişam cărările. Am căutat să-mi întăresc credinţa pierdută: n-am aflat-o. Într-o noapte, pe malul Danubiului, le-am vorbit de răstignitul din Iudaea unor oameni strânşi la foc, aşteptând dimineaţa ca să trecem fluviul. Un păstor s-a uitat lung la mine. „Şi unde-i acum omul de care pomeneşti?“ „Împărăţia lui şi a tatălui lui este în cer.”

„Atunci omul acela e Zalmoxe, a răspuns păstorul. Ne-am născut şi murim în credinţele noastre, străinule. La ce să le schimbăm? Povestea ta e o poveste frumoasă, dar n-avem nevoie de ea. Pe urmă, am mers cu alţi păstori care călătoreau în Illyricum, bessi locuind la Hebrus[1], nedeosebindu-se prea mult de dacii din nordul Danubiului. Ceilalţi drumeţi cu care se întovărăşiseră se duceau călăuziţi de un preot, în Thracia, la muntele Cogheion[2]. Preotul lor ştia să citească în gânduri, căci mi-a spus, sfredelindu-mă cu căutătura ochilor lui ascuţiţi: „Tu suferi. Suferi după o femeie. Lacrimile tale sunt lacrimile lui Dionysos, străinule: Eurydice! O, lumină dumnezeiască! a spus Orpheu murind. Eurydice, gemură, rupându-i-se, cele şapte

[1] *Hebrus* — râul Mariţa, în R. P. Bulgaria.

[2] *Cogheion* (Kogaionon) — Muntele Sfânt, pomenit de Strabon în Tracia, unde se oficiau rituri orfice şi exista un foarte vechi templu al lui Jupiter; izvoare mai noi îl identifică cu centrul religios de la Grădiştea Muncelului, Sarmizegetusa Regia. (Autorul şi-a însuşit varianta Strabon, atunci când a conceput cartea de faţă.)

coarde ale lirei. Iar capul lui, rostogolit, târât pentru veşnicie pe valurile timpului, strigă şi acum: Eurydice! Eurydice!“[1] Păstorii n-au înţeles ce-mi spune, îmi vorbise în greceşte. Eu însă am înţeles. Cum am venit la tine? M-am amestecat cu derbedeii şi negustorii ce urmăreau ca un stol de lăcuste legiunea a opta ilirică, schimbată din Moesia în sudul Siciliei; am reparat hamuri şi le mânam caii la păscut. Pe ţărmul Adriaticei m-am îmbarcat în convoiul lor de galere, care-i aduceau în peninsulă, Asta-i tot.

Rămase iar cu ochii în gol. Un minut, poate mai mult, nu schiţă nici o mişcare. Apoi închise ochii şi adăugă în şoaptă:

— Mă gândesc la un lucru... ce s-a întâmplat cu *ea*?

Draperia fâlfâi şi se despărţi în două. Între faldurile ei apăru silueta medicului.

— A răsărit soarele, spuse medicul cu o voce obosită.

— Trăieşte, Assinius? întrebă Lucillius Niger.

— Inima-i bate din ce în ce mai slab. Vino, Pamphylus.

În odaia de dincolo, Scoris respira greu, cu ochii întredeschişi, dar ochii aceştia erau îngheţaţi şi nu vedeau nimic în jur. Bătrânul şi medicul începură să se roage la căpătâiul patului.

Pamphylus nu se ruga. Se uita imobil la Scoris.

★

Când sosi seara, Scoris se mişcă, ceru apă şi căzu imediat într-un somn adânc.

Cei patru bărbaţi, afară de medic, se retraseră în tablinum. Pamphylus privea prin draperie la rănit, pe al cărui chip pământiu fumega candelabrul cu trei braţe.

— O să trăiască, trebuie să trăiască, zise mişcat. Vă mulţumesc pentru tot ce ati făcut.

Îi întinse lui Lucillius Niger o pungă de piele.

— Ajutaţi-l să-şi vadă iar pământul. Şi să nu-i vorbiţi de mine. Voi să fiţi aceia care aţi întreprins totul. Rămâneţi cu bine.

— Unde pleci? întrebă Lucillius Niger. Nu te-ntoarce pe Aventin.

— De ce să nu mă-ntorc? Ghicitoarea care-şi împarte culcuşul cu mine de atâta timp nu crede în nimic. M-a convins să nu mai cred nici eu.

---

[1] *Euridyce* (mitologia gr.-rom.) — Fecioară iubită de Orfeu (fiul muzei Caliope, inspiratoarea poeziei) şi otrăvită de preoteasa zeiţei Hecate, Aglaonice.

— Pamphylus!

Pamphylus ieşi repede. Niger Secundus şi Alexander nu îndrăzniră să-l privească pe bătrân. Acesta rămăsese cu punga de piele în mână.

— L-am pierdut, oftă cu tristeţe. Nu va mai reveni niciodată alături de noi.

Cap. XVI

O corabie veche, însă încăpătoare şi trainică, spinteca în apusul de soare valurile verzi ale Mării Egee.

Era o *corbita*, un vas de transportat mărfuri şi merinde, cu pânze, opt perechi de vâsle şi partea dinainte alungită în formă de plisc de pasăre.

Soarele apărea retezat la jumătate, din mare, iar pe discul lui tăiat, insulele greceşti lăsate în urmă ardeau profilate într-o cunună de foc. Vremea se menţinuse senină şi calmă. Cu pânzele sus, corabia înainta plecată pe flancul stâng, înconjurată de ţipetele pescăruşilor şi de salturile delfinilor. În zare se zimţuiau coastele abrupte ale Asiei Minor.

Nava părăsise Ostia romană de aproape treizeci de zile, întrebuinţând în special vâslele. De două nopţi, un vânt prielnic bucurase pe lopătari. Lungile rame au fost ridicate şi marinarii, ocupaţi cu trebile lor, aşteptau sfârşitul călătoriei: Byzantium. Pe cheiurile oraşului va fi deşertată marfa — vin, lână şi fructe — iar ei îşi vor primi solda, vor petrece o săptămână, după care se vor întoarce, de data asta oprindu-se în Pelopones, de unde urmau să ia noua încărcătură: mirodenii, vase cu undelemn, languste şi caracatiţe uscate, specialităţile de lux ale Eladei.

Pe punte, sub baldachinul de stinghii îmbucate şi vopsite în alb, de la partea din spate a corbitei, proprietarul corăbiei juca zaruri cu un marinar. Era un bărbat scund, fără dinţi, cu craniul ras în întregime şi, deşi cetăţean roman, purta cercei de aur în urechi ca un barbar nordic. Pe omul acesta îl chema Rutilius, şi toată lumea se mira de poreclă, căci numai roşcovan nu arăta, cu pielea lui măslinie de băştinaş din sud. La un pahar cu vin, nu pierdea prilejul să-şi explice numele: mamă-sa îl botezase astfel, în amintirea unui unchi care fusese chel de mic copil şi se născuse pe o ţoală roşie. De glumă râdea doar el, în mari hohote de râs: altfel era un bun navigator şi un şi mai bun negustor.

Acum pierdea la zaruri şi se enervase la culme. Marinarul câştiga şi tăcea, tăcerea asta îl scotea pe Rutilius din minţi mai mult decât piesele îngrămădite în faţa celuilalt, crescând cu fiecare răsturnare a cornetului. Se sculă, zvârli zarurile pe punte şi le dădu una cu piciorul.

— Pe barba lui Hercul, Annaeus, dacă n-ar fi zarurile mele, te-aş bănui că le-ai înţepat cu plumb! Ai un noroc spurcat.

— Nu-i noroc, e ştiinţă, rânji marinarul.

Rutilius merse la cârmaci şi vorbi cu el. Cercetă pânzele catargului, după aceea se rezemă cu spatele de balustradă şi se uită cum mâncau oamenii. Vâslaşii erau sclavi, dar stăteau amestecaţi cu oamenii liberi şi sorbeau aceeaşi zeamă de grâu prăjit. Pe o cărămidă latră, groasă şi pătrată, ardea un foc de rumeguş de lemn. O bucată de pulpă de ied îşi scurgea seul într-o tingire ţinută de unul din vâslaşi.

Mai la o parte de ceilalţi, un barbar get aşezat lângă balustradă tăia cu un cuţit ciudat dintr-o pâine neagră plebeiană. Din când în când, înfigea câte un dumicat în vârful cuţitului şi se ducea să-l moaie în seul încins din tigaie, după care se aşeza din nou, mestecând rar. Ochii lui albaştri şi trupul excesiv de înalt şi voinic încă păstrau lingoarea aia pe care ţi-o imprimă zăcutul de pe urma unei boli. Stăpânul corăbiei îl observa atent. De treizeci de zile barbarul trăgea la rame şi trebuise să-i cumpănească perechea lopeţii cu doi oameni în loc de unul, cu aşa forţă vâslea. Rutilius îi privise mişcările corpului, muşchii şi felul în care cobora şi lăsa lopata în apă. „Neamul lui nu-i un neam de pescari, se gândise. Totuşi, vâsleşte ca un obişnuit cu lopata, aş putea să jur că a învăţat să vâslească pe o galeră, a fost rob.“ Îl interesa prea puţin adevărul. La Ostia, Lucillius Niger şi fratele lui îi încredinţaseră fructele de transportat la Byzantium, şi odată cu dânsele şi pe omul ăsta tăcut, cu plete şi pieptul cât un dulap.

— Vrea să ajungă la Danubiu, spusese bătrânul.

— Nu plutesc decât până-n Bosporus.

— Trebuie să fie corăbii care merg mai departe, spre Pontus Euxinus. Ia gândeşte-te, Rutilius: dacul o să te ajute la o mulţime de treburi. Zece piese şi încă una, la întoarcere, dacă-l sui pe o corabie din acelea.

— Ai darul convingerii, mă jur pe un sfert din zei să ţi-l îmbarc la Byzantinum! Adu banii. Da’ de ce ocoleşte pe mare? Uscatul i-ar fi fost mai lesne, prin Illyricum.

— Nu se poate pe uscat, roşcovanule. Să mă-ncred în tine?

— Mă jigneşti, Niger, nu am dinţi în gură, am însă cuvânt, pe jumatea ailaltă a zeilor, că sfertul rămas îl țin să mă jur în faţa ta la întoarcere!

Scoris păşise ţeapăn pe punte, iar Rutilius văzuse şi atunci că se descurca de minune şi cunoştea alcătuirea unei nave. Lui Lucillius Niger îi luase mâna dreaptă, şi-o lipise de frunte şi rostise în latineşte:

— Rămîi cu bine, romanule. Nu cred să ne mai întâlnim în viaţa aceasta. Pe câmpiile veşnic albastre ale vânătorilor lui Zalmoxe, am să te caut şi să te slujesc cum se cuvine.

— Du-te sănătos, a dat bătrânul din cap.

Nici legăturile dintre venerabilul bătrân şi dac nu-l interesau pe Rutilius. Primise zece piese şi ştia că în preţ este inclusă şi tăcerea respectivă. Nu-şi bătea capul de prisos; păţise atâtea în anii de când colinda Mare Nostrum, încât învăţase să fie mut, doar ochii să-i caşte bine-n jur. Dar oricât îi căscase, n-a aflat nimic. Barbarul vâslea în rând cu ceilalţi, mânca aceeaşi hrană şi dormea sub punte, cum dormeau toţi. Nu cânta când lopăta, nu scotea un cuvânt mai mult decât era de trebuinţă.

Rutilius scuipă peste umăr, desprinzându-se de balustradă. Se apropie de dac.

— Mâine, dacă ne e favorabil vântul, intrăm în Hellespont.

Scoris înghiţi pâinea pe care tocmai o mesteca, tăie o altă bucată şi şi-o vârî în gură.

— N-ai auzit? Mâine intrăm în Hellespont.

— Nu sunt surd, răspunse liniştit Scoris. De ce trebuie să repeţi de două ori un lucru pe care-l poţi spune o singură dată?

Terminase de mâncat. Ridicându-se de jos, îşi şterse cuţitul de podul palmei şi-l strecură în brâu.

— Mi-eşti dator o piesă de aur pentru vâslit, chelule. Aşa îţi plăteşti oamenii, nu?

— Ai talente de negustor, îşi pungi buzele Rutilius.

— Romanul ţi-a promis zece piese până-n Byzantiumul vostru. Fără una pe care mi-o datorezi, rămân nouă. Piesele sunt la tine. Îţi mai dăruiesc două şi n-am nevoie de nici o plată, dacă îmi găseşti imediat corabia să mă ducă mai departe. Câştigi treisprezece piese, iar la întoarcere romanul îţi mai dă una, patrusprezece piese. Tăcu, preocupat. Apoi adăugă zâmbind rece: În ţara mea, cu piesele astea cumperi un sat.

Rutilius se scarpină în creştetul ras şi se depărtă.

Scoris rămase rezemat de bordaj, privind, valurile.

★

În seara când se despărţise de Pamphylus şi femeie, îşi aprinsese focul în colibă, dase de mâncare la cal şi se pregătise de somn. Puha mârâia şi adulmeca spre pădure. Ieşise să scruteze întunericul.

Nu se auzea altceva decât vuietul brazilor şi clipocitul apei din vale. Dulăul l-a împins cu botul şi a scâncit. Aproape de miezul nopţii, dulăul a lătrat din nou, şi el a sărit din culcuş. Lătratul lui Puha se transformase într-un ţâfnet bucuros. Paşii celui ce venea au răsunat la uşă şi, mai-nainte ca el să se dumirească, femeia galului răsări în prag. N-o vedea, i-a simţit însă numaidecât prezenţa: coliba se umplea cu mirosul de iarbă de câmp, mirosul ce-i adia din păr şi trup ca un abur.

— Scoris, i-a auzit şoapta.

Îi spunea prima dată pe nume. A făcut un pas prin întunerec şi a atins-o cu palma. Mâna ei i s-a încleştat de braţ.

— Scoris, a şoptit din nou. Pamphylus a plecat.

El s-a dus la vatră, a dezvelit tăciunii din cenuşă şi a aprins focul. Nu s-a uitat la ea decât atunci când flăcările au luminat pereţii: femeia se oprise ca o stană de piatră în pragul colibei şi-l privea cu ochii ei mari, tulburaţi.

— Unde a plecat?

— Nu ştiu... mi-e frică!

— N-are unde să se ducă. Poate l-ai înfruntat şi vrea să se liniştească.

— Nu, a răspuns şi deodată a început să plângă. Dar plânsul ei nu era un plâns cu suspine, ci unul potolit şi odihnitor.

— V-aţi certat? Femeia trebuie să-şi asculte bărbatul.

— Nu-i bărbatul meu, murmurase.

— Bărbatul care te-a luat, te ţine cu el şi m-a scăpat de moarte.

— Scoris, mi-eşti foarte drag, a ridicat fruntea la el. Ştii ce-i asta?

Căzuse pe culcuşul de piei de capră, ascunzându-şi faţa în mâini. Dacă... Nu, era femeia galului, şi galul nu merita asta. Şi totuşi, o dorinţă arzătoare i-a biciuit sângele. Dacă ceea ce simţea el în clipa aceea şi tot ce simţise de totdeauna când se afla împreună cu ea se numea vrere sau ce o fi fost, însemna că şi el o vrea pe femeia subţire a galului, cum îl vrea ea pe el. A luat-o în braţe de pe culcuş, silind-o să i se uite în ochi.

— Galul ştia?

— Da.

— De-aia a plecat.

O înăbuşise într-o strânsoare sălbatică, lăsându-şi obrajii pe sânii ei fierbinţi.

— N-avem voie, trădarea se pedepseşte prin moarte. E legea neamului meu.

A aşezat-o cu grijă pe culcuş, a luat toporul sprijinit de vatră şi şi-a scuturat pletele.

— Închide uşa şi culcă-te, mă duc să-l caut pe gal.

L-a căutat cinci zile în şir, dar nu l-a găsit. Unii păstori îşi aminteau de un străin slab care cobora munţii spre miazăzi, ferindu-se din drumul aşezărilor omeneşti. Ar fi fost zadarnic să-l urmărească. A şasea zi, când nici nu se aştepta, căruţele cu daruri şi provizii porniseră din cetatea fiului lui Scorillo, iar Mucapor îl înştiinţase să fie gata de drum. De ce a plecat cu el? Nu ştia. Cei patru soli îl cântăriseră cu priviri indiferente. Unul mai vârstnic spusese:

— Fratele nostru e voinic şi-am auzit că e şi straşnic vânător. Arcul să-l lase însă acasă.

— Nu mergem la vânătoare, caucoensule[1], spusese şi tarabostele Mucapor. În oraşul romanilor, ochii şi urechile trebuie să ne fie armele. Darurile lui Decebal au tâlcul lor. Romanii vor cercei şi jucărele de aur, noi vrem baliste şi jucărele care să ne facă tari.

— Te-ntorci curând? i-a spus Lilia.

— O jumătate de la o iarnă la alta, poate mai mult, poate mai puţin...

— De ce pleci?

— Nu ştiu, poate fiindcă ai ochi prea frumoşi. Să nu-ţi faci griji în singurătate: mama şi sora lui Ranse, păstorul, au să te ia la ele, să ajuţi la torsul şi ţesutul lânii. Sunt două femei bune şi cuminţi.

— Eu sunt acum a ta.

Se înclinase, apucându-i mâna şi lipindu-şi-o de frunte.

— Am să mă gândesc când voi fi singur la ce mi-ai spus.

Cu un gest neaşteptat, ea îi sărutase mâna. Înălţase la el căutările pline de gingăşie, dor şi tristeţe.

— Îmbrăţişează-mă şi tu.

★

[1] *Caucoensi* — trib dacic.

La îmbrăţişarea aceasta neîmplinită se gândea Scoris, rezemat de bordajul corbitei.

Sub clarul de lună, dâra de spumă din urma corăbiei părea zvârcolirea unui şarpe de argint. Ţărmul Asiei Minor era aproape.

A doua zi seara, trecură Hellespontul. Rutilius l-a bătut pe umăr:

— Mai avem puţin, barbarule. Mâine ancorăm la Byzantium. Să sperăm c-ai s-ajungi cu bine în Dacia ta. Ţi-a plăcut călătoria?

— Cunosc locurile.

„Deci am avut dreptate, îşi spuse navigatorul. Omul ăsta e un vechi galerian. De unde şi până unde s-o fi însoţit cu Lucillius Niger şi zarzavaturile lui?!“

Aceeaşi întrebare şi-o pusese şi Scoris, dar bătrânul de pe calea Ostiei fusese mut ca un peşte. Reîntors din moarte, se trezise în odaia cu mozaic; deasupră-i pâlpâia candelabrul cu braţe încovoiate. Trei romani se uitau zâmbind la el. A tăcut zile în şir, primind mâncare şi îngrijire, neliniştit şi bănuitor, fără să scoată o vorbă. După o săptămână, în timp ce i se schimbau feşele de pe răni, l-a întrebat pe omul cu nas ca un cioc de pasăre, care-l pansa:

— Unde sunt?

Bătrânul cu barba albă ce sta pe un scăunel la capul patului s-a luminat la faţă.

— Nu te teme, nu-ţi facem nimic rău.

— Unde sunt? a repetat.

— În casa unui adevărat roman. Nu te teme, Scoris.

— De unde ştii cum mă cheamă?

— Ştiu totul. Nu te frământa.

— Tu m-ai luat de la circ?

— Acolo ai omorât un om, spuse celălalt cu blândeţă. Poate pe omul acela nu trebuia să-l omori, ai fi reuşit altfel să te înţelegi cu el. Cel ce ridică sabia, de sabie va pieri...

— Atunci voi, romanii, de sabia pe care o ridicaţi prea des veţi pieri.

După alte de trei ori câte şapte nopţi se scula din pat şi umbla la soare prin gradină.

— Fraţii mei locuiesc în Domus Augustana[1]. Să meargă fratele tău şi să le spună că m-am însănătoşit, i se adresă într-o seară lui Niger.

[1] *Domus Augustana* – palatul imperial.

— Solii daci au plecat, spuse bătrânul. Nici asta să nu te mâhnească. Îţi vom da bani să te-ntorci acasă, pe mare.

Până la plecare nu-l lămurise nimeni cum şi cine îi întorsese soarta, culegându-l din arena însângerată a amfiteatrului. Pe cheiul Ostiei, Lucillius Niger, după ce vorbise cu Rutilius, şi-a netezit barba resfirând-o pe piept.

— Femeia ta o să se bucure, mai ales că te socotea mort. Aşa îi vor fi spus prietenii tăi.

— N-am femeie acasă.

— Ai să găseşti atunci neapărat una, îl privise cu luare aminte bătrânul.

De ce vorbise aşa? Pe corabie s-a gândit mult şi la asta.

Două zile după ce au aruncat ancora la Byzantium, Rutilius găsise o corabie care plutea spre Pontul Euxin. Nava, mai mică decât a ştirbului, ducea vinuri şi măsline verzi la Dionysopolis[1]. Grecul care o comanda a fost bucuros să primească câteva piese de la un pasager nepretenţios şi, la rându-i, se obliga să-l scoată la Danubiu, lângă bălţile Sucidavei[2]. La Dionysopolis îl aşteptau căruţele negustorilor, căci parte din marfă era hărăzită băştinaşilor transdanubieni: trei sau patru vase cu fundul plat plecau de la Sucidava, în susul fluviului, unul din ele chiar până la podul Alutului[3].

A cincisprezecea zi, corăbioara cu o pânză şi şase rame se apropia de destinaţie. Alutul crescuse simţitor, din pricina ploilor. Pe coastele împădurite, frunzele fagilor şi alunilor risipiţi pe clăbucete se îngălbeniseră. Sfârşitul verii îşi trăia dulceaţa anotimpului intrat pe nesimţite în toamnă.

Luntrea se opintea în cadenţa lopeţilor. La un cot, o altă corăbioară cobora cu repeziciune curentul. Ea trecu ca o săgeată, şi Scoris putu să vadă pe punte un bărbat gras, cu o tunică galbenă, alături de un băieţandru subţirel, purtând pe cap o bonetă în mai multe culori.

Dacă în locul lui Scoris ar fi fost Pamphylus, acesta ar fi holbat ochii, fiindcă bărbatul gras de pe punte era Spironides!

---

[1] *Dionysopolis* — colonie a grecilor ionieni, fondată în secolul al VI-lea î.e.n., actualul Balcic în R. P. Bulgaria.

[2] *Sucidava* — numele a două aşezări geto-dacice şi apoi a două cetăți romano-bizantine: a. Sucidava pe malul stâng al Dunării, lângă Olt, azi Celei, Corabia — şi b. Sucidava pe malul drept al Dunării, azi Satu Nou, jud. Constanţa.

[3] *Podul Alutului* (Pons Aluti, lat.) — castru şi aşezare civilă romană pe valea Oltului inferior, azi Ioneştii Govorei, jud. Vâlcea.

Dar Scoris nu-l mai ţinea minte, şi odată corăbioara dispărută, îşi fixă atenţia asupra tufelor revărsate prin râpile malului. Tufe aidoma umpleau şi nisipul râului lângă care femeia galului ţese lână, cu ochii ei frumoşi privind învârtitul suveicii.

Cap. XVII

Se împlineau de opt ori câte treizeci de zile de la plecarea lui Scoris.

Toamna făcuse loc iernii, iarna, primăverii, şi acum vara era iar stăpâna câmpiei şi a muntelui. Ploi binefăcătoare blagosloviseră pământul o primăvară întreagă: holdele şi pădurile îşi dăruiau viaţa lor verde sub ochiul luminos al părintelui văzduhului. Şi tot de opt ori câte treizeci de zile numărase Lilia de la plecarea lui Scoris, şi alte şase zile peste acestea, de când nu mai ştia nimic de Pamphylus.

Casa în care se mutase se afla de partea cealaltă a pădurii; era o fostă târlă pusă într-o poiană şi avea două odăi. Satul cinstea pe mama şi sora lui Ranse cu un profund respect. Tatăl murise în bătălia cu Tettius Julianus, bărbatul fetei, dezlegat de preoţi de împreunarea cu femeia, fusese trimes lui Zalmoxe în fierul suliţelor, însuşi Ranse pierise la o vânătoare a lui Decebal, împuns de coarnele unui zimbru rănit.

Femeile ţeseau lână, din mâinile lor ieşeau adevărate minuni. Fata se căsătorise la patrusprezece ani şi rămăsese văduvă la optsprezece. Nici acum nu-şi uitase bărbatul, deşi de la sărbătoarea nemuririi aceluia se scurseseră şapte ani. Era o fată lunecoasă ca o şerpoaică, suportându-şi disperată marama cernită a văduviei. Mama n-o mângâia niciodată: mama asta era un pumn de carne boţită, înfofolit în fuste şi-n broboade, din care priveau ochii luciaţi de bătrâneţe, ca două pietre tocite. La vremea ei, se spunea că vrăjmăşise întreg satul cu o frumuseţe de duh al apelor. Frumuseţii acesteia de odinioară nu-i mai ghiceai urmele decât în zâmbete şi mlădieri; într-altcumva, bătrâna era de neînfrânt în asprimi.

— De ce plângi? o certa adesea pe fată. Bărbatul nu ţi se mai întoarce, oricât ţi-ai strica lacrimile.

— Vreau altul, spunea fata. Mi-e urât.

Bătrâna o privea cu ochii ei topiţi.

— Nu se poate. Încearcă să-ţi vindeci sufletul, fată.

— Mai bine aş fi murit eu, se posomora fata.

— O să mori şi tu, n-ai grijă, când ţi s-o-mplini sorocul.

Lilia se înţelegea cu ele. Nu-i puseseră întrebări, n-o iscodeau şi nu părea să le intereseze altceva decât stofa ţesută la război. Odată doar, bătrâna îi spusese nepăsătoare:

— Vine curând zăpada, străino, şi voinicul tău nu mai sosește.

Lilia ştia socoteala zilelor; erau multe, atât de multe, că i se strângea inima.

— Ai fost însoţită cu altul, continuase necruţătoare bătrâna. Acela a plecat şi s-au pierdut ştirile despre dânsul. Era neamul tău. Scoris e neamul nostru, tribul lui de la cotul munţilor din răsărit e un trib de oameni aprigi şi care ne seamănă. În el, parcă-i văd pe bărbatul meu, pe bărbatul fetei şi pe Ranse. Toţi trei au fost zdraveni şi nu ne-au făcut numele de râs. Nici Scoris n-o să ţi-l facă pe al tău. Femeia care a gustat din doi bărbaţi nu mai e must ce fierbe: e vin vechi, ameţindu-te la sorbitură. Să-l laşi pe Scoris să soarbă din tine pe îndelete, ca să se ameţească pe încetul. Aşa-l vei păstra.

Închisese dintr-un ochi, privind-o cu o viclenie severă. Lilia roşise, dar nu i-a răspuns.

— Ţi-e drag, se strâmbase bătrâna. Atunci, aşteaptă-l şi vezi să nu-ncurci lâna, tot cu gândul la el.

Au venit apoi zile după zile, nopţi după nopţi. Scoris nu apărea. Se apropia toamna. Într-o dimineaţă se întorcea de la râu, pe cărarea din pădure. Spălase lână şi, fiindcă plouase, căuta bureţi pe la putregaiuri şi-n locurile umbrite. Puha era cu ea. Dulăul se opri din cercetatul buruienilor, adulmecă atent şi începu să latre: un călăreţ se ivise în capătul potecii, purtând pe oblâncul şeii o vulpe mare, roşie, ucisă. Puha sărise la cal. Vânătorul îl împunse cu coada suliţei, trecu de femeie, după aceea struni zăbala şi se răsuci în şa. Lilia nu îndrăzni să se uite la el, îmbrăcase portul dac, şi portul ăsta nu îngăduia femeilor să cerceteze un bărbat, până ce nu le adresa cuvântul.

— Câinele negru e al tău, femeie? îi auzi vocea.

Ridică fruntea. Călăreţul era un domn de neam, purtând boneta acestora, şi având la ea înfiptă o pană lungă de ieruncă. Arcul îi atârna pe umărul drept. Lilia îşi crispă degetele pe lâna udă: tarabostele Mucapor, care-l luase pe Scoris la Roma! Îl ştia, el le dase pământ. Holbă ochii, dar de pe buzele ei nu ieşi nici un sunet.

— Te-am întrebat dacă dulăul e al tău. Răspunde.

Puţin înclinat în şa, încruntase sprâncenele, mirat de tăcerea ei.

— Câinele este al lui Scoris, murmură Lilia.

Călăreţul nu răspunse imediat. O rază de soare punea o rotocoală pe obrazul peste care se lăsase o expresie de nepătruns.

— De aceea am şi întrebat. Am fost la vânătoare deseori cu el. Îl cheamă Puha.

Câinele ciulise urechile. Lătră de câteva ori, dând din coadă.

— Iar tu eşti femeia galului. Te-am întâlnit cândva şi pe tine, lângă râu. Aţi semănat lanurile?

— Scoris te-a urmat la Roma şi galul de care vorbeşti a dispărut de un an. Cine să fi semănat?

Vânătorul se întunecă. Femeia sta pe cărare, cu lâna spălată şi maldărul de bureţi strânşi într-un coş de nuiele. Ochii ei cerşeau o lămurire. În locul femeii, i se năzări imaginea celuilalt, a lui Scoris, oprit înaintea lojei împărăteşti şi cerându-i cuţitul. Se mişcă în şa, împingându-şi calul în lături. O străpunse cu o uitătură rece.

— Un bărbat nu se cade să vorbească de lucrurile acestea unei muieri, mai cu seamă unei muieri străine de sânge şi limbă. Dacă-l aştepţi pe Scoris, nu-l mai aştepta. Apropie-te în suferinţă de tăria femeilor noastre: Scoris e mort. A murit ca un viteaz, sub ochii mei şi ai fraţilor mei, în oraşul romanilor.

Smuci dârlogii armăsarului, tăind pieziş tufişurile, şi dispăru.

Rămasă singură, Lilia privi bolta copacilor revărsată deasupra, petecul de cer albastru întrezărit printre frunze, razele soarelui strecurate, fâşii, la rădăcina trunchiurilor înalte. Privi toate acestea îndelung şi rătăcită. Apoi gemu şi se lăsă jos. Îşi lipi obrazul de botul umed al câinelui.

— Puha... Puha, ai auzit? Scoris al nostru e mort.

Dulăul se ghemui lângă ea şi o trase de fustă, mârâind. Ea se ridică, culese bureţii împrăştiaţi şi-i puse la loc în coşul de nuiele. Lâna se murdărise. Merse înapoi la râu s-o clătească. Nici nu luă în seamă că un scul i-l fură apa repede. Nici nu simţi că venise amurgul, că pădurea şi potecile amorţiseră, nu mai fluiera nici o pasăre prin crengi. Frământa în neştire sculurile cu mâinile vârâte în apa îngheţată, iar buzele ei repetau un murmur uniform de care i se agăţa gândul: Scoris e mort. Scoris e mort. Scoris e mort... şi i se părea că de pretutindeni, din spate, din faţă, din pădure, din râu şi din cer, şoapte asemănătoare o

înconjurau, sau erau tot şoaptele ei ciocănindu-i în tâmple? Scoris e mort. Scoris e mort. Scoris e mort.

Ajunsă acasă, deschise uşa şi se opri în prag. Opaiţul îi proiectă umbra crescută brusc până-n tavanul de grinzi. Bătrâna şi fata, de la vatră, întoarseră capul spre ea.

— Scoris e mort, şpuse tare. Îşi rupse cămaşa, dezgolindu-şi pieptul. Scoris e mort! urlă, lovindu-se cu fruntea de uşori. E mort, maică!

Zăcu în friguri o săptămână.

Bătrâna şi fata o descântau înfricoşate, căci ea vorbea în limba ei, zbătându-se pe culcuşul de blănuri. Mucapor a coborât din munte, dar n-a descălecat să intre în casă. Sărutase doar mâna bătrânei şi se uitase prin fereastră.

— O să-i treacă, înălţă din umeri. Femeile suferă pentru fiecare bărbat şi uită suferinţa pricinuită de unul în braţele următorului.

— Străina nu-i plămadă de-a noastră, spusese bătrâna. E subţire ca o floare şi la fel de plăpândă. Se va prăpădi.

— De dragoste? a râs dispreţuitor tarabostele. Ar trebui să fie mândră că un bărbat ca Scoris i-a intrat în inimă. Noi nu jelim moartea, babo, ştii asta. Să-şi pună flori în păr şi să jertfească un miel soarelui. Scoris a murit cu curaj şi n-are nevoie de bocete. Sus în cetate, fraţii noştri, cu toate că era venetic, au dat un ospăţ în cinstea lui. Scoris e acum alături de Zalmoxe.

— Şi bărbatul şi ginerele meu sunt, se mândri bătrâna. Ea are însă alte credinţe decât ale noastre. Şi-a aşteptat nerăbdătoare omul — şi omul i s-a prăpădit în străini. S-a îmbolnăvit de supărare, vezi bine.

—- Am zis: o să-i treacă. Nu pentru fetişcana asta m-am lăsat la vale. Au venit nişte negustori greci de la mare, însoţiţi de soli romani. Corăbiile lor au rămas Alutu, au urcat cu carele până aicea, conduşi de călăuze. Ai încă picioare puternice, poimâine să sui în cetate, să aduci cu tine nişte ţesături. Vrem ca străinii să le plătească scump şi să holbeze ochii la meşteşugul femeilor noastre.

Bătrâna l-a ascultat. Lilia, păzită de fată şi Puha, au petrecut-o cu privirile de la fereastră, cum umbla iute de-a lungul râului. A doua zi pe seară, văduva s-a dus să umple vasele cu apă. Când reveni, spuse înfrigurată:

— I-am văzut pe negustorii de care ne-a vorbit tarabostele! Îşi adapă caii la râu. Au aprins focul lângă sălcii... uite fumul peste copaci. Dac-ar fi trăit Skirtá, aş fi putut să-mi aleg o

panglică sau un inel cu o piatră care te fereşte de deochi. Îşi privi degetele, începu să zâmbească: Skirtá e mort, ca şi Scoris al tău. Ţi-a povestit mama că-l plăceam că-i atât de înalt şi voinic?

O apucă de umeri şi se lipi drăgăstos de ea.

— Tu eşti mai frumoasă decât mine, străino, eşti ca o biată păsărică părăsită, amândouă suntem nişte păsărele rupte de furtună. O sărută pe gură şi oftă: Skirtá era cel mai puternic bărbat din sat, alerga de zece ori roată în jurul focului, cu un viţel în spinare. Acum e mort, eu l-am îmbăiat, după ce l-au scos din suliţe. Nopţile îl visez că vine şi mă ia în braţe, când trăia mă lua în braţe in fiecare noapte. Vezi, îşi arătă braţul, mi s-a făcut pielea de găină pe mine, numai că gândesc... ce are Puha?

Dulăul ţâşnise pe uşa deschisă, lătrând îndârjit. Din susul drumeagului care ocolea copacii, apăreau carele negustorilor. Erau vreo zece care trase de boi, hurducându-se pe poteca bolovănoasă. Câţiva sclavi mergeau pe jos, în urma lor, mânând o turmă mică de porci. Alţi doi, călare, se opriseră să culeagă mere pădureţe.

În ultimul car, culcat pe un maldăr de lână, un bărbat pântecos moţăia cu chipul acoperit de o pânză — muştele din ţara asta păcătoasă, nişte muşte grase, albastre şi pişcătoare îl înnebuniseră de cum poposise dincolo de Alutu. Lătratul lui Puha îl făcu să se mişte. Dând la o parte pânza, se ridică într-un cot, icnind: obrajii i se mai buhăiseră, ochii erau înecaţi cu totul în pungile grele de grăsime de sub ei, buzele groase şi senzuale, părul rărit năclăit în pomezile pline de praf, toate astea te făceau totuşi să-l recunoşti pe tomitanul Spironides.

Câinii convoiului primiseră lupta cerută de Puha, şi, deşi erau mai mulţi, dulăul negru îi încolţise cu semeţie, arătându-şi din prisosinţă tăria seminţiei lui ciobăneşti. Haita urlătoare năvăli în mijlocul porcilor, îi împrăştie; la lătraturile asurzitoare se adăugară ţipetele stridente ale grăsunilor speriaţi. Paznicii începură să înjure, căutând să potolească răzmeriţa iscată din senin. Cei doi călăreţi continuau să-şi îndese pieptarele cu mere, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Spironides săltă din căruţă capul congestionat.

— Ce-i gălăgia asta? N-am şi eu răgaz să mă odihnesc un pic?

Un băieţandru tânăr, aşezat lângă conductorul pletos, întoarse capul şi răspunse vesel, în greceşte şi cu gura până la urechi:

— Se bat câinii... roşcatul nostru o să ţopăie în trei picioare, tată!

Băiatul era Alexandros: crescuse mult, avea acum cincisprezece ani, slăbuţ, frumuşel, efeminat, cu o bonetă multicoloră pe părul numai cârlionţi.

— L-a tăvălit şi pe alb, strigă entuziasmat.

Spironides îi zări pe călăreţi culegând liniştiţi mere şi se înverzi:

— Vă e foame? răcni la el, amenințându-i, cu pumnul strâns. Ajutaţi să adune porcii, ticăloşilor! Despărţiţi câinii!

Călăreţii porniră la iuţeală după turmă. Alexandros sări din căruţă şi alergă şi el spre câini. Căruţele, treceau în dreptul unei case de lemn, cu coperişul de şiţă şi semănând a stână. O femeie ieşise în prag. Alta sta la fereastra deschisă. Cea din prag chemă:

— Puha! Vino-ncoace!

Păzitorii porcilor reuşiseră să alunge câinii şi să bulucească turma. Cu coada fluturând în vânt, zbârlit şi însângerat, dulăul negru se supunea glasului melodios al femeii din prag, întorcându-se şchiopătând, dar demn şi victorios.

Alexandros tresări. Femeia tânără din pragul casei de lemn se uita la el nepăsătoare. Ochii li se încrucişaseră o secundă: ai femeii erau lipsiţi de viaţă şi cu cearcăne viorii. Câinele i se gudura la picioare, lingându-i opincile. Femeia îngenunche şi-i mângâie gâtul lăţos.

— Puha, auzi el din nou vocea, de ce eşti rău?

Dulăul îi puse labele pe umeri şi începu s-o clepăie pe faţă. Ea râdea încetişor, ferindu-se. Apoi intră în casă, luând câinele cu dânsa.

În mijlocul drumului, Alexandros sta încremenit. Văzuse chipul femeii şi-i ascultase vocea, nici chipul şi nici vocea nu-l înşelau. Era ceva timp — erau patru ani, ba mai mult, dar cum se putea să nu ţină minte trandafirii roşii încolăciţi pe grătarele grădinii şi pe fata cu care se juca, ascunzându-se prin boschete: trandafirii roşii sunt şi astăzi în grădină, doar că mama lui a murit, şi sclava cumpărată de ea fugise. Ce mai plânsese maică-sa! Ce poveste istorisise şi tatăl, trebuind să-şi întrerupă petrecerea de la Ibida, fiindcă-l arestaseră romanii! Iar Lilia asta după care tânjise el destule luni, mângâiase adineaori dulăul negru, în pragul casei cu acoperiş ţuguiat de lemn... Cine ar fi crezut aşa ceva!?

— Tată! Tată! ţipă emoţionat, gonind la căruţe.

— Unde ai fost? îl certă burtosul.

— Tată, am văzut-o pe Lilia!

Spironides zgâi ochii.

— Ce... pe ce... pe cine ai văzut?!

— Pe Lilia! Acolo! băiatul întinse braţul în direcţia casei de la marginea drumului. Câinele negru e al ei, l-a chemat şi l-a mângâiat, pe mine nu m-a recunoscut!

Vinele de la gâtul negustorului se umflară brusc. El respiră şuierând, scăpat ca prin urechile acului de un atac de apoplexie.

— Opreşte! strigă conductorului.

Omul se dădu jos şi apucă boii de coarne.

— Pe Lilia zici c-ai văzut-o? spuse Spironides întretăiat.

— Da! E îmbrăcată ca femeile pe care le-am întâlnit mereu în calea noastră, ca femeile din cetatea de pe munte. Mai e altă femeie, la fereastră. Dar asta de care-ţi spun e Lilia, tată! Am văzut-o acolo!

Negustorul privi casa. Pe Antenor, regele Thraciei olympiene, dacă băiatul nu minţea sau nu fusese amăgit de o închipuire — descoperirea lui întrecea tot ce-şi dorise vreodată! De mult nu se mai gândise la fată, de la moartea lui Clio, de ani de zile. Păţania de lângă Histria îl copleşise cu ridicolul şi batjocura cetăţenilor Tomisului. Şi acum, după patru ani, ea se află la doi paşi, într-o casă singuratică: să te mai îndoieşti că fiecare are un destin al lui, bun sau rău!

— Eşti sigur că e Lilia?

— Cine alta are glasul ca un clopoţel? roşi băiatul. L-ai uitat? Tată, s-o luăm cu noi înapoi, nu e a noastră?

Spironides plescăi din buze. Îl chemă la el pe călăuz.

— Du-te la casa aia din spate şi cere să-ţi dea apă, îi spuse repede. Întreabă dacă pe una din femei o cheamă Lilia. Nu vorbeşti nimic despre cine sunt, cum mă cheamă. Vezi dacă mai e cineva înăuntru.

— Nu mi-e sete, răspunse bănuitor călăuzul.

— Parcă trebuie să-ţi fie, prostule, se înfurie Spironides. Fă ce-ţi spun! Şi vino repede înapoi.

Călăuzul era moes de la poalele munţilor din sudul Danubiului. Cunoştea capriciile grecilor, mai mult cu ei umbla. Judecata lui ţărănească, prinzând şi convorbirea dintre tată şi fiu, îl avertiza că pântecosul are un gând ascuns.

— Bărbaţii din locurile astea se răzbună cumplit, de te atingi de femei, chiar dacă nu-s femeile lor, spuse privindu-l dintr-o

parte. Tu eşti străin, grecule, şi ei nu te preţuiesc nici cât o măslină degerată de a ta. Bagă de seamă.

— Nu te plătesc să-mi împui capul cu sfaturile tale. Du-te.

Moesul se depărtă şi intră în casă. După câteva momente, urmărit dinăuntru de lătratul lui Puha, ieşi, zâmbind ciudat.

— Sunt două femei singure. A treia a urcat muntele, e bătrâna de la care ai luat stofa aceea groasă. Ai avut dreptate, pe una din femei o cheamă Lilia şi este o venetică, trăită la marea cea mare.

— Ea e, tată! ştrigă Alexandros. Nu ţi-am spus eu?

— Ţine-ţi şi tu gura! Bine. Mână boii să-i ajungem pe ceilalţi.

N-au mers prea departe. Lângă un lăstăriş, dejugară şi aprinseră focul, pregătind de cină. Spironides se duse la cei doi călăreţi şi vorbi cu ei. Oamenii veniseră cu el de la Tomis, lepădături din port, fără lege şi credinţe, gata să omoare un om pentru o piesă strălucitoare de aur.

— Aveţi grijă de fată, le spuse negustorul.

— Las’ pe noi, rânjiră călăreţii, încălecând şi dispărând.

După o jumătate de oră, tropotul celor care se-ntorceau răsună în noapte. Doar un călăreţ sălta în şa: celălalt cal alerga slobod, cu frâul legat de coada primului. Spironides se ridică de la rădăcina copacului unde îşi aşternuse blănurile, înăbuşindu-şi în gâtlej un oftat ascuţit: călăreţul purta în braţe o formă omenească, iar în razele de lună el recunoscu obrazul golit de sânge şi cu ochii închişi al Liliei. Călăreţul descălecă şi aşeză pe blănuri fata leşinată.

— Câinele negru e un diavol, şopti. Alco şi-a azvârlit cuţitul în el. Nu l-a nimerit şi i-a sărit în beregată. Eu mă luptam cu fata, stăpâne. S-a apărat ca o leoaică.

— Alco a murit?

— Nu ştiu, câinele s-a luat după mine. M-a pierdut la râu.

— Înjugaţi! urlă Spironides.

Lilia se mişcă pe blănuri. Deschise ochii şi scoase un ţipăt de oroare. Nici ea nu uitase anumite chipuri, şi unul dintre acestea i se desprindea din coşmarul nebulos al răpirii ei neînţelese, plecat asupră-i, cu pupilele injectate.

— Nu se poate!

— Ba se poate, păsăruico, horcăi Spironides, lăsându-se în genunchi înaintea ei.

Cap. XVIII

Ploaia se rărise. Dintr-un petic golit de cer, soarele umplu pădurea cu o lumină bruscă si ciudată, deîndată stinsă de neguri. Un cocoş cântă slab în cetate, îi răspunse un altul, de jos şi aproape, poate de la fierăriile lui Amadoc.

Scoris şi tarabostele Mucapor, adăpostiţi în scobitura unei stânci de pe terasa cea mai îngustă a munticelului, destul de încăpătoare ca să-şi ţină cu ei şi caii, se uitară unul la altul.

— De acum stă şi ploaia, spuse Mucapor.

— Da, răspunse Scoris. Cocoşii dau din aripi, dar uneori dau şi în semn că ploaia se-ndeseşte. Totuşi eu mă duc, laraboste.

Trăgând calul după el, ieşi afară din scobitură.

Poteca îngustă şiroia de apă. Printre trunchiurile copacilor, o ceaţă lăptoasă se scurgea spre văi. Glasul întâiului cocoş se auzi iarăşi, slab şi pierit.

Scoris bătu calul pe gât şi-i mângâie botul. Mucapor ieşise şi el de sub stâncă. Oprit lângă Scoris, încreţea gânditor fruntea. Îi venea celuilalt până sub braţ.

— Nu rămâi?

Scoris încalecă; lăsă asupra micuţului lui tovarăş privirile albastre şi zâmbi:

— La ce aş rămâne? Aici nu mai am pe nimeni.

Mucapor se uită la el cu luare-aminte. Ochii comatului erau ai unui om ce nu-şi calcă pe inimă şi nici nu-şi schimbă hotărârile. Tarabostele se încruntă o părere.

— Tu eşti călare şi eu vorbesc cu tine de jos, ca şi cum nu aş fi stăpânul de care ar trebui să iei seamă, caucoensule.

— Nu-mi eşti stăpân. Stăpânul meu nu s-a născut încă, iar dacă s-a născut, nu ştiu cine ar putea să fie acela. Să ştii însă că mă despart de tine cu părere de rău.

— Fiul lui Scorillo te preţuieşte. Spune că eşti viteaz şi ai în tine revărsate darurile lui Zalmoxe. I-am povestit lupta din circul romanilor şi că muriseşi. Or, te-ai adunat din moarte şi ai revenit. Eşti un bărbat vrednic, Scoris, rămâi cu noi. Regele are nevoie de unul ca tine.

— Regele merită toată lauda, o va merita cu prisosinţă îndoită, alungând de pe pământul strămoşilor noştri pe romanii ce-i clădesc cetăţile. Nici marele Burebista, nici otrăvitul

Deceneu, Comosicu, Scorillo sau Dura-Diurpaneu[1] nu s-au încrezut în ei şi i-au lovit pe unde au apucat.

Mucapor râse încet.

— Eşti om de rând şi judeci ca un om de rând.

— Tot ce se poate.

— Nu, comatule. Fiul lui Scorillo gândeşte pentru toţi, şi gândeşte bine cum gândeşte. Se apropie şi timpul plăţii datorate romanilor.

— Când? În loc de plăţi, vă pupaţi în bot cu ei, sus în cetate. În oraşul romanilor am văzut împreună cum dau foc de vii la oameni, sau cum îi lasă să fie sfâşiaţi de fiare sălbatice. Cu ăştia să fim prieteni? Plecând din satul meu de la răsărit, visam că aici o să fie altfel. Mi se pare că nu prea este.

— Pentru vorbele astea, Decebal te lăsa fără căpățână.

— De aceea şi plec, să nu mă lase, spuse înveselit Scoris. Rămâi cu bine.

Îşi îndemnă calul şi începu să coboare poteca.

— O să ne mai vedem? strigă Mucapor după el.

Scoris ridică o mână spre cer, fără să se întoarcă, adică: o ştie doar cel de acolo.

În burniţa măruntă, tarabostele se uita după el. Se uită până pe Scoris îl înghiţi ceaţa. Chiar şi după ce nu-l mai văzu, încă ascultă zgomotul copitelor calului lunecând pe bolovani, micşorându-se treptat-treptat.

★

Scoris umbla la pas pe sub frunzişurile ude.

Câte o cracă îi atingea obrazul — atunci îndepărta piedica, deschizând ochii, căci călărea cu bărbia în piept şi ochii închişi, lăsat în voia calului.

Ajuns în câmpie, părăsi drumeagul de care şi merse spre casa cu coperiş ţuguiat care se zărea în dreapta. Puha îl simţi de departe şi se aruncă asupra lui, înnebunit de bucurie. Nu-l certase de întâmplări, la înapoiere. Îi spusese doar:

— N-ai fost un paznic bun, dulăule. Unde e stăpâna noastră?

[1] *Burebista, Deceneu, Comosicus, Scorillo, Dura-Diurpaneus* — regi daci. (Scoris îi pomeneşte în succesiunea în care au domnit: Scorillo era frate cu Dura). Lista regilor geto-daci, după moartea lui Burebista, este transmisă de Iordanes.

Puha a scâncit. Trăgându-l de poala cămăşii, îl dusese la râu. Pe mal, jumătate putrezit şi năpădit de furnici, un om îşi rânjea dinţii la cer. Dulăul lătrase, privindu-l cu o uitătură sclipitoare.

— Da, ştiu, dar femeia nu mai este. Pe toţi trebuia să-i răpui.

Bătrâna găsise casa descuiată, pe fiică-sa gemând într-un colţ. O luptă înverşunată avusese loc în odaie. Văduva a povestit plângând ce se întâmplase, dar satul nu le-a ajutat; femeia galului nu era de a lor, o furaseră negustorii de acelaşi neam cu ea, şi aceia erau mulţi şi slujiţi. Unde să orbecăie prin pădure?

Apropiindu-se de casă, Scoris şuieră lung. Nu descălecă. Amândouă femeile ieşiră în prag.

— Pleci? spuse bătrâna.

— Da. Vă doresc toate cele bune ţie şi fetei tale.

Bătrâna îşi trase broboada pe frunte.

— Pământul cui îl laşi?

— Luaţi-l voi, tarabostele Mucapor vi-l dă să vă ajutaţi cu el.

Sărută mâna bătrânei.

— Pleci *de tot*? şopti văduva lui Skirtá.

— De tot. Te-aş strânge în braţe, femeie, dacă îmi îngăduie mamă-ta. Aş împlini dorinţa cuiva pe care n-am să-l mai întâlnesc de aci-nainte.

Bătrâna îşi potrivi iar broboada pe frunte.

— Strânge-o.

Scoris săltă femeia de subsuori, în şa, şi o strânse în braţe. După asta o puse uşurel pe pământ şi oftă.

— Ai trupul cald şi bătăi iuţi de inimă. Ei, rămâneţi sănătoase.

Bătrâna se uită la fată şi-i lăsă palma pe umăr.

— Bărbatul acesta e mai nenorocit ca tine. Ochii lui sunt grei şi nu râd. Or să râdă cum se cuvine doar când se va lepăda de viaţă prin moarte, fată.

★

Venise toamna la sosirea lui Scoris în valea râului Naparis.

Regăsea locurile neschimbate, poteca era însă mai bătătorită şi hăţişurile lărgite. Pretutindeni întâlneai trecerea turmelor de oi, semn că omul suia şi cobora valea, la timpuri anumite. Scoris adulmeca vântul, şi vântul îi aducea amestecat mirosuri felurite: de frunze, de ierburi, şi un alt miros, acela al laptelui ars şi al fumului, mirosul unei stâne.

Când brazii dezveliră poiana râului, în poiană iarba dispăruse pe o mare întindere. Câteva aşezări omeneşti se înălţau lângă râu. Un foc mocnit pâlpâia în mijlocul lor. Dar Scoris căuta din ochi coliba lui Comozou. Iat-o: înnegrită, cu coperişul înverzit de umezeală, era singura cunoştinţă veche. La poalele ţancurilor acestea, ea, coliba, era mereu aceeaşi.

Puha deveni nerăbdător. Cu urechile ciulite privea şi el poiana, aşezările şi coliba. O amintire vagă încolţea în capul lui de câine, mai făcuse drumul ăsta, cu zeul roşcovan şi cu zeiţa pe care alţi zei răi o duseseră cu dânşii. În colibă era o altă zeiţă, ce semăna cu stăpânul lui... Lătră o dată scurt.

Femeia ivită în uşa colibei, ţinând un vas în mână, întoarse capul. Doi zăvozi ţâşniră de lângă foc, cu larmă groasă. Puha chelălăi de bucurie şi vru să se repeadă drept între ei.

— Stai aici, îi porunci Scoris.

Descălecă şi slobozi calul la iarbă. Zăvozii şovăiau neîncrezători, lătrând răguşit. Femeia îi goni şi-l aşteptă pe Scoris să se apropie.

El veni şi se opri în faţa ei, fără o vorbă. Femeia nu zise nici ea nimic. Pe obrazul ei pârlit trecu o lumină. Şi gura i se lumină a zâmbet. Şuviţa de păr alb care-i cădea pe frunte lucea din părul negru ca o dâră de zăpadă.

— Te-ai întors?

— M-am întors, răspunse Scoris. Ai încărunţit, dar eşti tot frumoasă, Tepit.

Trei oameni se sculară de la foc şi se apropiau de femeie, căci nu ştiau ce-i cu străinul ăsta voinic, răsărit într-o stăpânire neumblată decât de ei şi de turme. Doi erau tineri, nişte băieţandri rumeni, cu buzele şi bărbiile întuleiate în primele începuturi ale bărbăţiei; al treilea, un bătrân cu obraji de iască şi plete înnodate la ceafă îl măsură tăcut pe Scoris, apoi vârî în brâu cuţitul de oier încleştat în pumn.

— Ultima oară când te-am văzut, umblai să cauţi înţelepciunea şi înţelegerea altora pentru gândurile tale. Ai aflat lucrurile astea, pribeagule?

Scoris îl recunoscu: era baciul bordeielor de la marginea pădurii, omul care i-l dăruise pe Puha.

— Nu le-ai aflat, reluă baciul cu cumpătare. Fruntea ţi-e tot îngândurată şi muncită de taine. Dulăului i-ai scos pieptarul de ţinte şi, după felul cum latră, se pare că l-ai întrebuinţat la vânătoare. Puha, îl momi, îţi place omul ăsta întunecat?

Dulăul îi mirosi opincile, dete din coadă şi se culcă la picioarele lui Scoris. Bătrânul îl zgândări cu vârful opincii.

— Eşti viclean, Puha. Pe noi ne-ai uitat.

Tepit zâmbea întruna. În ochi îi tremură o umbră.

— Ţi-o fi foame, murmură, şi-l luă năprasnic pe frate-său în braţe, cuibărindu-i-se la piept.

Scoris îi mângâie părul. Ridicându-i bărbia, o sărută pe ochi. Bătrânul şi cei doi băieţandri tăceau. Chipurile lor liniştite nu exprimau nimic. Peste umărul femeii, Scoris văzu ieşind în pragul colibei un copil de vreo patru ani, trăgând după el un puiandru de câine care se împotrivea disperat să fie scos afară. Copilul îl lăsă şi alergă, cumpănindu-se, ţipând de plăcere.

Scoris se desprinse din strânsoarea soră-si. Făcu un pas înainte. Copilul se opri intimidat, înălțând la el ochii albaştri şi speriaţi. Abia-i ajungea la genunchi. Scoris râse cu minunare, copilul avea părul cânepiu numai inele, arcuirea sprânccnelor lui încruntate îi reîmprospăta în minte figura tatălui său.

— Sărută mâna fratelui mamei tale, Kanabiz[1], spuse Tepit.

Copilul îşi lipi buzele de palma lui Scoris, şi acesta se lăsă jos, îl strânse în braţe şi-şi rezemă fruntea de părul mătăsos. Un fior îi trecu prin inimă, simţindu-i mirosul.

— Cânepă-mică, cine sunt eu?

Băieţelul se smuci şi gunguri cu voce dulce:

— Asta-i mama.

— Băiatul o să fie ca tatăl său, zâmbi baciul bătrân. Femeia ne-a vorbit de el. Din două plămade, a surorii tale şi a bărbatului de sub movila din munte, nu se putea să nu rodească sămânţă bună.

Păstorii aţâţară focul şi-l ospătară din mâncarea lor. Tolănit în iarbă, cu Puha alături de el, îl asculta pe baci povestind câte nimicuri, iar cuvintele bătrânului îi sunau în ureche într-un bolbor odihnitor, asemenea fluierelor băieţandrilor şi al apei din vale. Într-un târziu, baciul se sculă de jos şi el tresări, căci aproape adormise cu botul câinelui pe genunchi. Era doar cu baciul. Focul se stinsese. Luna trecea de pădure, stelele îngheţate de toamnă clipeau deasupra crestelor.

Scoris intră în colibă. Tepit dormea. Băieţelul surâdea somnului, ghemuit cu capul pe sânii ei. Opaiţul de lut, turnat de păstori, ardea păcănind. Se întinse alături de femeie pe culcuş.

[1] *Kanabiz* (probabil dacic) — cânepă.

Un timp ascultă vântul în cioplitura coperişului şi mârâitul câinilor ademeniţi de foşnetele pădurii.

Tepit deschise ochii.

— Unde-i femeia subţire, cu gură cărnoasă şi priviri mirate?

El tăcu. Ea-i pândea răspunsul. Dar răspunsul nu sosi.

— Rămâi aici?

— Da.

După altă tăcere lungă, Scoris se întoarse spre ea:

— Un an am fost în ţara romanilor. Acolo l-am omorât a doua oară pe Daizu.

Trupul femeii rămase nemişcat, ca şi mai înainte.

— Povesteşte-mi.

— Nu-i de povestit. Dormi.

Tepit privea grinzile tavanului de bârne. Încet, îi apucă palma şi o ţinu într-a ei. Era o strânsoare sfioasă şi umilă.

— La jumătatea drumului de la gheţar, e un brad rupt, singuratic. Legat de trunchiul lui a murit anul trecut Comessa. L-au găsit oierii, rătăcit în munte. Mi l-au adus la colibă, fără să ştie ce-i cu el.

Baciul şi băieţii au fost buni cu mine, când au suit întâia oară valea râului. M-au ajutat şi m-au făcut să uit că sunt singură.

— Cine l-a legat de brad?

— Eu.

Strânsoarea palmei ei se accentuă.

— Comessa n-avea o mână.

Nu-şi mai vorbiră altceva.

Dimineaţa, Scoris luă arcul şi săgeţile, încalecă băieţelul pe umeri şi porni în munte. Nici Tepit şi nici ciobanii nu l-au oprit. Roboteau la trebile lor, fără să-l învrednicească măcar cu o privire.

Din Comessa nu mai rămăsese decât grătarul coastelor crescute în scoarţa bradului. Aici era Comessa, în torent Romaesta; sub movila de pietre, Comozou. Movila se acoperise de tot cu pământ, pietrele nu se mai vedeau. Vulturii îşi luară zborul de pe ridicătură, gârâind prelung.

Băiatul îi sări din cârcă. Se căţără pe movilă şi, cu părul răscolit de vânt, se uita uimit la văile din jur. Scoris sui şi el movila. Găsi o pană de vultur, pe care i-o înfipse băieţelului în păr. Apoi se aşeză jos, luând copilul în braţe, întoarse obrazul la soare. La picioarele lui, Comozou zâmbea din iarba şi florile albe ale muşchiului răsărite pe movilă. El îşi învălui copilul cu un sărut înfocat, prelingându-i pe obraji atingerea mâinilor lui nevăzute.

Scoris parcă simţi atingerea şi înţelese că îmbrăţişarea i se adresa şi lui deopotrivă.

Curând, băieţelul adormi, furat de aerul tare. Scoris nu-l trezi. Ţinându-l strâns în braţe, începu să coboare cu băgare de seamă poteca, purtându-l la piept.

PARTEA A TREIA

Cap. XIX

Două drumuri legau fluviul cel mare de munţii şi trecătorile care te scoteau pe pământurile stăpânite de fiul lui Scorillo. Unul, mai scurt, pornea din Dierna[1] spre nord, şi după vreo patruzeci şi ceva de milia se strâmta în stânga râului Tibiscus[2], pe care-l lungea cale de alte douăzeci de milia, alternându-i vadul pe o parte şi pe alta, peste podurile de buşteni durate de băştinaşi. Valea de aici era cea mai grea de străbătut, fiindcă stâncile zăgăzuiau torentul, înecându-l cu o vegetaţie aspră de arbori, bolovani şi buruieni; adesea trebuia să lupţi din răsputeri ca să-ţi găseşti locul de trecere. Acesta era drumul folosit de armata generalului Tettius Iulianus[3], cu şapte ani în urmă: viclenia naturii şi a barbarilor îi decimaseră un sfert din trupe, până să iasă în lărgimea podişurilor de la sud de Maris[4], părăsind Tibiscus spre răsărit şi dând bătălia hotărâtoare la Tapae[5], bătălie în care, deşi romanii învinseseră, învinşii îşi luaseră aere de învingători. Mai jos, câmpia închisă de munţi şi păduri se pârjolea la soare, vegheată de cetăţile de pe culmi, păzind turnurile şi zidurile refugiului lui Decebal, Sarmizegetusa.

Al doilea drum era prundit şi-l umblau carele cu poveri, cea mai mare durată a anului. După ce tăia valurile Amutriei[6], întâlnea şleaul Piroboridavei[7] la Arcina, se unea cu el şi trecea munţii ajungând la cetate, dinspre răsărit.

Podişul de la poalele Sarmizegetusei împlinea, pentru acele timpuri o condiţie nespus de însemnată: era uşor de apărat, străjuit de înălţimile munţilor. Numai câteva înguste spărturi,

---

[1] *Dierna* (sau Tsierna) — Orşova.

[2] *Tibiscus* — Timiş.

[3] *Tettius Iulianus* — general roman pe timpul lui Domitian, autorul victoriei asupra dacilor din anul 89, e.n., la Tapae.

[4] *Maris* (sau Marisis) — Mureş.

[5] *Tapae* — principalul câmp al luptelor daco-romane, recent localizat la intrarea în Porţile de Fier ale Transilvaniei.

[6] *Amutria* — râul Motru. (Ipotetic, cum de asemenea ipotetică este şi localizarea unei aşezări romane între Drobeta-Turnu Severin şi Craiova, cu acelaşi nume dacic.).

[7] *Piroboridava* — ipotetic drum pe sub munţi, între Siret şi Timiş, oprindu-se la Acidava – Timiş.

făcute de văile râurilor repezi, îngăduiau eventualului năvălitor intrarea în păşuni. La apus, nu era decât o singură poartă, poarta de fier transilvană, sugrumată între două masive împădurite; la sud, o trecătoare îşi înfunda gura în prăvălirile de piatră şi torente înspumate; la nord, altă trecere era controlată de un deal de pază, împiedecând atât intrările, cât şi ieşirile în podiş.

Poate Burvista[1], poate un altul necunoscut, dinaintea lui, au zidit Sarmizegetusă. Oamenii uitaseră... De când se ştiau şi cei mai bătrâni dintre bătrâni, cetatea dăinuia peste locuri. De pe coperişul turnurilor ei, ochiul putea pluti în bună voie până la negurile orizontului, şi tot de acolo se prindea de îndată de veste dacă ceva neobişnuit tulbura pacea înconjurătoare. Fortăreaţa era un cuib de vulturi, iar stăpânul dintre zidurile de piatră părea hotărât să-şi apere cu străşnicie singurătatea severă a cuibului său.

★

La fel gândeau şi soldaţii micului convoi care tocmai se oprise pe malul unei ape, să-şi adape caii. Mai aveau puţin de mers: primele turnuri de lemn se şi zăreau deasupra copacilor, poleite de razele de soare cald şi jucăuş. Catârii cu bagaje — mândria cohortelor siciliene din tabăra de la Drobeta — îşi mişcau obosiţi urechile, uitându-se ca şi oamenii la păduricea răcoroasă. O adiere încărcată de mireazma frunzelor crescute fără lumină plutea în valea râului; înăuntrul cetăţii cântau cocoşii.

Centurionul roman ce călărise întreg timpul în fruntea convoiului ridică o palmă în sus.

— Pornim. Aţi controlat legăturile samarelor?

— Da, răspunse decurionul de lângă dânsul, plecat peste gâtul calului şi potrivindu-i zăbala. O luăm pe drumul ăla cu lespezi?

— Pe el, până la treptele de pe întâia terasă. Încălecaţi!

Decurionul transmise porunca şi-l ajunse din urmă.

— Nu ne-au zărit încă.

— Ne-au zărit, mormăi centurionul, scrutând tufişurile pe lângă care treceau. Am mai fost pe aici. Barbarii ăştia te pândesc şi-ţi apar în cale când nici nu ţi se năzare.

— Atunci, ar fi trebuit să luăm mai mulţi soldaţi cu noi.

[1] *Burvista* — Burebista.

— Ducem o solie, şi dacii respectă lucrul ăsta... ţi-e frică, venetule?

— Parcă, bombăni decurionul. Pădurea îmi aminteşte de Germania, să mor de nu aştept fluieratul vreunui cuțit să mi se-nfigă-n spate!

— O să-i raportez lui Paulus Vipsanus frumoasele sentimente care te-nsufleţesc, rânji celălalt.

— Raportează-i sănătos. E mai uşor să stai în cortul tău de general şi să bei vin, decât să orbecăi în nişte pustietăţi încremenite şi duşmănoase!

— Dacii ne sunt prieteni.

— Prieteni de-ăştia să aibă tatăl generalului, mort de friguri în Iudaea... văd că pe aici nu mişcă nimeni.

În aceeaşi clipă, o suliţă zbârnâi şi se-nfipse la trei paşi în faţa cailor celor doi.

— Ba mişcă, tresări centurionul. E semnul de avertisment. Să vie interpretul! strigă spre călăreţii din urmă. Staţi cu toţii, pe loc şi nu puneţi mâna pe arme!

De pe unul din catâri descălecă tâlmaciul: era un băştinaş, pescar de pe malul Danubiului, care primise să-i însoţească în munte. Legănându-şi umerii voinici, se apropie de ofiţer.

— Spune celor care au aruncat suliţa că Paulus Vipsanus, comandantul de la Drobeta, vrea să transmită regelui un mesaj urgent primit de la Roma!

Tâlmaciul păşi dincolo de cai şi se opri la suliţă. Spuse tare câteva cuvinte. Urmă o tăcere. După aceea se auzi un pârâit de crengi şi dintr-un fag cu frunzişul bogat sări pe potecă un om, şi imediat un altul. Săriseră ca pisicile, aproape fără să-şi îndoaie genunchii. Amândoi erau cu capul descoperit, purtând cuţite la cingătoare şi scuturi tivite în cercuri groase de aramă. Centurionul se uită la subaltern.

— Pe ciobanul fără câine, lupii-l lasă fără pâine, proverbul tot de la dânşii l-am învățat. Ce zici de câinii ăştia păzitori, venetule? spuse încet.

Tâlmaciul vorbea cu dacii. Cel mai tânăr dintre ei puse o întrebare, se răsuci spre tovarăşul lui, şi amândoi se deteră tăcuţi în lături.

— Drumul e liber, zise tâlmaciul.

Santinelele rămaseră locului până ce ultimul catâr dispăru în tufării. Tânărul îşi înghionti cu cotul tovarăşul.

— Romanii vin să spuie că a murit împăratul lor[1]. Vin cam târziu, frate.

— Da, aprobă vârstnicul, smulgând suliţa înfiptă în pământ. Noi ştim asta de o săptămână. Ai crede că drumul de la Sarmizegetusa la Roma şi înapoi este mai scurt ca drumul de la Roma la Drobeta.

— Au cai frumoşi, mai zise tinerelul.

— Şi mie îmi plac mai mult caii decât cei care-i călăresc.

Cu mişcări iuţi se căţărară din nou în copac. În liniştea care se lăsase iar, nu se auzea decât ţăcănitul copitelor convoiului; căci el părăsise adăpostul făgetului şi urca acum pintenul îngust ce se înălţa peste un fir de apă, afluent al râului unde-şi adăpase animalele.

Poteca se lărgea simţitor. Pe prima terasă îi opriră iarăşi santinele, de data aceasta păzind două turnuri, unul de piatră şi altul de lemn, aşezate într-un fel de strungă întortocheată. La fiecare cot întâlneai o astfel de întăritură. După aceea, ocoliră marea cisternă care alimenta cetatea cu apă şi călăreţii începură să suie treptele cu lespezi late care se terminau la poarta vestică a cetăţii.

Soldaţii descălecaseră şi mânau caii de căpăstru. Poarta era deschisă. Păşind pe sub arcurile ei boltite, intrară. Centurionul îşi umflase pieptul. Chivăra coifului său lucitor îi umbrea obrazul plin de dispreţ.

★

Decebal se afla pe o terasă din spatele cetăţii.

Slobozise câţiva porumbei rotitori şi, cu gâtul întins, le urmărea zborul pe cerul albastru. Porumbeii erau darul unui negustor massilian, ca să ajungă în munţii Daciei, umblaseră luni multe prin Gallia, Germania şi Pannonia.

Decebal şuieră aţâţător printre buze, bătu din palme şi liberă din lănţug şoimuleţul pe care-l ţinea pe unul din pumni. Vreme îndelungată se uită la păsări, zâmbind de ţipetele enervate ale uliului repezit încoa şi-ncolo după iureşul săgetător de pene albe. Zvârlindu-şi apoi un colţ al pelerinei pe umăr, se întoarse spre însoţitorul lui ce sta mai la o parte. Îi făcu semn să se apropie.

— Dacă şoimul meu ar mai avea un cioc şi încă o pereche de gheare, poate că i-ar prinde, taraboste Mucapor.

[1]Domitian a fost asasinat în anul 96 e.n.

Mucapor îşi stăpâni un zâmbet.

— Dacă i-ar prinde pe toţi, cu ce te-ai mai juca dimineţile?

Decebal râdea. Îşi vârî palmele în cingătoarea de piele cu încrustaţii bogate de argint şi vru să-i răspundă, dar tăcu, privind în vale, cu sprâncenele încruntate: un om venea iute, suind poteca. În spatele lui, alţi trei se ţineau cu greu de paşii lui gigantici. Deşi departe, omul se deosebea de ceilalţi, întrecându-i cu un cap.

— Ce treburi l-or fi dus atât de devreme în sat pe fierarul Amadoc, şi cine sunt ăştia trei?

Mucapor se uită şi el la grup. Bărbtaul din frunte tăiase cărarea şerpuită şi, agățându-se de rădăcini şi pietre, scurta urcuşul: răsuflarea-i pufăia zgomotos, asemuindu-se foalelor cu care-şi ţinea treji tăciunii. Amadoc era om liber şi meşterul personal al regelui; potcoavele cu caiele de argint ale armăsarului lui roşu nu le potrivea nimeni ca dânsul. Decebal îl plătea în piese de aur macedonene, şi-i dase voie să crească albine alături de stupii obştei. Patru sate în jur îi ştiau de frică, mai ales când întrecea măsura bărdacelor cu vin.

— Are o poveste tristă, spuse mohorât Mucapor, şovăind un pic. Te-a mai căutat de câteva ori, dar erai plecat în cetăţi sau la vânătoare,

— O poveste tristă? Amadoc poate fi şi trist? O singură dată l-am văzut trist: cu cincisprezece primăveri în urmă, când i s-a născut o fată. Cei trei nu-s băieţii lui?

— Ai lui sunt. Şi tocmai de fata de care ai pomenit vor să-ţi vorbească.

— Ce-i cu ea?

Mucapor nu-i mai răspunse. Fierarul apăruse din dosul unui tufiş, iar la distanţă, umăr lângă umăr, băieţii, smoliţi la chip şi fioroşi, se opriseră încruntaţi. Fierarul era un uriaş. El salută cu o simplă înclinare a capului, băieţii îl imitară, dar mai respectuoşi. Tuspatru îşi îngăduiau să fie mândri cu regele, fiindcă îi cunoştea, ei îi făceau arme şi-i potcoveau caii. Decebal ridică privirile asupra lor.

— Ce este, Amadoc? îmi spunea tarabostele Mucapor că m-ai căutat. Vorbeşte!

Fierarul clipi de câteva ori, apoi, brusc, căzu în genunchi. Izbindu-se cu pumnul în dreptul inimii, strigă:

— Am venii să-mi faci dreptate, rege! Bunicul şi tatăl meu i-au slujit cu credinţă pe înaintaşii tăi, aşa cum te slujesc eu astăzi!

— Ridică-te, eşti om liber. Cine şi ce te-a supărat?

Amadoc se ridică în picioare. Pumnul lipit de piept i se încordă, îngroșându-şi vinele.

— Pe fata mea... sufletul şi sângele meu, au necinstit-o romanii!

— Şi pentru asta ai venit la mine? spuse încet Decebal, privindu-l ţintă.

Fierarul se cutremură. Pe obraji începu să-i curgă în picături mari sudoarea.

— Pentru asta. Glasul i se frânse. Fata a coborât la Drobeta, şi la întoarcere a prins-o un roman în pădure. Trei zile n-a scos o vorbă. Ieri dimineaţă s-a spânzurat cu brâul... auzi, rege? Era o fetiţă care nu ştia decât să toarcă şi să aducă apă de la izvor, ca mama ei. Acum e moartă!

— Crezi că eu o pot învia?

Unul din băieţi păşi alături de fierar. Avea un obraz smead, încadrat de plete negre date cu grăsime, plin de îndrăzneală.

— Nu, n-o mai poţi învia! spuse răspicat. Va sluji de-acinainte duhurilor rele, în împărăţia lui Zalmoxe, fiindcă n-a fost răzbunată!

Decebal oftă şi răspunse la fel de încet ca şi prima oară:

— Ai băieţi colţoşi, fierarule, nu mi-au încercat încă ascuţişul jungherului.

— Omoară-ne pe toţi! strigă băiatul. Am venit la tine să ne faci dreptate, şi tu ne spui vorbe! Cheamă-i la judecată pe nelegiuiţi, să simtă ei ascuţişul jungherului tău, nu noi!

— Eşti tânăr, băiete, se încruntă Decebal. Pe cine să chem la judecată?

Ţipând cârâit, şoimul îi căzu din înălţimi pe umăr, zburlit şi cu ciocul căscat. Cumpănindu-se, îşi potrivi locul, strânse în gheare fibula de aur încolăcită în formă de şarpe şi cătă dintr-un singur ochi la zborul porumbeilor pe care-i fugărise zadarnic.

— Pot să chem la judecată porumbeii fiindcă nu s-au lăsat înhăţaţi de şoim? Dreptatea o să şi-o hotărască singur şoimul, odată şi odată. Tabăra de la Drobeta nu-i a mea, şi chiar dacă le-aş cere socoteală romanilor, cine se judecă adesea pierde un bou şi câştigă o mâţă!

Fierarul holbă ochii.

— Fata a pierit în ruşine, bolborosi.

— Ştiţi cine a necinstit-o?

— Ştim! răspunseră deodată toţi trei băieţii. E un soldat care a fost deseori în munte!

Decebal se uită la Mucapor, apoi plecă privirile în pământ. Când le ridică, pupilele lui se îngustaseră ca două muchii de cuţit! Îl apucă pe Amadoc de braţ.

— Ţine minte, fierarule, va veni o zi când toate astea se vor rostogoli de la munţi la mare, într-un val al răzbunării, iar valul va mătura orice din calea lui, răscolind măruntaiele pământului nostru pe care şi-au irosit vrednicia strămoşii călăuziţi de Burvista! Ziua aceea nu-i departe... În aşteptarea ei, zâmbeşte, fierarule, zâmbeşte şi înghite-ţi lacrimile: în ziua mare care va sosi, fata ţa va flutura nevăzută în vârful dracoanelor nostre. Ne vom bate pentru ea, vom învinge sau vom muri pân-la unul!

Cu un gest brutal, îşi scoase pumnalul din cingătoare şi-l întinse lui Amadoc.

— Vi-l dăruiesc. Braţul să nu vă tremure: să loviţi drept şi fără ocolişuri.

Uriaşul luă cuţitul în amândouă palmele, uşor şi cu sfială, ca pe o sculă preţioasă, prea delicată pentru labele lui bătătorite. O expresie de nedescris — buimăceală, bucurie şi mândrie amestecate laolaltă — îi învălui ochii. Cei trei băieţi priveau şi ei pumnalul, fascinaţi. Era un stilet lung şi subţire de vânătoare, cu lama de argint. Pe o latură a mânerului de aur ţintat cu boabe de rubin se contura săpat în relief un *delta*, un *d* grecesc.

— Puteţi pleca.

Fierarul dădu pumnalul celui mai mare din băieţi. Smeadul cu plete date cu grăsime îl duse la buze şi privi grav la fraţii lui. Umăr lângă umăr, veniră la Decebal şi-i sărutară mâna.

— Sora noastră ne va îndrepta paşii acolo unde trebuie, zise băiatul cel mare. Haide, tată.

Porniră toţi patru în josul râpei, tatăl înainte şi băieţii după el. Curând, tufele îi înghiţiră în frunzarul lor.

Sunetul unui corn de vânătoare clocoti stins undeva prin pădurile din jur, trezind înfiorate ecouri. Decebal asculta cornul. Neamul lui trăia aici, se împerechea, aşa cum se împerecheaseră toţi de la începutul lumii, îşi clădea viaţa şi nu ştia ce-i va aduce ziua de mâine... Ştie vreunul? Nici fata fierarului nu ştiuse. Nici romanul care-i stricase fecioria nu ştiuse. Poate nici el nu ştia, vroia atâtea! Va mai apuca clipa de care-i vorbise lui Amadoc? Întoarse capul. Un slujitor din cetate alerga pe potecă.

— Au venit nişte soli romani şi vor să te vadă.

— Ce-au spus?

— Nu ştiu, stăpâne. E un ofiţer cu soldaţi de la tabăra de pe malul fluviului cel mare.

— Generalul beţiv şi zbârcit mă anunţă că le-a murit Domitian, îi spuse Decebal lui Mucapor. Putea să nu se mai obosească. Să vie solii aici, porunci slujitorului. O să ne uităm împreună la priveliştea asta frumoasă.

După ce slujitorul plecă, Decebal îşi mângâie barba blondă.

— Dimineaţa de azi e o dimineaţă a veştilor de moarte. Una din veşti m-a necăjit, ţin la Amadoc şi i-am înţeles durerea. Cea de a doua îmi place. Poate, adăugă cu un zâmbet visător, băieţii fierarului îl ucid pe generalul din Drobeta... fiindcă e bine să tai întotdeauna capul răului, nu picioarele.

Centurionul nu-l văzuse niciodată pe Decebal, deşi vizitase de câteva ori Sarmizegetusa. Şi-l închipuia cu totul altfel, şi în timp ce păşea grăbit spre întâlnirea cu el, condus de slujitor, dezamăgirea îl făcea să strâmbe din nas: la cincisprezece metri în faţa lui, doi oameni stau de vorbă, iar dacă acela cu pelerina albă şi un şoim de vânătoare cocoţat pe umărul drept este regele, straiele simple nu-i arătau rangul.

Vizitatorul era însoţit de tâlmaciul cu care venise din Drobeta; pescarul îl urma, turburat; şi el avea prilejul pentru întâia oară să-l vadă pe Decebal, să-i vorbească.

— Care-i regele?

— Poartă pelerină, şopti cu veneraţie tâlmaciul. Cel cu barba galbenă.

Centurionul se opri şi salută cu mâna ridicată. Tâlmaciul se prosternă pân-la pământ. Decebal dădu uşor din cap şi rosti o frază scurtă.

— Întreabă dacă ai călătorit bine.

Romanul surprinse în căutăturile lui Decebal o sclipire de ironie.

— Poate regele n-a aflat că la Roma s-au petrecut întâmplări de seamă, înălţă capul cu profil aspru.

— Împăratul, şi aliatul meu şi-a înlăturat iar soţia? se interesă Decebal.

„Îşi bate joc de mine“, gândi centurionul. Încercă să-şi păstreze calmul.

— Domitian e mort, asasinat. Paulus Vipsanus m-a trimis să-ţi aduc vestea morţii lui. Imperiul e condus acum de consulul Marcus Cocceius Nerva.

— Asta o ştiu.

— De unde o ştii?

Decebal se încruntă imperceptibil.

— În cetate sunt mulţi romani, şi ei au familii în ţara lor şi a ta.

— Curierul Romei a mers fără oprire, cum putea sosi totuşi o scrisoare mai repede ca el?

— Curierul a întârziat pe drum. În Moesia, vinul şi femeile cresc ca ciupercile. Spune-i generalului că am să mă rog pentru odihna sufletului fostului său stăpân, odată ce mi-a murit un mare prieten.

Tâlmaciul comunica întrebările şi răspunsurile. La ultima frază, căscă ochii şi se uită la rege. Decebal se uita nepăsător la sol.

— Când se-ntoarce oaspetele la castrul Drobetei?

— Mâine dimineaţă.

— Curând pleacă! Ne pare rău. Îl vom pofti diseară la o cină, să mai stăm de vorbă. Până atuncea, sigur că oameni şi cai sunt obosiţi după lungul drum. Fratele nostru Mucapor îi va conduce să se spele, să mănânce cu toţii şi să se odihnească.

Interpretul vorbi cu solul, şi acesta se înclină rece. Decebal o luă înainte. În dreptul ofiţerului, Mucapor se opri.

— După tine, romanule, spuse în latineşte, cu un zâmbet întunecat.

Celălalt îşi muşcă buzele şi porni iute după rege.

Din spate, Mucapor îi petrecu din ochi statura vânjoasă, cum îl privise odinioară şi pe Traian în loja circului.

★

Centurionul trimis de Vipsanus la Sarmizegetusa îşi câştigase gradul prin acţiuni personale şi venea dintr-o garnizoană de pe Rin. Acolo luptase sub comanda unuia din şefii de stat-major ai lui Marcus Crinitus Traianus. Bunicul lui, un bărbat beţiv, fost şi el quaestor militar, nu se emoţionase cu adevărat decât o singură dată în viaţă: la moartea senatorului Thrasea, întâmplare petrecută cu treizeci de ani în urmă[1]. El păstrase în memorie ultimele cuvinte ale demnului senator şi le reproducea, ori de câte ori avea prilejul, nepotului. Moartea lui Thrasea era un fel de poveste sfântă în familia lor, mai ales că quaestorul fusese acela

[1] *Lucius Paetus Thrasea* — senator roman democrat, independent şi stoic, obligat de Nero să se sinucidă în anul 66 e.n., un an după moartea, de aceeaşi manieră, poruncită tot de Nero, a filosofului Seneca.

care-i dusese lui Thrasea ordinul de moarte emis de Nero. La rându-i, nepotul o povestea şi el în campanii sau la focurile de tabără. Soldaţii îl porecliseră *Umbra lui Thrasea* — şi după atâţia ani, când se şi uitaseră acele îndepărtate evenimente, centurionul ce-şi petrecuse tinereţea în neguroasa Germanie, cu moartea dându-i ocol la fiecare pas, încă-l invidia pe bunic de a fi văzut ceea ce văzuse; bunicul înmânase odiosul mesaj, iar senatorul îl chemase în camera de primire, unde mai erau un filosof şi un altul, prieten şi ginere. Imediat şi-a tăiat vinele de la amândouă mâinile, şi de îndată ce sângele a început să curgă pe lespezi, l-a rugat pe bunic să se apropie: „Să închinăm lui Jupiter Liberatorul această libaţie, a zis. Priveşte, tinere, şi de-ar putea zeii să înlăture prorocirea! Eşti născut într-o vreme în care este necesar să-ţi căleşti sufletul cu pilde de tărie... am să spun şi eu ca soacră-mea, care, tot aşa, a trebuit să moară pe timpul lui Claudius — s-a străpuns prima cu pumnalul, l-a scos din rană şi l-a întins bărbatului ei, Paetus Caecius, spunându-i: *Paete, non dolet*![1] ...Sublim, nu?”

La masa dată de Decebal, centurionul tăcea şi asculta, fixând blidele de argint puse pe masa joasă.

Luna răsărită peste cetate înveşmânta poiana unde se da masa cu o haină albăstrie. Torţele de răşină înfipte în vârfuri de suliţe fâlfâiau nestăvilit. Pe buturugile lor rotunde, barbarii pletoşi nici nu-i băgau în seamă, pe el şi însoţitorii lui: mâncau vânatul şi beau vinul gros ca undelemnul şi la fel de lunecos şi galben. Aşezat în capul mesei, Decebal se uita la dânşii şi — luna sau făcliile? — îi pâlpâia în ochi aceeaşi lucire pe care i-o surprinsese şi pe terasa cetăţii.

Decurionul era aşezat lângă centurion. Îl îmboldi cu cotul, rânjind.

— Ce-ar fi să-i istoriseşti regelui afacerea aia a ta cu Thrasea? Nu crezi că l-ar interesa?

Începu să râdă zgomotos, bătându-şi coapsele cu pumnii.

Dacii se mişcară pe buturugi. Decebal îşi plecă uşor trupul înainte.

— Oaspeţii sunt veseli. N-am putea şti şi noi pricina hazului lor?

— Are o poveste straşnică cu nişte vine tăiate, cu Nero şi cu alţii! zbieră îndrăzneţ decurionul, uitându-şi rangul. Cere-i să-ţi

[1] *Paete, non dolet* (lat.) — Paetus, nu doare.

povestească, rege! Mai rar aşa poveste, cum îi iubeşti tu pe romani, o să te înduioşeze până la lacrimi!

Tâlmaciul cu care veniseră sta sfiit în spatele mesei. Traduse, la semnul lui Decebal.

Centurionul se făcu vânăt: Longinus băuse iar peste măsură, blestemată specie! Îi aruncă o căutătură furioasă. Decebal aşteptă lămurirea tâlmaciului, apoi se-ntoarse spre Mucapor, aflat în stânga lui:

— Aceasta ar fi a treia poveste cu morţi, spuse cu seriozitate. Dacă oaspetele ţine cu tot dinadinsul, îl rugăm să ne spuie povestea.

Mesenii priveau spre centurion. Trimisul lui Vipsanus simţi că feţele lor nu exprimau nici silă şi nici ironie, ci o liniştită concentrare, ca şi cum chiar ar fi aşteptat de la dânsul o poveste. Dacă ar fi fost în tabără, soldaţii l-ar fi luat peste picior, dar totuşi nu s-ar fi putut abţine să vorbească.

— Nu cred să intereseze povestea mea, spuse posomorât.

— Suntem numai ochi şi urechi, răspunse Decebal. I-am mai spus şi azi dimineaţă oaspetelui că în cetate se află mulţi meşteri romani. Cu unii ne-am împrietenit şi le ascultăm uneori amintirile. Vinul este bun si am fi dornici să-l bem pe îndelete, fie şi însoţit de o istorie sângeroasă.

Centurionul nu povesti. O făcu în locul lui decurionul Longinus, pentru că, la fel cu trei sferturi din legiunea de la Drobeta şi cu încă una întreagă de la Rin, ştia povestea lui Thrasea pe dinafară. Când termină, Decebal clătină din cap.

— Nu înţelegem de ce găsesc oaspeţii noştri că aceasta este o poveste tristă, zise gânditor.

— Tristă? rise decurionul. Cum o să fie tristă? E straşnic de veselă... e o poveste să te prăpădeşti de râs!

— Omul acela a murit de mult, se strâmbă Decebal. Şi-a tăiat vinele vieţii fiindcă împăratul vostru, pe care l-a cunoscut tatăl meu, i-a poruncit să facă aşa ceva. Unde-i curajul lui, ca să merite laude?

Dacii de la masă încuviinţară cu gravitate şi aproape în acelaşi timp deşertară rythoanele şi bărdacele cu vin, îşi şterseră mustăţile cu dosul palmelor şi zâmbiră către romani.

— Moartea nu-nseamnă nimic, zise unul din el.

— Fratele vostru a primit fericirea la care visa de când s-a născut, spuse şi Mucapor.

— Romanii sunt un popor mare, reluă Decebal, istoria voastră e plină de asemenea fapte. Noi suntem mai mărunţi,

zâmbi o părere, cu jumătate din obraz ascuns în cana de aur, o cană rotundă şi împodobită, singura de acest fel de la masă. Dar poate romanii nu ştiu că atunci când abia îşi zideau ei cetatea lor strălucitoare de pe marginile apei căreia-i zic Tibru, poporul nostru dura aici de mii de ani. Poate n-au auzit de Dromichete care l-a învins pe Lysimah[1], au auzit însă sigur de Burvista şi urmaşii lui. Veacurile trec precum clipele, romanule. Pe buturuga asta pe care stai acum, a stat poate cândva şi un sol de al lui Alexandru Macedoneanul, într-o noapte cu stele ca şi aceasta. Va, fi spus şi el o poveste... cine ştie? Poveşti se spun mereu, de când lumea! Va fi spus şi el o poveste de moarte, să ne sperie sau să ne uimească. Nu ne-am speriat şi nici nu ne-am uimit, am rămas mai departe, din tată-n fiu, agăţaţi de munţii ăştia ai noştri, mirându-ne doar de un singur lucru: de ce trebuie să trăim de două ori, de ce nu se sfârşeşte odată pedeapsa chinului pământesc? Priveşte! întinse braţul.

Solul ridică ochii. Deasupra cetăţii se prelingeau limbi de foc. Poiana se coloră în sânge. Dacii de la masă plecaseră capul în piept, într-o atitudine de reculegere. Un zvon de voci înfioră noaptea, un lament abia auzit, apoi crescând, ca să piară pe nesimţite. Decebal îşi încrucişase mâinile la piept.

— Marele Preot şi călugării sanctuarului cheamă ploaia.

Porunci să-i fie umplută cana cu vin şi, după ce o deşertă, se plecă iar peste masă.

— Oamenii care iubesc curajul şi stau senini în faţa morţii nu-și taie vinele de la mâini — se uită la meseni. Povestea ta n-are nici o noutate. Soldatul de lângă tine încă râde, înseamnă că-i place vinul nostru. Beţi dintr-însul. O să-i uitati pe Nero, pe senator şi pe Domitian. Şi acum, să ne veselim cu adevărat!

— Îşi râde de noi? se răsuci spre centurion celălalt.

— Cred că da, răspunse acesta printre dinţi.

Cap. XX

Ploaia începută de cu noapte contenise abia spre dimineaţă.

Scoris descălecase în marginea pădurii şi-şi pusese cămaşa la uscat. Soarele ardea puternic printre nori. Cu bustul în bătaia razelor înviorătoare, el privea cu un fel de visare coastele

[1] *Lysimah* — general al lui Alexandru cel Mare, apoi rege al Traciei, 306—281 î.C.

râpoase — dincolo de ele se lăţea câmpia. În scurt timp va fi la casa lui Ranse... L-or mai ţine minte femeile dintr-însa? De la ultima lor revedere a trecut un an, şi-ntr-un an se pot întâmpla multe. Îmbrăcându-şi cămaşa zvântată, zâmbea: pe chipul lui pârlit, zâmbetul părea stângaci şi neliniştit. Era totuşi un zâmbet, iar în anul ce trecuse zâmbise şi râsese destul de rar. Îşi chemă câinele, încălecă şi porni în pasul calului.

Mergea fără gânduri şi, după un obicei al lui, cu ochii aproape închişi, dar printre pleoapele coborâte, privirile-i căutau la fel de pătrunzător ca şi când şi-ar fi ţinut capul sus, prinzând orice zgomot, cât de mic, cu simţurile deştepte. Şi apoi Puha era cu el. Nasul dulăului făcea cel puţin cât nasul unui lup înfometat.

Calul se depărtase de viroage. Scoris ridică fruntea şi strânse din buze: singuratică, albea în soare casa ca o stână. Puha mirosi în direcţia casei, îşi încordă gâtul şi ţâşni cu un lătrat. Zâmbetul lui Scoris se accentuă, căci dulăul năvălise la uşa de lemn, izbind-o din umărul lui puternic, zgâriind-o cu ghearele.

Uşa se deschise. Bătrâna ivită în prag îşi stăpâni o tresărire de spaimă; câinele cel negru îi pusese labele pe umeri, începând s-o lingă pe faţă. Îl recunoscu numaidecât.

Scoris sări de pe cal şi veni la ea fără să se grăbească.

— Te bucuri că mă revezi, babo? spuse cu glas liniştit. Unde ţi-e fata?

Bătrâna îşi micşoră ochii. Pe chipul ei boţit flutură o umbră vicleană.

— Ai făcut călătorie lungă şi nu mă aşteptam să te mai zăresc în locurile acestea... ce vrei cu fata mea?

— Asta ai s-o afli la timpul potrivit. Te-am întrebat de fată. Cu ea vreau să stau de vorbă.

— Ai strâns-o în braţe de mult, strânsoarea te-a întors încoace?

— Poate şi strânsoarea. Eşti curioasă, şi mie nu-mi plac oamenii curioşi. Pentru a treia oară doresc să ştiu unde-i fata.

— Spală lână la râu, şopti bătrâna din ce în ce mai îngrijată. Trebuie să sosească.

— Mă voi duce eu acolo.

Legă calul de unul din parii acoperişului şi, urmat de câine, plecă spre pădure. Bătrâna îl privi cum merge repede pe cărăruia strâmtă, străjuită de frunzişul rotat al copacilor. Dând din cap, intră după o vreme în casă şi se aşeză la vatră, pironind cu mâinile în poală zbaterea focului.

Scoris se apropia de râu. Cu nasul în pământ, dulăul scormonea tufişurile, scâncind. Poteca făcea un ocol. Scoris încetini paşii.

Cu spatele la el, văduva lui Skirtá bătea lână în apa limpede. Fusta ridicată lăsa să i se vadă pulpele albe — o carne întinsă şi rotundă, carne de femeie. La carnea asta se uita Scoris oprit în loc. Crengile trosniră, Puha lătră şi ea întoarse capul. Ca şi maică-sa, primi dulăul în plin piept, gata s-o dărâme. Scoase un ţipăt şi-şi înălţă trupul, trăgându-şi cu un gest repezit broboada neagră pe frunte. Se făcuse roşie.

— Te-ai întors, murmură. Plăcuţele de argint agăţate la gât, ce-o arătau ca pe văduva unui trimis lui Zalmoxe în fierul suliţelor, clincăniră uşor. De ce te-ai întors?

— Pentru tine.

Ea ridică în sus sprâncenele.

— Pentru mine!? Nu te cred. Tu ai venit cu treburile tale la cetate, poate să-l vezi pe tarabostele Mucapor. Pentru mine, repetă dezvelindu-şi dinţii mici, ce să-mi spui mie, străinule?

Înaintea lui râdeau ochii văduvei, şi el ar fi dorit să-i spună că după ochii aceştia făcuse drumul dinspre răsărit. Pe femeia galului n-o s-o mai vadă niciodată, în lumea aceasta. Îi trebuia altă femeie, să-i nască copii şi să-i umple singurătăţile pline doar de vânt, de neguri şi de zborul vulturilor. Fata lui Ranse putea aşa ceva... sau nu putea? O apucă de umeri, şi-n palmele lui mari îi simţi carnea caldă.

— Am venit, spuse rar, să te iau cu mine şi să te fac femeia mea. Am nevoie de o muiere care să-mi nască prunci şi cu care să stau de vorbă serile. Aş fi putut găsi o alta, în satele de la poalele muntelui; nici eu nu ştiu ce m-a îndemnat atâta cale spre tine. Râse încet: Dihorul vine la găină şi-i cere s-o jumulească. Ai mai avut un bărbat. Se spune că a fost om vrednic. Îţi voi fi vrednic şi eu.

Femeia deschisese ochii mari. Îşi desfăcu umerii din strânsoarea palmelor lui, trecându-şi limba peste buze.

— N-am voie să mă apropii de bărbaţi, şopti şi se gândi la feciorul smead şi cu plete negre al fierarului Amadoc, care o pândea în zăvoiul râului şi se iubea cu ea prin tufăriile de pe mal. Skirtá a pierit în suliţe, sunt legată cu jurământ.

— Jurământul se poate desface.

— Numai regele şi Marele Preot îl pot desface!

— Îl vor desface.

Întinse din nou mâna după ea, pe piepţii femeii jucau pete de soare. Văduva se feri, mai mult a îmbială, şi îl străpunse cu o căutătură vicleană.

— Când ai plecat de aici aveai o poveste...

— Aceea-i o poveste veche şi nu te amesteca într-însa, spuse Scoris rece. Dacă aş fi găsit pe cine trebuia să găsesc, când m-am întors de la romani, făceam cu acel cineva ce vreau să fac azi cu tine. Pe munte nu-s femei. Sunt fiare şi bărbaţi cu turmele. Ai timp destul să te gândeşti însă la o femeie ca tine, şi eu m-am tot gândit.

— Bătrâna n-o să vrea.

— Ce am eu cu bătrâna? Să-şi vază de împletiturile ei.

Văduva simţi un fior moale trecându-i prin inimă. Scoris zâmbea, dar în uităturile lui albastre se aşternuse o umbră. Fiorul cel moale o încercă din nou. Feciorul lui Amadoc nu se-ntoarce aşa curând de la răzbunarea lui din tabăra Drobetei. Şi dacă Marele Preot îi dă dezlegare lui Scoris? Nu mai avu răbdare s-o împungă şi a treia oară fiorul cel moale. Scoris îi înţelese chemarea, aceasta era şi întâia lui chemare spre tainicele izvoare ale vieţii.

Într-un târziu, văduva deschise ochii şi se sculă din iarbă, netezindu-şi poalele, fustei. Scoris se uita nemişcat la ea.

— Să mergem.

O porni înainte.

Femeia luă lâna, o îndesă în coşul de nuiele şi-l urmă fără cuvânt. La casă, Scoris se opri.

— Nu-mi văd calul, se-ntoarse spre ea. Şi nici bătrâna nu dă semn de viaţă.

Oblonul ferestrei era închis. Scoris împinse drugii şi intră în odaie. Focul se stinsese, bătrâna dispăruse.

— S-a suit în munte, auzi vocea sfioasă a femeii în spatele lui. Ţi-am spus că n-o să vrea. Sunt sfinţită.

El râse încet.

— Da, eşti de soi. Baba mi-a luat calul şi s-a dus să se plângă în cetate. Am un cal cu greabănul tare, o să-i moaie şalele. Aprinde focul. Mamă-ta are inimă vârtoasă, dar noi trebuie să mâncăm. Ce-i de mâncare?

— Brânză şi terci de mei, roşi văduva.

— Aşteaptă până mă-ntorc.

Ieşi repede şi nu apăru decât seara, după răsăritul lunii, aducând trei păsări cu gâtul străpuns de săgeată. Bătrâna nu se

întorsese. Zvârlind vânatul lângă vatră, rezemă arcul de perete şi se aşează cu faţa spre foc.

Văduva jumuli păsările, în prag. Când mâncarea a fost gata, îi întinse blidul de lemn şi vroi să plece.

— Unde te duci? Stai şi mănâncă cu mine. De acum, vei îngriji ca în fiecare seară să fie aprins focul şi blidul plin cu mâncare.

Nu-şi vorbiră altceva şi, după ce terminară de mâncat, rămaseră tăcuţi, uitându-se la şerpuirea flăcărilor din vatră.

Spre miezul nopţii, el se ridică de la foc, ieşi afară şi vorbi cu câinele. Dulăul scâncea. Apoi intră în colibă, puse drugii la uşă şi privi femeia trântită pe culcuşul de blănuri. Pe acelaşi culcuş dormise şi femeia galului. Îl cuprinse o stinghereală curioasă. Prefăcându-se că doarme, văduva îi spiona printre gene fiece mişcare. Se culcă alături de ea. Văduva oftă şi întoarse capul spre dânsul.

— Pe străina care te-a aşteptat aici ai uitat-o? şopti.

Scoris o apucă în braţe.

— Când e încolţit de foame, lupul mănâncă pământ, îi spuse mângâindu-i piepţii dezgoliţi, şi ea înţelese mult mai târziu tâlcul vorbelor lui.

★

Soarele nu răsărise a doua zi, când Scoris se sculă din culcuş, ascultând atent zgomotele din apropierea casei. Puha lătra cu înverşunare. Un galop de cal se opri brusc, iar lătratul câinelui conteni şi se prefăcu într-un scheunat bucuros. Văduva sărise odată cu el de pe blănuri, adunându-şi peste piept cămaşa.

— Vine mama, tresări speriată.

— Nu-i pasul calului meu. Nu cred că bătrâna să fi coborât la vale în galop, ca o femeie de sarmat; şi-ar fi vărsat maţele pe drum. Acesta-i pasul unui cal stăpânit de un bărbat. Un bărbat pe care Puha îl cunoaşte.

Deschise uşa cu un gest larg, umplându-i uşorii din statura vânjoasă.

Tarabostele Mucapor se afla în faţa lui. Un oarecare timp, cei doi se priviră cu un soi de solemnitate bătăioasă şi încordată. Scoris îşi desfăcu degetele de pe mânerul pumnalului, dar afară de mişcarea asta, abia schiţată, nu mai făcu alta. Mucapor se

uită la degetele care se depărtau de pumnal. Un zâmbet fugar îi trecu pe obraz.

— Ultima oară ziceai că o se ne mai vedem cu voia zeului nostru. Ne-am întâlnit iar, caucoensule.

— Da, cu voia zeului şi cu *voia babei* ce locuieşte în casa asta, ne-am întâlnit iar.

— Bătrâna s-a plâns preoţilor şi regelui.

— Şi?

— Vitele pe care le paşti în munte şi vântul înălţimilor ţi-au ascuţit şi mai mult limba. Nu te semeţi. Chiar dacă eşti om liber, comatule, trebuie să te supui legilor. Când fiara îţi fură o oaie de la târlă, baţi câinele că n-a păzit turma.

— Dar dacă oaia vrea să fie mâncată, fiindcă aşa îi place ei, să fie mâncată, la ce bun să baţi câinele?

O lumină de veselie se aprinse în ochii micului taraboste.

— Bătrâna a făcut zarvă mare. Văduva lui Skirtá nu este a întâiului venit. Ranse şi familia lui vitează sunt ai obştei. Tu ai înfruntat obştea. Regele te cheamă să dai socoteală. Se cumpăni de pe un picior pe celălalt: Oaia ta are cam des poftă să fie mâncată de lupi, adăugă ironic. Dar pentru asta nu se judecă oaia, ci cel ce-a mâncat-o. Aşa e legea, mai ales când lupul vine de departe.

— Ce se amestecă fiul lui Scorillo în trebile unor gângănii? Am vrut o femeie, fata babii nu s-a împotrivit. Cu ce-s eu mai prejos decât Skirtá sau Ranse? E sfinţită, ştiu, regele o să dezlege sfinţenia. Fără să mă cheme, mă duceam eu la dânsul.

— Văduva e acasă?

— Da.

— Deci stă la vatră şi ascultă ce vorbim, se posomorî Mucapor. Să se ducă într-ale ei, am să-ţi spun două cuvinte.

Scoris intră în casă. Văduva sta într-adevăr ghemuită la vatră, cu părul curgându-i pe umeri, atentă la convorbirea celor doi bărbaţi. Ea ridică ochii la el, adresându-i o întrebare mută, numai din priviri.

— După ploaia de-acum două nopţi, pădurea s-a umplut de bureţi, zise el scurt. Sau poate mai ai lână de spălat.

Văduva se sculă, îşi puse broboada pe cap şi ieşi din odaie fără un cuvânt. Trecând prin dreptul lui Mucapor, se furişă ca o mâţă şi tot ca o mâţă pufni mânioasă, zvârlindu-i o căutătură piezişă şi săltându-şi zorăit plăcuţele de argint agăţate la gât.

— Spune, taraboste, auzi Mucapor vocea lui Scoris.

— Dorinţele omului sunt ciudate, începu micul războinic, rezemându-se de peretele de lemn al casei. Nu-mi închipuiam că pentru a te împerechea cu o femeie, e nevoie să colinzi ţara, de la un cap la altul. Ai şi tu un trib al tău, cu mame şi fete de împerecheat. Dar poate ţi-a plăcut îndeosebi una de aici — şi nu mă mir că te-ai întors, îţi cunosc felul. Baremi de-ai fi găsit alta.

Ultimele cuvinte le rostise nepăsător, uşor înciudat.

— Vezi, caucoensule, continuă Mucapor liniştit, bătrâna a urlat cuvinte de ocară, sus în cetate. Poate să aibă dreptate. Regele a râs şi şi-a amintit de tine, dar noi avem altele de vorbit acum, nu să socotim cu cine se drăgostesc văduvele satului... Drăgostească-se cu cine poftesc! Tu însă eşti străin şi regele doreşte ca străinii să vie mai în coadă, la dragoste.

— Ce vrea bătrâna?

— I-e teamă că rămâne sigură. Iar tu nu i-ai cerut-o ei, ţi-ai luat-o singur. Ai jignit-o. Afară de asta, văduva lui Skirtá are legământ juruit. Şi la voi sunt asemenea legăminte, şi le respectaţi.

Tăcu. Scoris se gândea. Apoi îşi scutură pletele:

— Mi-ai spus că am şi eu un trib al meu. Am avut, taraboste. Cearta mea cu satul ţi-am povestit-o. Aşa am ajuns încoace. Altcumva, cine şi-ar fi părăsit tribul şi aşezarea, plecând cu traista-n băţ, să vâneze pe pământuri străine? Tribul meu nu mai e. Mi-au istorisit păstorii cu care m-am însoţit că-n locurile alea, pentru a doua oară, este un maldăr de cenuşă şi cioturi de pădure arsă. S-au certat cu vecinii din câmpie, şi aceia i-au pedepsit cu cruzime — s-au certat pentru nişte turme şi vechi hotare, duşmănia exista de demult, a trebuit doar scânteia care să scapere şi să aprindă totul. Au dat foc satului şi pe cei scăpaţi i-au dus cu dânşii robi. Iar mie îmi trebuia o femeie să-mi nască copii, tribul meu nu mi-o mai putea da, şi chiar de putea, nu i-aş mai fi cerut-o. Am luat-o pe văduvă.

Mucapor începu să zâmbească.

— Ţi-a venit şi ţie boiştea, comatule, umbli să-ţi semeni sământa. Văduva de care vorbeşti iubeşte dragostea mai mult ca alte femei. Unul din băieţii fierarului din cetate ţi-ar spune destule în privinţa asta. Acum e plecat cu fraţii săi, când s-o întoarce te va întreba ce taine are trupul văduvei... taine pe care el să *nu* le ştie.

— Băieţii fierarului? Ce-i cu dânşii? I-am întâlnit în drum, venind încoace. Cel mare e bărbătos şi umflat ca un cocoşel.

— De cel mare ţi-am şi pomenit. Băieţii s-au dus să-şi răzbune, în tabăra de pe malul Dunarisului, sora pângărită de un roman.

— Şi aţi lăsat pe copiii ăştia să plece cântând? S-au dus la pieire!

— E legea legilor. Poate Marele-Călător se va-ndura de tinereţea lor. Oricum, ai picat la timp: nici văduva lui Skirtá nu se putea împărţi în două, dacă nu coborai muntele.

Scoris izbucni în râs. Era un râs atâta de neaşteptat, încât Mucapor se încruntă.

— De ce râzi?

— De tine. Înseamnă că femeia aleasă va-nvăţa de-acinainte să deosebească oamenii! S-a dat în braţele unui copil şi-n acelea ale unui bărbat. Mai rămâne să cunoască un moşneag dar se pare că ăştia nu mai poftesc muieri. Va rămâne cu mine, căci ştie ce a vrut să ştie! Să mergem. Regele te-a trimis să mă duci la el, ca pe un hoţ sau răzvrătit. Regele s-o cerceteze însă şi pe bătrână, mi-a luat calul fără să mi-l ceară. Eu i-am luat fata şi ea calul — amândoi n-am cerut voie nimănui pentru asta. Va fi o judecată veselă, taraboste.

Mucapor încălecă. Scoris zâmbea.

— Când ne-am despărţit ultima oară, eu eram călare şi tu pe jos. Mi-ai zis atuncea că vorbesc cu tine ca şi când eu aş fi stăpânul, nu tu. Acum eşti călare şi eu pe jos. Vei intra în cetate ca un stăpân, dar o iert şi aceasta: chiar de n-o să vreţi, eu pe fata bătrânei tot o iau.

Intră în casă, îşi luă arcul şi-l urmă pe călăreţ cu paşi mari. În colţul pădurii, văduva răsări dintr-un tufiş.

— Ce ţi-a spus? se jelui ea.

Plânsese, ochii îi străluceau ca două pietre negre.

— Nu-ţi face griji. Tarabostele mi-a vorbit de oi, de dragoste şi de unul din băieţii fierarului din cetate. Şi despre tine. Du-te liniştită acasă şi găteşte o cină bună. Dacă se-ntoarce bătrâna înaintea mea şi te ceartă, să te gândeşti că asta-i ultima ei ceartă.

Soarele cădea printre frunze, iar vederea petelor aurii, freamătul pădurii şi cântecul torentului în aburii dimineţii trezi în femeie o clocotitoare bucurie şi sete de viaţă, de mult nemaiîncercate.

Cap. XXI

După ce o ascultase pe bătrână şi trimisese pe Mucapor să-l aducă pe Scoris, Decebal rămase singur în cele trei încăperi ce-i foloseau drept locuinţă.

Odăile erau mari, cu arcuri boltite de lemn şi mulţime de trofee vânătoreşti ţintuite de tavanele cu grinzi şi pe pereţii de piatră. În odaia din fund, o draperie groasă, neagră, ţesută cu floricele roşii de lână, astupa intrarea; acolo se afla o scară care suia într-unul din turnurile dinspre miazănoapte ale cetăţii. Păşind dincolo de draperie, regele urcă încet melcul scării, până-n vârful turnului de lemn.

Turnul nu era prea înalt, răsărea totuşi cu aproape doi metri peste zidurile cetăţii, complet închis şi cu o singură fereastră ce da într-o viroagă împădurită. Pe platforma turnului se găseau doi oşteni. La paşii regelui, se întoarseră şi-şi înclinară frunţile. Decebal le făcu un semn scurt şi ei se grăbiră să dispară, dar nu pe scara pe care venise el, ci pe o alta coborând afară, în cetate.

Decebal se duse la fereastră şi-şi rezemă bărbia în pumni. Gunguritul porumbeilor massilieni se auzea în ceaţa matinală; îşi pofteau stăpânul la joaca obişnuită, dar stăpânul se gândea la cu totul alte lucruri. Nici măcar la băieţii fierarului sau la plângerea babei nu se gândea, mai puţin la vizita solilor romani abia plecaţi din cetate. Gândurile lui avea să le împărtăşească omului chemat în turn, aşteptat cu mare nerăbdare. De el depindea dacă să mai şovăie sau, împreună cu aliaţii lui, să înceapă lupta hotărâtoare; omul venea din Roma, şi dacă întârziase o zi, ştia că întârziase fiindcă se oprise în tabăra de la Drobeta. Întoarse capul: ca şi cum ar fi avut tălpile înfăşurate cu cârlţi, de nu-l auzise pe treptele scării, cel aşteptat sta în faţa lui.

Era un cerşetor mizerabil, înveşmântat în zdrenţe, sprijinit într-un toiag crestat. La viermina asta, regele merse iute şi-i puse mâinile pe umeri. Cerşetorul se înclină şi luându-i palma cu inele roşii, îşi atinse cu ea fruntea.

— Credeam că n-o să mai ajung, spuse cu o voce plăcută şi bărbătească, contrastând izbitor cu înfăţişarea-i prăpădită. Îţi aduc două veşti: una bună şi una rea.

— Spune-o întâi pe cea rea.

— De două nopţi, tabăra de la Drobela e un viespar dezlănţuit. Am fost martor la întâmplările ce-au răvăşit-o.

— Povesteşte!

— Bănui că povestea mea o cunoşti la fel de bine ca mine, prima ei parte. Partea a doua n-o să te bucure. Ai făcut o greşeală.

— Ce greşeală?

— În mâna romanilor a rămas o armă care oricând ţi se poate întoarce împotrivă. Îl privi pătrunzător: Pumnalul tău, băieţii lui Amadoc l-au luat înapoi, dar ei au fost prinşi şi omorâţi, iar cuţitul a fost recunoscut de solii veniţi de la tine. Asta-i partea a doua a povestirii, partea cu greşeala. Copiii aceia, dintru începutul-începuturilor, plecaseră la o moarte sigură. De ce ai încurajat-o? Era momentul să înfierbânţi şi mai mult o pornire sortită de la bun început neizbânzii?... Şi cum — punându-le în mâini numele tău!?

— Pumnalul putea foarte bine să fi fost furat.

— Dar n-a fost, spuse sec cerşetorul. Unul din băieţi a mărturisit că tu le-ai dat pumnalul, să-şi răzbune sora. Poate nici aşa nu găseşti lucrul grav. Ai să-l găseşti la repezeală, când o să afli că generalul Vipsanus a fost lovit şi el cu acest pumnal!

Ochii regelui scânteiară.

— A murit?

— Când am plecat din tabără era pe moarte. Curierii gonesc acum spre Roma. Soldaţii chiar vroiau să vie încoace. Nu te veseli, romanii nu iartă aşa de uşor!

— Nici nu vreau să ierte. Şi nu eu i-am trimes să-l omoare pe Vipsanus. Spune şi vestea cea bună.

— Am stat la Roma de şase ori câte treizeci de zile şi am făcut ce mi-ai poruncit să fac, am cunoscut tot ce am vrut să cunosc şi tot ce mi-ai vârât în cap că trebuie să cunosc. Cu ce să încep?

— Vorbeste-mi de moartea lui Domitian, Derzelat.

Scuturându-şi cerceii găuriţi, întinse mâna cu pumnul strâns.

— Romanii se tem de mine, sunt un barbar de care se tem! S-a zis de Burvista că a fost cel dintâi şi cel mai vestit dintre regii din Thracia, stăpânirea lui se întindea peste toate ţinuturile de dincoace şi de dincolo de Dunaris. Cei care l-au urmat şi-au împărţit pământul ca pe o moşie a lor din moşi-strămoşi... În loc de un regat, au fost cinci, cinci regate, Derzelat! De atunci a trecut un veac, şi eu am reuşit să strâng neamul la un loc; şi să reînviu vremurile lui Burvista! Romanii m-au biruit la Tapae, acum şapte ani, vor mai izbândi a doua oară? *Eu sunt Burvista!* Câinii de romani să piară pân-la unul, dar Tapae nu va mai

exista! Vorbeşte-mi de moartea lui Domitian: îmi place să aud cum îmi mor duşmanii!

— Cu moartea duşmanilor noştri nu se termină lumea, dete din cap cerşetorul. Apar alţii. Dar bătrânul venit la Roma în locul lui Domitian e nehotărât. N-o să avem război.

— Asta-i vestea bună? se uită Decebal la el cu o căutătură piezişă.

Cerşetorul coborî bărbia în piept. Da... din înfrângerea de la Tapae, Decebal ieşise bine, ieşea bine din orice înfrângere sau situaţie mai complicată, fiindcă era ager la minte, ştia să se bată cum trebuie şi cu vitejie, iar pornirile-i erau fulgerătoare, totuşi chibzuite. Da, el reînviase vremurile teribilului Burebista, îşi adunase iar laolaltă aliaţii, întărea cetăţile şi drumurile strategice, se înarma pe ascuns. Acum o sută de ani romanii erau încă departe de fluviul cel sfânt. Stăpânirea regelui de atunci întindea la apus în Bohemia, la miazăzi hotarul se oprea pe crestele munţilor Hemus[1]; ţărmul mării era al lui, începând de la Apollonia[2], până la cetatea nordică Olbia[3], la gurile râului Hypanis[4], ce se varsă în mare apropiat de Borysthen[5]... unde-s astea acum? De cincizeci de toamne încheiate, legionarii au ajuns la Dunaris. Ţara de dincolo de fluviu romanii o ţin în chingi de fier, cetăţile de la mare, deşi libere, au garnizoane aduse din Roma, la apus, legiunile împing tot mai spre răsărit... şi-n mijlocul acestui cleşte, Decebal caută, cu o mână de oameni, să se împotrivească şi să desfacă colţii cleştelui, ai cleştelui ce-i zdrobise pe gali, pe germani şi întreg neamul thrac din sud!

— De ce taci? bătu Decebal nerăbdător din picior.

Derzelat îşi regăsi stăpânirea de sine.

— Gândurile ţi se citesc pe faţă. Eşti dornic să iei cunoştinţă de moartea duşmanului tău, sfârşitul lui crezi că schimbă cu ceva situaţia? Să nu-i nesocotim pe romani. Romanii sunt un popor mare, un popor învăţat şi civilizat. Om fi având noi virtuţi mai multe... oraşele lor de marmoră le poţi asemui cu coşmeliile noastre? Obrazurile rase cu sticla ale filosofilor şi poeţilor lor, chiar reci şi calculaţi, le poţi pune alături de bărbile preoţilor

[1] *Hemus* — munţii Balcani.

[2] *Apollonia Pontică* — oraş grecesc pe coasta tracică a Mării Negre, azi Sozopol, în R. P. Bulgaria.

[3] *Olbia* — colonie grecească pe coasta de nord a Mării Negre, lângă Odessa de astăzi, în U.R.S.S.

[4] *Hypanis* — râul Bug, în U.R.S.S.

[5] *Borysthen* — râul Nipru, idem.

noştri? Soldaţii lor, îmbrăcaţi în fier şi disciplinaţi, luptă câte zece împotriva unuia de al nostru, gol şi înarmat numai să nu spună că n-are şi el cu ce să împungă! Cu romanii e mai bine să fim prieteni, avem ce învăţa de la ei!

Buzele lui Decebal începură să tremure.

— Ai stat de şase ori câte treizeci de zile la Roma, ai stat mult, Derzelat. Noi nu te-am trimis la Roma să ne lauzi duşmanul.

Vorbise încet, în glas cu o teribilă ameninţare. Derzelat îi aruncă o privire iute. Cunoştea bine tremurul ăsta de buze, ca şi bătaia degetelor pe mânerul de aur al pumnalului vârât în cingătoare.

— Nu-i laud, spuse zâmbind. De ce mă priveşti cu ochii ăştia răi? Am supt acelaşi lapte, maică-mea a avut ţâţe darnice să te hrănească şi pe tine, uită-te la mine cum te uiţi de atâtea ori, uită-te ca la un frate de lapte bun şi credincios ce-ţi sunt!

Privirile cerşetorului erau pline de înşelătoare văpăi. Decebal şi le plecă pe ale lui primul. Rămase cu capul în piept, apoi îl ridică şi spuse zâmbind şi el:

— Aşa este, Derzelat. Las-o pe maică-ta în pace, cu laptele ei supt de amândoi... zi cum a murit Domitian.

— Un sclav, chelarul palatului, ajutat de alţi patru, i-a străpuns pântecele, în timp ce citea o scrisoare. Nevasta lui a ştiut despre tot. Se povestea că la întâia lovitură pe care a primit-o... mă asculţi?

Decebal ridică iar capul lăsat în piept şi se uită lung la el.

— Spune.

— La întâia lovitură, a chemat în ajutor garda. Deşi cu pântecele şi degetele tăiate, împăratul s-a luptat cu sclavul, încercând să-i scoată ochii cu cioturile degetelor. Pe urmă au venit ceilalţi şi l-au omorât.

— Şi cu astfel de oameni e bine să fim prieteni?

Decebal se duse la fereastră şi privi pădurea. Derzelat îi vedea obrazul din profil: profilul acesta nemişcat, cu ochiul pe jumătate închis, era ca al unei păsări picotind în amorţire; o amorţire, aşa se părea, dar nările celuilalt palpitau. Spatele regelui îi atrăgea privirile. Derzelat simţi o sfârşeală. Dacă...

Se auziră paşi pe scară şi un oştean apăru în golul scării.

— A sosit tarabostele Mucapor.

Decebal se desprinse de fereastră. Brusc, începu să râdă.

— ...De data asta am s-ascult o poveste de-a noastră, o poveste de dragoste! Haidem, frate al meu de lapte.

Îi atinse fugar mâna, pironindu-l într-un mod ciudat,

★

În poiana de lângă cetate, nici o masă nu se întindea în dreptul buturugilor; acolo nu se aflau decât burdufuri de capră umplute cu mied, cornuri şi cupe de argint, şi-n mijlocul poienii, un foc mare de cetini abia aprins. Când luceafărul, misterios şi singuratic, se ridicase de o palmă peste copaci, domnii de neam veniseră să se aşeze pe buturugi. În capătul luminişului, o buturugă mai înaltă, cu un spătar lat, din scoarţă îndoită, îl aştepta pe rege. Un slujitor sta neclintit lângă buturugă, pe braţ cu mantia lui Decebal.

După o trecere de timp, pe cărarea ce cobora din cetate se agitară făclii şi, ca o fluturare de aripi albe, preoţii intrară în poiană. Ei ocoliră de trei ori la rând focul şi se aşezară jos în iarbă, cinci rânduri de câte doisprezece oameni, unul în spatele celuilalt.

Doar doi preoţi rămaseră în picioare, Marele Preot şi Întâiul Ucenic al Nopţii. Întâiul Ucenic era singurul dintre preoţi înveşmântat în albastru. Agăţat pe un umăr, ţinea cimpoiul cu ale cărui sunete acompania melopeile liturgice. Marele Preot era un bătrân înalt, cu barba până la brâu şi capul acoperit de un fel de giulgiu subţire, împletit în fire de argint petrecute pieziş. Cu spatele la foc, privea spre sanctuarul cetăţii. De acolo trebuia să răsară luna.

În liniştea care domnea peste poiană, creasta pădurii începu să apară tot mai lămurit, îmbăiată de o pulbere luminoasă: apărea luna. Comanacele celor de pe buturugi se înclinară, preoţii de la foc îşi răsturnară capul pe spate. Întinzând braţele, sorbeau întâiele raze moarte ale căutăturii zeului lor totuşi viu.

— Zalmoxe! se mişcară într-o parte şi într-alta.

— Zalmoxe! şopti Marele Preot, plecându-şi fruntea şi binecuvântând adunarea şi focul.

Întâiul Ucenic scoase câteva note plângătoare din cimpoi, în acelaşi moment apăru Decebal.

Era singur. Un scurt răgaz stătu la marginea poienii, în plină bătaie a focului, aşa, ca să-l vadă cu toţii. Marele Preot venea spre dânsul. Decebal îi sărută mâna şi-şi atinse buzele de veştmântul lui subţire, ţesut cu fire de argint. După aceea merse la buturugă, se înveli în mantia dată de slujitor şi se aşeză.

Marele Preot, în dreapta buturugii, rămase ca şi mai-nainte în picioare, cu palmele încrucişate peste piept.

În centrul poienii, dar în spatele primelor buturugi ocupate de bătrâni, tarabostele Mucapor se gândea la Scoris... ce avea el cu comatul ăsta pribeag, de-l îndrăgise peşte măsură? Un zâmbet reţinut îi flutură pe obraz: ce încăpăţânare...!

Regele coborâse de dimineaţă din turn, însoţit de un cerşetor. Îl recunoscuse cu greu pe Derzelat, sub straiele puturoase şi rupte. Se prefăcuse că nu ştie cine e, să nu-l supere pe rege. Dacă Derzelat s-a întors de la cetatea romanilor, înseamnă că a adus veşti. Regele era îngândurat, cu o cută între sprâncene, n-ar fi vrut ca el, Mucapor, să fie în pielea lui Scoris!

Rezemat în arcul lui gigantic — fostul arc al lui Comozou —, caucoensul, cu picioarele desfăcute şi pieptul umflat, se uita nepăsător la Decebal. Slujitorul îi dusese pe terasa unde se juca regele cu porumbeii. Scoris cercetase tufişurile căţărate pe coaste, cu ochii lui albaştri ce niciodată nu trădau nimic.

— Aici o să-mi tăiaţi capul, taraboste? Ar fi o pedeapsă cam grea pentru îmbrăţişarea cu o muiere, fie ea chiar sfinţită.

Decebal venise fără uliu. Azi nu se juca cu păsările — să-l apere duhurile bune pe comat! În faţa celor doi, regele îşi încetinise paşii.

— Salut pe fiul lui Scorillo. Îi doresc tot ce-şi doreşte, pace şi bucurie!

Scoris rostise urarea privind senin în ochii regelui, puţin temător şi uimit, ca un urs mare ce ia în seamă o veveriţă rătăcită prin smeuriş. Iar Decebal nu se încruntase, nu-si resfrânsese nările şi nici nu-şi subţiase buzele. Râdea!

— Te-ai întors să-mi zăpăceşti femeile? N-ai găsit alt loc decât Sarmisegetuza?

— Războinicii ce-au îmbrăcat zeghea de păstor, schimbând arcul pe baltag, au şi ei poftele lor, rege. Iar daca li se urăşte cu singurătatea şi cu behăitul oilor, şi vor o muiere, de ce nu şi-ar căuta-o într-un loc mai însemnat, aşa cum e cetatea ta?

Abia acurn prinseseră să freamăte nările lui Decebal, uşor, o nimica toată, dar fremătau.

— Nu văd nici zeghe şi nici baltag, spuse. Te sprijini cu semeţie în arc, ai într-adevăr cămaşă de păstor, brâul e însă acela al unui om care se îndeletniceşte cu vânatul. Dacă eşti păstor, n-ai nevoie de femeie; dacă eşti războinic sau vânător, o peţeşti cinstit, nu o siluieşti.

— Văduvele mai pot fi siluite? răspunse mereu liniştit Scoris. Credeam că viaţa le-a învătat să fie înţelepte şi să ia dragostea pe apucatelea. Văduva lui Skirtá e de părerea mea. Va fi o nevastă bună.

— Pe noi ne-ai întrebat, comatule?

Ochii lui Scoris deveniră miraţi.

— Nu ştiam că eşti rudă cu ea, rege.

— În satul lui nu sunt femei? îl întrebă regele pe Mucapor.

— S-a certat cu satul, şi satul lui a fost prădat. Ţi-am istorisit cândva tristeţile omului ăstuia. La Roma s-a purtat ca un viteaz.

— Ce-i aia: la Roma? ridică tonul Decebal. Aici nu e Roma.

Începu să-şi mângâie barba. Gestul lui nu trăda iritare.

— Familia babei şi a fetei ne-a făcut cinste de totdeauna. Văduvei i-au jucat ochii în cap încă înainte de a se mărita, i-au jucat şi după moartea bărbatului ei. Iată, acum ne-a prins în laţ o dihanie, mai bine zis dihania a pus laba pe ea!

Tăcu şi deveni serios.

— Ştii, Mucapor, că băieţii lui Amadoc au pierit câţeşitrei?

Tarabostele tresărise. Decebal oftă înăbuşit.

— Mie îmi place Scoris al tău, spuse ca pentru el doar. E o dihanie care-mi place. La urma urmelor, e şi el om, iar văduva dă ce are! Cheam-o pe babă.

Ce vorbise regele cu Scoris, cât timp rămaseră numai ei doi? Oricât îl iscodise după aceea, Scoris nu-i spusese nimica. La întoarcerea lui pe terasă, însoțit de bătrână, Decebal sta aşezat pe un bolovan pe buza râpei, privind în vale. În picioare, lângă el, cu mâinile strânse pe arc şi cu picioarele desfăcute, comatul se uita la spatele regelui.

Bătrâna îşi lăsase marama neagră pe frunte şi mergea ţeapănă şi trufaşă. La Scoris nici nu privi. Se duse drept la rege, făcu o plecăciune şi închise un ochi, plecându-şi capul pe un umăr ca o pasăre.

— Ce e, babo? Ce vijelie s-a abătut asupra casei tale? Vorbeşte. Ce vrei?

Cu glasul ascuţit, bătrâna începu să se jeluie:

— S-a întors să-mi ia fata şi s-o ducă cu dânsul! Să mor singură în casă bărbatului meu!

— Şi ce vrei?

Bătrâna trase aer în piept şi căscă gura, prostită. Întrebarea regelui pornise directă, nerăbdătoare.

— Skirtá a fost primit de suliţe, bolborosi. E juruită.

— Am să dezleg jurământul.

Mucapor căscă şi el gura.

— Preoţii i-au dat plăcile de argint, şopti bătrâna speriată. Au fost arse în focul care l-a ars pe bărbatu-său. Preoţii au sfinţit-o.

— Sfinţenia ei am văzut-o, râse Decebal, culegând din iarbă o pietricică şi aruncând-o pe coasta râpei. Astea-s poveşti. Am să dezleg jurământul şi or să-l dezlege şi preoţii. Tot n-au alta de făcut. Pe tine însă am să te pedepsesc fiindcă ai furat un cal străin.

— Nu l-am furat, se strâmbă bătrâna, jignită. Dar dacă vremurile bune au dispărut şi legea e întoarsă de-a-ndoaselea, pot să mor... un venetic îşi bate joc de mine şi tu râzi, rege! Eu pe fata mea n-o dau, să mi-o fi cerut cel puţin.

— Cere-i-o, comatule. Baba are mândria ei, vezi bine.

— Şi eu o am pe a mea. De ce să i-o cer? Nici ea nu mi-a cerut calul.

— Ai cu mine un legământ! bătu regele din picior. Sărută-i mâna!

Scoris lăsă arcul, îngenunche şi sărută mâna bătrânei.

— V-aţi împăcat, mai spuse Decebal. Trecu peste bătrână o ochire fugară şi rece. Oricum, veneticul ăsta, de care te-ai plâns cu atâta mânie, face îndoit cât un băiat de fierar, babo.

Femeia îşi boţi şi mai mult chipul zbârcit.

— Ne-am împăcat pe jumătate, răspunse în silă. Eu mi-am crescut fata, păcatele ei sunt şi ale mele, căci e sânge din sângele meu. Să ştii că m-ai umilit, da’ te iert fiindcă nu mai am mult de trăit.

— Duceţi-vă, spuse Decebal. În loc să vorbeşti prostii, ca o femeie fără minte ce eşti, bucură-te: am să-i cunun eu.

Scoris plecă cu bătrâna. În urma lui, baba ţopăia ca o lăcustă uscată şi neagră, bombănind şi tânguindu-se. Regele rămase tot aşezat pe malul râpei, aţintind valea scăldată în soarele alb de octombrie. Într-un târziu se sculă, sprijinindu-se de umărul lui Mucapor.

— Tu crezi că romanii sunt un popor mai mare ca al nostru?

— Nu-nţeleg în ce fel mă-ntrebi. La număr, da, sunt mai mare. Măreţia unui popor nu se judecă însă prin numărul oamenilor.

— Dacă l-aş linguşi astăzi pe Nerva, mi-ar folosi mai mult decât dacă l-aş ataca, să zicem la marea Sciţilor şi în unele locuri la Dunaris?

Mucapor tăcu. Decebal se oprise în loc. Din încordate, trăsăturile lui prinseră o stranie liniște, parc-ar fi purtat o mască.

— Caucoensul o să rămână aici, curmă firul discuţiei începute. Îmi va purta armele şi o să aibă grijă de anume socoteli ale mele şi ale altora. Crezi că se-ntoarce?

— Se-ntoarce. Scoris nu-şi calcă cuvântul.

— De-aş avea mulţi ca dânsul, Mucapor...

Începeau să urce terasa de sus a cetăţii. Decebal nu mai scoase o vorbă.

★

O altă lumină se amesteca acum cu aceea a lunii proaspăt răsărite şi a focului din poiană. Ea ardea deasupra brazilor, paznicii sanctuarului aprinseseră rugul sfânt.

O şoaptă lungă porni prin pădure — vântul sau ucenicii preoţilor ascunşi printre copaci...

Regele se ridică de pe buturugă. În întuneric, mantia lui sclipea ca o pată albă.

— Sus s-a tăiat berbecul de sacrificiu, răsună vocea-i posomorâtă. Sângele curge pe tăciuni şi o să ni se spună de către Marele Preot dacă a fost un sânge bun şi roşu.

— Sângele a fost roşu şi nu s-a închegat, răspunse Marele Preot. Semnele sunt bune.

— Marele Preot va pleca în zilele ce urmează la peştera de pe muntele Cogheion. Profetul de acolo şi duhul profetului nostru ce sălăşluiesc în el ne vor arăta adevăratele semne.

— Ascultăm şi ne supunem, îşi flutură căpetenia preoţilor mânecile largi ale veşmântului ţesut în fire de argint. Cinste nemuritorului Zalmoxe!

Preoţii se prosternară la pământ.

— Fratele nostru Derzelat a sosit de la Roma, se auzi după o mică pauză vocea din ce în ce mai posomorâtă a regelui. Sfatul să-l asculte cu atenţie.

Luă iar loc pe buturuga cu spătar şi-şi sprijini bărbia în piept. Mucapor îi văzu mâinile crispate pe genunchi.

Toţi se uitau acum spre stânga adunării. Derzelat păşea săltat spre foc. Cerşetorul zdrenţuros din turn dispăruse: la foc se oprise un taraboste cu părul şi barba pieptănate cu îngrijire. Era împodobit cu felurite lanţuri şi brăţări, la gât, la încheietura pumnilor şi la brâu, toate clincănind metalic şi scânteind la fiece mişcare. Chipul lui avea o expresie reţinută. Mucapor se uita la

el, gândindu-se că ochii verzi ai celuilalt semănau cu nişte solzi de peşte — la fel de unsuroşi, lucii şi parcă făr-de viaţă. El era singurul dintre domnii de neam care purta o mantie, mai scurtă decât a lui Decebal, dar din acelaşi postav şi tăietură. Mucapor simţea nelămurita teamă şi repulsie ce-l cuprindea de fiecare dată când se întâlnea cu această mare dragoste a regelui, nu ştia de ce, nu ştia nici de ce ţinea atât de mult Decebal la fiul fostei roabe a tatălui lui, care-i alăptase împreună, pe el şi pe Derzelat. Decebal îi pusese în cap cu propria mână boneta de taraboste, îi încredinţa taine şi acţiuni de răspundere. După înfrângerea de la Tapae, Derzelat lipsise trei ani din cetate, cine altul decât dânsul legase vechea prietenie cu sarmaţii?[1] Călătorise singur, cu mari primejdii, trecând fluviul Tyras[2] la tribul roxolanilor[3]. În stepele alea locuiau oameni mici, pârliţi de vânt, gonind, călare şi îmbrăcaţi în zale, spre nesecatele lor prădăciuni. Femeile sarmate îşi însoţeau bărbaţii la război, şi meşterii romani din cetate spuneau că neamul li se trage din împreunarea sciţilor cu amazoanele[4]. Derzelat întărise alianţa cu sarmaţii, cum făcuse şi Burebista. Se întorsese şi plecase numaidecât la iazygi, cealaltă seminţie sarmatică, aşezată între Dunaris şi Tissia[5]. Decebal îl sărutase pe amândoi obrajii, la aducerea darurilor chezaşe ale prieteniei. Era omul de încredere, sfătuitorul, nu numai fratele de lapte al regelui. Cine ar fi cutezat să-l înfrunte?

Derzelat începuse să vorbească. Vorbea cu gesturi mari şi retezate, sunându-şi podoabele scumpe. Povestea drumul la Roma şi ce făcuse acolo. Vorbele curgeau într-un şuvoi adormitor, cu pauze lungi în care nu se auzea decât ciocnetul vibrant al brăţărilor. Mucapor se uită şi la Decebal.

Exact în acea clipă, regele ridică fruntea şi aruncă omului de dincolo de foc o privire întunecată. Mucapor se miră: era o privire duşmănoasă, dispreţuitoare, şi el îl cunoştea pe rege.

---

[1] *Sarmaţi* — popor înrudit cu sciţii, locuind, începând cu secolul al III-lea. î.e.n. în nordul Mării Negre şi la răsărit de Nistru.

[2] *Tyras* — râul Nistru, de asemenea şi oraş grecesc, azi Cetatea Albă în U.R.S.S.

[3] *Roxolani* — ramură a sarmaţilor, aşezaţi între Nipru şi Don. Au migrat în secolele II – III e.n., în regiunile extracarpatice ale Daciei (Moldova, Muntenia şi Dobrogea).

[4] *Amazoane* sau *Amazonide* — femei războinice locuind în regiunea râului Thermodon din Pontus, Asia Mică.

[5] *Tissia* sau *Patisos* — Tisa.

După asta, un buştean se frânse în foc, trosnind şi stârnind o mare de scântei. Vorbitorul tresări.

— Zeul te-ntrerupe, Derzelat! spuse tare Decebal. Vorbeşte, totuşi.

Răsturnat pe spătarul buturugii, Decebal se uita la aerul plin de stele.

Cap. XXII

Pânda regească dura de opt zile.

Trei zile după plecarea regelui la vânătoare, Marele Preot se întorsese în cetate din drumul făcut la muntele Cogheion. Imediat se retrase în chilia lui de lângă sanctuar şi începu să se roage. Prapura albastră şi sfântă, punctată în stele de aur, a fost înălţată pe zidul dinspre răsărit al cetăţii. Noaptea, bătrânul o privea de la fereastra îngustă a chiliei, scăldată în razele de lună... cât va mai întârzia regele? Pe profetul de la Cogheion nici nu-l văzuse în vizuina lui subpământeană, nu vroise să-l primească, era în post, zile întregi aşteptaseră semnul lui să coboare în vale. Nu le dăduse semnul şi aşteptaseră printre ruinele fostului templu thrac al luminii, prin care acum fluiera trist vântul. Ce va spune Decebal de asta? Bătrânul era întristat şi înfricoşat. Regele se va întoarce curând? Târziu? Cu ce suflet va veni?

Decebal plecase din cetate cu puţini însoţitori, şi hăitaşi, dar cu o liotă de câini. Avea pe puţin treizeci de adăposturi de vânătoare, până la trecătoarea înspumatului Alutu, el vâna de la unul la altul, cercetând şi întăririle, oamenii şi ce mai era de cercetat. Vânătorii trecuseră apa Gilpilului[1] şi poposiseră la piciorul muntelui cu capre negre. Sarmizegetusa rămăsese departe, în urmă, dincolo de înălţimile abia ghicite, într-un abur subţire. Eră al patrulea sat mai mare pe care-l întâlneau în cale: câteva zeci de case, împrăştiate într-o viroagă abruptă, chiar în coasta unuia din cele trei vârfuri ale muntelui.

Vânătorii sosiseră seara în sat. Oamenii s-au strâns în bătătura din mijlocul caselor, au aprins focul şi l-au salutat pe rege. Un oier bătrân îi vorbi lui Decebal de necazurile lor, bătându-se cu pumnii osoşi în piept. Necazurile astea le cunoştea Decebal: aceeaşi plângere despre sărăcia vitelor,

[1] *Gilpil* (se pare şi *Rabon*) — Jiu.

despre mânia lui Zalmoxe şi înverşunarea unui taraboste ce nu le mai îngăduie păşunatul. Curajul satului putea fi socotit vrednic de laudă, fiindcă tarabostele pârât, înştiinţat de venirea regelui, se afla de faţă — un bărbat mic, cu obrazul negru, stând încruntat lângă foc. Decebal nu spunea nimic. Când oierul tăcu, se mişcă într-o doară.

— Unde-i păşunea? întrebă.

— Cea mai mică este în lunca unui râu, răspunse oierul cu îndrăzneală. Celelalte sunt în munte. Satul nostru este un sat de păstori, stăpâne, trăim de pe urma linii şi a oilor, păşunile le avem din moşi-strămoşi. Muntele face hotarul obştei, şi muntele acesta este al nostru şi al turmelor noastre!

— Aţi pus mâna pe munte fără să-ntrebaţi pe nimeni, izbucni tarabostele de lângă foc. Târlele din văi au fost ridicate de neamul meu, toate suhaturile le poartă semnul! Ce căutaţi acolo?

Decebal înălţă sprâncenele.

— Încă nu ţi-am vorbit, taraboste. Lasă-l să-şi spună păsul. Când te voi întreba şi pe tine, atunci să răspunzi.

Un murmur satisfăcut se ridică din rândul adunării satului. Oierul îşi săltă umerii sub zeghea miţoasă şi spuse şi mai îndrăzneţ — era puţin lucru să-l auzi pe rege batjocorind un domn de neam?

— Noi ne ţinem după obiceiurile noastre. Într-adevăr, târlele au fost ridicate de tatăl domnului acestuia, dar cu el ne-am înţeles şi i-am arătat dovada dreptului nostru. Ne-a lăsat muntele şi nu s-a mai băgat pe noi. Ciobanul zideşte târla... pleacă cu ea în spinare când îşi schimbă locul de păşunat? Turmele neamului de care vorbeşte tarabostele s-au mutat spre răsărit, la apa Amutriei, acolo e şi satul lui. Târlele din văi s-au mai dărâmat, şiţa şi propteaua coperişurilor au mai putrezit. Noi le-am întărit, am durat altele, am umblat pe aceleaşi poteci, am săpat însă şi drumeaguri noi, şi am fost mulţămiţi să ne învârtim în sus şi în jos pe vechile noastre pământuri, pierdute la o judecată cu bunicul, dar pe care fiul ni le-a înapoiat cu dreptate. Acum nepotul a deschis iar gâlceava. Noi îţi cerem să nu laşi să ne acrească sufletele prea de tot — că atunci uităm ce suntem şi ne-om potrivi şi noi duşmăniei, şi n-a fi bine!

Învelindu-se în zeghe, oierul merse la foc, privi o clipă peste capelele oamenilor ghemuiţi unul într-altul şi se aşeză, întinzând palmele la căldura flăcărilor. Decebal îşi mângâia barba. În spatele lui, vânătorii nu făceau o mişcare. Mucapor şi alţi doi-trei

domni aleşi ascultaseră cu atenţie cuvintele oierului, un pic uimiţi de tonul iute cu care povestise regelui. Mai la o parte, Derzelat, cu un fir de iarbă în gură şi culcat pe mantia-i albă, îşi trecea printre degete un şir de boabe mari de chihlimbar, obicei învăţat de la un persan, la Roma. Mestecând firul de iarbă, nu se uita nici la oameni, nici la rege. Era singurul care se-ncumeta să stea trântit când Decebal sta în picioare.

Brusc, Decebal încetă să-şi mai mângâie barba.

— Păşunile sunt ale satului, spuse. Să nu se atingă nimeni de ele. Vino-ncoace, bătrânule!

Păstorul se sculă de la foc şi veni la rege. Acesta îşi trase unul din inelele din deget şi i-l întinse.

— E semnul puterii şi al dreptului vostru. Ia-l. Oricine va căuta să vă asuprească pe nedrept, arătaţi-i piatra roşie şi spuneţi-i că Decebal veghează ca legea să nu fie clintită şi să rămâie lege. Iar tu, se întoarse spre taraboste, du-te!

Tarabostele cel negru coborî încet mâna la cingătoare.

— Mă umileşti, rosti cu chipul îngrozitor de palid.

— Te umileşti singur, răspunse rece Decebal, căutând pricini viclene unor oameni liberi. E ultima oară când mai pedepsesc doar cu vorba, taraboste!

Tarabostele plecă fruntea. Stătu aşa un moment, apoi se răsuci în loc şi dispăru în beznă. Derzelat îl urmări din ochi, scuipă firul de iarbă şi se ridică în picioare. Se întinse leneş.

— Ar fi timpul să ne odihnim. Îşi potrivi cutele tunicii. Mi-e somn.

— Da, e timpul, zâmbi Decebal. *Mâine ne aşteaptă taina muntelui*.

Mucapor se gândi la aceste din urmă cuvinte, pe care regele apăsase cu tot dinadinsul.

Cântau cocoşii pentru a doua oară, când el ieşi în pridvorul casei unde fusese adăpostit pentru noapte, să se uite la vreme. Luna pălea deasupra pădurii. O umbră îi atinse picioarele, gudurându-se, şi el recunoscu câinele lui Scoris. Dulăul îi linse mâna şi scheună încet. Tarabostele îi mângâie capul şi-şi adânci privirile în beznă: mai încolo, sforăiau caii vânătorilor şi se auzea un fluier.

Coborî treptele pridvorului şi se apropie. Învelit în cojoaca miţoasă, în faţa unui foc mititel, Scoris cânta din fluier. La zgomotul paşilor întoarse capul, dar nu se opri din cântat. Mucapor se ghemui jos lângă el şi nu spuse un cuvânt, ascultând fluierul. Apoi oftă înăbuşit.

— Ai ajuns favoritul regelui, comatule. Iată-te şi paznic la cai!

Scoris dădu cu gravitate din cap, lăsă fluierul şi-şi şterse gura cu podul palmei. În spatele lor, Puha începu să mârâie. Un om se ivi dinspre pădure mergând repede, trecu destul de departe de ei şi intră în conac. Deşi omul păşise prin umbra copacilor, silueta i se detaşase clar în scurta-i trecere — o pată albă, fâlfâitoare: Derzelat.

— De unde o fi venind? întrebă Mucapor.

Scoris potrivi vreascurile, puse o ramură de jneapăn peste jăratec şi-şi înfăşură mai bine trupul în cojoacă.

— L-am zărit când s-a dus şi-ncolo. Umbla cu tarabostele certat de rege. S-au oprit şi aici, la cai. M-au pus să le cânt din fluier.

— Le-ai cântat?

— De ce să nu le fi cântat? Nu cred să-mi mai auză vreodată fluierul...

Îşi vârî fluierul în cingătoare. Picuri răzleţi, aduşi de pe culmile încetate ale muntelui, pârâiau pe buruieni!

— Zilele şi nopţile sunt lungi pe munte, taraboste, murmură. Lungi, si aproape toate la fel. Fluierul te învaţă să gândeşti la asta... înţelegi?

Mucapor se sculă de jos.

— Ce căuta Derzelat în pădure?

— Întreabă-l pe dânsul. Purtaţi aceeaşi cuşmă şi vânați împreună.

Tarabostele se uită lung la el. Fără o vorbă, se depărtă şi intră în conac.

Rămas singur, Scoris stătu un timp nemişcat şi parcă aşteptând ceva. După asta, trase cu piciorul un bolovan din cenuşa focului şi scuipă asupră-i. Îşi scoase cuţitul din brâu şi începu să-i ascută lama cu grijă, pe-o parte şi pe alta.

Ca şi cum îi înţelegea gestul, dulăul îl privea din locul lui, trântit pe burtă, cu urechile ciulite, dând abia simţit din coadă.

★

Dimineaţa, vânătorii intrară în munte. Spre prânz poposiră la stâna oierului ce-l înfruntase pe tarabostele cel negru: o aşezare întinsă şi îmbelşugată, cu oi şi cai de soi. În torentul de lângă stână foiau lostriţele şi păstrăvii. Până seara, păstorii strânseră o grămadă de peşti; nu se pricepeau la pescuit, dar munciră cu

râvnă şi erau bucuroşi să-l vadă pe rege că-i mănâncă şi mai cere.

A doua zi, Decebal tăcu tot drumul. Mucapor se întreba care era rostul călătoriei, lungi şi obositoare. Regelui îi plăcea să vâneze, de data asta însă cetatea se afla departe, încât nu mai înţelegea: capre negre găsiseră şi-n muntele retezat — de ce se avântaseră atâta spre răsărit? Şi tăcerea asta grea, întunecată... Ce mocnea într-însa?

În locurile goale de pe culmi, regele se oprea şi cerceta semnele de restrişte. La clipele de mare cumpănă, crengilor de la semne li se da foc — şi semn de semn se aprindea, de pe un deal sau munte, pe alt deal şi alt munte, transmiţând avertismentul în graiul cunoscut de toţi: la arme! La unul din aceste semne, Decebal întârzie mai mult ca de obicei. Cu şoimuleţul zburlit în pene pe umărul stâng, cu mantia albă fluturând, privea văile arar luminate de soarele învelit în nori joşi. Cât cuprindeai cu ochii, nu se întindea decât pustiul codrului şi al stâncii. Din loc în loc, în golul vreunei poiene, se vedeau puncte strălucitoare: stâne... alte puncte... un sat... panglica şerpuită a unui râu, un lătrat de câine, zvon de tălăngi — şi iar pădure şi munte, pierzându-se în ceţuri şi fum.

Decebal îşi desprinse privirile de pe panorama aşternută la picioarele lui şi respiră adânc.

— Luaţi-o înainte, le porunci vânătorilor. Să sune cornul.

Unul din vânători sună din corn de trei ori. De departe sosi răspunsul, abia auzit.

— Rămâi cu mine, îi spuse Decebal lui Derzelat.

Derzelat tresări. Vocea regelui era calmă şi obişnuită, dar cât îi vorbise nu se uitase la el. Mucapor stătu şi el locului.

— Şi tu, bătu din picior Decebal. Du-te, frate.

Ultimul venea, săltându-şi umerii largi, Scoris. La câţiva paşi de rege, înălţă ochii. Regele îi răspunse la căutătură, cu o singură bătaie de pleoapă. Întorcând capul, Mucapor surprinse totul şi se miră. Auzi paşii caucoensului în spate şi-şi încetini mersul, să-l aştepte. Se simţea umilit şi neluat în seamă. De ce vroia să fie singur domnul lui cu Derzelat? Privi peste umăr: Scoris dispăruse, în mijlocul potecii strâmte, culcat cu botul pe labe, dulăul cel negru se uita fix la el, din ochii-i galbeni, ca un demon mut şi afurisit. Scuipă spre el şi porni cu paşi mari după ceilalţi.

Decebal se aşezase pe movila de pietre de lângă semnul de restrişte. Sub el se căsca ameninţătorul abis, şi jos, ca o pată

neagră în seara bătută de vânt, un iezer. Derzelat rămăsese în picioare, cu mâinile încrucişate la piept. Zgomotele făcute de cei care coborau poteca la adăpostul de vânătoare mai răzbătură un timp şi pieriră.

Decebal îşi agăţă şoimuleţul pe unul din degete şi începu să-i mângâie preocupat penele. Cu ciocul vârât sub una din aripi, pasărea suporta mângâierea cu ochiul dat peste cap.

— Ai să-mi spui ceva, frate?

Derzelat tresări din nou. Fără să vrea, îi trecu un fior prin şira spinării. Decebal tot nu se uita la el.

— Eu? N-am nimic să-ţi spun. Mă-ntreb doar de ce ne-am oprit aici. Coborâşul e greu, curând se lasă noaptea.

— Ţi-e frică?

Decebal contenise mângâiatul şoimuleţului şi schiţă un surâs.

— De ce să-mi fie? deveni bănuitor celălalt. N-ar fi întâia noapte când umblu, pe munte.

— Nici mie nu mi-e frică, răspunse uscat Decebal şi-şi cocoţă şoimul pe umăr. Deşi, frate, ar trebui să-mi fie...

Brusc, Derzelat înţelese. Fiorul neplăcut îi goni iute sângele prin mădulare. Ciuli urechea. În afară de vânt şi de cântecul depărtat al slujitorilor cărând poverile la vale, nimeni şi nimic nu turbura singurătăţile. Într-adevăr erau doar ei doi. Ochii-i verzi se aprinseră.

— Nu pricep, spuse încet şi-şi duse mâna, ca din întâmplare, la brâu. Nu pricep, repetă tare, şi simţi că se înăbuşă de bucurie şi ciudă... Blestemat fie neamul lui Scorillo, cu oamenii lui mândri şi netemători! Unul din oamenii ăştia îi e în faţă, cel pe care l-a urât mai mult ca orice în viaţă, căci la aceleaşi ţâţe supseseră amândoi, dar Decebal era rege, iar el nimic!

— De ce minţi, Derzelat? De ce minţi, frate?

Decebal se sculase în picioare. Încă zâmbea.

— Tu mă vrei pe mine. Mă pândeşti şi mă minţi. Vrei mărirea, vrei să fii rege în locul meu... ce ai făcut tu la Roma? M-ai vândut pe mine şi trecătorile munţilor, crezi că m-am încrezut în tine? Aşa cum m-ai pândit tu, te-am pândit şi eu şi ţi-am urmărit fiecare mişcare. Priveşte, întinse braţul. Neamul ăsta vrei tu să-l dai pe mâna romanilor, munţii ăştia şi vântul care-ţi trece prin plete, munţii şi vântul NOSTRU, cinstea şi libertatea NOASTRĂ? Viermele nu poate roade ghearele unui uliu viu, frate!

Cât timp îi vorbise, se uitase mereu peste umerii lui. Se afla cu spatele spre prăpastie, aşa cum se sculase în picioare de pe movila de pietre. Derzelat scoase un răcnet:

— Stârpitură!

Se repezi la Decebal. cu stiletul în pumn. O forţă irezistibilă îi curmă avântul, zvârlindu-l în genunchi la picioarele regelui. Decebal nici nu clintise. Zâmbetul îi dispăru, făcând loc unei mari oboseli, unei tristeţi nimicitoare. Derzelat gâfâia, deoarece mâna grea ca un jug a lui Scoris îi apăsa umerii, lipindu-i aproape fruntea de pietrele potecii.

— Lasă-l, şopti Decebal. Să-i mai văd o dată faţa.

Scoris îi dădu drumul. Cu un icnet, Derzelat sări în sus. Se lipi cu spatele de movila de bolovani, tremurând, cu ochii holbaţi, scăldat în sudoare rece.

— Drum bun, frate. Te-ai jucat cu focul, şi focul arde.

Îşi smulse pumnalul din brâu şi, mai-nainte ca celălalt să facă o mişcare, i-l înfipse în piept, până-n plăsele.

Derzelat căzu la marginea prăpastiei. Decebal îi împinse cu piciorul trupul în gol.

Apoi rămase drept, chiar la buza golului. O lacrimă îi lunecă pe obraz.

— Neamul nostru ştie să şi pedepsească, spuse fără să se întoarcă. Dar tu n-ai văzut şi n-ai auzit nimic, comatule. Ai fost martor la o judecată ce nu te priveşte.

Se înfăşură în mantia albă şi începu să coboare poteca. În acelaşi loc în care-l văzuse şi Mucapor, Puha păzea ieşirea din munte, în mijlocul îngustei treceri. Dacă Derzelat ar fi scăpat de ei doi, de colţii dulăului nu mai scăpa. Decebal se uită lung la câine.

— Deci afară de femei mai ai şi alte dragoste, comatule!

— Ca tot omul, răsună liniştită, din spate, vocea lui Scoris.

★

La adăpostul de vânătoare nimeni nu întrebă de Derzelat.

Vânătorii aşteptau îngrijaţi, fiindcă Decebal nu mâncă şi nu bău în rând cu dânşii; tăcea aţintind focul, bărbia sprijinită în pumni. După un timp, făcu un semn lui Mucapor şi ieşi afară.

Vânătorii se priviră între ei, dar n-aveau nevoie de lămuriri. Când mai era puţin să ajungă la iezer, un fel de pasăre mare fâlfâise peste primii din ei, rostogolindu-se mai departe în josul stâncilor. Nu fusese o pasăre, fiindcă ocoliseră iezerul şi în

partea lui de miazăzi, pe jumătate cufundat în apă, zăriseră un trup sau, mai bine zis resturile unui trup încă înveşmântat într-o mantie albă, însângerată. Trupul zăcea cu faţa în sus — un chip spart şi rânjit, în care-l recunoscură pe Derzelat. Slujitorii ţipaseră, lepădând poverile; vânătorii nu ţipaseră, dar grăbiseră paşii, cu inimile strânse.

Decebal reintră singur în adăpost se aşează la foc şi înălţă fruntea. O expresie aspră îi crispa trăsăturile.

— Mi-e sete, spuse, privind în gol.

Un slujitor îi prezentă o cupă. Decebal sorbi o înghiţitură, după care zvârli cupa în foc.

— Vulpea vine la coteţ, să-i ascultăm chelălăiturile!

Izbucnise într-un hohot nestăvilit de râs, într-atâta de neaşteptat, încât toţi tresăriseră, apoi încetă să mai râdă, pironind cu sprâncenele încruntate focul. O oră, poate mai mult, toţi încremeniră în jurul vetrei, neîndrăznind nici măcar să vorbească. Un lătrat gros de câine se iscă afară, urmat de un altul, se auziră strigăte, un horcăit de agonie, şi linişte. Decebal se sculă în picioare.

— Să mergem să vedem cumătră, zise, întinzându-se leneş. A căzut în capcană, după cât se pare.

Lângă adăpost, era o poiană mică. Acolo, la lumina făcliilor, vânătorii zăriseră nişte umbre. Doi bărbaţi, cu lamele cuţitelor apăsate pe piepturi, rostogoleau priviri holbate, strâns ţinuţi de Scoris şi Mucapor. Al treilea se chircise la pământ, cu Puha mârâind deasupra. Era mort, cu o rană înfiorătoare la gâtlej: tarabostele cel negru, certat în satul oierilor. În jur, slujitorii lui Decebal se îmbulzeau unul într-altul, clincănind arme luate la repezeală.

— Sunt băieţii lui, spuse Mucapor.

— Legaţi-i de copaci. Au venit să mă vadă în genunchi. N-am stat niciodată la picioarele aceluia care i-a întărâtat!

Îşi scutură fruntea, străbătu poiana cu paşi mari şi se opri la Scoris.

— Străinule, îi puse mâinile Decebal pe umeri, am să-ți fac un dar.

Se descoperi şi-i întinse cuşma.

— O meriţi mai mult decât toţi domnii de neam de aici. Ia-o!

Vânătorii căscară gura. Decebal, regele, cu capul gol, înaintea unui venetic, a unui om de rând!

Scoris zâmbi, se cumpăni de pe un picior pe altul şi spuse tare:

— Dă-mi ce mi-ai promis şi sunt mulţumit: pe văduva din casa lui Ranse oierul.

Vânătorii mai văzură că Decebal nu se mânie, nu-şi umflă nările. Sta cu capul descoperit în faţa lui Scoris, după asta râsese, un râs înveselit, plesnindu-şi coapsele cu pumnii. Punându-şi cuşma în cap, se săltă în vârful picioarelor şi-l sărută pe amândoi obrajii.

— Aduceţi mied! Vei bea cu mine, o să vedem care pe care, comatule!

Cap. XXIII

Decebal se veseli cu Scoris şi la nunta acestuia.

Bătrâna refuză să ia parte la ospăţul fiicei. Totuşi, în cele din urmă a venit, aşezându-se în coada mesei femeilor, cu broboada neagră trasă pe frunte, cu gura pungită şi căutăturile mâhnite. Cântăreţii zumzuiau pe maţele lor uscate de peşte, vinul curgea gârlă. Stăpânul cetăţii oferise un viţel şi zece oi pentru fript, afară de vaca şi turma de capre dăruite miresei, după datină. Satul nu aştepta altceva mai bun decât să se veselească ca şi regele şi să-şi puie gura la cale.

Văduvei lui Skirtá îi luceau ochii ca şi ai unei mâţe la gaura şoarecelui. Preoţii îi daseră voie să-şi lepede marama văduviei. Îşi prinsese în păr flori albe şi fire de busuioc. Zâmbea şireată la glumele femeilor cetăţii, chicotind uşurel; glumele erau vechi şi le mai auzise şi la întâia ei căsătorie, totuşi nu se cădea să strâmbe din nas, ci să fluture feciorelnic genele, astâmpărându-şi din palme pretinsa dogoreală a obrajilor. Aşa era obiceiul, şi ei îi plăcea acest obicei!

Scoris plecă în valea Naparisului, după trecerea iernii, pe la sfârşitul primăverii.

A fost o iarnă lungă şi grea. Pentru prima oară de când se ştiau locuitorii cetăţii, lupii suiră înfometaţi până sub zidurile Sarmizegetusei. În nopţile senine şi geroase, urletul lor umplea pădurea de rele prevestiri. Primăvara însă se arătă dulce, o primăvară plină de promisiunea unei veri rodnice şi îmbelşugate.

Bătrâna murise încă din iarnă. Într-o dimineaţă o găsiseră ţeapănă în culcuşul ei. Fata plânse cu demnitate, în sine se bucura că a scăpat de ochii ei mustrători. La arderea trupului, doar câteva femei asistară: o ceremonie simplă, la care nimeni nu se îmbulzi... în fond, ce-ar fi văzut altceva decât topirea pe

rug a unei uscăciuni de băbătie? În împărăţia lui Zalmoxe femeile urcă un singur prag. Ele n-au ce căuta pe păşunile vânătorii veşnice, unde numai aleşii şi războinicii viteji îşi împart la ţintă turmele de zimbri sau fiarele vrăjite, şi atunci, la ce să te ocupi de femei când mor?

Văduva se împlinise la trup şi era însărcinată. La plecarea lui Scoris, îl petrecu, plânsă, în pădure.

— Trebuie neapărat să te duci? scâncea. Ce faci mereu drumul ăsta lung... n-am mai văzut frate să umble aşa după soru-sa! Poate nici nu ţi-e soră, ia-mă cu tine!

— E drumul greu şi aştepţi un copil. Mă-ntorc, n-avea grijă. Puha o să te păzească în lipsa mea.

— Puha, se strâmbase. Eu de tine am nevoie, nu de Puha! Dacă tot pleci, când îţi mai fac şi alţi copii?

Scoris râse scurt, se plecă în şa, o apucă de subsuori şi o trase cu grijă la dânsul. Ca şi cu ani în urmă, o strânse la piept, apoi o puse uşor pe pământ. Ca şi atunci, oftă:

— Când mă-ntorc, o să socotim bine, femeie, cam câţi copii poţi să mai faci, şi câţi vreau eu să am. Acuşi sunt înapoi pentru asta.

Se depărtă în pasul domol al căluţului voinicos. Văduva alergă după el. Mergând alături de cal, se uita înciudată în jos.

— Te mai întorci?

— Dacă mă ţii de vorbă, se lungeşte întoarcerea. Am să viu înapoi cu sora mea şi fiul ei.

Şi Decebal îl întrebă pe Mucapor:

— De ce pleacă iarăşi spre răsărit? A venit să-mi ceară voie, şi i-am îngăduit. Dar nu ziceai că tribul lui nu mai este? Iar Scoris n-are menire de păstor. Eu am nevoie de el ca luptător, nu să-mi păzească vitele!

— Îl cuprinde când şi când dorul de ducă. Sub muşchii lui umflaţi, e plin de vise şi gânduri. E, cum ai spus, o dihanie ciudată, trebuie lăsat în ale lui.

★

Scoris se întoarse vara următoare, singur.

În casa de la marginea drumului, văduva torcea în prag, iar pe o scoarţă de copac rotunjită în formă de albie îşi sugea degetele copilul. Puha se repezi lătrând la cal, văduva scoase un ţipăt, apoi se făcu roşie, scăpând fusul. Scoris descălecă, se duse la albie şi îngenunche: copilul îl aţinti din ochii-i albaştri,

bolborosi ceva nedesluşit şi râse misterios şi gungurit, cum râd toţi copiii. Cu acelaşi straniu imbold întinse mânuţele şi-l apucă de barbă, strângând pumnişorii.

— E voinic, râse Scoris, ca mâine-l învăţ să zvârle suliţa şi baltagul.

Se sculă şi merse la femeie. O luă în braţe, fără patimă, fără gesturi de prisos. Văduva i se cuibări la piept.

— Ei, ai socotit câte perechi îi mai dăm?

Văduva roşi mai tare. Se lipi strâns de el.

Seara, după ce mâncară, Scoris zgândări vreascurile din vatră şi privi femeia care legăna copilul, pe jumătate adormită şi ea.

— Crezi că te-ai putea desprinde de casă şi să mergem acolo de unde viu?

Ea ridică ochii la el şi dete din cap.

— Aici m-am născut. Sunt legată de pământul pe care-l ştiu de când am deschis ochii, la lumea mea. De altă lume mi-e frică.

Rămase tăcut. I se păru nefiresc să se afle în casa asta, să simtă mirosul femeii şi să audă scârţâitul uniform al funiilor cu care era agăţat de o grindă leagănul cu copilul... *copilul lui*.

★

Când ajunsese în poiana soră-si, nici un câine nu-i sări înainte. Aşezarea părea părăsită, dar nu era: fumul suia prin acoperiş, şi-n poiană păşteau câţiva măgari.

Trei bărbaţi ieşiră din colibă, tocmai când el descăleca. Se uitară curioşi, cu un oarecare respect amestecat cu uimire, stârnite de arcul lui mare petrecut în spate. Scoris se apropie de ei. Erau trei flăcăi tineri, pe care nu-i mai văzuse.

— Unde-i femeia care stă cu voi?

— Ce ai cu ea? întrebă unul din ei. E sus în munte. Într-acolo mergem. Dacă vrei s-o vezi, vino cu noi. Poţi umbla cu calul, stâna s-a mutat devale, lângă apă.

Un al patrulea bărbat ieşi în pragul colibei, auzind voce străină. Pe acesta Scoris îl ştia. Omul nu dădu semn de mirare, ca ceilalţi. Se mărgini să zâmbească în tăcere şi să rostească:

— Ţi-a fost dor de oi? Am vorbit de tine de curând, oamenii ziceau că ai murit. Le spuse celorlalţi: E fratele băcioaiei. Arcul din spate a fost al bărbatului de sub movila vulturilor. Să nu vă certaţi cu el în drum, are două mâini, dar îi e de ajuns una, să vă sucească gâtul la câteşitrei.

Băieţii cei tineri plescăiră din buze, dându-şi coate. Intrară în colibă şi aduseră samarele şi straiţele cu merinde. Le puseră pe măgari, uitându-se la Scoris cum încalecă.

— Să-i spui femeii că nu mai este sare, spuse cel care ieşise ultimul la venirea lui în poiană. Şi să trimită jos o parte din câini.

N-au mers pe poteca ştiută de Scoris. Au urmărit mereu firul apei. La săritorile prea înalte, descălecau şi-şi duceau animalele de dârlogi. Torentul se subţia întruna, devenea tot mai năvalnic, mai limpede şi vijelios. După asta trecătoarea se lărgi, piatră aproape nu se mai zărea. Pădurea de brad apăru în faţa lor, împreună cu poiene şi coaste verzi. Scoris se gândi că vechea stână fusese de cealaltă parte a muntelui. Ei ocoliseră ţancurile prin stânga şi urcaseră prea puţin. Se mai gândi că el şi Comozou căutaseră altcumva ieşirea în podişurile de dincolo, iar aceasta era calea cea mai uşoară şi scurtă. Unul din băieţi îi observă privirea.

— Mai avem puţin. În bolovanul ăla e o gaură adâncă fără fund, din care izvorăşte apa umblată de noi. Se zice că-s nişte sfinţi înăuntru... mănâncă rădăcini şi au semne în miere şi lapte, la locuri anume. Eu am văzut semnul, adăugă cu mândrie. Pe sfinţi nu i-a văzut nimeni. Nici în peşteră n-am intrat. Sora ta s-a dus odată pân-acolo şi a întâlnit în cale pe unul din călătorii-prin-nori, zicea că era tot alb, cu o barbă mare. A ridicat toiagul şi a strigat supărat. Ea a fugit şi n-am mai auzit de dânşii.

Îl privi pe furiş.

— Asta a fost pe timpul când umbla să-şi aleagă un bărbat. Poate a vrut să ceară de la sfinţi dezlegare, şi a lăsat-o curajul. Uite stâna.

De fapt erau mai multe stâne, una lângă alta, la un cot al torentului. Lătraturi înverşunate de câini îi întâmpinară. Tepit împărţea mâncarea când intră el şi se opri în spatele ei. N-a întors imediat capul. Ciobanii, cu palmele întinse la flăcări, l-au măsurat o clipă şi şi-au văzut de treabă. Unii-l cunoşteau; uriaşul ăsta, cu barba roşcovană şi care se ivea taman atunci când îl şi uitaseşi, sta ce sta la oi şi într-o bună zi dispărea. Mai trebuiau să se mire că astăzi răsărise iar printre dânşii? A venit, o să plece, şi o să se întoarcă peste o vară, două sau cinci. Un vântură-lume, cu tainele lui ascunse!

De pe o grămadă de bunde aşezate pe una din laiți, un obrăjor îşi luci ochii în fâlfâirea focului, se uită la noul sosit şi scoase un strigăt.

— Mamă, a sosit Scoris!

Tepit privi peste umăr şi prinse ceaunul de cârligul înfipt în grinda înnegrită de fum, ce unea transversal pereţii. Îşi strânse cămaşa la piept, şi el îi deosebi o cută nouă între sprâncene. Ochii ei îl priveau calzi, dar cuta dintre sprâncene se adâncea pe nesimţite. O bănui tulburată, şi pentru întâia oară că *nu se bucură de venirea lui*.

— Să-ţi dau şi ţie să mănânci, zise ca şi când nu s-ar fi despărţit de el decât de ieri.

Puse pe masa joasă o cană cu lapte de capră şi o turtă caldă de mei. Păstorii îi făcură loc la vatră. Scoris lăsă arcul şi se duse la copil. Kanabiz crescuse mult, acum era leit tată-său, mai ales în felul cum se uita la tine. Băiatul îi sărută mâna şi spuse în şoaptă:

— Toţi au crezut că eşti mort, da eu n-am crezut, tu n-ai să mori niciodată, eu ştiu asta. Mâine o să ne jucăm împreună. Mai ştii să tragi cu arcul?

— Puţin, râse Scoris, mângâindu-l pe părul cânepiu. Voi încerca să-nvăţ ce-am uitat, de la tine.

— Îţi arăt mâine, spuse serios şi mândru băieţelul. Pe aici nu sunt vulturi ca la movila lui tata, o să ochim în copaci.

Ciobanii ieşiseră din stână. Tepit mări focul.

— Nu-l văd pe baciul bătrân.

— A murit anul trecut. De ce ai venit?

— Să te iau cu mine.

— Să mă iei cu tine? tresări ea.

Se sculă de la foc şi deschise uşa, rămânând în prag. Oile fuseseră strânse în ţarcuri, mulsul era pe terminate, îşi plecă urechea la vuietul torentului... acolo, cu câinii lui muţi şi fioroşi, cânta până nu de mult din fluier Gerco. O cuprinse disperarea ei de fiecare noapte. Văzu clipirea luceafărului undeva peste pădure — oh, împerecherea asta vicleană a gândului, rozându-i inima! — şi se gândi că arde chiar în dreptul movilei unde-i mort Comozou. Ochiul lui Zalmoxe, mustrător şi neînduplecat, oriunde s-ar afla ea, îi arată trecutul: „Părinte, o să înnebunesc... spune-mi ce e drept, ce e bine să fac!”

Gerco apăruse la stâna veche puţin după a doua plecare a lui Scoris, în apus. Erau cinci ciobani îmbrăcaţi în straiele ciudate ale munţilor din nordul ţării, aproape de izvoarele râului Hierasus[1], munţii aceia de care nu se auzise decât în poveştile cântăreţilor pribegi: şi ei daci liberi, nişte oameni înalţi, cu vorbă

[1] *Hierasus* — râul Siret.

puţină şi cumpătată. N-aveau baltaguri, ci un soi de ghioage ghintuite, pe care şi le purtau pe umăr. Părul înnodat şuviţe le cădea pe umeri, iţarii de cânepă groasă amestecată cu in erau strânşi pe picior. Şi-au aşezat turmele pe malul stâng al torentului, au clădit împrejmuirile şi stâna, iar anul ăsta s-au întors în acelaşi loc. Câinii lor băgaseră spaima în păzitorii vecini, când îi vedeai ziceai că-s lupi, şi chiar lupi erau, lupi domesticiţi dintr-a treia prasilă.

Tepit nu luase aminte la ei, mai mult ca la bărbaţii ce-o înconjurau. Tinereţea şi-o petrecuse pe munte şi se obişnuise cu patimile oamenilor lipsiţi de muieri. De fapt, nici unul din ciobani nu îndrăznea s-o privească altfel decât cu un înfricoşat respect. Drumurile la stâna veche treceau pe lângă movila vulturilor, şi ei ştiau că acolo dă târcoale, în nopţile cu lună şi chiar ziua, duhul unui mare războinic şi viteaz. Şi apoi copilul femeii îi stânjenea. Poate, se uitau fără să vrea la trupul bine făcut, la braţele vânjoase şi piepţii plini; în momentele acelea întindeau mâna s-o apuce, să-i simtă pielea. Femeia le răspundea bărbăteşte, iar palma îi era grea şi usturătoare, în ochii ei citeau silă şi durere şi o lăsau în pace.

Baciul bătrân i-a spus într-un rând:

— Îți trebuie un bărbat, femeie. Eşti prea singură.

— Nu-mi trebuie. Şi nu sunt singură, sunt cu Kanabiz.

— Un prunc nu-nlocuieşte bărbatul care-l face, zâmbise baciul. Vezi bine că şi fratele tău şi-a găsit o femeie. Ţie îţi trebuie un bărbat.

Nu, n-avea nevoie de bărbat. Cu Gerco a fost însă altceva.

Străinii n-aveau baci. Îşi păzeau oile în devălmăşie şi tot în devălmăşie îşi împărţea lâna, laptele şi brânza, cinstit, în cinci părţi egale. Unul din ei părea totuşi să-i stăpânească, cel mai înalt dintre ei, un om cu ochii verzi şi buza tăiată de o lovitură veche de cuțit. Într-o seară, a dat întâmplător peste el, în pădure. Omul a fulgerat-o pieziş din căutătura ochilor lui verzi, şi ea i-a remarcat gura roşie şi tăiată de cuţit. El a râs, şi ea a grăbit paşii... De ce i se înfipsese spinul ăsta în inimă, un spin de mult uitat, a cărui amintire a uimit-o şi îndurerat-o în acelaşi timp? Noaptea, a sărit după laiţa unde dormea şi a descântat tăciunilor pe stinse un vechi blestem împotriva dragostei. Se rugă apoi Marelui-Duh-al-Morţii, cu obrazul îngropat în palme.

L-a întâlnit pe urmă des în drumurile ei. Uneori îi răsărea înainte, mânându-şi turma sau stând neclintit pe malul torentului, cu ochii îndreptaţi spre stâna lor. Auzise că cei cinci

sunt fraţi, că Gerco este cel mai mare dintre dânşii. Serile, îi deosebea fluierul şi începu să viseze că o cuprinde în braţe, apropiindu-şi gura roşie de a ei. Se trezea scăldată de sudori... n-a scârţâit propteaua uşii? iar în prag, oh, necruţătoare vedenie! nu e Comozou, obosit şi zdrenţuit? Iată, îşi reazemă arcul şi baltagul de perete, se apropie de ea şi-i pune mâna pe sâni, ca atunci...

Oricât căuta să-şi abată gândurile, gândurile o asaltau mai furioase, copilul o pironea cu ochii tatălui — dar acela, Părinte neînduplecat şi izvor al vieţii, este mort! A mai rămas ceva sub movila vulturilor? Bătrânul poate are dreptate, îmi trebuie un bărbat lângă mine!

Într-o zi, o pornise fără băieţel spre peşteră. Nu mai ştie de ce luase poteca într-acolo, nici nu-şi înţelegea îndrăzneala. Noapte de noapte clipea luminiţa la intrarea peşterii — poate sfinţii dinăuntru o vor omorî, şi o să fie mai bine astfel, fiindcă ea nu e vinovată cu nimic. Nu poţi opri o fierbere de apă în matcă, oricât te-ai căsni, odată şi odată tot se revarsă. Ei i se revărsase în trup veninul — şi acum era un pai târât de puhoi.

Pe o ridicătură, s-a oprit să răsufle. Se depărtase mult de stână. În jur plutea o tăcere adâncă. Înainte, înfăşurată într-un străveziu abur albastru, stânca misterioasă închidea trecătoarea. Brusc, zvon de tălăngi a rupt liniştea, şi ea a tresărit. Astea erau talăngile de fier ale străinilor, le cunoştea. Nu se înşelase. Pe un tăpşan au apărut bulucite oile şi — zburase sau ieşise din pământ? — la câţiva paşi, Gerco se uita la ea, sprijinit în ghioaga ghintuită. Era înconjurat de câini, nici unul nu lătrase. Cu boturile în aer, adulmecau în direcţia ei. „Sunt lupi, îşi spusese. Străinii sunt îmblânzitori de lupi.“

Gerco a făcut un pas, apoi altul. Ca paralizată Tepit nu mişca. Încercă să buiguie ceva, poate vroise să-i arunce blestemul de deochi împotriva dragostei. Îl uitase de frică. Bărbatul râse şi lăsă să-i scape ghioaga din mână. Pronunţă două-trei cuvinte în limba lui neînţeleasă şi întinse braţele. Atunci ea a strigat, şi lupii ciuliră atenţi urechile. Prinsă în cleştele mâinilor puternice, s-a zbătut cu furie, simţea că se înăbuşe, apoi a căzut în iarbă, cu străinul ţinând-o strâns în braţe.

N-a spus niciodată că sfântul din peşteră a dat peste ea, aşa cum sta întinsă şi cu pântecele dezgolit.

Asta fusese cu o lună în urmă, până să sosească Scoris.

Din pragul uşii stânei, nu-şi putea dezlipi ochii de la clipirea albă a luceafărului arzând peste pădure. Încă nu se mâniase Zalmoxe, fulgerele şi furtunile lui încă n-o zdrobiseră. Pierdut pe bolta înstelată, luceafărul tremură într-o dâră de argint. Poate Stăpânul nu e supărat, poate n-a făcut nimica rău.

Se întoarse încet şi se aşeză lângă foc.

— Să mă iei cu tine, repetă şi nu mai spuse o vorbă; o îneca plânsul.

Kanabiz o privea uimit. Nici Scoris nu rosti nimic.

Nu rosti nici a doua zi, nici a treia zi, nici treizeci de zile încheiate de la seara aceea, până când coborâră turmele la vale. Tepit, cu copilul şi o parte din ciobani, plecase înainte. Scoris îi văzuse pe cei cinci străini, se jucase cu lupii lor în repetate rânduri. Şi pe Gerco îl văzuse: s-au măsurat într-o zi ochi în ochi, pe malul torentului. Privirile mici şi verzi ale păstorului din nord l-au sfredelit nesăţioase, apoi s-au întors nepăsătoare în lături; şi-a continuat cântul din fluier.

În ziua când s-a lăsat şi el la vale, a întârziat la stânele părăsite. Ceilalţi păstori se sculaseră cu noaptea-n cap, puseseră samarele pe coluni şi grăbiseră pasul. Ziua era cu semne de ploaie, drumul de întors era sterp şi neacoperit de pădure. Noaptea, de cealaltă parte a apei răsunaseră strigăte, opintiri vrăjmaşe potolite târziu de tot.

— Se ceartă la împărţeală, spusese un oier mai în vârstă. Ne mirăm, că totdeauna se duc odată cu noi, în capătul ăstălalt al muntelui, şi ce-i socotit de dânşii e bun socotit. Acum, or fi având şi ei patimile lor, ca toţi oamenii, doar sunt fraţi.

După ce umblase după cal, Scoris încălecase şi s-a uitat în jur. Despărţite de torent, tăcute, fără larmă, cu ţarcurile şi iarba călcată-n picioare, stânele se înălţau stinghere pe tăpşan. Vag, mai ţincăneau tălăngile de fier ale străinilor, dincolo de o creastă împădurită.

Un urlet lugubru de câine, scâncit şi întretăiat, vibra în liniştea aşezărilor de pe malul stâng al torentului. Scoris îşi struni căluţul şi trecu apa. Dulăul îi sări în faţă, dar nu ca să muşte: cu limba afară, agitat şi zburlit, vorbea fără cuvinte. Câinele-lup ţopăi în loc, apoi ţâşni ca o săgeată spre apă, mai jos de stâne. Se opri şi urlă iar. El înţelese, căci Puha făcea la fel, iar lupul vroia de bună seamă să-i arate ceva. Se luă după el. Lupul nu mai urla, plângea undeva pe malul torentului, cu botul pe labe, târându-se pe burtă şi privind ţintă într-un anume loc: acolo zăcea un om cu chipul în jos. Un cuţit cu mâner de os îi ieşea de-

o palmă dintre omoplaţi. Cămaşa îi era scoarţă în sânge uscat. Scoris îl întoarse, trupul se rostogoli în torent, proptindu-se curmeziş de un bolovan: era Gerco.

Nu se miră. Îşi aduse aminte de strigătele nopţii şi de spusele oierului: „Se ceartă la împărţeală“... Care din cei cinci fraţi l-o fi omorât? Ca şi lui Comessa odinioară, îi acoperi trupul cu bolovani luaţi din torent şi porni la vale.

Nici de întâmplarea asta nu spuse nimic când ajunse la colibă. Iarna îl prinse în poiană, şi el aşteptă desprimăvăratul, în rând cu toţi. Încă nu se topise zăpada şi păstorii nu urcaseră muntele la păşunat, şi el plecă:

— Am zis să te iau nu mine, dar poate am să-mi iau femeia şi copilul şi am să mă-ntorc cu ei, să nu vă mai miraţi că rătăcesc dintr-un colţ într-altul. Nu ştiu. Tu eşti a pământului ăsta, eu sunt al nimănui. Regele din apus a vrut să-mi dăruiască cuşma şi să mă domnească. E un rege bun şi am să-i slujesc cu credinţă. Rămâi cu bine, Tepit. Aici stai tu, a stat Comozou şi toată nenorocirea ta. Mă gândesc deseori la lucrurile astea. În cetatea regelui, ne pregătim de lupta cea mare şi dreaptă. Eu pentru asta sunt făcut. Rămâneţi sănătoşi.

★

Abia după ce jarul se stinse, Scoris se sculă în picioare. Văduva adormise pe culcuşul de blănuri, în mână cu funia de care trăgea la legănat copaia cu băieţelul. Scoris zâmbi, dar zâmbetul îi muri pe buze şi se îngândura. Copilul ăsta ar fi putut să fie al lui şi al femeii galului. Un copil cu o mutrişoară de veveriţă, semănând leit maică-si.

Se duse la leagăn şi se plecă peste el. Şi asta era carne plămădită din sângele lui, de ce să se gândească la lucruri la care n-are rost să se mai gândească?

PARTEA A PATRA

Cap. XXIV

Amurgul luminos dispărea peste Capitoliu.

La poalele colinei, templul lui Saturn plutea în norul de fum iscat de nenumăratele jertfe aduse zeului. Templul fusese reclădit de Octavianus Augustus, cu peste o jumătate de secol înainte, splendid şi mai impunător de cum îl vroise mărturie veacurilor Tullus Hostilius[1], al treilea rege şi învingătorul sabinilor şi albanilor[2]; legenda spunea că îl înălţase în acel loc, înainte de moartea sa, petrecută două sute de ani de la zidirea Romei.

Mulţimea dansa pe marginea stâncii tarpeiene[3]; zvârlea coroniţe, striga: „io, saturnalia!...“ strigătul de veselie ajungea până în groapa unde-şi dădeau sufletul condamnaţii crimelor de înaltă trădare, care acum puteau dormi liniştiţi, căci nimeni n-avea voie să-i execute până nu se termină sărbătoarea. Poporul se distra cu frenezie, şcolile erau închise, în infern cu toți filosofii și stoicii, tot nu-s buni de nimica, iar bogaţilor, de trei ori salve la vilele lor pompoase din Campania sau de pe ţărmul mării! Azi poporul joacă şi bea, oraşul întreg îi aparţine, cu temple, statui şi arcuri de marmoră sculptată... El înălţase minunăţiile astea. Mâine, o să-şi mai scurteze lungul nasului — *azi*, nasul se vâră peste tot, cotrobăie, adulmecă şi strănută îmbătat de plăcerea libertăţii absolute: „io, saturnalia!“

Stânca tarpeiană domina mahalaua Jugarius. Via Tecta tocmai fusese reparată de ocnaşi — de sus, privirea îmbrăţişa un furnicar pestriţ de oameni, scurgându-se spre Tibru, umplând până la refuz uliţele mărginaşe. Una din aceste uliţe scăpase de aglomeraţia mulţimii, fiindcă era desfundată pentru lucrări de canalizare. Grădinile procuratorului Antistius ocupau trei sferturi din partea dreaptă, în fund, uliţa se termina printr-o mică piaţă rotundă. Casele aparţineau cavalerilor sărăciţi şi celor ce se îndeletniceau cu diverse negustorii: nişte case nepretenţioase, totuşi îngrijite şi încăpătoare.

---

[1] Tullus Hostillius — al şaselea rege etrusc, urmând după tradiţie lui Tarquinius Priscus (cel Bătrân), între 578 — 535 î.C.

[2] *Albani* şi *Sabini* — locuitori legendari din preajma Romei; primii, locuitori ai oraşului Alba Longa, cei de-ai doilea, în nord-estul Romei.

[3] *Stânca tarpeiană* — după numele vestalei Tarpeia, fiica lui Tarpeius, comandantul Capitoliului, pe timpul lui Romulus. Legenda spune că la un asediu al sabinilor, Tarpeia a vândut secretul unei treceri ascunse prin ziduri lui Tatius, şeful sabinilor, cerând ca preţ al trădării brăţările de aur pe care sabinii le purtau la braţul stâng. Cetatea Roma odată cucerită, sabinii au strivit-o sub grelele scuturi purtate tot la braţul stâng, zvârlind-o de pe stâncă în prăpastie.

Ca să ieşi din piaţeta rotundă, treceai pe lângă o tavernă cu un rac aurit agăţat la intrare. Localul era frecventat mai ales de cei din cartier. La ora asta, deşi în toiul petrecerii saturnaliilor[1], n-avea decât puţine mese ocupate, în majoritate de soldaţi din garda praetoriană. Ei beau vinul recoltei noi şi jucau zaruri.

— M-am plictisit, spuse unul din ei, zvârlind scârbit cornetul. Nu mai am bani.

— Ai în schimb un lanţ frumos de argint. Joacă-l, zise altul, luând zarurile şi vârându-le în cornet.

— A fost al tatei, mormăi soldatul. A vrut odată să-l şi înghită, când l-au încolţit hoţii în munţii Siciliei.

— Mai bine-l înghiţea! râse al treilea. Acum o să-l pierzi tu, Vegetius.

Vegetius ezită, totuşi îşi desfăcu lănţugul înnodat în jurul pumnului stâng, se uită gânditor la el şi-l aruncă cu un gest brusc pe masa lăcărită de vin.

— Pe pletele Fortunei! La mai-mare!

Soldatul care scutura cornetul cu zaruri de mult îi râvnea lanţul — nişte plăcuţe cu figuri în relief, reprezentând zodiacul egiptean. Răsturnă cornetul: era un număr mic. Vegetius culese lanţul de pe masă şi-l sărută.

— Zeii sunt cu mine... nu mi-aş fi iertat niciodată să-l pierd! Bunica tatălui meu l-a primit de la o sclavă a Cleopatrei. E o amintire de familie.

Comandă alt rând de băutură. Un soldat purtând insignele paznicilor de la Tabularium[2] se apropie de masa lor. Omul avea obrajii roşii şi nişte braţe lungi, de maimuţă, extrem de păroase.

— ...Asculţi, frumosule? Oferă-mi o cană de vin şi nu fi scârbit să te arăţi mărinimos cu un şoarece de arhivă, un şoarece care mănâncă pisici!

Vegetius îi întinse cana.

— Bea şi cară-te. Ce vrei?

Ostaşul bău, plescăi din buze şi-şi şterse gura.

---

[1] *Saturnalii* — serbări date în cinstea zeului Saturn, asimilat cu Cronos. (Cronos era cel mai tânăr dintre titani, fiii lui Uranos, care întruchipa cerul — şi ai Gaeii, care întruchipa pământul.) Saturnaliile începeau în a şaptea zi înainte de kalendele lui Ianuarius — 25 decembrie. La ospeţele sărbătoririi, stăpâni şi sclavi erau egali.

[2] *Tabularium* — la romani, edificiu special pentru păstrarea arhivelor de stat şi a cărţilor sibiline. Prima construcţie de acest gen a fost ridicată pe vremea lui Publius Cornelius Sulla — 137—78 î.C.

— Mai umple una, şi să mor apoi fericit. Vreau să te uiţi la ceva.

Cotrobăi în sân şi dete la iveală un pumnal. Îl puse pe masă.

— Ce zici? Marfă de lux! Cu ăsta a fost înjunghiat generalul Vipsanus, tocmai în Dacia! N-ai auzit povestea? Comandă trei ulcele la masa din fund, pentru prietenii mei, o cană, aici, pentru mine, plus două din monedele ce zac lângă mâna ta şi jur să istorisesc totul, iar pumnalul să-ţi împodobească şoldul. E un pumnal de rege!

Împreună cu camarazii lui, Vegetius privi cuţitul. Era un stilet barbar, îngust, de vânătoare, cu lama de argint. Mânerul de aur, presărat cu pietricele roşii de rubine, avea săpat pe o latură o literă grecească, un *delta*.

— Vrei să-ţi povestesc?

— Povesteşte, zise scurt Vegetius, încercând tăişul stiletului pe unul din degete. Dacă l-ai furat, cu atât mai rău.

— Insulţi armata, protestă celălalt jignit. De-aia merg lucrurile prost în imperiu. Eu şi prietenii mei am rămas pe drojdie. Ce m-am gândit...

— Ori povesteşti, ori o ştergi cu cuţitul tău cu tot! strigă înfuriat praetorianul.

— Nu-i cuţit, ripostă soldatul demn. E un pumnal de rege, chiar pumnalul regelui Decebal din Dacia muntoasă, pe care eu şi familia mea mă rog în fiecare seară s-o văd transformată în provincie romană, cum se roagă în discursurile lui Marcus Crinitus. Sunt patriot?

— Pe şoldurile Venerei, dacă ai o poveste de povestit, dă-i drumul odată, flecarule!

La o masă din fund, un grup amestecat de oşteni făcea o larmă teribilă.

— Au mărşăluit în Africa şi-n Spania, merită degradarea asta prietenii mei, să n-aibe de băut?

— Vedea-i-aş morţi... spune-i tabernierului să le dea o oală cu vin!

Reîntors la masă, soldatul începu să povestească:

— Cine-i Decebal? Un rege get din nordul Danubiului. Sigur c-o să zmâciţi din nas: dacă pumnalul este al lui Decebal, şi Decebal stă în nordul Danubiului, cum a ajuns în mâinile unui fost legionar născut în sudul peninsulei, actualmente paznic la depozitul arhivelor statului? Aici e aici, băieţi! Totul s-a petrecut acum doi ani, una sau două săptămâni după moartea lui

Domiţian, prin modul cum obişnuiesc să moară cârmuitorii noştri, adică asasinaţi. Mă feresc însă de politică şi închid discuţia.

— Marcus Cocceius a murit în patul lui, îi atrase încruntat atenţia Vegetius. Lasă-i pe imperatori în pace;

— Soldaţii nu trebuie să facă politică, continuă imperturbabil celălalt. Să jure comandanţilor şi să ştie să mânuie gladiul, asta-i toată filosofia... pot să mai iau puţin vin? Mulţumesc, eşti un băiat dulce, am băut de unde ai pus gura şi tu pe buza ulcelei: vinul e acrişor, dar buza e dulce, înseamnă că ai sufletul bun şi că în loc de două monede, ai să mai adaogi, aşa, una, de la tine şi de sufletul tatălui tău. Ei, eu am avut un prieten, într-un campament aşezat chiar pe malul Danubiului, în câmpia getică. Comandant acolo era Iunius Paulus Vipsanus. Prietenul ăsta al meu avea gradul tău, îl chema Aemilius Pollio. Am copilărit împreună, m-a şi comandat prin Moesia. Uită-te bine la stilet, cu el a fost omorât prietenul meu Pollio, şi tot cu el şi generalul Vipsanus! Doi iepuri dintr-o singură lovitură. Pe Pollio l-au străpuns trei barbari geţi în cortul lui, noaptea — să fiu spânzurat dacă cineva a aflat pentru *ce*! I-au prins imediat şi-n timp ce le tăiau limbile la doi din ei, al treilea s-a repezit la general şi, smulgându-i pumnalul din mână, pumnalul proaspăt scos din trupul prietenului meu, i l-a înfipt la rându-i în piept! Vezi litera grecească de pe mâner? E iniţiala lui Decebal... vă închipuiţi. Ce zici, iei pumnalul? Poţi să-i scoţi rubinele şi să le dăruieşti amantelor tale, femeile se înnebunesc după fleacuri din astea rotunde.

— De unde-l ai?

— N-are importanţă. Îl iei?

Vegetius lăsă pumnalul pe masă.

— Povestea ta e o poveste tâmpită, iar dacă ăsta e cuţitul unui rege get, eu şi ăştia de la masă suntem mumii feniciene! N-am ce face cu el; ia-l şi-ntinde-o!

Obrajii roşii ai soldatului se aprinseră şi mai tare.

— Atunci de ce m-ai lăsat să povestesc, aşa, de pomană? Ţi-ai bătut, joc de mine!

Vegetius se plecă peste masă şi-i dete un brânci puternic.

— Am zis s-o ştergi, şterge-o, urlă. Lasă-ne în pace!

Soldatul se clătină sub împinsătură şi şovăi câtiva paşi, căzând peste o bancă. La strigătul lui furios, soldaţii de la masa din fund se ridicară în picioare. Vegetius şi amicii lui puseră mâna pe gladiuri. Opaiţul mare de bronz agăţat de tavan zbură cât colo, la o fluturare de spadă. Tabernierul se cocoloşi sub

tejghea, rostogolind ochi speriaţi, deşi era cât un munte şi scăpase de curând de galere.

În momentul izbucnirii scandalului, un om se sculase grăbit de la masa lui, aruncase o monedă pe tejghea, ieşind afară. Întors cu spatele, el ascultase cu interes istorisirea paznicului de la Tabularium, bând o ulcică cu vin şi mâncând smochine uscate de Caria. Ajuns în uliţă, bărbatul nici nu se uită îndărăt. Căzuse seara. Pe râpa tarpeiană, făcliile şi globurile colorate de sticlă în care ardeau lumânări jucau încoace şi încolo. El iuţi pasul şi intră în via Tecta. Înfăşurat în pelerina scurtă de lână galbenă cu tivuri drepte, ferea grupul chefliilor şi horele mulţimii, năvălite la fiecare încrucişare de drum într-o ameţitoare sarabandă.

Tocmai străbătea Fora Imperatorum, prin marea piaţă clădită de Caesar. Petrecerea plebeiană ajunsese şi aici, dar chiotele se estompaseră: soldaţii păzeau palatele şi vilele patricienilor, iar armata punea stavilă dorinţei poporului de a se distra în splendidele grădini. Şi apoi mulţi din proprietarii caselor plecaseră la ţară; grilajurile erau zăvorâte, rar zăreai vreo lumină răzbătând dincolo de porticulele aurite sau sculptate. Când şi când, suna ecoul unui ciocan, pe care cete răzleţe se încăpăţânau să-l lovească în tăbliile porţilor, aşteptând ca stăpânul casei, îmbrăcat în toga de ceremonii, cu obrajii fardaţi şi fruntea încununată de coroana trandafirilor din sud, să le deschidă şi să-i poftească la masă. Nu deschidea însă nimeni, sau, dacă totuşi unele uşi se deschideau, era ca să poftească pe petrecăreţi la ospăţul intendentului, tot sclav ori libert, şi asta numai din pricina tradiţiei.

Câţiva inşi beţi vociferau pe treptele şcolii retorului Gallus[1]. Doi se cocoţaseră pe umerii celorlalţi şi strigau ca huhurezii peste panta de cărămidă zmălţuită ce împrejmuia vestibulul de primire descoperit. Curând se plictisiră să mai zbiere zadarnic şi se pierdură în noapte.

Bărbatul ieşit din tavernă, care încetinise o secundă paşii să se uite la ei, vru să-şi continue calea, dar se opri iarăşi. O lectică elegantă însoţită de sclavi înarmaţi îl depăşi din spate. Oamenii alergau ţinând făcliile sus, gâfâind. Cei patru africani care purtau lectica şiroiau de sudoare. Un sclav gonea în frunte şi striga cu o voce răguşită:

---

[1] *Lucius Plotius Gallus* — şcoala lui, deschisă în anul 94 e.n., era prima de acest fel în care se învăţa retorica Eladei în limba latină, şi nu în greacă, aşa cum o predau celelalte şcoli.

— Loc! Faceţi loc!

Strada era liberă, sclavul striga însă mereu. În dreptul bărbatului, întinse spre el făclia de răşină şi urlă mai tare:

— Faceţi loc!

Bărbatul se lipi de zid. Lectica trecu, şi el zări un braţ dând la o parte perdeaua lecticei şi obrazul încremenit, luminat slab de făclii, al stăpânului ce răsărise între pânzele brodate cu ciucuri de argint. Lângă umărul lui, un profil palid de femeie ţinea ochii închişi.

Piaţa rămase pustie, doar lipăiturile sandalelor şi strigătul din ce în ce mai depărtat al sclavului se auzeau în întuneric, stingându-se treptat. Pe caldarâm, sfârâia în flăcări mici răşina căzută din torţe. Bărbatul încremenise lângă zid; visase? O vedenie îi fâlfâise prin faţă? *Obrazul încremenit din lectică era al lui Tiberius Crispus, iar femeia, femeia de lângă el era LILIA!* Se desprinse de lângă zid cu chipul golit de sânge, cu ochii holbaţi. O porni alergând pe stradă, după lectica dispărută.

La primul cot, ieşiţi dintr-o casă, femei şi bărbaţi îi aţinură drumul, prinzându-l în dans. Una din femei, cu sânii goi şi părul despletit presărat de petale de flori veştejite, i se agăţă de gât.

— Vino, îi şopti ameţită, nu-ţi plac? Sunt grecoaică din Lesbos!

Se lipise de el ca o ventuză, ceilalţi îl târau cu ei, chiuind, şi el reuşi cu greu să scape, ascunzându-se după o coloană. După asta, ferit de umbra zidurilor şi a copacilor, îşi continuă fuga... unde? Se afla acum în Vicus Longus. Pretutindeni fremăta petrecerea, ardeau ruguri, ţipau trompete şi cimbale. Lectica cu ciucuri argintaţi nu era nicăieri. Poate fusese o simplă năzărire...

Pamphylus se rezemă de trunchiul unui copac şi rămase acolo, bântuit de gânduri.

Cap. XXV

A doua zi după ce fusese văzut de Pamphylus, fără ca el să ştie asta, Tiberius Crispus se reîntorcea la locuinţa lui de la poalele Capitoliului.

Trăsese perdelele de la lectică şi poruncise purtătorilor să se grăbească. Era stăpânit de oboseală şi un soi de lehamite, pricinuite de petrecerea populară zumzuind în jur, ca un uriaş stup de albine la roit. În repetate rânduri se opriseră; câte un curios desfăcea perdelele să se zgâiască la dânsul — alţii-şi

băteau joc şi-l invitau să se dea jos şi să-şi uite rangul, jucând în horele lor. Femeile îi făceau cu ochiul, zvârlindu-i vorbe neruşinate. Tunica de quindecimvir[1] îl apăra de riscuri, dar saturnaliile erau saturnalii, şi lui nu-i plăcea dezmăţul. Cât timp fusese exilat pe ţărmul jalnic şi îngheţat de la Tomis, tânjise după bucuria asta a petrecerii dezlănţuite, cu toate că nu luase parte niciodată la ea. Uşile vilei friguroase se zgâlțâiau în vânt, buşteni peste buşteni de-ar fi aruncat în foc, tot nu se încălzea. Singura căldură i-o dădeau amintirile. Şi-ar fi tăiat un braţ, doar să fie iertat şi să se-mbete din nou de priveliştea colinelor sacre ale Romei... Acum se afla în oraş de aproape doi ani, reabilitat şi ca şi cum nici n-ar fi plecat vreodată dintr-însul — câte schimbări însă în viaţa-i intimă!

Lectica opri din nou. Un chip rubicond şi surâzător de bărbat, cu un păr numai inele, se ivi între faldurile perdelei date la o parte.

— Scumpule! exclamă bărbatul cu o sinceră plăcere. Providenţa mi te-a scos în cale!

— Umbli pe jos să slăbeşti? spuse rece Crispus.

— M-ai şi găsit, pufni bărbatul. Până cu puţin timp în urmă posedam o lectică identică cu a ta, ba mai frumoasă! Mi-au luat-o „băieţii” să se distreze, sclavii le-au dat dreptate — şi iată-mă cu mâna întinsă la margine de drum! Ca să fiu sincer, foiesc pe stradă nişte fetişcane una şi una, dar nu ştiu dacă ţi s-a spus c-am devenit abstinent!

Crispus începu să râdă.

— Suie-te, zise amuzat, şi-i făcu loc. Numad să răsplăteşti cum se cuvine pe cei care-ţi vor suporta povara.

Grăsunul se cuibări lângă el, oftă satisfăcut şi-şi încrucişă palmele pe pântecul rotund.

— M-am născut într-o zodie norocoasă. Spune-mi, tu cum te-ai aventurat să ieşi din casă? De ce n-ai mers la Apulia? Şi cum de nu ţi s-au răzvrătit slujitorii?

— Am avut treabă, de aceea am ieşit din casă. Cât despre slujitori, sunt oameni liberi.

— Grozav lucru... ah, se zvoneşte prin oraş că de când te-a iertat Nerva şi te-ai întors din exil, te ţii numai de curiozităţi...

— Ce curiozităţi?

---

[1] *Quindecimvir* — magistrat roman însărcinat cu paza cărţilor sibiline. Colegiul quindecimvirilor era format din cincisprezece magistraţi. (*Quindecim* = cincisprezece.)

— Fleacuri... că prânzeşti cu servitorii, că nu aplici pedepse, că ţi-ai dat demisia din magistratură. Îi iubeşti pe creştini? întoarse obrazul spre el.

Crispus nu răspunse. Grăsunul era renumit de gură-spartă; întreaga familie Rufus clevetea, denunţa şi se ţinea de intrigi. În special cel de faţă, Anticus. Singurii cărora nu le puteai reproşa nimic fuseseră filosoful Musonius Rufus şi fostul lui amic, Lucius Rufus, care-i vizitase şi la Tomis şi pierise de un an într-o furtună pe coastele iberice. Vărul lor, Rutilius Rufus, zis *Lupus*, scandalizase peninsula prin impietate, iar moartea lui, petrecută câţiva ani mai-nainte, a fost atribuită mâniei zeilor: contrar auspiciilor nefaste, porni la atac împotriva marsilor[1], pierdu lupta şi fu ucis. Cel ce sta trântit lângă el în lectică nu-şi ruşina seminţia. Lui Anticus Rufus îi plăcea să mănânce bine, să facă dragoste şi să fie maestrul de ceremonie al tuturor orgiilor fantaste din Roma. Pe o tăbliţă secretă păstrată la el acasă într-un loc neştiut de nimeni altul, săpase un lung şir de nume de femei adulterine, soţii de consuli, de magistraţi şi senatori cu vază, la care adăugise şi pe amanţii lor. Tot pe acea tăbliţă mai însemnase şi diverse vorbe şi păreri lansate de bărbaţii politici ai zilei: unele din acestea destul de potrivite ca să-i trimită pe autorii lor în închisoare sau pe fundul nămolos al Tibrului. Anticus Rufus zicea despre sine însuşi că e un „colecţionar monden”, Crispus trebuia să-şi aleagă cu grijă cuvintele.

Punându-şi palma grăsuţă pe mâna lui, Anticus o bătu încetişor de câteva ori.

— Se mai spune că ai o soţie tânără şi extraordinar de frumoasă. Aş dori s-o cunosc. Un negustor cu o vilişoară pe calea Ostiei, Lucillius Niger, mi-a vorbit adesea de dânsa. Augustus a intuit just şi a legiferat aşijderea, permiţând patricienilor să se căsătorească cu plebee sau sclave.

Apăsarea palmei pe mâna lui Crispus se accentua. Anticus începu să zâmbească un pic ironic.

— Vechile ceremonii nu mai au căutare, s-au perimat. De exemplu, instituţia căsătoriei — pontifi, procedură greoaie —, toate sunt prostii. Trăim sfârşitul unui secol, poate secolul care va veni va fi unul al prefacerilor, al evenimentelor grave şi încâlcite, nu scrie în oracolele voastre cum o să fie? Oftă şi dete amărât din cap: Mi-ar părea totuşi rău să fie un secol al catacombelor! Cimitirele astea evreieşti de sub pământ, *ca ăla*

[1] *Marsi* — veche populaţie germanică.

de la Ostrianum, urât mirositoare şi sinistre, mă dezgustă. Am auzit că se celebrează botezuri şi cununii în ele. Îţi plac catacombele, Crispus?

Îl scormoni rapid cu căutătura ochilor lui albaştri-cenuşii, izbucnind în râs. Crispus se făcu pălid... De unde ştia că ieri-seară fusese în catacombele de la Ostrianum cu soţia lui...? Omul ăsta avea informaţii despre toate. Nu avu răgazul să gândească mai departe; Anticus desfăcuse perdelele dinspre dânsul, scoţând capul şi privind afară.

— Opriţi, strigă la purtătorii lecticei.

Oamenii stătură locului. În stânga, se arcuiau zidurile zmălţuite cu roşu şi galben ale thermelor lui Titus. Porţile erau larg deschise, curios însă, plebea nu se îmbulzea la baie. Mulţimea intra şi ieşea, parcă împinsă de imboldul de a căsca doar gura. Clădirea elegantă, cu duşuri, bazine, aer cald sau uscat, cu vestiare şi grădini, n-o atrăgea mai mult decât un muzeu. Da, erau splendide şi luminătoarele, şi picturile lascive de pe pereţi, şi căzile de marmoră vrâstate în dungi vineţii, şi sălile de odihnă cufundate într-o semiobscuritate plăcută... merita oare bătaia de cap de a te scălda, când pe străzi şi-n parcuri distracţia e în toi? Femeile se zbenguiau afară, femeile lui râzătoare, cu carnea ca piatra, simple şi fără mofturi de matroane; mângâierile lor le poftea, trupurile lor mai puţin amatoare de săpun gallic de lux, mirosind sălbatic şi amar, ca viaţa pe care o duceau zi de zi. Din asta vroia să se ameţească astăzi! De-ar fi încetat să curgă fântânile şi s-ar fi închis toate thermele din Roma, puţin i-ar fi păsat!

— Ce zici de o baie cu aburi, Crispus? Pe viaţa mea, care se spune că-i ticăloasă, nu cred s-avem ceva mai bun de făcut!

Anticus şi coborâse din lectică. Nu îndrăzni să-l contrazică, şi porunci slujitorilor să-l aştepte.

★

Îl aşteptară vreme îndelungată. În sfârşit, apăru singur, mai încruntat de cum intrase în therme, cu obrajii dogorind. Lectica aproape zbura în drumul spre casă, căci servitorii simţiseră că stăpânul e supărat. Doi din ei fugeau înainte, strigând şi deschizând drumul.

Locuinţa lui Crispus se afla nu departe de therme, grădinile ei se lăsau pe panta Capitoliului. Trepte de piatră, măcinate şi în ruină, coborau la unul din capetele mahalalei Jugarius. Era o vilă

spaţioasă, în stil octavian: intrare cu coloane răsucite, camere cu pereţi de teracotă, pretutindeni decoraţii. Pe timpul exilului, vila o luase un nepot al lui Domitian. Omul iubea florile şi iarba de seră. Profitând de rudenie, lărgise considerabil grădina, sădise alți arbuşti, tăiase labirinturi. Un bazin cu peşti exotici şi o fântână împodobeau mijlocul parcului. Bazinul continua cu o piscină mozaicată, alimentată de un izvor natural. Exista şi o grotă artificială în fundul grădinii, zidită odinioară de Crispus, în amintirea văgăunilor de la Apulia. Ocupantul temporar al vilei o amenajase pentru uzul personal, spre disperarea soţiei neputincioase: împărţind-o în două, aşternuse covoare, cărase mese, divanuri şi sumedenie de obiecte mărunte. Aici petrecea cu prietenii şi amantele lui, mai ales cu cele din urmă. Obiceiul nu era lipsit de rafinament, la întoarcere, Crispus admirase prefacerea. Nepotul flavianului asasinat fugise în insulele siciliene, lăsând vila vraişte. Edictul, emis de Nerva, prin care vechile pedepse erau abolite, a fost afişat pe grilajul grădinii, şi câțiva sclavi rămaşi în casă la plecarea lui Crispus, slujindu-l şi pe noul stăpân, îşi luaseră sarcina de a păzi vila până la întoarcerea proscrisului.

Păzitorii casei îl priviseră pe fostul exilat cu sufletele înduioşate. Era tot drept, tot mândru şi înalt, dar un bătrân semeţ şi nimica alta. Singurătatea şi gândurile de pe malurile pontice îi umbriseră strălucirea ochilor, îi uscaseră buzele şi-l zbârcise. O vagă imagine a marinarului de altădată se oprise pe lespezile date proaspăt cu ceară ale atriumului, şi înfrânându-şi cu demnitate emoţia. Nu era singur. Păzitorii se înclinară adânc şi în faţa femeii ce-l însoţea, deoarece îi văzuseră în deget subţirele inel de aur al căsătoriei. Avea sâni mici, coapse prelungi şi părul cârlionţat tăiat scurt, ca o sclavă: o femeie la treizeci de ani, o floare deschisă. Cu intuiţia caracteristică celor care văd şi observă multe, trebuind să tacă, slugile şi-au dat imediat seama de deosebirea dintre stăpân şi tânăra soţie. Ea nu purta stola — îrnbrăcămintea-i păstra o severitate rudimentară şi fără farmec; totuşi, chiar în îmbrăcămintea asta nepretenţioasă, aducea cu o zeiţă a pădurilor. Prin aceeaşi intuiţie sigură, cei de la vilă o iubiră de la prima întâlnire. Mai târziu, şoaptele ţesură o poveste despre ea şi bărbatul ei, poveste întâmplată în exil. Au fost numai şoapte, şi nimeni n-a ştiut niciodată adevărul adevărat. Tristeţea femeii părea iremediabilă, şi ore în şir se refugia în grota din fundul grădinii sau se plimba pe alei. O femeie de treizeci de ani, şi un soț de aproape şaizeci...

Pe lângă grota din fundul grădinii trecu şi Crispus, după ce Anticus Rufus îl constrânsese stupid să asude în thermele lui Titus. Intrase prin spatele grădinii, sperând că Lilia e în grotă sau stă pe vreo bancă: îndeletnicirea de sclavă îi minuna pe toţi ai casei. Nu reuşise s-o convingă de ciudăţenia gestului. Ascunsă printre tufele de flori, torcea cu ochii în gol. Uneori cânta în surdină, mereu aceleaşi melopei, într-o limbă necunoscută şi barbară, repetate la infinit.

Nu era acolo. Un moment, ascultă liniştea subtilizată în mirezmele pătrunzătoare ale boschetelor peste care se lăsase întunericul. Un sunet de clopoţel vibră dinspre casă, şi notele lui îi amintiră de sunetul celuilalt, de la Tomis... poate era acelaşi, clopoţelul din care suna Hermalcion sau Pamphylus.

Străbătu grădina cu paşi mari şi intră în casă.

În vestibulul pustiu, se uită la cele trei statui de marmoră, — Jupiter, Diana şi Fortuna. Le privea adesea şi nu le înlocuise, căci ele îi reîmprospătau trecutul. A treia statuie, a Fortunei, o adusese în vilă nepotul lui Domitian. Statuile astea nu constituiau obiectul vreunui cult; buna-cuviinţă îl împiedica pe Crispus să tolereze un rit pe care soţia lui nu-l practica, el însuşi fiind creştin. Înţelegea prea puţin religia nouă, şi devenise idolatrul ei, numai să-şi omagieze nevasta. La şaizeci de ani poţi renunţa la zeii vechi, punându-te bine cu un zeu nou, urmând o filosofie care nu-ţi atinge în mod deosebit părerile intime. Nici înainte şi nici acum nu căzuse în bigotism. Crezuse vag în puterea statuilor din temple, credea la fel în puterea zeului pus pe cruce în Iudaea. Ca stoic, credea numai în forţa naturii. Iar dacă se temea de vânt, de lună, soare şi stele, de adâncul nopţii şi de zi, nu reuşise să străbată taina genezei strămoşilor săi, mai mult decât a iudaizanţilor cu dumnezeul lor la fel de formal şi nebulos. Poate omul acela crucificat era chiar un Apollo, un rătăcitor şi deznădăjduit Orpheu. Totuşi, se despărţise puţin întristat de mitologia părintească, pentru asta şi păstra statuile din vestibul, care dealtfel erau veritabile opere de artă. Îi plăcea să le privească şi să-şi odihnească privirile pe formele lor perfecte.

Altarul zeilor lari era pustiu. Un opaiţ pâlpâia la piedestalul altarului. Crispus ştia că el arde îngrijit de Lilia.

Dispariţia larilor nu abătuse asupra casei nici o nenorocire. Dintre busturile îndepărtate, unul data de la începutul familiei. Pe acesta îl păstra într-un cufăr, în bibliotecă: o figurină estruscă urâtă, de pământ ars, cât un pumn, cu ochii de zmalţ tiviţi cu

roşu. Ochii figurinei erau fascinanţi, de multe ori Crispus scotea figurina din cufăr să se uite la ea. Mica divinitate îl fixa şi ea, hidoasă şi mustrătoare, iar el se gândea la Ambrosius Crispus, întemeietorul numelui şi al casei, mort de trei secole — un bărbat cu părul creţ, de unde şi porecla[1], care-şi pângărise propria soră şi scuipase un preot în templu.

Sandalele lui Crispus răsunau pe lespezile vestibulului. Un slujitor se ivi din dosul uneia din statuile de sub porticul, grăbind să-i desfacă mantaua. Abia atunci observă că încă strângea în mână stiletul de vânătoare cu lamă de argint şi plăsele bătute-n rubine, pe care la ieşirea din therme îl cumpărase de la un soldat beat, cu buza ruptă şi o arcadă învineţită. Ostaşul se apropiase împleticit de el, sprijinindu-se de alţi doi. Toţi aveau cusută pe mâneca stângă a tunicei insigna paznicilor de la arhive. Îţi făcea impresia că scăpaseră de curând dintr-o încăierare.

— ...Ilustrule! zbierase soldatul cu buză ruptă. Compătimeşte-mă, dar nu mă refuza! Afurisită fie garda praetoriană, şi mai vârtos inventatorul ei[2], dă cu pumnul ca la îmblăcit de grâu!

Purtătorii lecticii îl înconjuraseră pe Crispus, gata să intervie. Soldatul salutase adânc.

— Nobile quindecimvir, o mie de ani pace... ce dai pe asta?

Îi întinse stiletul.

— Taie şi gâtul unui taur, fără să apeşi mai deloc. Dacă ţi-e soţia necredincioasă, îi împungi vârful pe vâna de la ureche şi-ai scăpat de obligaţii! O să-ţi crape prietenii de ciudă, căci pumnalul a fost al regelui Decebal.

— Ne plăteşti o monedă de aur şi trei căni cu vin, zise altul. E ca şi cum ţi l-am dărui, frumosule magistrat!

Anticus Rufus putea ieşi din therme dintr-o clipă într-alta, s-ar fi spânzurat decât să-l mai zărească. Stiletul era superb şi de valoare, iar lui îi plăceau raritătile. Zvârli două monede soldatului. Celălalt le prinse din zbor, îşi atinse fruntea cu ele, apoi le muşcă zimţii.

— Io, saturnalia! sughiţă fericit. Gândeşte-te la mine când ai să te sinucizi!

---

[1] *Crispus* (lat.) — creţ, ondulat.

[2] *Garda praetoriană* — înfiinţată de Augustus, de fapt *armata Romei*, la dispoziţia imperatorului. Imperatorul aclamat şi acceptat de garda praetoriană avea şanse să se impună mai mult decât oricare alt pretendent. (Spre sfârşltul imperiului, majoritatea imperatorilor au fost *aleşi* de garda praetoriană.).

Năvălise chiuind în therme, însoţit de prietenii săi.

În timp ce servitorul îi lua mantaua, se uită la stilet. Mânerul era de aur, cu un *delta* grecesc în relief, pe o parte. Decebal... chiar al lui să fi fost? În ţara lui Decebal trăise şi Lilia. Se posomorî.

— Stăpâna este acasă?

— Se îmbracă. Peste o oră pornim, stăpâne. Te schimbi, să-ţi pregătesc o baie?

— Adu-mi o cană cu lapte.

Patul conjugal, conform tradiţiei, se afla în vestibul. Ca să intre în dormitor, îi ocoli pologul sculptat. Revăzu trupul Liliei întins pe el. Strânse din dinţi.

Nu se mai duse în dormitor; răzgândindu-se, intră în bibliotecă. Tatăl lui profesase şi avocatura, odaia nu se schimbase mult de atunci. El o întrebuinţa pentru lucru, cititul epistolelor, pentru vreo consultaţie. Se aşeză la masă, pecetlui câteva scrisori, scrise în grabă alta unui prieten. După aceea, bău laptele adus de slujitor şi constată că se înserase. Încerca aceeaşi oboseală plină de amărăciune care-l stăpânise şi pe drumul spre casă. Luă stiletul şi-i pipăi rubinele destul de prost şlefuite.

Numără şaisprezece pietre, pe care degetele lui se plimbară timp îndelungat şi fără rost.

— Caii sunt gata.

Tresări. Maşinal, luă pumnalul şi-l vârî în sân.

— E gata şi stăpâna?

— Te aşteaptă.

Crispus ezită o secundă. Mergând la cufărul din coltul odăii, scoase din el figurina etruscă de pământ ars. O puse într-o casetă, peste nişte acte. Întinse caseta slujitorului.

— Ai grijă de ea.

Slujitorul luă caseta şi-l privi într-un fel ciudat.

★

A doua zi în amurg, Pamphylus se opri în faţa vilei. Ceea ce făcea el era o nebunie. Nu-l mai interesa.

Un moment, privi zidurile cu inima palpitând. Foşnetul plopilor din grădină îi mări neliniştea. Obloanele vilei erau trase, nici un zgomot nu răzbătea din grădină. Sui treptele şi bătu cu ciocănelul pe tingirea de bronz suspendată în dreapta uşii. Era aceeaşi tingire cunoscută, o Gorgonă cu gura căscată, pe care

altădată o ascultase de atâtea ori răsunând cu sunetu-i vibrant şi prelung. Şi acum răsuna la fel. Se rezemă sfârşit, de una din coloanele din faţa uşii. Îşi trase mai bine gluga pe frunte.

Nimeni nu răspunse la apel. Bătu încă o dată, apoi lovi cu pumnii în lemnul uşii. După destulă trecere de timp, o voce se auzi din dosul uşii:

— Cine e?

— Om bun. Vreau să vorbesc cu Tiberius Crispus.

Un oblon săpat în uşă se deschise. În cadrul lui se profilă un obraz negru cu ţeasta rasă, purtând cercei rotunzi de argint în urechi, un aethiopian. Slavă zeilor că nu era cineva care să-l ştie.

— Nu e nimeni acasă, răspunse aethiopianul. Au plecat cu toţii. Ce vrei de la Tiberius Crispus?

Deci Tiberius Crispus fusese în lectică, nu se înşelase!

— Ai spus: au plecat — cu cine a plecat?

— Cu stăpâna, cerşetorule! Vezi-ţi de drum!

Închise oblonul.

Pamphylus rămase cu ochii pironiţi pe oblonul închis. Brusc, coborî treptele şi începu să alerge pe stradă.

Cap. XXVI

La treizeci şi ceva de milia de Barium, vila lui Crispus se înălţa într-o pădurice de chipreşi pitici, zidită chiar deasupra falezei.

Trepte de piatră coborau la plaja întinsă, pe care an de an apa o lărgea şi sălbăticea. Domitian întrebuinţase casa exilatului o singură dată de când îl trimisese pe stăpânul ei la Tomis: la o orgie ocazională, în drum spre vizitarea flotei oprită în golful Tarentului. În zilele acelea de petrecere, se plictisise, vila era prea austeră, prea singuratică, prea tristă. Odăile aveau un aspect ţărănesc, nu găseai nicăieri o loggia pentru muzicanţi, vreo baie cu aburi sau săli de lectură. Strămoşii proprietarului se scăldau în mare, încălzindu-se la soare, întinşi pe nisipuri sau stânci, ca şopârlele. Cărţi? Exista o odaie, lângă bibliotecă, plină cu hârţoage îngălbenite şi prăfuite — toate cu socoteli de recolte şi învoieli agricole. Domitian strâmbase din nas şi poruncise să fie zvârlite pe foc. După trei zile îşi continuase călătoria, iar vila,

deşi confiscată, rămase mai departe în paza câtorva sclavi crescuţi din tată-n fiu pe moşie.

Aceiaşi sclavi deschiseseră înfricoşaţi poarta de fier prinsă în zidul grădinii, cu aproape o săptămână în urmă. Ciocănelul de aramă lovise violent gongul agăţat la poartă, trezindu-i din somn. Alergaseră buimaci pe aleea cu dale de mozaic năpădite de ierburi, strângând în mâini armele luate în pripă; piraţii iliri şi greci ancorau destul de des pe plaja ferită de vânturi, iar vila le sta în drum. Suiau la ea după jaf, vin şi femei.

Întâia oară au fost nişte iliri. Cei zece sclavi se bătuseră vitejeşte şi încercaseră să reziste. Piraţii luaseră patru din ei, ceilalţi fugiseră, distruseseră hambarele şi îşi văzuseră de drum. Apoi au venit grecii. Aceia au golit doar pivniţa de băutură, au petrecut câteva ore şi au plecat. De doi ani, galerele de război romane manevrau în Mare Hadriaticum. Lupii mărilor se răriseră, o întâlnire cu balistele imperiale nu era deloc sănătoasă!

Ciocănelul vibrase din nou pe tingire. În dosul porţii, sclavii şopoteau, întârziind să deschidă, cu toate că-şi dădeau seama că dincolo de zid nu puteau fi piraţi sau hoţi, aceştia ar fi sărit pur şi simplu îngrăditura, fără să-şi mai arate într-altcumva prezenţa. Unul din oameni, un libert cu o faţă crispată, ridică felinarul.

— Trageţi zăvoarele. Presimt c-a venit stăpânul.

Toti se uitară miraţi la el. Libertul apăruse la vilă în momentul debarcării lui Crispus în peninsulă. Oamenii care păzeau vila lucraseră până atunci pe ogoarele celui dus; în momentul exilului, în afară de câţiva care, după cum am văzut, îl însoţiseră de bună voie la Tomis, Crispus risipise sclavii sau le dăruise libertatea. Libertul cu felinarul era unul din aceştia. Îl chema Hermalcion şi şezuse împreună cu Crispus în cetatea de pe ţărmul Pontului Euxin. Vorbea puţin, şi-şi târa piciorul stâng. Povestise că rămăsese şchiop de pe urma unei bastonade primită în Tomis, din porunca praefectului roman al mării. De aia şi tăcea acum, cântărindu-şi cu zgârcenie cuvintele. Aceea era o istorie de demult şi vroia s-o uite, dar n-o putea uita. Se gândea mereu la piciorul lui frânt şi la faptul că nu ştiuse să păstreze taina lui Pamphylus, dispărut în bezna ţării de peste Danubiu. Poate scăpase sau murise împreună cu galerianul dac şi fata furată, el îndurase ruşinea vergilor, închizându-şi în suflet o amară remuşcare şi un obscur regret: acela de a nu fi fugit şi el.

Un sclav vru să tragă zăvorul.

— Aşteaptă! se rugară ceilalţi. Dacă nu-i stăpânul?

— Deschideţi! strigă o voce de afară. Aţi asurzit cu toţii?

Vocea poruncea cu un răsunător accent romanic, iar sclavul nu mai zăbovi. Împinse zăvorul, deschizând poarta.

Câteva făclii luminau grupul oprit la zid. Făcliile le ţineau ridicate cinci sau şase sclavi, dar ochii celor din vilă se fixară asupra femeii coborâtă din lectica pe două roţi, trasă de asini. Şi sclavii, erau călări, animalele trepădau în loc, cu boturile pline de spumă. Unul din călăreţi avea obrazul ras, iar tunica lui, deşi boţită şi prăfuită, purta tivul purpuriu al laticlavului.

— Stăpâne!

Vorbise Hermalcion. Merse repede la bărbat şi-i apucă mâna. Tiberius Crispus zâmbi şters. Părea foarte obosit.

— Pregătiţi de cină şi apă caldă să ne spălăm.

Înaltul magistrat se înclină în faţa femeii care se dase jos din lectică. Femeia privea cu ochii mari: ochii aceştia erau şi ei obosiţi şi destul de indiferenţi. Trecând pe lângă Hermalcion, se uită lung la el şi oftă. Sclavii mai văzură că soţia stăpânului lor purta tunica scurtă, puţin peste genunchi. Picioarele goale erau încălţate în sandale lungi, îmblănite şi prinse cu curele subţiri, petrecute jumătate de pulpă.

Şase zile, vila n-a fost tulburată de nici o întâmplare mai de seamă. Dimineţile, soarele strălucea pe cerul senin. Serile, nu auzeai nimic altceva decât freamătul nepotolit al valurilor. A şaptea zi, la ora înserării, Crispus sta în grădina din spatele vilei; exista acolo o bancă de piatră cu lei sculptaţi, întoarsă spre mare, ca banca de la Tomis. Crispus era trist, nici el nu ştia de ce, începuse să se simtă bătrân şi inutil. Amurgul din jur îl înduioşa, parcă-l înfăşura un giulgiu frumos, insezisabil şi mortuar. Rămase aşa pe bancă mult timp, apoi, plecându-se uşor înainte, scrută întunericul: o formă luneca pe plaja pustie, în slaba lucire reflectată de valuri. Ştia bine că e Lilia.

★

Femeia păşea încet, în picioarele goale, pe nisipul care mai păstra căldura din timpul zilei. Se aşeză jos şi se uită la mare. Curând va începe fluxul, mirosul pătrunzător al mării răscolite o să umple aerul — o să suie până la vila cu coloane ascunsă între chipreşi. Mirosul acesta, deşi deosebit, o să-i aducă aminte de un *alt* miros... de adierea lăstărişului şi a pădurii de pe malul Clopidavei. Tăceau atunci şi zgomotele cetăţii şi scârţâitul carelor din luncă, în liniştea care urma dispariţiei soarelui, din adâncul pădurii, în goană după râşi sau vulpi, sau, apropiat de

tot, la coliba stingheră de pe celălalt mal al apei, răsuna lătratul dulăului cu ochi galbeni, oprit cu botul în vânt să se uite la înaltul şi roşcovanul lui stăpân.

Gemu înăbuşit şi se lăsă cu totul pe nisip. Întreaga boltă i se revărsă în priviri, stelele astea pure ardeau acum şi *acolo*, dar nu mai ardeau pentru nimeni. Scoris e mort, sau, cum ziceau fraţii lui din pădurile cetăţii, sta liniştit pe una din buturugile războinicilor aleşi, sorbind bărdaca plină cu vinul cel veşnic al nemuririi. În cerul zeului lor nu se ştia ce-i moartea, dar ea ştia!

I se mai păru că nisipul scârţâie abia simţit undeva, lângă ea. Nu se uită, aşteptă ca un bărbat să-şi plece ochii albaştri asupră-i, cu un zâmbet ciudat pe buze. În întunerec — văzuse asta de atâtea ori! — ochii lui deveneau cenuşii. Nu se apropie nici un obraz. O gânganie măruntă se lupta cu boabele de nisip — şi-atâta tot. Visul i se stinse, cum se stinsese mereu în aceşti ani. Se regăsi în trecutul apropiat, în crudul blestem al acestui trecut...

...După neaşteptata şi îngrozitoarea întâlnire cu Spironides, când a deschis ochii, crezând că nu era decât o nălucire şi răpirea din casa lui Ranse, şi obrazul congestionat într-o lubrică satisfacţie al fostului ei stăpân care o privea rânjind, prima ei senzaţie a fost a unui întuneric complet. „Visez, şi-a spus. Visez, tenebrele mi-au trimes în somn încercările demonilor.“

Nu visa. Podeaua de lemn pe care zăcea trântită se hâțâna încetişor într-o parte şi-ntr-alta; o opintire susţinută de acelaşi îndemn cântat cu voce tare se auzea de undeva deasupra ei. A tresărit, încordându-şi auzul: plescăiturile, cadenţa ritmică a vocilor, legănarea... se afla pe o corabie! O oroare de nedescris o cuprinse, era din nou în ghearele lui Spironides, să fie oare cu putinţă? Ore întregi rămase în colivia strâmtă şi înăbuşitoare, plânse, se rugă. Cât timp să fi trecut astfel? Paşi bufniră, un zăvor a fost tras în lături. Uşiţa joasă scârţâi în balamale şi un pic din lumina de afară se strecură înăuntru. Pe treptele care coborau în gaura întunecoasă, se profilă silueta unui băiat. Băiatul coborî încet treptele, se opri şovăind, săltând în sus opaiţul pe care-l ţinea în mână.

— Lilia, i-a auzit şoapta.

Îşi oprise răsuflarea. Alexandros, băiatul lui Spironides! Îşi aduse aminte într-un străfulger să-i fi văzut boneta colorată alături de carele negustorilor — ieri sau cu câteva zile în urmă? Dar putea ea să-şi închipuie că străinul privind la bătaia câinilor, cu biciul înfăşurat de pumn, era Alexandros?!

— Să nu-ţi fie teamă, şopti din nou băiatul. Tata o să te apere.

Se uitase rătăcită la el, tremurând. Se repezi şi-l apucă în braţe.

— Alexandros! Tu ai fost prietenul meu, cu tine am prins împreună fluturi, mi-ai risipit aripile lor în păr! Spune-mi: m-ai uitat? Mai mă iubeşti? Spune-mi! Nu m-ai uitat, îţi simt inima cum bate, dacă mă iubeşti, scapă-mă! Trebuie să mă scapi!

— De ce? bolborosise băiatul. Tu ai fost furată de Pamphylus... tata te aduce iar la noi. De ce ţi-e frică? O să fii iar cu mine, mama a murit...

În clipa asta, chipul lui Spironides apăru în capul treptelor.

— Ce cauţi acolo, Alexandros? i se auzi vocea enervată. Vino imediat sus!

Băiatul se smucise din strânsoarea ei disperată şi fugise grăbit pe trepte. Chepengul se lăsă în urma lui.

S-a prăbuşit în colţul ei, rămânând nemişcată, pradă groazei. Clio, moartă... Dumnezeule, eşti pierdută! După un timp, chepengul se redeschise. Spironides coborî o treaptă, se lovi cu capul de bârna de susţinere. Începu să înjure.

— Ieşi afară, bombăni, în timp ce se freca la frunte. Nu ţi-e foame, zeiţă mică? adăogase cu o voce mai îndulcită. Hai să-ţi văd mutrişoara îmbufnată. Nu te bucuri deloc că mă revezi? Ah, eşti supărată! Las-că-ţi trece... şi când te gândeşti că era cât p-aci nici să nu fac călătoria asta!

Se retrase, râzând. Lăsase chepengul deschis. A auzit nişte paşi noi care coborau treptele, două braţe au pipăit pereţii, picioarele noului venit se împiedecară de trupul ei. Fără să-i pese de împotrivire, căci se zbătuse, omul o luă pe sus şi o scoase pe puntea corăbiei. Era o namilă cu nasul teşit şi albeaţă la un ochi. O aruncase pe un maldăr de frânghii.

— N-ai învineţit-o prea rău? Bàrnabas îl auzi pe Spironides, vezi, mai am nevoie de ea!

Dintr-un salt, sărise în picioare, vroind să se arunce peste balustradă, în apă. Mâna lui Bàrnabas i s-a lăsat ca un mai pe ceafă, zvârlind-o din nou pe punte.

— Încet, trebuie...

Atât a mai auzit şi şi-a pierdut cunoştinţa: în cădere, se izbise cu tâmpla într-un colţ de lemn.

Când s-a trezit, era din nou sub punte. O înconjura o tăcere absolută. Nu se mai auzeau lopeţile, paşii, doar clipocitul apei. Corabia totuşi înainta. S-a târât pe trepte spre chepeng. Era

închis... ce era asta!? O părăsiseră pe corabie, încuiată sub punte! Vroise să strige, puterile o lăsaseră iarăşi.

Îşi revenise în fire cu o senzaţie de spaimă. Capul îi zvâcnea. Întâi, nu înţelese ce s-a petrecut cu ea. Se afla într-un cort rotund, cu pânza fantei de ieşire dată la o parte. Un soldat roman voinic o privea cu nepăsare la ieşirea aceasta, dincolo de umerii lui împlătoşaţi se zăreau flăcările unui mare foc. Chiar lângă ea, pus pe o măsuţă joasă, ardea un opaiţ cu trei gâturi. I se păru că lumina puţină şi tremurată era ceva ireal, în afară de prezent. O umbră masivă se interpuse între opaiţ şi pieile pe care zăcea trântită — şi ea văzu pe un al doilea soldat, un bărbat înalt, cu faţa brăzdată de mulţime de cicatrice, unele proaspete de tot. Bărbatul avea buzele subţiri şi privirea rece şi tăioasă. Tunica, brodată şi prinsă cu o fibulă de aur pe umărul stâng, purta la poale o dungă îngustă, roşie. Bărbatul se oprise la doi paşi de ea, scrutând-o cu atenţie din ochii lui metalici.

— Ne ştii limba?

Avea o voce seacă, un pic guturală, martelând fiecare silabă.

Ea aprobase sfiit, din cap.

— Eşti barbară de dincolo?

Îl înţelese, era îmbrăcată în portul femeilor din munţii de peste fluviu.

— Sunt o sclavă din Tomis, răspunsese. Mi-aţi salvat viaţa. Vă mulţumesc, stăpâne.

Soldatul continuă s-o privească, apoi izbucni într-un hohot brutal de râs.

— Cine te-a învăţat să fii aşa politicoasă? Vorbeşte, ce s-a întâmplat şi cum ai ajuns aici?

S-a sculat încet de pe maldărul de piei, strângându-şi înfiorată cămaşa sfâşiată la piept. Povestea era lungă, cum o va primi comandantul acesta roman?

Soldatul ascultasez şi el în picioare, cu mâinile încrucişate la piept. N-o slăbise o secundă din ochi. Zdrobită, năucită — deşi ultimele întâmplări o scoseseră din minţi, totuşi a fost şireată: n-a pomenit nimic de Pamphylus şi nici felul în care încercase s-o ajute.

— Va să zică stăpânul tău te-a găsit şi te-a luat înapoi, spuse romanul când termină ea de povestit. Sau mai bine zis a vrut, acum nu mai dau doi bănuţi pe viaţa lui. Dacă nu l-au omorât şi zvârlit în apă, l-au sfâşiat lupii bălţilor.

— Atacatorii trebuie să fie pe aproape, se amestecă soldatul care sta la intrarea cortului şi auzise totul. Am putea pune mâna pe ei.

— Nu mă interesează piraţii, răspunse, înălțând din umeri, celălalt. N-ajung departe, fii pe pace. Nu-nţeleg, totuşi, de ce te-au lăsat închisă pe corabie?

— Ce ai de gând? întrebase celălalt soldat.

— Tot urma să trimitem o corabie la Axiopolis, din cele care s-ar fi oprit venind dinspre Singidunum[1]. Corabia o avem şi de la Axiopolis, fata va pleca la Tomis.

— Unde să mă duceţi, stăpâne? se tânguise. Mai bine omorâţi-mă!

— Nevasta negustorului o să plătească bani graşi să afle despre moartea soţului şi a fiului, spuse comandantul. Sau barem ca să-i aştepte, dac-or să se mai întoarcă.

— E moartă!

— O să vedem, dete el din umeri. Ce să facem cu tine aici, la Asamum?[2]

— O tragem de limbă, doar vine de dincolo. Sau o opreşti în culcuşul tău, se strâmbă soldatul de la intrarea cortului.

— Nici femeile nu mă interesează în mod deosebit, Marcellus, spuse rece comandantul. Să strângi oameni din sat pentru lopeţi, şi adu burduful cu vin: ăsta, da, îmi place!

— Nu încercăm să vedem ce-i cu ăştia de-au părăsit corabia?

— Suntem soldaţi, nu miliţie urbană. Fă ce ţi-am spus.

N-a stat în tabăra romanilor decât o zi. După alte două, cu o oprire la Durostorum, corabia atinse Axiopolis[3].

Aici, soldaţii aşteptară provizia de caiele şi potcoave, descărcând şi cheresteaua pe care o aduseseră, împreună cu două baliste. La al doilea pătrar al lunii, a fost debarcată de pe corăbioară. O grupă de soldaţi au primit-o la marginea orăşelului. Comandantul cu buze subţiri şi ochi metalici de la Asamum mergea cu ei. Unul din soldaţi a luat-o pe cal, în faţa lui. Galopară toată noaptea, pe lângă valul de apărare; dimineaţa, cu caii în spume, străbătuseră distanţa de aproape şaizeci de

[1] *Singidunum* — Belgrad.

[2] *Asamum* — castru roman pe malul drept al Dunării, în faţa actualului Turnu Măgurele.

[3] *Axiopolis* — oraş şi cetate romano-bizantină, drum de uscat direct spre Tomis, azi Hinog-Cernavoda.

milia care-i despărţeau de cetate. În zare, albeau pe cerul albastru zidurile Tomisului.

După o jumătate de oră, armăsarii soldaţilor îşi scuturau coamele frumos împletite şi-şi jucau picioarele subţiri pe bolovanii drumului dinăuntrul cetăţii. O tristeţe de moarte o copleşea şi o înspăimânta în acelaşi timp. Cetatea abia se trezise din somn. Se deschideau obloanele dughenelor, sclavi mânaţi de supraveghetori coborau spre muncile zilnice sau la cele de la marele depozit cu coloane şi mozaic din port. Negustorii de apă îşi hurducau pe caldarâmuri butiile pe două roţi trase de măgari, strigându-şi marfa de preţ. Nimic nu se schimbase în anii ce trecuseră, doar thermele de lângă locuinţa lui Tiberius Crispus erau gata: bolţile lor zvelte închideau fundătura cu o dantelărie de piatră albă.

Comandantul rămăsese în port, cu soldaţii. Ea s-a dus la casa fostului stăpân doar cu un legionar.

— Asta e?

A tresărit, şi abia a îndrăznit să privească grădina şi vila ascunsă vederii din fundul ei. Viţa căţărată pe zidul ce-o despărţea de locuinţa lui Crispus ruginise pe alocuri. Dincolo de zid, zărise capul Venerei de marmoră înverzită de ploi şi umezeală, parcă aşteptând-o.

Legionarul descălccă. Lovi cu ciocanul în tăblia agăţată pe poartă. Se uită la ceva şi începu să înjure. În acest moment poarta se deschise şi un sclav cu un cleşte în mână apăru în prag. Se uită calm la soldat şi la femeia rămasă în şa. N-o cunoştea.

— Dacă faceţi parte din noua cohortă sosită în oraş, v-aş povăţui să nu cartiruiţi aici, spuse pe un ton tărăgănat şi în silă. Locuinţa poartă peceţile procuraturii.

— Gura, nătărăule, îl întrerupse legionarul. Am văzut peceţile, nu sunt chior. Vreau să vorbesc cu soţia negustorului care locuieşte aici!

— Poate cu cenuşa ei, i se uită în ochi sclavul, cu aceeaşi încetineală şi silă, că-i moartă de peste un an. Şi negustorul a plecat de mult peste Istros[1] şi nu s-a mai întors nici el, nici fiul lui cu care a plecat. Or fi murit ucişi de geţi. Slujitorii s-au risipit şi casa a fost închisă cu peceţile procuratorului.

[1] *Istros* — denumire dată de greci Dunării.

— Dă-mi o găleată cu apă, bombăni legionarul: s-o dau la cal.

Sclavul intră în casă. Soldatul se uitase la ea.

— Grozavă chestie. Ne ostenirăm degeaba, frumoaso, şi sunt sigur că hoaşca negustorului ar fi plătit bine. Dar pe maica zeilor cea fecundă, că eu tot am un plan eu tine!

Sclavul apăruse cu găleata cu apă, şi tot atunci ieşea din grădina de alături Hermalcion.

★

Amintirea dispăru şi pe plaja pustie albită acum de lună Lilia se cutremură. Ridicându-se din cuibul cald al nisipului, îşi înlănţui genunchii cu braţele. Da, aceasta fusese povestea, trecuse o lună, două, până-n ziua când Crispus...

Ea vorbise prea puţin cu Hermalcion, cu ceilalţi slujitori, după cumpărarea ei de către Crispus de la legionarul ce-o adusese la Tomis. Au încercat s-o iscodească, dar ea tăcuse. Nici lui Hermalcion nu-i spusese mai mult decât îi mărturisise romanului din tabăra de la Asamum. Pe Crispus l-a văzut când a adus-o la vilă Hermalcion. Se uitase la ea lung.

— Şi Pamphylus?

— N-am mai auzit de el, stăpâne.

— Nu sunt stăpânul tău. Nu ştii că n-am sclavi? Te-am cumpărat ca să fii liberă.

O măsurase din cap până-n picioare. Privirile lui parcă erau mai îmblânzite.

— Eşti frumoasă, a murmurat. Abia acum văd cât de frumoasă eşti. Ai ochi îndureraţi, ăsta nu-i un cusur, păcat că te-ai născut să fii sclavă, meritai altă soartă. Am cunoscut femei care n-aveau mâinile tale de doamnă. Du-te.

Un timp, a urmărit-o gândul morţii. Apoi a dispărut şi gândul, şi-n locul tristeţii a pus stăpânire pe ea o mare linişte înşelătoare. Se ruga, dar dincolo de ceruri murise şi dumnezeul care ar fi trebuit s-o asculte şi ajute. Reculegerea deveni propriu-i destin. Apoi, într-o seară, Crispus a chemat-o la el. Singure apelurile clopoţelului ce răzbăteau din vilă îi consemnau prezenţa acolo. Crispus ieşea rar. Sta mereu lângă foc, se plimba prin odăi, scria. Nu mai coresponda cu Roma, nu mai cerşea clemenţa... o, limba mea, tăcere! Să nu mai spui nimica... Procuratorul cetăţii îi împrumutase versurile lui Ovidius scrise la Tomis; ceasuri întregi citea şi recitea lamentările celui care

îndurase o soartă asemănătoare lui, i se părea că le-a scris chiar el, că sunt propriile-i şoapte deznădăjduite.

— Te cheamă, i-a spus Hermalcion. Vrea să-ţi vorbească.

La orice se putea gândi, numai la o cerere în căsătorie nu se gândise!

Crispus se încălzea la foc, aşezat pe un scaun grecesc cu spătar şi picioare răsucite. Flăcările din cămin îi scoteau şi mai în evidenţă paloarea obrazului încremenit şi tras. Un timp nu i-a simţit prezenţa, după aceea ea s-a mişcat. El s-a întors spre zgomot şi a fixat-o cu stăruinţă.

— Vrei să fii soţia mea? Vieţile noastre se pare că au fost ţesute de aceleaşi parce. Sunt la fel de singur şi nefericit ca şi tine. Suferinţa te-nvaţă să fii rece, dar înţelept. Nu din vibraţiile trupului meu ofilit va încolţi în inima ta o floare, n-are nici asta vreo importanţă. Ţi-am redat libertatea, vrei să-mi răsplăteşti gestul? Nu te gândi că sunt neam de nobil şi patrician, în secolul nostru astea-s prejudecăţi. Arăţi surprinsă, poate jignită. Iartă-mă. Alături de mine îţi vei calma suferinţa ce ţi-o ştiu sau numai bănuiesc, iar eu o să mă-nchin trupului tău de zeiţă îndurerată. Este o ofertă nebunească, o ofertă care îţi va reda liniştea şi mi-o va reda şi mie, pentru puţina vreme cât îmi voi mai putea îndura soarta.

Se ridică de pe scaun, merse la ea şi-i puse mâinile pe umeri.

— Tu crezi în zeul nou adus din Iudaea. Să nu-ţi fie teamă, povesteşte-mi despre el. E un zeu al iubirii? Atunci va fi şi zeul meu târziu.

Îi luase mâna şi şi-o lipise de obraz. De ce se mai gândea la toate acestea? Tiberius Crispus era bărbatul ei, iar în inima ei nu încolţise nici o floare, se veştejiseră şi celelalte puţine rămase.

★

Lilia sări în picioare: apa mării inundase plaja în flux, clipocindu-i stins sub tălpi. Dar nu din pricina asta se ridicase: hămăiau cu îndârjire dulăii vilei, din ce în ce mai fioros. Un strigăt se înfipse strangulat în noapte şi pieri. Îi mai parveniră voci speriate purtate de vânt. Ce se întâmpla?

Urcă alergând treptele săpate în stâncă. Pe banca de piatră cu lei sculptaţi, îl văzuse când coborâse pe plajă pe bărbatul ei. Banca era goală. Ocoli tot alergând vila şi se opri.

Două-trei făclii îşi agitau luminile în tenebrele agitate de vântul trecând printre chipreşi. Deosebi statura lui Crispus, pe

Hermalcion, alţi slujitori. Se uitau la ceva întins pe pământ. Cei trei dulăi mârâiau ţinuţi în curele de Hermalcion. Libertul tremura şi avea o căutătură de halucinat. Obrazul lui Crispus era golit de sânge.

— N-am ştiut, îl auzi ea pe Hermalcion bolborosind întretăiat, n-am ştiut, stăpâne... a sărit zidul, am strigat, dar s-a ascuns printre tufe. Atunci am slobozit câinii.

Lilia privi peste umerii lor şi scoase un ţipăt: în iarbă, cu cămaşa sfâşiată plină de sânge, zăcea un om cu o oribilă rană la gât, din care pulsau, ţâşnind, arterele şi venele rupte de colţii dulăilor. Una din mâinile omului se zgârcea în convulsii sacadate.

— ...Pamphylus!

Lilia se prăbuşi lângă trup. Omul deschise ochii deja învăluiţi de ceaţa morţii, înţelese ţipătul şi ştiu şi al cui este. Un soi de grimasă fericită îi crispă obrazul. Slab, şopti câteva cuvinte — apoi rămase nemişcat, cu privirile larg-deschise, cu zâmbetul acela fericit pecetluindu-i buzele.

Lilia prinsese aceste cuvinte. Murind, Pamphylus rostise numai pentru ea adevărul la care nu îndrăznise niciodată să gândească:

SCORIS NU E MORT!

PARTEA A CINCEA

Cap. XXVII

De două zile, legiunile se despărţiseră. Ultimele care cu poveri, alimente şi maşini de război ieşiseră din Viminacium[1] odată cu căderea nopţii, sub comanda lui Quintus Gotta, nepotul lui Laberius[2]. La stânga lor, marele fluviu sclipea sub razele de lună.

Soldaţii erau mulţi şi amestecaţi. Cât timp toate cele şase legiuni stătuseră cantonate împreună, comandanţii luptaseră din răsputeri ca oamenii să nu se încaiere între ei, în special claudienii, care-şi aveau baza chiar în Viminacium. Galii din

[1] *Viminacium* — castru pe malul drept al Dunării, actualul Kostolac în R. F. Iugoslavia.

[2] *Laberius Maximus* — guvernatorul Moesiei inferior.

legiunea a II-a Adjutrix, vlăjgani cu mâna lungă, încă mai purtau coada de cal şi emblema cocoşului, spânzurate de acvilele drapelelor. Veteranii legiunii a VII-a Claudia supravegheau porţile moese de ani şi ani — ridicaseră ziduri, întăriturі şi fabricaseră ei înşişi cărămida ce le păstra însemnele. Aşteptau războiul cu sufletul la gură — pe timp de pace jaful era interzis. Îl aclamaseră în mari urale pe Traian, odată ce parte din ei veneau de pe Rin, unde le fusese comandant. Laberius Maximus le băgase în cap că or să fie primii care vor trece Danubiul. Apoi veniseră galii, şi Traian le spusese acestora acelaşi lucru; altfel, soldaţii n-ar mai fi vrut să lucreze la drumul militar început de Domitian pe malul drept, care făcea să comunice direct cele două Moesii. Legiunea muncea cu îndoită râvnă, întâiele picioare ce vor călca iarba dacică vor fi şi ale întâilor *cuceritori*. Deşi pământul ce se vedea pe malul stâng era sterp şi găunos, în munţi se spunea că potecile sunt podite cu aur. Mâini puternice şi raniţă încăpătoare să ai să-l cari, atâta tot.

Un an pândiseră ţărmul necunoscut despărţit de fluviu. În anul ăsta, şase legiuni se strânseseră la Viminacium.

După aceea, când legiunile abia mai puteau fi astâmpărate de atâta şedere şi inactivitate, sosi Traian.

Tabăra dormea, când apăru imperatorul. El fu salutat de sentinele, de Claudius Livianus, praefectul praetoriului, de Lusius Quietus şi de celălalt legat al Moesiei, Quintus Glitius Agricola. Vestea se răspândi totuşi la iuţeală, şi, cu toate orele înaintate, jumătate din trupă zbiera şi tropăia agitând făclii, în faţa cortului străjuit de grandioasa insignă a senatului roman. Vacarmul se înteţi, apoi scăzu brusc: la intrarea cortului se profila silueta soldatului cu faţa rasă şi cu pumnul sprijinit în şold. Urletele reizbucniră cu şi mai multă intensitate. Soldaţii îşi onorau comandantul, erau aceiaşi soldaţi care-l ridicaseră şi la puterea supremă, iar soldaţii se bucurau ori de câte ori aveau ocazia să se bucure.

Traian îi privea nemişcat. Vespasian — legat în Orient, el — legat în Germania, fuseseră împinşi şi susţinuţi de trupe. Iată-le, o armată în care el se încredea orbeşte şi de care se temeau toţi. Poate şi de aceea l-au ales la moartea lui Nerva, soldaţilor lui puţin le păsa de Roma şi de domnii dintr-însa! Dacă ar fi întins mâna comandantul, zidurile Romei ar fi căzut sub izbiturile berbecilor. Îi spuse scurt lui Lusius Quietus, care se afla lângă el:

— Mâine să li se dea vin şi solda mărită.

Ridică o palmă în sus şi ceru linişte:

— Soldaţi! Vă mulţumesc. Plecaţi să vă culcaţi. Mă-ncred în voi cum m-am încrezut întotdeauna, aş vrea să stăm de vorbă şi să vă-ntreb de ale voastre... dar sunt obosit! Şi un general oboseşte când stă călare şapte zile-n şir! Noapte bună!

Oamenii icniră un *io!* aprobativ, fluierară şi se retraseră cu larmă în corturi.

Traian intră şi el în cortul comandantului. Venise cu suită puţină. În afară de Criton, medicul lui personal şi prieten intim, de tribunalul Licinus Surra, care-l ajutase la adoptarea de către Nerva, şi alte câteva persoane, nu-l mai însoţea nimeni. Soţia lui, Pompeia Plotina, dorise, ca şi în alte rânduri, să vie cu el. O refuzase, aşa cum îl refuzase şi pe Hadrianus, nepotul ei. Căuta să-i izbească pe barbari iute, Pompeia Plotina l-ar fi încurcat.

Străbătu cu paşi mari cortul şi se aşeză la masa luminată de un masiv candelabru de argint cu şapte braţe, luat de Titus din templul iudeu al Ierusalimului.

Îl cunoşteau bine cu toţii şi asistaseră la rapida-i ascensiune, încă de pe timpul bătrânului Marcus Cocceius Nerva. Câştigă simpatia şi inimile, prin deferenţa pe care o arătase Senatului. De la Tiberius, nimeni nu mai luase în seamă vechile instituţii ale republicii. Asprimea soldăţească părea să i se fi topit în contact cu noua-i situaţie; procedase fără cruzime dar cu justeţe, în toate domeniile. Izbise ca pe câmpul de luptă în delatori, reorganizase instituţiile alimentare create de predecesor, în folosul copiilor săraci. În doi ani, zorile trandafirii se lăsaseră iar peste Roma. Mulţi însă cârteau împotriva dinastiilor de oşteni ce de mai bine de un secol guvernau imensul imperiu. Traian va fi *altceva*? Cu câteva luni în urmă, Plinius-cel-tânăr, în panegiricul ce-i adresase drept mulţumire pentru înălţarea lui la rangul de consul, întrebuinţase vorbe umflate. Roma le aplaudase, chiar dacă ditirambii aceştia nu pomeneau nimic de apucăturile imperatorului în viaţa privată... ce interesa Oraşul? Lui îi trebuiau pâine şi bani — or pe astea i le promitea Traian de doi ani, mai vârtos de când fusese ales a patra oară consul. *Aşa cum vreau eu să transform Dacia în provincie romană*, ca un al doilea Cato censorul rostise de atâtea ori fraza, încât n-o mai lua nimeni în seamă. Dacii erau atât de departe, iar străzile, casele şi plăcerile Romei atât de aproape, de vii!

— Daţi-mi să mănânc, spuse Traian, întinzându-şi picioarele. Puţin, Criton.

Medicul cotrobăi în sacul de merinde petrecut de după gât, împreună cu trusa medicală. Quietus ieşise din cort. Reveni cu

un soldat purtând pe o tavă o jumătate de pasăre, struguri uscaţi şi vin.

— Nu mănânc pui, făcu un gest din mână Traian.

Criton aşternu un şervet pe masă şi puse pe şervet o pâine neagră, soldăţească, brânză şi o bucată de carne friptă. Ceru soldatului să umple cupa cu vin, o gustă şi i-o întinse lui Traian. Aceasta o dădu pe gât dintr-o singură răsturnare a capului, apoi se apucă să mănânce.

— Raportaţi în timp ce mănânc.

Primul vorbi Lusius Quietus. Lucrarea drumului era terminată, se pusese inscripţia săpată în stâncă. Din cavaleria numidă, pe care o comanda, nu dezertase nimeni, caii erau bine hrăniţi, cu potcoave noi. Soldaţii aveau moralul ridicat, dar se plictiseau de viaţa de tabără şi manej.

— Mi-e teamă de potecile din munte, Caesar, animalele au alergat pân-acuma doar în şes.

— Or să se-nveţe. Mai departe.

Livianus şi Agricola repetară spusele lui Quietus. Agricola vorbi de podul de vase construit, de celălalt pod de la Dierna, de spionii prinşi pe malul stâng. După aceea tăcură cu toţii, privindu-l pe imperator cum mestecă.

— Ţineam mult să-l iau cu mine pe Apollodor[1], se sculă în picioare Traian. A fost ocupat în Roma, dar tot îmi va clădi podul peste fluviu, odată şi odată, într-unul din răgazurile noastre.

— O să ne vânturăm des de pe o parte a apei pe cealaltă? întrebă Surra.

— Posibil. Un pod e bun şi pentru război, dar mai ales pentru pacea care urmează războiului. Un pod mare şi solid, de piatră. Veniţi cu mine, vreau să văd cum dorm soldaţii.

La câţiva paşi de cortul comandantului, afară, sentinela înţepeni. În uşa cortului se ivi imperatorul, însoţit de adjutanţii lui. Trecură de soldat, traversând tabăra pe lângă focul din mijloc, şi dispărură în noapte. Sentinela zgâi un timp ochii după ei şi întoarse capul. De departe, îi parveni tropot de cai. El încetă, urmat de un strigăt de avertisment. Nu se mai auzi nimic, apoi bătu tingirea sentinelei de la îngrăditura vestică a taberei. Trecu iarăşi o vreme, şi deosebi, luminate de foc, câteva umbre călări ce se îndreptau spre el.

— Cine e? strigă, întinzând suliţa.

---

[1] *Apollodor* din Damasc — arhitectul lui Traian şi al urmaşului său, Hadrianus — aprox. 60 — 162 e.n.

— Un trimis din Roma doreşte să vorbească cu Marcus Crinitus! răsună vocea comandantului unei centurii din cohorta întâia praetoriană. S-a culcat? Văd că-n cort e lumină!

— A plecat din tabără... într-acolo, arătă sentinela, cu suliţa întinsă, drumul luat de general şi ceilalţi.

— Vom aştepta aici, spuse unul din călăreţi.

Descălecă. Sentinela văzu că erau trei bărbaţi cu centurionul, cei doi rămaşi călare purtau pelerine cu glugi. Bărbatul descălecat, un om înalt, bine legat, purtând vesta dalmatică scurtă, cu purpură la poale şi insignele tribuniciatului militar plebeian se apropie de unul din călăreţi. Tribunul ridică privirea. Sentinela îi remarcă ochii şi paloarea obrazului.

— Să te-nsoţesc? murmură el încet către cel rămas călare.

— Nu-i nevoie. Îţi mulţumesc, Rusticus.

Sentinela nu auzea ce vorbesc, dar se minună. Tribunul descălecase, iar cei cu glugă nu, ba încă i se adresa unuia din ei cu un respect de neînţeles. Tribunul se întoarse spre centurion.

— Să mi se dea libera trecere în afară de tabără! spuse pe un ton poruncitor.

Centurionul care-i adusese îl privi cu o căutătură bănuitoare. La ce i-o fi folosind permisul? Peceţile erau la dânsul, praefectul Livianus spusese însă că va semna doar el tablele.

— Tablele, începu el şovăind — şi sentinela văzu cum îi tremură celuilalt buzele de mânie. Se uită şi la sclavul călare cu care vorbise tribunul, şi-l vedea în profil, neliniştit, parcă agăţat de răspunsul centurionului. Pălălaia focului îi desena ovalul dulce, acoperit pe jumătate de gluga trasă pe frunte. I se păru că-i chipul unui băiat sau al unei femei.

— Mi-ai văzut tunica şi semnul ce-l port? se răsti tribunul. De când nu mai recunoşti un consul? Adu tabla şi peceţile!

— Am primit ordin... se bâlbâi centurionul şi o porni în goană după cele cerute.

Tribunul rămase cu capul în piept, frământându-şi buza de jos între degete. Era un bărbat frumos, cu nasul acvilin şi bărbia energică, până la treizeci şi cinci de ani, încărunţit la tâmple. Sentinela se înduioşă din nou de flacăra tristă ce-i pâlpâia în ochi.

Centurionul sosea alergând. Îi întinse tabla. Tribunul nici nu se uită la ea, ci merse şi i-o dete sclavului călare. Acesta vârî tabla în sân şi trase dârlogii. Armăsarul necheză scurt, cabrându-se. Cu un salt elastic, sări aproape peste centurion. Îl înghiţi noaptea.

Sentinela şi centurionul căscară, prostiţi, gura. Figura tribunului se crispă. O secundă-două, frământarea neobişnuită care-l stăpânea i se putea citi pe obraz. Apoi scoase o exclamaţie gâtuită. Cu un gest dezordonat îşi desfăcu tunica la piept, scoase de acolo o pungă de piele pătrată şi o zvârli celui de al doilea sclav, care o prinse uluit din zbor.

— O predai generalului! strigă tribunul, aruncându-se în şa şi repezindu-şi armăsarul după cel plecat.

Centurionul avea simţuri agere, şi dacă tot ce se petrecuse în ultimele minute îl zăpăcise, acum începe să judece, şi încă rapid, făcând legătura între evenimente. Sări la sclav şi apucă animalul de dârlogi.

— Ce se întâmplă aici? răcni.

— Nimie, spuse liniştit sclavul. Nu trage de zăbală, îi sângeri buza. Ridică mâna cu punga de piele: Aici am scrisoarea către imperator. Duceţi-mă la el!

— Alarma! zbieră centurionul. Alarma!

— E un consul, Calpurnius, tresări santinela. E...

— Ce-i gălăgia asta? se auzi o voce în spatele lor.

Traian se apropia de ei. Îl urmau Criton şi Licinius Surra. Sclavul descăleca şi îngenunche.

— O scrisoare din Roma, îi întinse punga de piele.

Traian rupse peceţile, scoase manuscriptul, citi câteva rânduri, întorcând foaia spre foc să vadă mai bine.

— Senatul îmi doreşte succes şi grabnică reîntoarcere, le spuse zâmbind însoţitorilor. S-au făcut rugăciuni, domnii aceştia mă copleşesc, adăugă serios, plecându-şi privirile spre omul îngenunchiat la picioarele lui. Ridică-te. Un sclav trebuia să-mi predea mesajul acesta?

— Nu sunt sclav, se scuză bărbatul cu glugă.

Făcu mişcarea un pic stânjenit: îşi târa piciorul stâng.

Criton ieşi deodată în faţă şi-l acoperi cu trupul lui pe imperator.

— Cine eşti? întrebă, dar Traian îl împinse la o parte.

— Nu te speria, prietene, îi spuse medicului. Omul ăsta n-a venit să mă omoare, ar fi făcut-o în clipa când îmi oferea scrisoarea. Duşmani am destui. Vorbeşte! i se adresă şchiopului.

Vorbi centurionul pentru Hermalcion, căci Hermalcion era. Povesti repede ce se întâmplase până să vie generalul.

— A cerut permisul de liberă trecere, apoi a fugit călare după sclavul căruia i l-a înmânat.

Traian se uită la bărbatul cu glugă.

— Am venit cu tribunul Rusticus Aquileius! zise tare Hermalcion.

— Rusticus Aquileius? ridică sprâncenele imperatorul. Era favoritul tatălui meu adoptiv... nu înţeleg: de ce n-a rămas să mă vadă şi să-mi predea el scrisoarea?

— E ceva tulbure aici, stărui centurionul. Dă-mi-l să-l descos, generale!

Obrazul lui Hermalcion devenise pământiu. Pentru întâia oară se gândea că este singur în tabăra romană; printre lăncii şi gladiuri... singur printre soldaţi! Tribunul nu pomenise că s-ar putea să se înfăţişeze el lui Traian cu scrisoarea, şi tocmai aşa se şi petrecuse! Traian, drept şi iscoditor, îl privea cu picioarele depărtate: nişte picioare cu muşchi puternici, înfipte în iarbă ca doi ţăruşi solizi, picioarele unui om sever şi fără frică, nu ale unui slăbănog oarecare... dar el jurase! Să nu tremure şi să tacă — deşi Rusticus Aquileius îl părăsise, poate hărăzindu-l morţii. Cu ani în urmă, jertfise la beţie două vieţi, tot el *omorâse* a doua oară, şi fără vină! Jurământul trebuia să ispăşească totul... şi dacă vă muri? Prin moarte îşi sfârşea păcatul! Se hotărî să zâmbească, mascându-şi teama.

— Spune!

Hermalcion tăcu, continuând să zâmbească.

— Fă-l să vorbească, zise scurt Traian şi intră în cort.

— Era o femeie, se amestecă şi sentinela. Pun mâna în foc că era o femeie!

— Era? îl îmbrânci centurionul pe Hermalcion. Vorbeşte! Generalul te-a dat pe mâna mea, şi mâna asta ştie să scoată ce trebuie scos şi din piatră seacă!

Hermalcion se uita la el. Ca să-şi stăpânească tremurul buzelor, şi le muşcă până la sânge.

— Haide, îl îmbrânci a doua oară centurionul. Tribunul tău să-ţi ţie o lumânare aprinsă, cea mai lungă şi cu feştila cea mai groasă, că ai nevoie, băiete!

★

Două milia şi ceva despărţeau tabăra de Danubiu.

Drumul cobora în pantă şi se bifurca în apropiere de fluviu. Făclii înfipte în pari, grămădeală de care, cărucioare, roabe şi tot felul de materiale arătau munca lucrătorilor de la podul de vase. Luna arunca peste toate astea o slabă lucire albă.

Călăreţul cu glugă, căruia tribunul îi încredinţase permisul, gonea, cu frâul slobod, plecat pe gâtul calului. Armăsarul alerga sforăind de plăcerea goanei şi a mirosului de ierburi şi apă ce-l învăluia de pretutindeni. Fusese schimbat de curând, la postul dinainte de Viminacium. Abia i se pusese şaua: cu nările fremătând, plin de nervi, spinteca noaptea, nălucă.

Până la bifurcătură, întâlni două sau trei care şi o grupă de soldaţi întorşi din marş spre tabără. Acolo unde drumurile se despărţeau, călăreţul opri brusc. Gluga îi căzuse pe umeri, descoperindu-i chipul cu ochi sclipitori. Gura cărnoasă, întredeschisă de efort, tremura. Sentinela avea dreptate, era o femeie... Lilia! Ea se întoarse în şa, ciulind urechea: un tropot vertiginos scăpăra pe pietre, crescu şi-ntr-o clipită i se alătură Rusticus Aquileius. Tribunul o îmbrăţişă cu o uitătură pasionată.

— De ce ai venit? tresări Lilia.

— A fost în afară de mine, gâfâi el. Nu te pot lăsa singură... să piară Roma! trebuie să te ajut!

— Îţi dai seama ce te aşteaptă?

— Moartea! strigă tribunul cu înflăcărare. Dar şi aceasta o primesc cu bucurie, fiindcă mi-o porunceşti!

— Nu, m-ai ajutat până acuma, lasă-mă! Du-te, Rusticus! Viaţa mea va începe de partea cealaltă a râului!

— Iar a mea se termină aici... n-o să te mai văd niciodată!

Se plecă spre ea şi-i sărută mâneca pelerinii.

— Ce faci? se înfioră Lilia. Zici că mă iubeşti, ai fost generos, Rusticus. Gândeşte-te că noi doi nu ne-am întâlnit, că ai crezut într-un vis. Lasă-mă, vin zorile, trebuie sa mă grăbesc! Întoarce-te, Hermalcion nu va şti ce să răspundă. Încă o dată, îţi mulţumesc pentru tot!

Porni în galop pe drumul care se oprea la râu. Tribunul şovăi, dar gândul la primejdiile ce-o aşteptau sigur la podul de vase îi dădu aripi îndrăzneţe.

— Nu! strigă scos din minţi, îmboldindu-şi calul după ea.

Ea auzi strigătul, dar nu opri, nici nu mai întoarse capul. Sui un dâmb şi jos, la trei sute de paşi, panglica lată a fluviului se ivi sub adormitele raze de lună. Podul de vase, unind ambele ţărmuri, mijea ca un fir întunecat în mijlocul apelor. La capătul lui se întindea câmpia getică, şi-n fundul câmpiei, munţii şi coliba lui Scoris. O bucurie ascuţită şi năprasnică i se revărsă în suflet. Nici nu-şi dete seama când se trezi în faţa bordeielor străjuite de făclii, săpate în malul înalt. Armăsarul juca în loc, nechezând. Punctele de lucru şi învălmăşeala obişnuită zilei acum erau

cufundate în somn; doar făcliile se agitau, oglindind în apă tremurări subţiri de lumină.

Trei umbre răsăriră deodată din întunerec, în pieptul armăsarului.

— Cine e? spuse o voce aspră.

Una din cele trei umbre ţinea în mână o făclie. O ridică în sus, apropiind-o de făptura călăreţului. Lilia îşi trase gluga pe frunte şi întinse tabla permisului. În acelaşi moment, Rusticus Aquileius opri înaintea lor, dintr-o singură zmucitură de zăbală. Soldatul cu făclia, luat pieziş de armăsar, strivi între dinţi un blestem şi apucă armăsarul de dârlogi.

— Ce...! dar tăcu imediat, căci zărise semnul de pe umărul tribunului.

— Faceţi loc! strigă acesta.

Suliţele soldaţilor se despărţiră. Cel care primise permisul privea nedumerit la noul venit.

— Vă duceţi dincolo? vorbi cu mirare, lăsând dârlogii.

Nu i se răspunse. Ca împinşi de acelaşi resort, cei doi călăreţi, crupă lângă crupă, zvâcniseră pe treptele largi săpate în lut, ducând la podul de vase. Curând bocăniturile potcoavelor începură să bufnească înfundat pe stinghiile groase, încopcate în pripoane deasupra bărcilor.

Soldaţii se grămădiră lângă omul cu permisul.

— Are sigiliul praefectului, spuse unul din ei.

— Vin din tabără, permisul e în regulă... da’ ce caută noaptea pe partea ailaltă?

— Crinus, m-am uitat bine, zise şi al treilea. Unul din călăreţi era o femeie!

— Aşa mi s-a părut şi mie, întări primul soldat.

— N-aţi văzut eghiletul tribunului?

Soldatul care luase permisul se uită din nou la el.

— Pecetea e proaspătă, semnează Leianus Calpurnius de la praetoriu. O femeie, ziceţi?

Se priveau descumpăniţi, căutând să înţeleagă rostul apariţiei nocturne. Bocăniturile cailor se depărtaseră, abia se mai auzeau. Valurile mici, iscate de clătinarea bărcilor, clipoceau izbind pământul. Soldaţii ascultară tăcerile de pe malul opus.

În noaptea adâncă şi înstelată, podul se pierdea în umbre. Nu se auzea altceva decât lunecarea domoală şi egală a fluviului. Destul de mult, cei trei soldaţi scrutară bezna, vroind să reţină un zgomot cât de mic. Fără s-o spună, o temere curioasă le stăpânea inimile. Tabăra nu sunase avertismentul, ceea ce

însemna că totul era în ordine; trecerea fluviului în toiul nopţii, aproape forţată de cei doi, le depăşea însă puterea de pricepere. O femeie... Marcus Crinitus avea gusturi ciudate.

— Auziţi? se încordă unul din soldaţi.

De departe, din celălalt cap al podului, se auzi un strigăt înăbuşit şi ciocnete metalice, ca de scuturi lovite între ele. O secundă domni iar liniştea, apoi urmă o larmă grozavă şi sună numaidecât o toacă de alarmă.

— Am spus eu! strigă unul din soldaţi.

Alergă spre pod, cu făclia ridicată deasupra capului.

Cap. XXVIII

...După sfâşietoarea şi cea din urmă a ei revedere cu Pamphylus — cum a ajuns Lilia în tabăra romană care se pregătea să pornească războiul împotriva barbarilor de la marginea cea mai nordică a imperiului?

Era o poveste lungă, fantastică. O întreagă zi, după tragica întâlnire cu Pamphylus, Lilia nu s-a simţit în stare să părăsească dormitorul. Spre seară, de patul ei s-a apropiat Crispus.

— Stăpâne, a şoptit ea.

— Odihneşte-te, a învelit-o cu grijă Crispus.

Se uita în tăcere la femeia palpitând splendidă, în patul în care dormiseră strămoşii lui. Avea o paloare de ceară, sub ochi, cearcănele dădeau feţii o expresie dureros de întunecată. frumuseţea ei aproape îl făcu să scrâşnească. Părăsi imediat dormitorul.

După asta, Lilia începuse să se plimbe prin odăile vilei într-o stranie tăcere, o umbră a celeilalte. Şi veni şi seara, înspăimântătoare pentru ea, seara mărturisirilor. Mâncaseră, slujitorii serviseră ultimul fel de bucate şi s-au retras, trăgând draperiile în urma lor. În vilă se lăsase o linişte nefirească; prin ferestrele deschise se auzeau ţipetele jalnice ale pescăruşilor, şi fiecare din aceste ţipete i se împlânta femeii în creier, ca tot atâtea nelinişti chinuitoare.

— Stăpâne, zise deodată Lilia — nu se dezobişnuise să-i spună altfel — nu mă privi aşa! La Tomis, tu ai vrut să fii fericit, şi ai crezut că vei fi, alături de mine. Nu mi-am dorit niciodată o astfel de fericire, sunt o fostă sclavă de care tu n-ai ştiut nimica, nici n-ai vrut să ştii. Pentru asta îţi sunt recunoscătoare. Ai crezut că ai să fii mereu departe de Roma. Nu caut să te mâhnesc,

poate te-ai însoţit cu mine trăind doar cu o speranţă vagă, o iluzie îndepărtată... cine să se mire, cine să pună întrebări într-o cetate străină, tu însuţi fiind străin, iar eu o fiinţă lipsită de libertate şi drepturi? Pamphylus nu mai are cum să-ţi povestească o poveste ce nu trebuie să te rănească, fiindcă asta e uneori viaţa, iar el este mort... dar această poveste, iartă-mă! nu-mi mai poate fi ascunsă doar în suflet, am datoria să ţi-o povestesc eu, pentru ca tu, soţul şi binefăcătorul meu, să mă înţelegi.

A terminat de vorbit când zorile albeau în odaia cu opaiţul-candelabru pe terminate.

— Omul acela trăieşte, murmură Lilia. Au fost cele din urmă cuvinte rostite de Pamphylus. Este acolo, în munţi, cu câinele şi tăcerile lui.

Căzând în genunchi, i-a cuprins picioarele cu braţele.

— La ce-mi foloseşte că-l ştiu viu, departe? Ai fost bun cu mine, din nou, iartă-mă...!

Crispus privea fără o vorbă trupul ei zguduit de suspine.

— Un barbar, şopti într-un târziu.

— Şi eu ce sunt? strigase Lilia. Stăpâne, domnul meu... te implor, înţelege-mă!

Crispus se sculase în picioare. În odaie era acum lumină. El oftă, şi oftatul lui nu semăna cu nici un alt oftat. Era altceva, ca şi cum se desfăcea de o povară. Ea înălţă privirile. Pe obrazul lui coborâse o expresie aproape extatică.

— La Tomis, am crezut că nu-mi voi mai revedea pământul pe care m-am născut, şi că-mi era ursit să mă prăpădesc, aşa cum ţi-am spus atunci, cu cenuşa risipită în cele patru vânturi. Am mai crezut atunci că, deşi nu te iubeam — cum aş fi putut să te iubesc, să-mi închipui iubirea, când nu te cunoşteam? — am crezut că lângă tine merita încercarea alinării singurătăţii mele, merita să mă amăgesc, fie şi o clipă, o singură clipă, cu gândul, poate cu dorinţa nespusă, dar limpede, de a nu mai fi singur. Un exilat se mulţumeşte cu puţin! Te-am făcut soţia mea. Pe ţărmul euxin am fi fost doi dezmoşteniţi, agăţaţi cu disperare, unul de altul, până când împărăţia de nesfârşit a morţii ne-ar fi amuţit glasul şi inimile. Aveam nevoie de tinereţea ta, ca să-mi uit bătrâneţea irosită printre străini. Am fost egoist, să ştii însă că puţin mi-a păsat de trecutul tău de sclavă. Bănuiam că am să te şi iubesc... eşti atâta de frumoasă! Astăzi te iubesc, sunt bolnav de dragoste, doamnă. Uită ce mi-ai spus, am să uit şi eu.

La fel cum făcuse ea, îngenunchease şi-i sărutase poala tunicii, iar ea a simţit că se sfârşeşte de durere.

Peste o lună de zile se înapoiau la Roma.

★

În locuinţa lui Crispus de la poalele Capitoliului, viaţa reintră curând în normal. Din seara în care Lilia îşi golise sufletul, el nu-i mai spuse nimic, şi nici nu căutase să afle şi alte lucruri noi. Ea rătăcea în grădină, şi mai închisă în ea însăşi ca înainte. Trecuse peste ea o furtună, poate, se gândea uneori, Pamphylus se răzbunase de dincolo de moarte în felul lui, şoptindu-i cuvintele pe care şi le repeta lăuntric noapte de noapte. Gândul că Scoris trăieşte, destinul implacabil ce-l adusese pe Spironides la casa lui Ranse, ca s-o fure şi s-o ducă departe de amintirile ei, îi ucideau nevăzut inima.

Crispus suferea şi el o transformare, încerca să-şi alunge singurătatea cu prieteni, mese şi banchete. De ce n-o repudia? La mese, o rugase să ia parte ca doamnă-stăpână în casa unuia dintre patricienii cu nume vechi ai oraşului. Nu îndrăznise să-l refuze, să-i spună că preferă pustietatea grădinii. Adunările astea o şi speriau, iar în mijlocul veseliei generale, privea înfiorată larma convivilor încununaţi cu flori. Cu toate acestea, petrecerile erau demne şi neînjositoare.

Prietenii lui Crispus o iscodiseră în primele zile, uimiţi de prospeţimea şi de aerul ei retras. Zâmbiseră însă dispreţuitori: făcea pe asceta, şi când cheful ameninţa să se transforme totuşi în orgie, lampioanele se stingeau şi trebuia să te ridici şi să pleci. Majoritatea nu se îndoia că petrecuseră într-o casă a unor adoratori de-ai religiei noi care se infiltra ocult în Roma. Din snobism, din curiozitate, Oraşul găsea practicile astea originale — mai ales când era vorba de un nobil. Magistratul, pe lângă altele, avea şi faima unui fost exilat, căsătoria lui la Tomis cu o sclavă, care la rândul ei se spunea că îndurase destule, pentru societatea acelor timpuri reprezenta un caz vrednic de discutat. Şi apoi la Crispus se gătea bine, muzicanţii la harpe şi lăute erau dintre aceia pe care şi-i disputa lumea aleasă la ospeţe... păcat că vremurile bune pieriseră! Rar mai te poftea careva la un vin, să ude o friptură de căprioară din care, când o tăiai, zburau sturzi vii, cu penele date în praf aurit, în timp ce dansatoarele, cu sfârcul sânilor fardaţi în verde, să-ţi încalece genunchii, şoptinduţi la ureche poveşti vesele din lupanarele de pe insula aflată în

mijlocul Tibrului. La Crispus n-aveai parte de aşa ceva, în schimb, puteai să pălăvrăgeşti filosofie, ascultând privighetorile prin boschete.

La una din aceste mese îl văzuse Lilia întâia oară pe Rusticus Aquileius.

Trecuseră mai mult de nouă luni de la noaptea Apuliei. Crispus invitase câţiva musafiri în grota din grădină, printre care şi pe retorul Dion Chrysostom, un bătrân cu barba mare, albă, cu gura tristă şi nas fin. Rezemat de perinele moi, el vorbea fără pasiune, privindu-şi mâinile de culoarea pergamenului uscat. Toţi îl ascultau cu respect.

— Marcus Crinitus, dragii mei, spunea el parcă obosit de efortul făcut ca să vorbească, e plămădit din alt aluat. Păcat totuşi că mereu trebuie să ascultăm numai de soldaţi. Mie nu-mi place armata. Nu mi-a plăcut niciodată. Aş vrea să văd în fruntea statului un negustor, un avocat sau chiar un retor... Credeţi că eu n-aş putea conduce destinele unei ţări, fie ea şi un imperiu?

Mesenii zâmbeau. Lilia veni la dânsul şi-i umplu cupa cu vin. Ca semn de mare cinste, retorul era servit de stăpâna casei şi bea din vasul din care băuseră şi strămoşii gazdei.

— Ieri încă vorbeam despre asta cu imperatorul. M-a lăsat să vorbesc, nu m-a întrerupt. La sfârşit m-a întrebat: „Crezi că un avocat e mai nimerit ca un general?“ — „Divinule, i-am răspuns, avocaţii pledează întotdeauna numai pentru una din părţi, şi numai cu gura. Generalii pledează cu sabia.“ A râs. „Sabia e mai ascuţită ca limba, a zis, îşi face dreptate mai repede!“ — „Limba când greşeşte, cauţi alta în loc, care să ştie să repare greşala. Sabia taie iute — şi n-am văzut sabie să lipească la loc un cap tăiat.“ S-a distrat grozav, prieteni. Şi Domitian se distra de poveştile mele. Poate şi d-aia m-a gonit din Roma!

— Marcus Crinitus se pregăteşte de lupta vieţii lui, murmură unul din invitaţi.

Dion sorbi din cupă, apoi o puse pe masă.

— Nenorocirea e că toţi conducătorii noştri au câte o luptă *a vieţii lor*, suspină. Sunt sigur că o să transforme Dacia în provincie romană, şi alţii au transformat, problema e numai dacă cei de acolo or să vrea asta. Cu toate că întreaga mea viaţă nu m-am gândit la altceva decât cum să-mi petrec vilegiaturile în oraşele din provinciile cucerite, să mai schimb aerul înăbuşitor al Romei.

— Se pare că la geţi ai petrecut zile frumoase, glumi Crispus.

— Într-adevăr, răspunse serios Dion. Traianus sper să se distreze la fel.

Lilia ţinea capul plecat. Crispus o privi repede, şi fără să vrea îi păru rău de întorsătura conversaţiei. Vru să adauge ceva, dar un invitat întârziat apăruse la intrarea grotei.

Noul venit se uită circular la adunare şi se îndreptă spre stăpâna mesei. El ţinea în mână o floare curioasă, albă, cu lungi stamine pufoase. Trecând pe lângă Crispus, spuse zâmbind:

— Te voi saluta pe urmă. Doresc să mă înclin în faţa tristei tale soţii, pe care n-o cunosc încă.

Lilia ridică fruntea: zări un bărbat cu tâmplele încărunţite pretimpuriu, cu nişte ochi voalaţi şi mângâioşi, de femeie, purtând tunica de consul. Bărbatul schiţă un salut politicos şi-i oferi floarea.

— Poate nu e la modă şi nici în obiceiurile romane, rosti cu o voce melodioasă. Am cumpărat-o în drum, pungaşul care mi-a vândut-o spunea că vine din Africa. Treizeci de zile va fi proaspătă. Pune-o în păr, doamnă. Darul e prea mărunt şi floarea păleşte în comparaţie cu strălucirea ce-o am înainte.

Spre miezul nopţii, Lilia părăsi masa. Tribunul se uitase la ea tot timpul, preocupat, iar când ieşi din grotă, îi urmări silueta cu aceiaşi ochi. Crispus plecă odată cu soţia lui. Reveni după câteva minute, porunci să fie adus alt vin şi i se adresă retorului:

— De mult ţineam să-ţi arăt ceva.

Îi dădu un stilet, pe care-l adusese din casă. Bătrânul primi pumnalul şi-l apropie de flacăra opaiţului: era pumnalul cu mâner de aur presărat de rubine, cumpărat de la soldatul beat, întâlnit în curtea thermelor lui Titus. Retorul studie cu atenţie arma, întorcând-o pe o parte şi pe alta.

— E un pumnal thrac, zise, lăsându-l pe masă. Cum a ajuns la tine?

Mesenii se uitau şi ei la stilet. Rusticus Aquileius îl culese de pe masă şi dete din cap.

— Nu ştiu dacă e thrac sau nu, dar face mulţi bani, deşi e grosolan lucrat. Ai devenit colecţionar de obiecte preţioase, Crispus?

— Pumnalul ăsta l-a omorât pe Vipsanus. L-ai cunoscut, magister.

Invitaţii se mirară. Dion luă din nou cuţitul, micşorându-şi ochii. Flacăra opaiţului sclipea în lama netedă la care toţi se uitau, vroind parcă să vadă acolo pete de sânge.

— L-am cunoscut, răspunse încet. Pe vremea când nu-mi găseam rost în peninsulă şi-am hoinărit pe celălalt mal al Danubiului... ăsta să fie pumnalul? Povesteşte.

Când termină de istorisit Crispus — povestea o auzise pe urmă de la alţii cu toate amănuntele —, Dion sta cu pleoapele închise, cufundat între perine. Tăcerea care se lăsă îl trezi din nemişcare. Ceru să i se mai toarne vin.

— Bietul Vipsanus, ţin minte ce cap a făcut când i s-a adus vestea asasinării lui Domitian. M-a primit omeneşte atunci, la el în tabăra Drobetei. Am dormit chiar în cortul lui. Era un general bun. Claudius Sanno, care l-a înlocuit, a nemulţumit soldaţii.

Gustă vinul şi rămase cu paharul în mână. O cută i se săpase în colţul buzelor.

— Du pumnalul în vitrina strămoşilor, îmi face rău să-l privesc. Vârsta mi-e înaintată şi mă feresc de emoţii. Cuţitul îmi aduce aminte de Brutus — n-aş vrea să vă ţin aici una din lecţiile mele de democraţie, odată ce vă văd veseli. Mi-ar părea rău să vă întristez.

Aquileius sta lângă el. Retorul se întoarse şi-i pipăi mâneca tunicii.

— Bună ştofă, strânse din buzele veştede. Poate tânărul nostru prieten ne lămureşte o problemă... e frumos fiindcă se îmbracă elegant, sau este elegant fiindcă se îmbracă frumos?

Ironia retorului îi aşternu celuilalt în obraji o subită roşeaţă. Era un răsfăţat al femeilor, nenorocise câteva fete şi soţii cu privirile lui catifelate, care ştiau să vorbească perfect şi fără cuvinte. Tribunul privi locul gol al Liliei şi se posomorî: floarea albă zăcea pe masă.

Lilia l-a mai întâlnit de trei sau patru ori şi de fiecare dată o încerca senzaţia neplăcută ce-o încercase şi întâia oară; tribunul se uita la ea cu o dorinţă pe care nici măcar nu căuta să şi-o ascundă. Cu toate astea, politeţea lui nu depăşea limitele bunei cuviinţe. Când era la ei în casă, îl simţea pândind-o, cântărind-o. Privirile acestea o frigeau, o înjoseau, fiindcă, uitându-i-se mirată drept în ochi, el îşi ferea căutăturile, ca să repete jocul de îndată ce nu-l mai privea.

Într-un amurg din apropierea saturnaliilor, ea se plimba prin grădină, singură. Treptat, peste întreaga-i fiinţă se aşternuse o cuminte spulberare de nădejdi. Între cele două ceruri, cel de aici şi cel de *acolo*, nu se mai întindea nici o punte de visuri. Un cenuşiu mohorât o înconjura din toate părţile, un smârc în cârje se afunda cu fiecare zi care trecea. Nu da din mâini, nu se

zbătea. Întunecimile o trăgeau spre fundurile necunoscute — şi ea aştepta clipa când o vor înghiţi şi se vor uni asupră-i.

Tribunul apăruse în grădină, dar nu pe aleea principală, ci prin spate, locul obişnuit de intrare al lui Crispus. Bărbatul merse repede la ea, o mistui în flacăra ochilor o secundă şi căzu deodată în genunchi în faţa ei. Avea faţa răvăşită, tulbure.

— Nu mai pot, spuse întretăiat. Divino... te iubesc! Îmi pierd minţile, de-ai şti cât te doresc!

Încercase să-i înlănţuie picioarele cu braţele. Ea se dase înapoi, cu o exclamaţie de oroare. Aquileius se ridică de jos, în aceeaşi clipă crengile unui boschet trosniră, şi-n alee se ivi Hermalcion. Libertul sprijini femeia gata să se prăbuşească. Lilia nu-l mai văzuse de la Apulia — şi iată, el era în preajmă, dornic s-o apere! Aquileius se făcu palid. Fără nimic altceva, le întoarse spatele şi fugi. Lilia îşi apăsă palmele pe sânii răzvrătiţi, arsă de o săgetare perfidă, care o înspăimânta de ruşine. Ochii lui Hermalcion erau imploratori:

— Iartă-mă, spuse gâtuit şi se plecă, sărutându-i tunica.

— Să te iert? tresări Lilia, Hermalcion, fratele meu!

I se cuibări la piept şi începu să plângă.

— Vino, să nu vadă careva, zise libertul şi o conduse pe alee.

Trei luni încheiate tribunul dispăru cu desăvârşire. Toţi vorbeau de războiul împotriva dacilor. Traian fusese ales a patra oară consul, şi-n zilele oficiale de sacrificiu străbătea cetatea în carul lui simplu, conducându-şi singur armăsarii pannonici, cu cozile tăiate scurt şi coame fluturând până la jumătatea picioarelor. Mulţimea năvălea din pieţe să-l vadă, se căţăra în copaci şi pe ziduri, strigând ce trebuia să strige când îi treceau conducătorii. Oşteanul nu deschisese cum trebuie porţile circurilor, să-i dea spectacole de pomină, ca Nero sau Domitian. *După ce-i voi înfrânge pe daci*, spunea cu dispreţ. Războiul cu dacii devenise un fel de obsesie — şi deşi poporul nu-l vroia, căci ştia cam ce înseamnă o nouă campanie, totuşi ajunsese şi el să-i considere pe barbarii transdanubieni pericolul imanent al patriei, ca odinioară pe gali, şi mai recent pe germani. Mirajul capturilor, scutirea de impozite şi măsurile cu grâu curat ce urmau să-i fie împărţite la orice răspântie atârnau greu într-unul din talgerele balanţei pe care Marcus Crinitus i-l cântărea în faţă. De aceea urma carul, aclamând pe soldatul care nici măcar nu zâmbea flatat. Traian ştia că trebuie să învingă, dar mai ştia şi că victoriile costă, iar victoria lui va costa enorm. Şi poate nu va fi

decât o lipitură neînsemnată găurilor prin care se dezumfla pe nesimţite imperiul.

Luna ceremoniilor de purificare, Februarius, se apropia de sfârşit. Oraşul vui de la un cap la altul: Traian plecase spre Danubiu, unde iernaseră legiunile. În puţin timp, acvilele romane şi semnul lupoaicei vor scânteia în câmpia getică de dincolo de fluviu. O săptămână de la eveniment, Rusticus sosi la vila lui Crispus. Crispus era în oraş. Un slujitor intră în atrium, unde Lilia da de mâncare peştişorilor din bazin.

— Tribunul Aquileius doreşte să te vadă.

Ea se cutremură cu violenţă. N-ar mai fi putut da nicicând ochii cu dânsul! Vru să se retragă, să-i spună slujitorului că nu-i nimeni acasă. Prea târziu, draperia şi fusese dată la o parte şi-n pragul vestibulului se oprise statura înaltă de care se temea atâta. Tribunul lăsă să cadă faldurile perdelei, uitându-se lung la ea. Cu o plecăciune adâncă, slujitorul ieşi. Erau singuri. Lilia coborî pleoapele şi aşteptă. Rusticus veni la ea, îi apucă mâinile, silind-o să înalţe fruntea. Remarcă excesiva paloare întinsă pe chipul lui.

— Nu înţeleg cum am mai avut curajul să apar în casa asta, şopti el. Am necinstit legea ospeţiei, şi pe tine, doamnă, zeiţă a sufletului meu. În seara aceea am fost nebun, dar poţi condamna nebunia unuia care, într-o clipă de uitare de sine, a vrut să mânjească luna de pe cer, cu o îmbrăţişare nedorită? Prin ce întâmplare fericită mi s-a povestit istoria ultimilor tăi ani?

Tribunul avea un ton umil, constrâns.

— Am venit să-mi iau rămas bun. Peste o săptămână sau două îi înmânez imperatorului un mesaj scris de Senat. Iată că ne despărţim! Poate-mi voi lăsa viaţa pe câmpul de luptă, căci am să cer să lupt! Multe femei mi-au intrat în inimă şi-n gânduri, dar au dispărut ca fumul. Pe tine te-am văzut fugitiv, şi aproape fără să-ţi vorbesc. Dintre femeile iubite de mine şi care m-au iubit, nici una nu-ţi poate sta alături. Rămâi cu bine.

Înfăşurându-se în pelerină, se depărtă cu paşi mari.

Lilia aţintea draperia care încă tremura în inele, când simţi că cineva îi pune mâna pe braţ. Se trezi la realitate: era Hermalcion. Cu un deget pe buze, el o duse în dosul unei coloane.

— Am auzit totul.

— Mă spionezi?

— Te apăr, spuse scurt Hermalcion. L-am urmărit pe tribun, îţi poate fi de folos.

— Mie! roşi Lilia.

— Ţie!

Un moment, privirile lui o răscoliră până-n străfundul sufletului. O apucă strâns de braţ.

— *Omul acesta te va duce dincolo de Danubiu!*

Un fior străbătu trupul femeii.

— Lasă-mă, se împotrivi strânsorii.

— Înţelegi? Te vei prăpădi de dor, şi eu de scârbă şi de groază! Tu te gândeşti la bărbatul acela, tânjeşti după el, îţi spulberi viaţa ceas de ceas, zi de zi. Mai bine n-ai fi aflat că trăieşte! Cel puţin înmormântaseşi pentru totdeauna o amintire. Astăzi ştii că el n-a murit, că undeva inima lui bate aşa cum a bătut mereu — nu-i un lucru să te pierzi de disperare şi neputinţă? Pamphylus e mort, eu l-am omorât a doua oară! Oh, dac-aş fi tăcut la Tomis, dacă dulăii din Apulia n-ar fi fost dezlegaţi!

Pe obrazul lui, lacrimile curgeau şiroaie.

— Blestemat, fie ceasul în care m-am născut! De când l-am avut la picioarele mele sfâşiat de câini, asta m-am tot întrebat. Acum Dumnezeu mi-a deschis ochii şi mi-a luminat drumul: am să te ajut să ajungi iar dincolo de fluviu, iar Rusticus Aquileius, de şi-ar muşca limba de două ori în gură şi nu o să refuze!

Sprijinită de coloană, Lilia îi asculta cuvintele.

— Şi dacă nu mai e acolo?

— Va fi! auzi ca prin vis vocea lui Hermalcion.

— Bărbatul meu...

Hermalcion clătină din cap.

— O să înţeleagă şi o să uite.

Două zile nu-l văzu pe libert. A treia zi, Hermalcion îi şopti grăbit, în timp ce aprindea opaiţele:

— La căderea nopţii, pe banca de piatră de lângă grotă.

Înfrigurată, s-a dus în grădină şi s-a aşezat pe bancă. Întunericul o înfăşură de pretutindeni, zgomotele dispăruseră. Banca se afla aproape de zidul grădinii, pe partea aceea ea răspundea în via Nomentana. Şi marea arteră se liniştise. Rar, duruiau roţile carelor ce n-aveau voie să circule în oraş decât după apusul soarelui. Auzi scârţâitul portiţei grădinii, apoi paşi crâşniră pe prundul aleii. Întâi nu deosebi silueta care se apropia de ea, inima-i făcu un salt şi bătu mai cu putere. Nu era Hermalcion, ci Rusticus Aquileius!

Tribunul dase dovadă de curaj să nu fi fost însoţit de slujitori, venind la Crispus. Dar aventurile lui amoroase, silindu-l să hoinărească între apusul şi răsăritul soarelui, la orele acelea

binecuvântate de Cupidon, când soţii sau taţii dorm cu demnitate şi fără vise de prisos în casele pe ale căror ferestre intra cel mai adesea — îl obişnuiseră să umble mai mult singur noaptea. Rar îl însoţeau sclavi sau soldaţi de-ai magistraturii, mânuia cuţitul sau gladiul ca un luptător de circ şi nu era laş. Cu un an în urmă, ţintuise cu sabia de poarta unei case din Aventin pe un atacator, găsit dimineaţa de proprietar încă viu.

Aquileius ajunse la bancă, se înclină şi rămase în picioare. Din pricina nopţii, nu-i vedea obrazul. Vocea tribunului era joasă şi calmă.

— Pregăteşte-te să pleci poimâine la răsăritul lunii, domnă. Libertul vostru m-a pus în curent cu toate. Într-adevăr, în viaţa mea nu am greşit cum am greşit cu tine. Poimâine vei primi un semn.

Se depărtă, făcu câţi va paşi şi reveni iar.

— Fericesc bezna care mă fereşte de ruşinea de a te putea privi. Când va fi ziuă şi-ai să te uiţi la mine, nu mă condamna. Cei care iubesc n-au vină.

Două zile Lilia pluti în nesiguranţă. În după-amiaza celei de a doua zi, Hermalcion îi dete semnul aşteptat. Crezuse poate că e o glumă a imaginaţiei ei, nu era! Laţul se strângea, o înfăşurase acum solid în ochiul lui necruţător, târând-o în necunoscut... Ce-i mai păsa! De la convorbirea cu Hermalcion, înţelesese că nu se putea altfel, libertul îi dase ultima speranţă, şi singura valabilă.

De câtva timp, Crispus o privea cu o căutătură stranie. Nu spunea nimic, privea şi atâta tot. Tăcerea asta o teroriza, îi părea că pânze nevăzute se ţes în juru-i în seara celei de a doua zile se retrase în dormitorul ei separat. Hermalcion intră ca o umbră. Purta o pelerină lungă, cu glugă. Îi întinse şi ei una.

— Îmbrac-o, uite! Ne aşteaptă tribunul!

Casa dormea. S-au furişat în grădină, au deschis portiţa din spate. Aquileius a tras-o în uliţă. Nu ardea nici o făclie. La primul colţ, aşteptau caii soldaţilor, alţi trei cai liberi, ţinuţi de nări să nu sforăie, fură aduşi de aceştia. Hermalcion a ajutat-o să încalece. Micul convoi porni în galop.

Şi Rusticus Aquileius, şi Hermalcion, şi ea crezuseră că nu i-a văzut nimeni plecând. Mustrarea ce şi-o adresa Lilia era zadarnică, fiindcă în momentul suirii pe cai, la portiţa grădinii un om privise grupul, ascuns în boschete, şi ascultase apoi copitele scăpărând pe bolovanii uliţei. Multă vreme el nu se mişcă de acolo. După ce se lăsă tăcerea, Crispus ieşi dintre tufe, încuie poarta şi cu paşi înceţi o porni spre casă. Intră în vilă, oprindu-se

la bazinul din mijlocul ei. „Degeaba încerci s-o ţii aproape”, îi spusese Aquileius. „Femeia este moartă pentru tine, pentru noi toţi.” După asta, dispăruse stiletul cu mâner de aur de pe măsuţa din bibliotecă, unde-l păstra.

Cu capul coborât în piept, Crispus privea nemişcat apa din bazin. Murmurul fântânii gâlgâind în linişte i se păru c-ar fi trebuit să fie plânsul pe care să şi-l înăbuşe. Se miră că poate fi atâta de calm.

Cap. XXIX

La postul de reîmprospătare dinainte de Viminacium, fugarii aleseră alţi cai şi se despărţiră de soldaţi. Călăriseră unsprezece zile, unsprezece zile de goană întinsă, de-a curmezişul Moesiei împânzită de suliţe romane. Ultimele scânteiri ale soarelui apus mureau pe podişul ce cobora la Danubiu.

Rusticus, Hermalcion şi Lilia galopau în aceeaşi linie, tribunul ceva mai detaşat. O schimbare se produsese în Lilia. Ani întregi fusese calmă şi blândă. Acum, zâmbetul i se ştersese de pe buze, o asprime brutală îi îngroşa sângele. Ea însăşi dorise transformarea, şi-n nopţile de popas, ghemuită lângă focul cu flăcări scuturate de vânt, adulmeca mirosul cailor, al buştenilor de pe jeratic şi chiar al celor doi bărbaţi din preajmă; i se părea că acestea sunt mirosuri necunoscute, de care habar n-avusese până atunci. Pamphylus, Crispus, anii trecuţi îi uitase. Nebunia ei spărsese învelişul adormitor şi crescuse — nu ca o floare delicată — ci ca o floare uriaşă şi îngheţată, cu suc iute şi rău. Floarea asta, purtată în piept de unsprezece zile, o îmbăta din ce în ce mai puternic. Totuşi, pe măsură ce se apropiau de fluviu, ea şovăia... va ajunge sau nu va ajunge? Călătoria era plină de primejdii, dar nu un bărbat, doi gândiseră pentru ea! Nu mai putea da înapoi.

Planul îl ticluise până în cele mai mici amănunte Rusticus Aquileius. Vor intra în tabără. Asta însemna miezul nopţii. Va preda imperatorului scrisoarea Senatului. Scrisoarea, Marcus Crinitus o s-o citească sigur la el în cort. După aceea, tribunul va obţine permisul de liberă trecere, îl cunoştea pe Claudius Livianus, n-ar fi fost motiv de bănuieli pentru o astfel de cerere: solul Romei era în drept să viziteze nestingherit campamentul şi împrejurimile, însoţit sau singur, ca să poată raporta ce a văzut

cu proprii-i ochi. Permisul îl va da Liliei. După... Rusticus o privise cu înflăcărare.

— Dincolo eşti singură, să alegi.

În noapte, se vedea focul taberei la nici o milia depărtare. Armăsarii sforăiau aţâţaţi, vântul le aducea în nări prezenţa animalelor din campament.

— Ţine, poate ai nevoie.

Îi dase stiletul pe care ea îl văzuse de atâtea ori la bărbatul ei. Nu se miră. Tăcută, l-a vârât în sân.

Am văzut însă că slăbiciunea lui Rusticus Aquileius şi lipsa din tabără a imperatorului schimbaseră acest plan. Împins de oarba lui pasiune, deşi se stăpânise unsprezece zile, acum când Lilia urma să se despartă de el pentru totdeauna, tribunul alergase după ea.

Lilia nu mai era în stare să-l împiedice. A întors o singură dată capul:

— Întoarce-te!

Aquileius îşi îmboldi şi mai tare armăsarul, căutând s-o ajungă. Dubasele podului gemeau în pripoane, clătinându-se. Pe ostrovul aflat în mijlocul fluviului şi de care erau legate bărcile în continuare, un soldat îi privi nepăsător, pe jumătate ieşit din bordeiul săpat în pământ, întărit cu lemn. N-avea de ce să fie alarmat, odată ce cei din Viminacium îi lăsaseră să treacă pe demonii ăştia dezlănţuiţi. Remarcă în scurta trecere tunica tribunului, şi scuipă plin de admiraţie. „Duc veşti importante.” Se retrase în bârlogul lui. O voce se năzări din fundul bordeiului:

— Ce se aude pe pod, Ninius?

— Nimic, zise soldatul aşezându-se pe maldărul de paie risipit pe jos. Mută-ţi picioarele de la nasul meu şi vezi-ţi de somn. Au trecut doi curieri. Mâine sau poimâine pornim.

— De-am porni odată, mormăi celălalt, şi bordeiul se cufundă iar în linişte.

Urmată de Aquileius, Lilia ajunsese la capătul podului. Câteva făclii înfipte în pământ, învelite cu piei de capră spre partea câmpiei, ardeau cu o flacără fumegoasă. Un grup de soldaţi se repezi spre ei. Parte din soldaţi erau călări.

— Staţi! răcni o matahală bărboasă cu pumnul în sus, strâns pe mânerul gladiului.

Femeia smuci înfricoşată zăbala. Nu se aştepta să fie atât de mulţi. Armăsarul primise semn de două ori în noaptea asta, şi în împrejurări asemănătoare. Din instinct, înţelese gestul, cum

înţelesese şi-n cele două rânduri: dărâmă un soldat, care căzu în apă, zburând peste şanţul de apărare.

— Staţi! răcni iar matahala şi-şi înfipse gladiul în pieptul armăsarului lui Aquileius. Nechezând dureros, animalul se ridică în două picioare, cu ochii rostogoliţi de spaimă şi suferinţă, dar tribunul sări în spatele bărbosului, încleştându-l de gât.

— La cai...! horcăi acesta.

N-avea nevoie s-o mai spună. Cinci călăreţi se şi avântaseră în beznă, după Lilia.

— Alarma! strigă unul din ei, dispărând în noapte.

Soldaţi apăreau din toate părţile. Începuse să bată toaca de fier. Tribunul smulse gladiul din mâna unui soldat mai aproape de el şi se rotea ca un leu întărâtat, tăind în carne vie. El se afla pe pod, retrăgându-se de-a-ndaratelea, pas cu pas. Unul din soldaţi îi zări tunica şi înţepeni de surpriză. Şovăirea o plăti scump, căci mâna îi fu aruncată în apă cu sabie cu tot. Urletul lui de fiară acoperi gălăgia.

Rusticus Aquileius înţelese deodată că e pierdut, că tot ce făcuse el până atuncea fusese pur şi simplu demenţă, iar lupta de acum, trădare! Tunica pe care o purta se mânjise de acţiunea unui nedemn,

— Tribunul poporului! gâfâi.

Îndoi genunchiul şi frânse pe el sabia dintr-o singură apăsare. Lepădă cioturile cu furie în grămadă şi vru să se arunce în fluviu. Se prăbuşi însă sub povara soldaţilor, mormanul de trupuri căzu pe pod, lunecă la marginea dubaselor, şi c-un ţipăt prelung, scos de toţi, se rostogoli în apă.

★

Pe câmpia albită de lună, încleştată de gâtul armăsarului, Lilia părea una cu el.

Lăsase frâul. Slobod, armăsarul galopa cu urechile ciulite. Ierburile şi mărăcinii înalţi zgâriau pulpele femeii, nici nu simţea. Groaza îi strâmba chipul, căci cu toată biciuiala vântului şi şuierul ierburilor smulse de copite, auzea în spate un alt galop ce se apropia din ce în ce. Drept în faţă, se profila cocoaşa unui dâmb împădurit. Repezi armăsarul într-acolo, cu cel din urmă efort.

Urmăritorii făceau parte din cavaleria numidă a lui Lusius Quietus. Caii, scunzi şi iuţi, alergau cu burta la pământ, cu coada întinsă, iar călăreţii, pe deşelatelea, nici nu săltau în spinarea lor.

Ca arme aveau topoare, arcuri şi suliţe grele, cu vârf dublu şi îndoit înăuntru. Unul din ei era mai în frunte, la nici cincizeci de paşi de Lilia. El azvârli toporişca fără să se ridice de pe cal.

Lilia auzi vâjâitul, arma îi atinse în treacăt umărul, înlănţui mai strâns coama şi-şi culcă obrazul pe gâtul armăsarului. O durere asctiţită îi sfredelea locul lovit. „Mă ajung.“ Nu-şi termină gândul. Ceva ca o flacără o arse în spate, gemu şi-şi duse inconştient mâna la piept. O ceaţă neagră o învălui. Trupul lunecă într-o parte. Armăsarul domoli goana şi se abătu spre dreapta.

Călăreţii opriră brusc. Al treilea din stânga — aidoma câmpului de luptă ei se desfăşuraseră în unghi, cu laturile îndoite — lasă arcul în jos. Înaintaseră prea mult, trebuiau să se întoarcă, fluviul nu se mai vedea. Toţi cinci lungiră gâturile spre umbrele întrezărite de lună prin ierburi. Răsună un chiot scurt şi o ploaie de săgeţi zbârnâi, parcă scuturate de buruienile la care se uitau. Unul din soldaţi căzu de pe cal, cu un ţipăt. Ceilalţi smuciră dârlogii şi se făcură nevăzuţi.

Alte umbre se amestecară umbrelor lunii: nişte siluete îndesate, şi ele călări. Una din ele sări de pe cal, îngenunche şi-şi lipi urechea de pământ. Câteva clipite el stătu aşa nemişcat. Paftalele care-i împodobeau brâul de piele scânteiau. Ridicându-se cu arcul în mână, spuse liniştit:

— Nu se mai aud.

Ceilalţi călăreţi, şapte sau opt, se ţineau drept, pe spinarea cailor. Pe pieptarele de viţel, lănţugurile se încopcau de umerii voinici. Aveau lănţuguri de astea şi pe braţele goale, la încheietura pumnilor.

— Au început să treacă puntea, mai spuse cel descălecat, punându-şi arcul cruciş în spate.

Cel mai bătrân dintre ei se răsuci în şa. La mică distanţă, armăsarul Liliei se uita imobil spre ei. Îşi scutură coama, nechezând ca un fel de suspin. Bătrânul dădu călcâie calului şi porni spre el. Ceilalţi îl urmară.

Armăsarul nu se sperie. Necheză încă o dată, scurmând din copită. Lilia zăcea în iarbă. Pelerina se desfăcuse, gluga descoperea fruntea. Unul din călăreţi apucă armăsarul de dârlogi, altul descalecă, aplecându-se: obrazul femeii, alb şi cu pleoapele închise, răsări dintre buruieni ca o pată de cretă. Călăreţul descălecat privi cămaşa muiată în sânge, zări vârful săgeţii ieşind de o palmă sub sânul stâng.

— E o femeie şi e moartă, taraboste.

Nici unul nu făcu un gest. Se uitau la trupul cu pulpele dezgolite. Cel descălecat se plecă din nou şi pipăi pieptul moartei. Desfăcându-i cămaşa, scoase stiletul cu mâner de aur. O exclamaţie îi scăpă de pe buze. Bătrânul tresări şi întinse poruncitor mâna. Primi pumnalul şi zise brusc:

— Asta-i arma regelui de la Sarmizegetusa.

— La pod s-a iscat larmă, mormăi cel care găsise stiletul. Regele nu dă pumnalul decât alor lui. Femeia poartă veşminte romane, dar încălţările sunt de-ale noastre. Poate era iscoadă şi se-ntorcea cu noutăţi de la duşman.

Bătrânul taraboste chibzuia. Schiţă un gest.

— Suiţi-o pe cal şi să mergem!

Urcară femeia şi o legară acolo, frângând-o pe greabănul calului. Se întoarseră, şi în trap iute tăiară pieziş cocoaşa dealului împădurit.

Zorile încă nu se iviseră, când călăreţii încetiniră mersul. Intraseră într-o văiugă adâncă şi prăpăstioasă. La tot pasul se loveau de prăvălirile stâncilor, de buştenii tăiaţi. Călăreţii cunoşteau locul şi poteca cea bună ascunsă de hăţişuri, ocolind abatizele. În vale, se rostogolea un torent, zăgăzuit din loc în loc. La fiecare obstacol, în dosul fiecărei cute de teren, capete pletoase urmăreau trecerea micului convoi. Oamenii nu puneau nici un fel de întrebare; auziseră potcoavele sunând pe pietre, îi vedeau acum pe călăreţi purtând ciudata lor povară. Ochii urmăreau un timp, se întorceau apoi scrutând cenuşiul zilei filtrat treptat în pădure. Când şi când zăngănea un scut, clincănea vreo toporişcă izbită de bolovani. O aşteptare încremenită pândea în tufe, cărări şi colţuri de munte.

Grupul sui un pripor şi intră într-o poiană rotundă. Un foc din cetini de brad, pe stinse, ardea în mijlocul poienii. În jurul focului, cam o sută de bărbaţi stăteau aşezaţi, ascultând vorbele unui luptător, singurul din ei care purta cămaşă de zale măruntă. Era destul de tânăr, mijlociu ca statură, având agăţată de bonetă o coadă roşie de vulpe, ce-i flutura pe spate la mişcări.

În jur nu existau aşezări omeneşti. Lângă foc stau doar bărbaţi şi tineri de la cincisprezece ani în sus; femeile, copiii şi bătrânii neputincioşi plecaseră în tainiţele muntelui, cu vitele şi turmele.

Bărbatul tăcu şi toţi priviră pe călăreţi venind în şir, unul după altul. Bătrânul descălecă, se duse la foc şi arătă armăsarul şi femeia de pe dânsul.

— Romanii au terminat podul de peste fluviu. Sunt vase multe. Duşmanul va pune curând piciorul pe pământul nostru.

— Asta o ştim, taraboste, spuse omul cu coadă de vulpe. Spune-mi ce ai surprins la apă, d-aia v-am trimis acolo. Şi ce aţi adus pe cal?

— O femeie. Am omorât şi-un roman.

În cuvinte puţine, tarabostele povesti întâmplarea. Cei de la foc ascultau eu atenţie; în momentul când bătrânul dădu cuţitul, adunarea scoase un murmur uimit, împingându-se din coate. Şeful tribului se uită la pumnal.

— Romanul l-aţi lăsat în câmp?

— Ce era să facem cu el? înălţă din umeri tarabostele. Ne-a părut rău de calul lui, nu l-am putut prinde, a fugit. În schimb, ai altul mai frumos.

— Pumnalul este al lui Decebal, zise, privind mereu lama, omul cu coada de vulpe. Cred că ai dreptate. Femeia moartă a fost iscoadă. Să te duci cu ea şi cu cuţitul ăsta la rege, să ştie ce s-a petrecut. Poate aşteaptă veşti, şi le aşteaptă zadarnic. Să porneşti chiar acum cu doi din oamenii tăi.

Bătrânul luă înapoi stiletul, îl vârî în brâu şi se depărtă. Călăreţii descălecaseră. Îmbucau în picioare merindea scoasă de la coburii şeilor. Adunarea privea spre trupul îndoit pe gâtul armăsarului, pe care tremurau flăcările focului.

Cap. XXX

Pe podul de vase, cohortele traversau fluviul.

Strigăte victorioase cutremurau văzduhul la capătul podului, pe partea lui stângă. Soldaţii se uitau peste spinările camarazilor lor, comandanţii aliniau şirurile răzleţe: pe malul getic, imperatorul primea defilarea trupelor.

Fusese cel dintâi care atinsese pământul barbar încă din zorii zilei. Suit pe un mic monticul, cu braţele încrucişate la piept, Marcus Crinitus strângea buzele. Era cu capul gol. O pelerină roşie, cu poalele tivite în fir galben, îl învestmânta ca pe un augur[1] sau preot de sacrificiu. Mai la o parte, Criton şi tribunul

[1] *Augur* — preot, expert în a transmite voinţa zeilor prin interpretarea anumitor semne, descifrate din fenomene ale naturii, sau din felurite alte împrejurări. Sub imperiu, imperatorul este şi conducătorul colegiului augurilor.

Licinius Surra asistau şi ei la trecerea trupelor. Praefectul Claudius Livianus defila cu soldaţii, Lucius Quietus cu călăreţii. Laberius Maximus comanda cele două legiuni care treceau fluviul simultan ceva mai jos şi tot pe un pod de vase, la înălţimea Diernei.

Aşa se întocmise planul de bătaie. Laberius urma să facă joncţiunea cu Traian la Tibiscum. Imperatorul calculase bine, Viminacium era alezat la egală depărtare de stepele pannonice şi de Moesia, şi era cetate excelent fortificată. Aici îşi concentrase la maximum trupele, tot aici adunase provizia de război. Viminacium îi oferea o puternică bază de operaţii, care i-ar fi lipsit aiurea; şi-apoi era punctul cel mai apropiat de peninsulă, pe unde se putea ataca Dacia. Nu degeaba terminase el şoseaua iniţial începută de Domitian pe partea dreaptă a fluviului, peste o sută de cincizeci de milia, cât ţinea malul prăpăstios al fluviului. Şoseaua, nu prea lată, mai mult şleau prunduit, avea menirea să înlesnească tragerea de pe mal a corăbiilor şi bateluri cu merinde, pe care trebuia să le transporte în susul apei, spre tărâmul operaţiilor: flotila pannonică şi moesă naviga încărcată cu alimente şi material de război, supraveghind totodată ambele laturi ale Danubiului.

Soldaţii se răriseră pe pod. Uruind greoi, înhămate cu sclavi sau animale de povară, balistele, feluritele maşini complicate şi căruţele clătinau îngrijorător dubasele. Zbieretul trupei contenise. În faţa lui Traian se înălţau acum suliţele şi acvilele cărora ziua mohorâtă nu le da nici o strălucire, iar pe pod, boncănind într-un răpăit amestecat de potcoave, tropăia cavaleria numidă şi mauretană, condusă de Lusius Quietus.

Traian se posomorî.

Ieri noapte îl treziseră din somn larma taberei, chemările sentinelelor. La intrarea cortului, unii vroiau să intre, alţii împiedecau accesul. El dormea îmbrăcat — obişnuinţa nopţilor din Iberia şi de pe Rin, când atacurile surveneau în orice clipă, favorizate de somn şi întuneric. De asemenea, nu-şi părăsea gladiul de sub căpătâi. Sărise în picioare, cu el în pumn. În pâlpâirea făcliilor, zări câţiva soldaţi vociferând indignaţi, şi-n mijlocul lor un bărbat ud, cu capul descoperit, însângerat şi zdrobit. Soldaţii tăcură imediat ce faţa rasă apăru în uşa cortului. Omul ţinut de soldaţi ridicase fruntea. Traian îşi memorase ochii de femeie contrastând cu profilul energic ce-i plăceau atât de mult tatălui lui adoptiv: bărbatul era Rusticus Aquileius.

Un caz fără seamăn... ca un consul să fie arestat de veterani! Aquileius se smucise din mâna soldaţilor, îndreptându-şi trupul. Pe obrazul drept, sângele se înnegrise, scurs de la urechea tăiată.

— Iată-mă! spuse semeţ tribunul. Nu am gladiu, l-am rupt eu însumi. Să nu mă-ntrebi nimic, căci nu-ţi voi răspunde nimic, Caesar. Fă cu mine ce vrei!

Ca stăpân al oştirii ce-i defila prin faţă trebuise să-şi dea o continenţă. Nu ştia dacă sclavul rămas în tabără mărturisise ceva. Porunci să-l aducă şi pe acela în cortul lui. Lucius Quietus şi Claudius Livianus sosiră la rându-le. Rusticus Aquileius abia se uită la Hermalcion. Libertul, rătăcit, cu buzele tremurând, sughiţa în horcăituri guturale şi de neînţeles. Bolboroseala îi prelungea pe buzele vinete şuviţe de sânge cleios. Avea degetele strivite şi o mare rană la cap, care-i închidea un ochi. Acelaşi centurion care-l dusese la cazne îl și aducea. Îmbrâncindu-l, îl obligă să îngenunche la picioarele generalului.

— I-am tăiat limba, Augustule, rar am mai întâlnit aşa încăpăţânare!

Aquileus tresări şi-şi plecă privirile asupra nenorocitului. Un soi de înduioşare îi muie sufletul, şi asta nu-i sta în obicei, dar celălalt ridicase capul şi se uita tulbure la el, încercând să zâmbească. Tribunul se cutremură şi deodată îl apucă în braţe, strângându-l la piept.

— Stai în picioare! răcni. Numai la statuile zeilor să îngenunchi, iar omul ăsta nu-i decât om!

Cei din cort rămaseră stupefiaţi. Traian se încruntase. Făcu un pas, dar se opri. În cort năvălise un soldat. Părea să fi fost supus la un efort grozav. Plecându-se în faţa imperatorului, se înălţă arătându-şi chipul, era matahala bărboasă în spatele căreia sărise tribunul după ce-i fusese înjunghiat calul.

— Am urmărit femeia pe malul stâng, vorbi bărbosul iute. Călăreţii noştri au străpuns-o cu săgeata!

— Ce femeie?

Tribunul deveni livid. Hermalcion îi scăpă din braţe şi căzu jos. Aquileius scoase un muget şi se repezi la soldat. Înfigându-i mâinile în gât, urlă scos din minţi:

— Aţi omorât-o!

Îl îmbrânci în lături şi o clipă stătu gâfâind, cu ochii holbaţi. Traian încleştă mânerul gladiului. Privirile tribunului îl ocoliră şi se opriră pe masă. La lumina candelabrului iudeu, printre

celelalte nimicuri lăsate de imperator când se culcase, sclipea lama unui pumnal. Dintr-o săritură fu la masă şi luă cuţitul.

— Să vă-nghită infernul!

Înainte să-l fi putut opri careva, îşi deschise adânc la braţ vâna vieţii. Sângele ţâşni lung, împroşcând mantaua lui Livianus. Nimeni nu făcea o mişcare. Stăteau înmărmuriţi, transformaţi în stane de piatră. Întinzându-şi braţul pe care şiroia sângele, tribunul, îmbătat de propriu-i gest, izbucni în râs:

— Fericit acel care străbate moartea, căci cunoaşte izvorul şi sfârşitul vieţii! mai spuse, şi-şi apăsă cu sete pumnalul în junghietura gâtului, până la plăsele.

O clipă nemaipomenit de lungă stătu ţeapăn lângă masă, apoi se prăbuşi la pământ cu faţa în jos.

Livianus se dezmetici primul.

— Trădare! strigă.

Traian se uita nemişcat la trupul lui Aquileius. La strigătul praefectului, întoarse capul spre dânsul. Era atât dispreţ în ochii lui, încât celălalt îşi înghiţi cuvintele ce ar fi vrut să mai rostească.

— Chemaţi-l pe Criton, spuse Traian.

Medicul cercetă ambele trupuri.

— Sclavul va trăi.

— Să trăiască! spuse scurt imperatorul. E liber. Luaţi-i de aici şi anunţaţi familia tribunului la Roma. Rămâi, Criton.

Toţi ieşiră din cort.

Traian se sprijini de masă şi aruncă o căutătură la urmele de sânge de pe jos, supte de pământ. Fără să se întoarcă, zise medicului:

— Tu ai înţeles ce s-a petrecut?

— Da. A trecut dincolo o femeie pe care o iubea.

În cort se lăsa tăcerea. Traian începu să zâmbească.

— Femeia a murit şi ea. Îşi încrucişă braţele la piept. Femeia a murit şi ea, repetă lungind silabele. E destinul, Criton. Înseamnă că nu totdeauna joci ca să şi câştigi. Între numerele câştigătoare există şi unul necâştigător. Mi se pare că ăsta iese cel mai des.

I se uită drept în ochi. Apoi se duse şi se trânti pe culcuşul de blănuri, punându-şi gladiul alături de perina umplută cu păr de capră.

— Poate aşa şi trebuie, spuse cu braţele sub cap. Aquileius m-a impresionat. În cort încă miroase a sânge şi a bărbăţie. Asta-mi aminteşte de Thrasea, pe Rin am avut un ofiţer căruia-i

intrase în suflet povestea sinuciderii lui. Am să-ţi spun ceva, Criton. Mă-ncearcă un fel de umilinţă în faţa curajului altora. Am patruzeci şi nouă de ani, şi nu mi-a tremurat încă nici inima, nici braţul. Nu ştiu însă dacă aş avea curajul să-mi iau viaţa. În genere, un soldat ucide sau este ucis. *Nu se ucide*.

— Nu te mai gândi. Dormi. Mâine dimineaţă trebuie să fii odihnit.

— Nu mi-e somn. Se sculă într-o rână. Îmi amintesc că într-o seară când Domitian *mai* trăia, la o ultimă revedere a mea cu Lucius Rufus, am stat de vorbă la un banchet cu Publius Cornelius... sunt şapte ani de atunci. Am vorbit multe, tocmai veneam din Germania. L-am povăţuit să-şi scrie impresiile despre germani, mă surprinsese claritatea şi puterea lui de observaţie în a prinde aspecte reale, pe care eu, deşi mai tot timpul cantonat acolo, aproape că nici nu le băgasem de seamă. Şi-a scris cartea, o am în lada de campanie, dar tu, desigur, ai citit-o. Mai ţin minte că m-am înţepat, cu Vaiento şi Messalinus, erau şi ei invitaţi. Vaiento susţinea că stăpâneşti o armată prin bani; m-am supărat sau am făcut pe supăratul, cumva avea dreptate. I-am demonstrat totuşi că nu bani trebuie să împarţi trupei, ci curaj, cinste şi dreptate. Numai aşa îi stăpâneşti.

Începu să râdă încet.

— Şi toate astea de unde să le iei? Nu prea se găsesc la orice colţ de drum! O trupă formată din suflete ca sufletul lui Aquileius ar fi un lucru straşnic, înţelegi? Mai mă gândesc...

Tăcu. Criton îi respectă tăcerea. I se păru că generalul adormise cu ochii deschişi.

— La ce te gândeşti? îndrăzni să-l întrebe, mai mult ca să se convingă dacă doarme.

— La multe, spuse imperatorul sărind jos din culcuş. Iată şi zorile! Adu-mi apă să mă spăl.

Neliniştea ce-l cuprindea înaintea oricăror acţiuni hotărâtoare acum se calmase. Înfăşurat în pelerina roşie, Traian privea de pe monticulul pe care sta suit armata pornită în tăvălug spre munţii zăriţi prin pâcla câmpiei şi a cerului încărcat de ploaie.

Le vorbise soldaţilor câteva cuvinte. Toţi zăriseră găinile sfinţite favorizând auspiciile. Nici o luptă nu se putea începe până ce găinile nu erau observate cum mănâncă rămăşiţele zvârlite de la bucătării. Dacă nu înghiţeau cu lăcomie, bătălia putea fi socotită ca şi pierdută. Când preotul le deschisese cuşca, găinile s-au repezit fără cârâituri şi bateri din aripi spre

cozonac şi mâncară rapid totul, cotcodăcind după aceea bucuroase. Soldaţii zbieraseră încrezători, preotul mângâiase păsările. Pe podul de vase, imperatorul, urmat la câţiva metri de suita personală, trecuse fluviul.

— Soldaţi! le spusese. De aci-nainte dormim pe apucate, dar mâncarea nu va lipsi din marmide! Sunteţi graşi și odihniţi. Într-o săptămână sau o lună o să mai scădeţi din burtă, dar or să vi se îngraşe, în schimb, raniţele de aur şi prăzi. Fiţi curajoşi şi gândiţi-vă la părinţii voştri! De azi, Dacia este provincie romană!

Trupa ţipase până răguşise.

Traian ceru să i se aducă armăsarul, ordinele se încrucişară în toate părţile, suliţele se plecară. Cohortele şi-au luat locul, maşinile şi căruţele porniră şi ele. În ceaţa înecăcioasă, caii nechezau enervaţi de larmă şi aer tare.

Pelerina roşie a lui Traian flutura în vânt la marginea imperiului, ca o pată aprinsă de sânge. Apoi el încălecă armăsarul, strângând zăbala. În spate, castrele întărite îi asigurau atacul şi eventuala retragere; pe fluviu, flota pannonică îşi ridicase steagurile ascuţite; în faţă, trupa despica negura în ritm cadenţat. Cohortele din legiunea I Italica mărşăluiau cântând o veche melodie soldăţească de pe timpul lui Iulius Caesar. Mirosul de sudoare, sandale şi piele neargăsită răspândit de soldaţi se amesteca aburilor misterioasei câmpii getice.

Traian îşi umflă pieptul sub platoşa încrustată. Strânse şi mai tare zăbala. Armăsarul juca în loc, sforăind.

Undeva departe, aninată de văgăuna vreuneia din creste, era Sarmizegetusa. Romanii porniseră într-acolo, cântând.

Cap. XXXI

Micul convoi, în frunte cu bătrânul taraboste, ajunsese aproape de sfârşitul călătoriei.

Înserarea cuprindea pădurea. Printre copaci, zidurile cetăţii se înălţau într-o pată neagră şi nedesluşită. Locul mişuna de luptători, căţăraţi în pomi, ascunşi în tufişuri. Multe rânduri de sentinele cercetaseră convoiul şi îi dase liberă trecere. Portul tribului burr[1] îi asigurase. Priviseră însă cu toţii, uimiţi, povara legată de şaua armăsarului de rasă.

[1] *Burri* sau *Buridavensi* — trib dacic din regiunea Buridavei, pe Olt.

Chiar la lespezile în trepte ce suiau la poarta cetăţii, tarabostele Mucapor răsărise în mijlocul potecii, cu o făclie de răşină în mână.

— Vrem să-l vedem pe rege, spuse conducătorul convoiului. Tribul nostru are să-i dea o veste.

Mucapor înaintă cu făclia şi lumină pe călăreţi, scrutându-i pe fiecare în parte. În faţa armăsarului plecă torţa: obrazul de ceară al Liliei, grav şi înmărmurit, îl obligă să se dea speriat un pas înapoi.

— Iscoada lui Decebal, mai zise bătrânul, îndemnându-şi calul.

În urma lor, Mucaipor, rămase năucit. Iscoada lui Decebal... ce-mai-era-şi-asta!? Femeia dispărută de ani de zile de pe meleagurile lor se întoarcea moartă, adusă de burrii de la Alutu! Revăzu ca şi cum ar fi fost ieri pe fosta sclavă din pădurice, când îi spusese că Scoris a murit... şi ce va spune azi caucoensul? Curiozitatea şi teama puseră deopotrivă stăpânire pe el. Alergă după călăreţi.

Convoiul urca acum treptele de bolovani, descălecat şi purtând caii de căpăstru. Cetatea părea pustie, poarta era închisă. Cu toate astea, fără ca măcar să bată în grelele tăblii, canaturile se traseră scârţâind în lături, acţionate de lanţuri. Cei dinăuntru prinseseră de ştirea sosirii solilor burri. Unul după altul, oamenii convoiului păşiră sub bolţile rotunde.

Regele nu era în cetate.

Părăsise reşedinţa printr-o ieşire ascunsă şi însoţit de un alai ciudat se îndreptase spre hăţişurile ce mărgineau apa Sargetiei, la slobozirea ei dintre ziduri. Patru cai înaintau cu fereală pe poteca strâmtă năpădită de covorul frunzelor moarte ce se-nfundau mustind sub paşi. Tot atâţia sclavi supravegheau încărcăturile din spinarea animalelor: nişte lădiţe grele cu capacele ţintuite în scoabe de fier. Decebal umbla pe jos, înfăşurat strâns în pelerina albă. Nu scotea un cuvânt. În spatele lui, uitându-se fix la faldurile pelerinei, Scoris mergea săltat, fără zgomot, ca o pisică mare şi elastică. Câteva zeci de minute, cei şase oameni ţinură poteca drept înainte, neabătându-se din cale. Când urcuşul îşi accentuă panta, Decebal se opri. În dreapta, cărarea ocolea o stâncă şi lua pieptiş muntele.

— Daţi jos lăzile, porunci Decebal.

Sclavii se grăbiră să desfacă lăzile de pe spinarea cailor. Gesturile le erau împiedecate, fiindcă erau legaţi de un lanţ între ei. Scoris luă lădiţele, le potrivi câte două sub fiecare braţ, şi-l

privi întrebător pe rege. Ca şi în alte rânduri, Decebal era minunat de extraordinara lui forţă fizică. Scoris ridicase lădiţele fără efort.

— Păziţi caii, le spuse sclavilor.

Decebal plecase spre stânca prăvălită din munte. Scoris se întoarse spre robi şi şopti:

— Cum nu ne mai vedeţi, fugiţi. Treceţi munţii sau ascundeţi-vă în păşuni.

— Suntem legaţi, murmură unul din sclavi.

Scoris puse la pământ lădiţele şi se uită la obadă. Culese un bolovan mai mărişor şi izbi cu el obada. Izbi de câteva ori. Sclavul scoase un geamăt.

— Ce faci acolo? se auzi vocea lui Decebal.

— Viu acum.

Încordându-şi muşchii, răsuci capătul de lanţ prins în obadă. Lanţul se descolăci, dar şi sclavul căzu vânăt jos.

— Dispăreţi!

Robii îşi aruncară o privire mută, scânteietoare; sclavul liberat se scula, icnind. Îi trase pe ceilalţi după el în viroagă. Scoris luă lădiţele şi porni liniştit pe cărare.

Fiul lui Scorillo umbla repede, cu bărbia în piept. Luna nu apăruse peste pădure, totuşi o strălucire lăptoasă zvârlea pretutindeni lumini ciudate. În faţă, peretele muntelui se profila în noapte. Bolboroseala torentului creştea şi scădea în goana-i peste pietre. Focurile aprinse la semnele de restrişte ardeau pe creste ca nişte flăcări suspendate în văzduh. Ţara se aprinsese şi ea: acvila romană trecuse fluviul sfânt şi venea în marş forţat spre munţi.

— Aici.

Regele scoborâse la albia torentului. Un braţ al apei părea secat de curând, făcând o buclă moartă. Scoris aşeză lădiţele printre bolovani, grămădi deasupra lor alţii şi merse la zăgazul construit tot de el, cu puţine zile în urmă. Dărâmă oprelişte şi stătu în şuvoiul repede al torentului, uitându-se la zvârcolirea undelor înspumate. Revărsarea apei acoperi matca; nimeni nu mai putea observa nimic, chiar dacă torentul ar fi secat din nou. Ieşi pe mal şi-şi scurse apa din opinci.

Decebal se uita şi el la vârtej, răsfirându-şi între degete barba galbenă. Căutăturile i se micşoraseră. Într-un târziu, spuse tare:

— Ştii ce-i în lădiţe, comatule?

— Averea ta. E un mormânt bun şi sigur.

— De ce zâmbeşti?

— Zâmbeam? Nici nu-mi dam seama. Mă gândeam că e mai bine să fii sărac, rege. N-ai griji şi averi de ascuns. Ca mine. Tot aşa ai ascuns bogăţia şi în celălalt război?

Decebal continuă să-şi mângâie barba şi ridică ochii albaştri la el. Expresia lui Scoris era ca şi când aştepta un răspuns să-l dumirească: o îngropa şi o dezgropa pe urmă, sau cum?

— De tine nu mi-e teamă, spuse încet Decebal. Robii însă trebuie să moară. Ai cuţitul la tine?

— Am, răspunse Scoris fără să-i tresalte un muşchi pe obraz.

— Să mergem.

Înainte de a ajunge la stânca din mijlocul cărării, Decebal se întoarse:

— Romanii n-or să intre niciodată în cetate, dar paza bună trece primejdia grea. Brusc, se încruntă. Nu văd sclavii.

Scoris îi susţinu privirea. Decebal îşi umflă nările.

— De ce i-ai dezlegat? spuse printre dinţi şi făcu un pas.

— Nu, şopti Scoris şi-şi lăsă capul pe umărul drept. Mai ai nevoie de mine, şi-apoi suntem singuri, la trântă n-am fost încă întrecut. Un domn din cel mai de sus neam nu se poate lovi în cuţite cu un sărac, şi la trânta cu tine aş putea să mă supăr. Vezi că nici câinele nu l-am luat cu mine, să nu spună şi altora pe limba lui câinească ce-a aflat. Fă-te că n-ai văzut.

Mâna regelui coborâtă la cingătoare se încleştă pe pumnal, îl mai strânse ce-l strânse şi desfăcu degetele: Scoris ăsta era un om nemaiîntâlnit! Pentru întâia dată suporta astfel de toane şi fapte de la un venetic, *de la un păr-lung* pripăşit la curtea lui! „Mai ai nevoie de mine“, limba lui pronunţase cuvintele astea, ştiind că avea chiar nevoie de el. Mânia îl lăsă numaidecât.

— Am să te pedepsesc.

— La ce bun? Mi-a fost milă. Aşa cum ţi-am scăpat cândva viaţa, aşa le-am scăpat-o şi lor. Mi-erai dator cu o viaţă, ţi-ai plătit datoria.

Decebal începu să râdă. Scoris ştia că încă-i supărat, râsul lui nu prevestea nimic bun. Se duse la cai, înnodă căpestrele şi-i târî după dânsul.

— Să nu mă omori. Am muiere şi copil.

Tonul lui era vesel, ascundea însă un sâmbure de adevăr, căci în momentul acela se gândea la ei. Văduva şi băieţelul plecaseră în munte, cu turmele. La cetate şi-n satele din jur, doar luptătorii vor ţine piept năvălitorului. Se mai gândea la trupul cald al femeii şi la copilul blond, călare pe berbecele cel mare,

ţipând de plăcere în răsunetul văilor. O mândrie fără seamăn îi iuţi bătăile inimii.

În cetate, prin aceeaşi intrare ascunsă, regele sui în turnul unde-l primise pe Derzelat. Îi făcuse semn lui Scoris să-l urmeze. Paznicii se retrăseseră la vederea stăpânului. Apoi nişte paşi uşori trosniră pe treptele de lemn, şi nepoata regelui îşi făcu apariţia. Mult timp fusese ţinută într-o cetate de pe Maris. Era o copilă puţintică, cu ochi mari, gură roşie şi păr negru în inele.

Decebal o trase la sine şi o mângâie pe păr. Fata se sprijini cu coatele de pervazul ferestrei turnului, acela ce se deschidea spre pădure, şi rămase acolo privind noaptea. Peste umărul ei, Decebal se uita şi el. Focurile semnelor de restrişte, amestecate printre stele, tremurau în clipete vii. La distanță mare de ei, armata romană începea încleştarea cu triburile din câmpie şi de la poalele muntelui, în liniştea înconjurătoare, urechea regelui parcă prindea mugetul surd al ciocnirii. O paloare nefirească i se aşternuse pe obraji... era stăpânul acelor şi acestor pământuri, şi al vieţilor de pe ele!

Privi profilul fetei rezemată de pervazul ferestrei. Ce era în sufletul ei, *ce* era ea? O femeiuşcă neştiutoare, rod târziu al rudelor lui, fecioară abia ieşită din jocurile copilăriei. Sânii mici îi tresaltă sub iia înflorată, se îmbată de noapte şi primăvară ca o mânză fără gânduri. Peste puţine zile, războiul va goni oameni şi animale prin păduri, iar el trebuie să ia aminte la toate, să lovească la rându-i, să-şi apere neamul, familia, cum le mai apărase. Poate neamul se va dărâma şi irosi în praf risipit de răbufnirile muntelui, dus departe, să-i piară şi cea mai mică sămânţă. Poate, ca zimbrii cei sălbatici, îşi va întări grumajii, şi duşmanul se va zdrobi de coarnele şi gâtul puternic. Poate nu va fi nimic din acestea, dar el trăieşte, şi atâta timp cât trăieşte, ochii, miile, zecile de mii de ochi care l-au cercetat în anii din urmă, îl cercetează şi astăzi: dacă stăpânului Romei şi al lumii îi stă ghimpe în coastă, el, barbarul necioplit... ei bine! nu-şi va pleca fruntea nici în faţa lui, nici în faţa celor ce şi-au pus nădejdea în dânsul. E mic, dar ce uriaş se simţea acum, aşa mic cum era, înfipt în mijlocul drumului care pornea din fluviu spre neamul lui!

Treptele pocniră iar. Silueta lui Mucapor apăru în capătul lor.

— A sosit o solie a burrilor, se uită la Scoris.

— Burri? se întunecă Decebal. Ce vor de la noi, nu mai luptă?

— Spun că au adus o iscoadă de a ta, omorâtă de romani la Dunaris.

— O iscoadă de a mea? Ce iscoadă? Şi de ce te uiţi mereu într-o parte, taraboste?

— E o femeie, şopti Mucapor cu părere de rău, şi adăugă: Femeia galului.

Din umbra de lângă fereastră, trupul lui Scoris păru să se mişte. Nu se mişcase, răsuflarea lui, una singură, făcuse să tremure aerul. Mucapor se înfricoşă, fiindcă nu era un oftat sau geamăt. Era *o liberare*, ca ruperea unei ape pusă la închisoarea buştenilor, un răsuflet şuierat, primul pe care-l auzea de la omul ăsta, de când îl cunoştea el. Acum, Scoris chiar se mişcă şi ieşi în lumina scăzută răspândită de făcliile agăţate de o grindă. Obrazul lui era teribil.

— Ce-ai zis, taraboste Mucapor? şi tremurul aerian vibră din nou împrejur.

— Este femeia galului, moartă, adusă de burrii din câmpie.

Scoris se răsuci în călcâie şi începu să coboare treptele.

— Ţii minte? se adresă domnul cel mic regelui. E femeia căreia i-am dat pământ. A fost răpită de nişte greci din Euxin, suiţi cu mărfuri în cetate. Scoris dorea să se însoţească cu ea.

Ochii nepoatei regelui se aprinseră.

— S-o văd şi eu! bătu curioasă din palme, dar Decebal o privi scurt, şi fata tăcu ruşinată.

— Cheamă solii la mine, porunci Decebal.

Mucapor dispăru în golul treptelor. Regele oftă, întorcându-se spre nepoată-sa. Nu-i vorbi. Se mărgini să se uite la ea, muşcându-şi buzele. Nu se gândea la Scoris, nici măcar la curioasa poveste pe care i-o vor depăna burrii. Se gândea la locul bătăliei începute. Munţii, apele, puţinii luptători îl vor întârzia pe Traian, până când? Până la Tapae, fiindcă aici dorea — şi ştia că şi duşmanul său tot aici doreşte să se întâlnească cu dânsul.

Tarabostele burr suit în turn avea cămaşa strâmbă, chipul înspăimântat. Sărută mâna regelui şi mormăi:

— E turbat! M-a împins la o parte şi-a plecat cu femeia... un comat, stăpâne! Aşa-i regula în cetatea domnului nostru, domnii de neam să fie îmbrânciţi, chiar şi aceia cu părul alb, împovăraţi de ani?

— Istoriseşte, taraboste.

Bătrânul îşi potrivi cu o figură jignită cămaşa, apoi îi întinse pumnalul cu mâner de aur.

— L-am găsit la femeia omorâtă de romani. Ne-am gândit că tu nu dăruieşti asemenea arme decât celor apropiaţi, ca semn de recunoaştere. Poate ne-am înşelat. Căpetenia noastră ne-a trimis la tine.

— Istoriseşte! izbi podeaua cu piciorul Decebal.

Cântărea stiletul în palmă, privindu-l uimit, cu sprâncenele uşor încruntate. Tarabostele spuse totul. Decebal îl ascultă şi când termină, întinse stiletul spre Mucapor.

— Cuţitul ăsta l-am dăruit de mult fierarului Amadoc şi băieţilor lui, îţi aduci aminte? Are o zgârietură pe lamă, nu-i altul, armele mele mi le visez şi noaptea. Cum a ajuns iarăşi în mâna mea? Nu înţeleg. Spui că uriaşul te-a îmbrâncit?

— Da, şi a luat cu el femeia moartă. Suntem trei oameni zdraveni, baremi doi dintre noi... ne-a împrăştiat cu un singur braţ! Era fioros la înfăţişare, şi el şi câinele lui.

Decebal zâmbi o părere.

— E prietenul nostru, taraboste. Lasă-l în pace. Spune-mi de romani. Sunt mulţi?

★

Pe poteca din păduricea care da în lunca Clopidavei, Scoris mergea cu paşi mari, urmat de dulăul negru.

Luna intrase în nori. Scoris strângea în braţe trupul Liliei, îl strângea cu sălbăticie la piept. Sălbatici îi erau şi ochii. Dulăul nu lătra, nu scotea un sunet. Se ţinea de picioarele stăpânului lui, aţintind povara pe care o ducea acesta. Trecuseră de sentinele, săriseră peste tufişuri şi acum stau în loc.

În faţă, se contura o casă. Ferestrele erau oblonite, uşa zăvorâtă. Dulăul scoase un scâncet dureros, se repezi la uşă, zgâriind cu labele.

Scoris ajunse şi el la uşă şi o împinse cu umărul, rupând drugul de susţinere. Încet, păşi înăuntru cu capul plecat, să nu se lovească de grinzile joase, merse spre culcuşul de blănuri din colţ şi puse eu grijă trupul femeii pe el. O clipă nemăsurat de lungă privi la culcuş. După asta îngenunchie şi apucă mâna ţeapănă şi îngheţată a moartei. Dulăul se furişase în odaia pustie. Scheuna încetişor. Scoris se plecă peste femeie şi-i sărută ochii. Dulăul nu mai plânse: culcat cu botul pe labe, cu urechile ciulite, se uita fix la culcuş.

— Stăpâna noastră, şopti Scoris. O vedem pentru ultima dată — şi cât am dorit-o, nici nu ştii cât, dulăule.

Se cotrăbăi în chimir, scoase amnarul şi-i dete scapăr. Flăcăruia mică lumină odaia goală, era coliba lui de pe malul râului. Culese de la vatră un şomoiog de paie, îl aprinse şi zvârli focul pe culcuşul de blănuri. Flacăra mocni înăbuşită, crescu şi învălui în vâlvătaie pieile. Dulăul sări înapoi, cu perii zburliţi.

— Hai, Puha.

Scoris ieşi cu câinele afară, trase uşa după dânsul şi se aşeză pe un bolovan. Focul răzbătea prin acoperiş, limbile suflate de vânt încolăciseră pereţii. Coliba deveni un rug roşu, trosnind şi împroşcând scântei.

Scoris privea cu intensitate focul. Undeva în mijlocul pălălăii, inima femeii lovită de săgeată se topea, dacă sufletul ei a ajuns la Marele-Călător de sus, în clipa asta e un abur, ca aburul văilor şi al culmilor unde s-a dus adevărata lui nevastă cu copilul. Cea din colibă şi-a dobândit nemurirea... cum revenise, şi de ce, după atâţia ani? Mai i se păru deodată că o formă albă şi râzătoare iese din văpaie şi întinde mâna la el.

Îşi desprinse într-un târziu ochii de la coliba încinsă de foc, ridică fruntea şi rămase aşa, cu privirile agăţate de rarele stele dintre nori.

Sfârşitul cărţii I

CARTEA A DOUA

PARTEA A ŞASEA

Cap. XXXII

Ultimul grup de călăreţi trecuse podul, intrând în ceaţa subţire ce-nvăluia treptat câmpia, pe malul stâng al marelui fluviu.

Comandantul călăreţilor, în majoritatea lor hispani, apăruse cel din urmă, însoţit de aghiotant: un comandant roşcovan, încălecat pe armăsarul lui lucios lipsit de un ochi. Sentinela remarcase insignele cohortei a II-a, şi mai ştia că oamenii formau rezerva legiunii care iernase în Pannonia, unii dintre ei lucraseră şi la pod. Pe o piatră de lângă bordeiul de pământ, sentinela avea o ulcică cu vin roşu, cules anul trecut de pe dealurile Drobetei. Comandantul se încruntă uşor şi trase de dârlogi.

— Bei în post?

Vocea lui era egală, liniştită, cu un pronunţat accent iberic.

— O înghiţitură din când în când! răspunse soldatul cu îndrăzneală. Vezi rana asta? Îşi scoase coiful şi, plecând capul, arătă privirilor celorlalţi o cicatrice lungă ce-i despărţea ceafa în

pieziş. Am primit-o sub zidurile Sarmizegetusei, acum doi ani, şi martori îmi sunt toţi zeii, cunoscuţi sau necunoscuţi, că dacă blestematul care m-a lovit pe la spate îşi ascuţea mai bine toporişca, vorbeaţi astăzi cu un veteran fără cap!

Se acoperi şi rânji larg:

— Uneori m-apucă durerile de gât — vezi bine, rana încă mocneşte pe dinăuntru. La o astfel de socoteală, o gură-două de băutură mă pune pe picioare! Mai beau şi de urât, că-s de nouăsprezece ani în armată şi n-am să iau parte la bucuria camarazilor mei, în războiul ăsta pornit a doua oară.

— Eşti limbut, veteranule. Dă-mi ulcica.

Soldatul i-o întinse surprins. Comandantul gustă vinul, se strâmbă şi zvârli ulcica în apă.

— Asta-i otravă de pumnale. Să ieşi la raport si să-i spui praefectului gărzii să te înveţe îndatoririle sentinelei în post şi ce vinuri trebuie să bea armata de acoperire. Şi mai ales *când* trebuie să le bea.

Sentinela îl privise cum se depărtează, înfipt în şa. Cu un oftat, se duse la bolovan şi-l săltă în sus: în gaura de sub el se aliniau alte patru ulcele, întru totul asemănătoare aceleia aruncate de comandant în fluviu. Soldatul le mângâie pe câteşipatru cu o uitătură duioasă, ridică una din ele şi bău din ea pe nerăsuflate. O puse apoi iar în groapă şi potrivi piatra deasupra. Rezemându-se în suliţă, nu mai mişcă, pironind vălurile galbene curgând la vale. Pe malul drept, la câteva sute de metri de pod, tabăra de acoperire foia de soldaţi. Dincolo de pod, pe malul stâng, platoşele călăreţilor sclipeau în ultimele raze ale soarelui, pe jumătate ascuns de dealuri şi pădure. Un timp, punctele astea mişcătoare lungiră fluviul înspre dreapta şi pieriră în pâcla sfârşitului de zi. O prepeliţă ţipă de câteva ori şi, depărtat, îi răspunse, de pe malul celălalt, o alta. Umbra marelui pod se stinse şi ea în apă.

Era un pod masiv, cu picioarele de piatră, solid şi impunător. Ce mai vânzoleală fusese şi cu înălţatul lui! Era gata de aproape două luni şi jumătate, din primăvară. Visul lui Marcus Crinitus se împlinse, Apollodor din Damasc venise cu planurile vârâte într-un sul de carton ceruit şi se uitase peste fluviu. Apoi măsurase locurile, toate astea s-au petrecut după întâiul război. Execuţia a mers repede; de două luni şi jumătate podul unea malurile Danubiului — şi nu trecuseră douăzeci şi cinci de zile de când grosul, armatei se scursese din nou puhoi la daci. Generalul vroia

să pedepsească obrăznicia regelui din munţi, ce-şi bătea joc de pacea şi convenţia stabilite după război.

O obscură părere de rău se lăsă pe trăsăturile aspre şi tăbăcite de îndelungata viaţă de tabără a sentinelei. Prima campanie o făcuse de la podul de dubase din Viminacium, până sub şanţurile Sarmizegetusei. Optsprezece luni le-au trebuit să parcurgă drumul! Armata înainta cu greutate şi parcă bâjbâind pe pământul şi cerul necunoscut, din ce în ce mai ameninţătoare, cu ochiul şi urechea mereu la pândă. Aveau aliaţi puţin siguri, călăuze suspecte. Ţara de neguri în care intraseră îi primea hoţeşte, cu semne de rea prevestire. Localnicii fugeau din calea lor, pârjolind totul în urmă. În orice clipă securile şi ferăstraiele de mână erau acţionate de grupele din avangardă, trebuind să deschidă cale prin pădurile nestrăbătute până atunci decât de paşii fiarelor. Cohorte întregi luptau cu apele îngheţate şi adânci, cu stâncile de pe înălţimea cărora un duşman nevăzut arunca asupra lor pietre, buşteni frânţi şi ploaie de săgeţi.

Abia călcase în câmpia de pe malul stâng al fluviului — şi Traian primise o solie, prima de acest fel de la trecerea Danubiului. Sentinela îşi aducea bine aminte, tocmai se aprindeau focurile de tabără la poalele unei păduri — şi trupa mânca. El asculta, împreună cu alţii, sporovăiala unui soldat din fosta legiune a lui Vipsanus, care le povestea cum fusese omorât generalul lor:

— Erau trei barbari, nişte copii cu plete negre. Cel mai mic l-a omorât, în timp ce le tăiam limbile fraţilor săi. Generalul a murit după o zi ca un pui de găină, nici pâs n-a apucat să zică! Ei, camarazi, barbarii ăştia îţi sar în spate când nici nu te aştepţi, şi femeile lor luptă cot la cot cu bărbaţii. Ele sunt cele mai înverşunate, se agaţă cu ghearele de tine, îţi străpung ochii cu ace de fier, muşcă şi rup ca pisicile sălbatece!

Un lungan spătos râdea.

— Şi pe Rin fac la fel! Da’ — până să-mi scoată ele ochii — tot am pus jos două-trei cu fustele sumese, şi să fac războiu numai în corvezi, dacă se mai gândeau să muşte şi să rupă! Tot pisici erau, da’ pisici de casă, fericite şi torcătoare!

Soldaţii ceilalţi izbucniseră şi ei în râs. Povestitorul vroise să-şi continue amintirile, dar cineva din ei ridică o palmă în sus. Spre cortul cu ciucuri al imperatorului se iscase agitaţie. Puţine siluete încadrau un necunoscut. La lumina focurilor, au văzut un om de statură mijlocie, destul de tânăr, cu o cămaşă de zale

împletită mărunt. De bonetă îi atârna o coadă roşie de vulpe. Soldatul lui Vipsanus lungi gâtul.

— Ăsta-i burr din câmpie, spuse, mândru că-i putea mira din nou pe tovarăşii lui.

A doua zi, sentinela a aflat că într-adevăr omul cu coada de vulpe era din tribul pomenit de veteranul din tabăra Drobetei. La intrarea lui în cortul lui Traian, acesta mânca. Criton şi tribunul Licinius Surra mâncau şi ei cu el.

Burrul cu coadă de vulpe păşise în cort, cercetase iute feţele celor trei bărbaţi şi se îndreptă spre Traian. Fără o vorbă, a pus pe masă ceva, s-a retras un pas şi şi-a încrucişat braţele la piept. Paftalele agăţate la brâu şi lanţurile de argint înnodate în jurul braţelor muşchiuloase luceau, iar la mişcări, clincăneau ca nişte clopoţei. Traian s-a uitat la obiectul pus pe masă, după asta l-a luat de acolo şi i l-a întins lui Criton. Era un burete uriaş, o iască din cele ce cresc pe trunchiurile fagilor la umezeală, dar de o mărime neobişnuită, cum nu mai văzuse nimeni din cei aflaţi în cort. Pe burete sta cioplit în latineşte: NU STRICA PACEA ROMANULE ŞI ÎNTOARCE-TE ACASĂ.

Traian lăsă iasca pe masă şi se plecă înainte.

— Ştii latineşte?

Omul cu coada de vulpe dădu afirmativ din cap.

— Atunci du-te şi spune alor tăi că am stricat pacea şi nu mă întorc acasă până nu voi clădi alta nouă! Începu să râdă: Priveşte, Criton. N-au făcut nici o greşeală la scris... interesant! Solul poate pleca, spuse dispreţuitor.

— Dacă l-am supune la cazne, poate am afla lucruri de folos despre ascunzătorile lor, şopti Surra.

— E liber să se întoarcă de unde a venit. Eu nu sunt Caesar, pentru mine un sol e sfânt, Surra! se uită la tribun Traian, cu un fel de dojană.

Coada-de-vulpe ajunsese în uşa cortului. Se întoarse în loc şi spuse liniştit, în latineşte:

— Sfinţenia voastră o cunosc. În curând veţi lua voi cunoştinţă cu sfinţenia noastră.

Cetăţile de lângă fluviu căzuseră una după alta, întâi Lederata, apoi Arcidava, Centum Putea[1]. Pretutindeni, doar pământ ars şi pustiu îi întâmpina pe soldaţi. Cum intrau însă într-

[1] *Arcidava, Centum Putea* — prima, localitate în Banat, azi Vărădia; cea de-a doua, castru roman, azi Surducu Mare — ambele pe valea Timişului, jud. Caraş Severin.

o vale sau pădure, totul se însufleţea ca prin miracol. Din copaci, din scorburi sau văgăuni, dacii hărţuiau armata, provocându-i grele pierderi. Urmând firul Tibiscusului, după două sau trei lupte incerte, au ajuns la Tapae, pe acelaşi drum folosit şi de Tettius Iulianus, generalul lui Domitian.

Sentinela parcă vedea aievea bătălia. Acolo scăpase teafăr, totuşi înspăimântat. Cu gladiul în mână, Traian luptase în flancul stâng al legiunii a II-a Adjutrix, îmbărbătând soldaţii. El se bătuse alături de veteranii cohortei a III-a Britannica. Dacii rezistaseră întreaga zi fără să şovăie. Pe seară, podişul era plin de trupuri însângerate, de vaiete, de galopuri de cai cu burţile spintecate, cu maţele încurcându-li-se în picioare. Mai izbucnise şi furtuna. Vântul umfla cu tărie dracoanele barbarilor, dar rândurile dacilor începură să se clatine. Armata lui Decebal se retrase în păduri, lăsându-şi răniţii, armele şi căruţele cu provizii la voia întâmplării.

Traian trecu printre soldaţi. Nu scotea o vorbă, chipul lui era pământiu. Da doar din cap la uralele răguşite cu care era salutat, cerceta vreun rănit. În faţa unui veteran din legiunea a XIII-a, culcat în ţărână şi gemând, se opri şi porunci lui Criton să-i panseze braţul tăiat mai sus de cot, apoi îi puse pe scut câteva piese de aur... ăsta era generalul! După aceea strânsese trupa în careul taberei improzivate — şi ceruse să se facă tăcere. Întreaga rezervă a cohortei I Civila Romana sta în faţă, fără coifuri şi cu capul plecat. La prima ciocnire cu duşmanul, cohorta se speriase şi o luase la fugă. Acum aşteptau fatalul verdict, conform legii strămoşeşti trebuia să se tragă la sorţi a zecea parte dintre ei, şi aceştia să fie ucişi[1]. Restul plecau în afara taberei, primeau raţii de orz în loc de grâu şi nu reveneau în tabără până la reabilitare.

Pierderile fuseseră grele pentru ambele părţi, dar era o primă victorie; cu toată ploaia furioasă, deşi erau muiaţi la piele, soldaţii se bucurau şi ei de bucuria comandanţilor lor, drumul spre Sarmizegetusa era deschis. Cei care-şi petrecuseră vremea prin pădurile germanice sau pe coastele înfăşurate de misterioase ceţuri ale mlaştinilor cu duhuri din Britannia, povesteau că nici acolo nu purtaseră o luptă mai înverşunată. Chiar sentinela ce-şi aducea aminte de astea, şi care primise întâia rană de suliţă, cu nouăsprezece ani în urmă, se uitase cu

[1] *Ucişi prin decimare* — pedeapsă aplicată unuia din zece, mai ales prin decapitare.

sufletul îndoit şi oarecum cu respect la mulţimea săgeţilor înfipte în scutul rotund — şi nu se mai mira că toată ziua crezuse că are atârnată de braţul stâng o piatră de moară.

Armata comandată de Traian se unise cu cea comandată de Laberius, care urca spre capitala regelui venind dinspre Dierna. Aproape douăzeci şi cinci de mii de soldaţi umblau acum în munte, în salturi scurte şi precise. Cetăţii Tibiscum i s-a dat foc din cele patru părţi, iar puţinii rămaşi în viaţă dintre locuitori fugiră la adăpostul pădurii. Munţii începeau să se despartă, semn că versantul opus nu era departe. Totuşi înaintarea romanilor era înceată, iarna îşi vestea apariţia. Frunzele se răriseră, vânturile deveneau din ce în ce mai reci, brumele îngheţate învăluiau crestele. Ultima solie a lui Decebal a fost respinsă, şi armata s-a oprit, fiindcă într-o singură săptămână nămeţii au potopit poteci, torente şi trecători. Traian lăsă garnizoane îndestulătoare în fiecare lagăr şi întăritură construită; cu grosul soldaţilor se întoarse la iernat în Pannonia. Omul cu ceafa tăiată rămase într-un castru de pe valea Bistrei[1], până-n primăvară... adevărat blestem!

Sentinela scuipă scârbit şi se duse iar la piatra de lângă bordei. Cu aceeaşi uitătură scoase ulcica afară — şi o ţinu la gură gâlgâind. Plescăind satisfăcut din limbă se aşeză pe piatră, cu suliţa între picioare. Da, blestem în toată puterea cuvântului. Castrul lor era cel mai avansat ca punct de sprijin, cel mai depărtat şi cel mai singuratic. Şi apoi să mai stai închis între şanţuri şi-n barăci, cinci luni de zile, *cinci luni* sub puhoiul ninsorii, în bătaia viforului ascuţit ca tăişul unei lame, ascultând ziua, noaptea, doar trosnetul copacilor îngheţaţi. Uneori ningea cu atâta furie, încât zăpada îi îngropa de vii. În nouăsprezece ani se învăţase el cu destule, însă se şi plictisise cu desfătul vieţii de tabără şi de război. În castrul de pe valea Bistrei nici măcar nu erai sigur că a doua zi n-o să atârni de creanga vreunui brad. Barbarii dădeau târcoale ca lupii: în cojoacele albe cu blana întoarsă, lunecau nevăzuţi pe zăpadă, amestecaţi negurilor pădurii, ţipau, se tânguiau, căutând să-i atragă dincolo de întăritură. Cinci luni aproape întreg castrul n-a închis un ochi, dormind pe apucate, cu armele la îndemână. Aprovizionarea cu alimente se făcea şi ea cu greutate dinspre fluviu. Zeci de milia la început, când iarna nu era prea aspră şi trebuia depozitată hrana, convoiul celor care transportau mâncarea suia potecile

[1] *Bistra* — afluent al Timişului.

muntelui cu scuturile deasupra capului, sub împroşcarea săgeţilor şi a bolovanilor. Sclavii lăsau samarele şi fugeau în văgăuni. Atunci comandanţii au închis legăturile şanţurilor — şi dă-i cu carne uscată, cu peşte sărat, cu pezmeţi viermănoşi, de ţi se jupuia şi sufletul din tine de necaz.

În primăvară, Marcus Crinitus plecă din Pannonia, coborând Danubiul pe şăici până la locul unde trecuse fluviul în anul dinainte. Apele erau umflate şi repezi. Ca Caesar pe râul Aoos, imperatorul luă vâsla în mâini şi dădu exemplu soldaţilor. Ajunse curând la campamente. Pădurea şi muntele intraseră şi ele în primăvară.

Prima întâlnire cu dacii deschide pofta de luptă trupei plictisite de lunga şedere a iernatului. Cavaleria pe care o întâlnesc, sarmaţi îmbrăcaţi în zale, e nimicită, altă formaţie, de astă dată de daci, e aruncată într-o prăpastie. Căpetenia se sinucide, zvârlindu-se cu pieptul în sabie.

Generalul era tare nemulţumit, pân-acum nu lovise decât grupuri răzleţe şi slab înarmate, care rezistau cu disperare, agățându-se de orice palmă de loc, colibă, păşune sau trecătoare. Mai des se ciocnea de sarmaţi, aliaţii lui Decebal, care în timpul iernii pricinuiseră atâta bătaie de cap cetăţilor şi oraşelor romane din Scythia Minor[1]. Dar în nici unul nu recunoscuse încă pe fiul lui Scorillo — şi el doar pe acesta dorea să-l vadă.

Cu cât se apropiau de Sarmizegetusa, piedicile şi întăriturile se înmulţeau, împotrivirea devenea din ce în ce mai furioasă. Ultimul avanpost al cetăţii cade sub loviturile de berbece ale soldaţilor lui Laberius. Însăşi nepoata regelui este prinsă, iar la picioarele imperatorului sunt aşternute însemnele militare şi acvilele legiunii învinse pe timpul lui Domitian, la dezastrul lui Cornelius Fuscus.

Lusius Quietus, în fruntea călăreţilor numidieni şi mauretani, forţează intrarea din munte a Sarmizegetusei.

Când ieşiseră din pădurea luată cu asalt arbore de arbore, cetatea le sta înainte — iar între ei şi cetate, armata dacilor, cu dracoanele fluturând în vânt. Pe un armăsar roşu, încremenise neclintit un om cu barba galbenă, purtând o pelerină albă, pe umăr cu un şoimuleţ de vânătoare... regele!

...Pe maica zeilor din aer, pământ şi mare! Aici era să-şi piardă capul de beţiv sentinela. Zece bătălii îl lăsaseră teafăr,

[1] *Scythia Minor* — Dobrogea.

aceasta de-a unsprezecea puţin a lipsit să-l coste viaţa! Barbarii n-au aşteptat nici un semnal. Scoțând chiote de ţi se făceau părul măciucă, ridicară în sus dracoanele. Răsfirându-se în trei grupe, cu nevestele între ei, se năpustiseră asupra lor. De ce n-or fi rămas închişi în cetate să suporte asediul? Scutul se lovea de scut, pieptul de piept! Gladiul străpungea dintr-o lovitură două-trei trupuri deodată! Suliţele macedonene ale primelor rânduri, în momentul ciocnirii de duşman, au rămas prinse în grămadă. Furişaţi sub cai, dacii coseau picioarele animalelor sau le desfăceau burţile din mers. Călcai în sânge până la gleznă. Ce putea face o mână de oameni însă, oricât de viteji ar fi fost? Între vitejii egale, trebuia să precumpănească ştiinţa şi numărul soldaţilor lui Traian. Apărătorii cetăţii erau împinşi spre ziduri, încleştaţi în lupta corp la corp. În mijlocul lor, mereu călare pe armăsarul lui roşu, Decebal, înconjurat de tarabostes, lupta înverşunat, retrăgându-se încetul cu încetul spre refugiul cetăţii, ca şi ceilalţi. Barba galbenă era însângerată, armăsarul clăbucit de spumă, cu crupa sfâşiată. Şi înaintea tuturor, culca la pământ în rotiri de secure şi baltag — una într-o mână, altul în cealaltă mână — fără scut şi cu ambele mâini înarmate, ca un gladiator-mirmillo în arenă... pe Hercul! înaintea tuturor era chiar fiul lui Hercul! Un uriaş roşcovan cu ochi albaştri, un demon, asta era! Omul rotea afurisitele ascuţişuri — şi într-o parte şi-ntr-alta se făcea gol, pârâiau oase, zburau mâini și capete. Nu-i scăpa nimica, parcă avea ochi şi-n spate.

Atunci a primit sentinela lovitura în ceafă, şi-a muşcat jumătate de limbă şi o săptămână încheiată n-a mai ştiut pe ce lume se află. El nu a apucat să-l vadă pe regele dacilor cerându-i pace lui Traian — grozavă socoteală! L-au văzut însă alţii şi s-au zgâit la privelişte.

Noaptea de după bătălie, vîlvătăi mari de flăcări au înroşit cerul peste cetate, lamentul preoţilor şi al învinşilor n-a mai contenit până în zori. A doua zi dimineaţa un sol dac a intrat în tabără.

Regele meu vrea să vorbească cu imperatorul.

Traian l-a primit pe Decebal în faţa cortului, aşezat pe lada lui de campanie cu un coif germanic ţintuit pe capac, de care nu se despărţea nicicând şi niciunde, în expediţiile militare. Pelerina roşie, frumos cutată, îi învelea picioarele. Cu capul descoperit, drept şi sprijinindu-şi palmele de mânerul gladiului simplu de fier înfipt în pământ, cu tălpile pe dracoanele cucerite, imperatorului nu-i tresărea o fibră pe obraz. În spate, Quietus, Livianus,

legaţii Laberius Maximus şi Quintius Agricola stau în picioare, în echipament de campanie. În dreapta, doar tribunul Licinius Surra purta o pelerină albă, cu însemnele tribuniciatului. Criton se afla cel mai aproape de imperator, alături de quaestorii Maximus şi Ambrosius Iunius. La stânga, culcat pe scuturi şi cu săgeţile înfipte încă în piept, zăcea Labienus, după Criton, al doilea favorit al lui Traian. Centuriile şi cohortele formau un careu, din care o latură supraveghea cetatea şi mişcările dintr-însa, iar celelalte îi încadrau pe comandantul suprem.

Soldaţii începură să se mişte, întorceau capul. Însoţit de trei inşi, regele dac ieşise din cetate. El venea încet, în frunte, urmat la mică distantă de doi tarabostes. În spatele acestora mergea săltat un al treilea — şi trupa scoase un *io!* înfundat; acest al treilea bărbat era uriaşul cu ochi albaştri de care se feriseră atâta, de el şi de armele lui, în ajun. Îl puteau privi în voie, şi chiar merita să priveşti, avea aproape *şase* picioare înălţime!

Grupul celor patru intră în tabăra romană.

Singur Decebal purta la brâu un pumnal de vânătoare. Trupa îşi agitase rândurile, uitându-se curioasă la el. Decebal ţinea buzele strânse. Domnii de neam umblau cu frunţile plecate. Numai uriaşul cu ochi albaştri înainta cu capul sus, uşor legănat din umeri. Cohorta a III-a Britannica, formată din oameni înalţi şi voinici, hohoti înveselită, căci comatul îl întrecea în înălţime şi pe cel mai răsărit dintre ai săi.

Decebal cu grupul ajunsese la câţiva paşi de lada de campanie pe care sta Traian. Se opriră. O clipă lungă, vulturul cel mic şi vulturul Romei şi al lumii se priviră drept în ochi. Decebal, întoarse iute capul: cei doi tarabostes îngenunchiaseră, ca hipnotizaţi de privirile împeratorului. O umbră de dispreţ îi trecu regelui peste chipul palid. Se uită la Traian, apoi la coiful ţintuit pe capacul lăzii de campanie.

— În genunchi, barbarule! se răsti un decurion în apropiere de comatul cu ochi albaştri ce continua să stea în picioare, punându-i o mână grea pe umeri.

Uriaşul făcu o singură mişcare cu trupul. Decurionul fu proiectat în braţele soldaţilor şi scăpă gladiul din pumn.

Soldaţii începură iar să râdă. Nu-l înghiţeau pe Servius Pomponius, fanfaronul găsise ce merita, degeaba cască ochii cât ceapa de furie!

Traian se ridică deodată de pe lada de campanie — şi stătu aşa, ţeapăn, privind peste capul lui Decebal şi strângând între palme mânerul gladiului înfipt în pământ. Trupa izbucni în

zbierete. Mantia roşie se umfla în vânt, dcscoperindu-i platoşa cu incrustaţii de argint peste pieptul puternic, vinele proeminente ale gâtului.

Decebal încleştă cu putere din dinţi, uitându-se iar la chipul trufaş al soldatului ridicat în picioare lângă coiful cu aripi cucerit în râpele Rinului.

...Ei, ce amintiri frumoase!

★

„...Decebal s-a obligat să restituie toate armele, maşinile şi meşterii primiţi de la noi; s-a obligat să înapoieze dezertorii, să-şi dărâme cetăţile şi să părăsească cuceririle făcute în afară de propriile hotare. S-a obligat de asemenea să recunoască — după formula tradiţională — de prieteni şi duşmani, pe prietenii şi duşmanii poporului nostru şi, în sfârşit, să nu mai primească nici un roman civil sau militar în slujba sa. O garnizoană romană a rămas în Sarmizegetusa. Am anexat pentru imperiu întreg ţinutul danubian de sub munţi, de la Tissia până la Alutus.“

Senatorii ascultaseră în tăcere discursul lui Traian. Pe străzi, mulţimea aclama triumful învingătorului. Îl aclamaseră cu jumătate de gură şi oarecum constrânşi şi senatorii, în momentul intrării lui în Curie. Obţinuse titlul de imperator pentru a patra oară, fusese cinstit cu epitetul de *Dacicus*. Trimişii lui Decebal, dezarmaţi şi cu pumnii strânşi încrucişaţi unul peste altul, vroind să arate prin asta totala sumisiune a poporului lor, ratificaseră tratatul de pace. Patres Conscripti[1] nu înţelegeau cum o să dureze pacea aceasta, aveau experienţa alianţelor perverse şi greu de controlat. Iar Traian, mai mult decât oricare altul, ştia că pacea n-o să dureze, văzuse ochii lui Decebal şi le înţelesese expresia.

— Pot să jur că primul care va călca pacea va fi regele dac, îi spuse într-una din seri lui Criton.

Nu erau decât ei doi. Draperiile trase de la ferestre lăsau să joace pe mozaicul camerii pete şterse de soare, trimise de apusul ce murea dincolo de colinele Romei. Traian mângâia gânditor o pisică albă asiatică, mică şi fără coadă, care i se freca alintată de picioare. Animalul miorlăi subţirel şi vru să-i sară pe genunchi. Imperatorul o goni şi se duse să privească pe fereastră, cu una din mâini prinsă de faldurile draperiei.

[1] *Patres Conscripti* — senatorii romani.

— Şi podul tău? întrebă Criton. E gata?

— Aproape.

— Era absolut necesar? N-a costat prea scump?

— L-am făcut cu soldaţi.

Reveni de la fereastră şi se opri în faţa medicului.

— Podul *meu*, spuse încet, este un pod politic, Criton. V-am mai spus-o.

Parte din cohortele legiunii a XIII-a, alte cohorte independente, precum şi iberii şi britannii lucraseră la pod. Cei douăzeci de stâlpi care susţineau suprastructura construcţiei fuseseră făcuți din piatră şi din cărămidă legată cu ciment. Distanţa între stâlpi era de o sută şaptezeci de picioare, arcuită în bolţi. Avea aproape nouă sute de paşi lungime, în dreapta fluviului vedeai castrul Egetei, şi în stânga cel al Drobetei. Apollodor din Damasc supraveghease personal munca meşterilor, a soldaţilor şi a robilor. La data aceea era cel mai faimos arhitect al epocii, iar opera ieşită din mâinile lui, destinată să stabilească o comunicare permanentă între viitoarea provincie şi restul imperiului, era o operă grandioasă şi durabilă.

Trei ani după război[1], un decret al Senatului îl declară pe Decebal duşman al imperiului. Fapte peste fapte se acumulaseră dincolo de fluviu, pentru ca în sfârşit Traian să pornească iar împotriva regelui; îi atacase pe iazygi[2], aliaţi ai poporului roman, şi le răpise o parte din teritoriu; încheiase alianţe cu triburi ostile, da, ca şi mai înainte, azil transfugilor şi dezertorilor, îşi reclădea pe furiş fortăreţele, dar mai presus de toate nu i se ierta faptul că încerca să-şi redobândească independenţa.

Anul premergător invaziei Traian îl petrecu în sudul Danubiului, în Moesia, supraveghind sfârşitul construcţiei podului, care nu se putea efectua mai înainte de a se ocupa cu armata râpa nordică a fluviului, altfel barbarii ar fi împiedicat alipirea lui la malul celălalt. El îşi purta încă braţul în eşarfă, amintire a tentativei de asasinat din preajma Plotinopolisului, oraş din Moesia superioară, botezat astfel în cinstea soţiei sale, Pompeia Plotina. Transfugul care-l izbise în miezul acela de noapte la ieşirea din cort murise torturat — şi nu pomenise numele celui ce-l trimisese să săvârşească fapta. Traian îl văzuse dându-şi sufletul: ochii omului erau sticloşi şi fără înţelegere, inima-i încetase să bată, doar membrele i se zgârceau convulsiv,

[1] La sfârşitul anului 104.

[2] *Iazygi* — sarmaţi stabiliţi în câmpia pannonică — ungară.

simple reflexe. Gura însângerată nu scosese o vorbă, dar el ghicise în ultimul lui suflu că undeva, în munţii transdanubieni, regele învesmântat în pelerina albă şi cu barba galbenă aştepta înfrigurat rezultatul misiunii. De asemenea aflase de sacrilegiul, de cele *două* sacrilegii de la Sarmizegetusa. Locul unde se înfipsese un stindard roman cu acvilă şi un dracon dac trebuia să fie sfânt — cele două însemne alăturate mărturisind cetăţii şi regelui alianţa cu romanii; draconul nu mai exista, şi-n fiecare dimineaţă băltoacele urât mirositoare din jurul acvilei se uscau la soare, arătând că barbarii, în bătaie de joc, spurcau convenţia şi măreţia vulturului roman. În al doilea rând, tribunul Cassius Longinus, care primise comanda trupelor rămase în Dacia după război, se lăsase atras în campamentul lui Decebal, sub pretextul unei conferinţe. Regele îl ţinu prizonier, împotriva tuturor uzanţelor, şi încercă să tranzactioneze cu Traian eliberarea lui. Imperatorul ezita, Cassius Longinus îi era prieten — şi, ca ostaş, în mare consideraţie. Înlăturându-i o alternativă penibilă, tribunul se otrăvise. Or, acestea erau lucruri pe care Traian nu le trecea cu uşurinţă, aşa cum nu trecuse cu uşurinţă revoltele din Hispania, nici înşelătoriile Rinului.

★

Da, frumoase amintiri.

Sentinela îşi scarpină extaziat o subsuoară, privind cum urcă spre pod câteva butoaie cu apă, puse pe cărucioare trase de asini. Omul care le însoţea umbla împiedecat, căci avea obezi grele la glezne. Sentinela îl cunoştea, era un puşcăriaş, o namilă smolită cu nasul teşit şi albeaţă la un ochi. Îl chema Barnàbas, o lepădătură din portul Tomisului, un *graeculus* cu suflet de omorâtor. De doi ani puseseră mâna pe el, tovarăşii lui fuseseră crucificaţi, Barnàbas scăpase de moarte ca prin urechile acului, n-ar fi putut spune de ce. Puşcăriaşul lucra, împreună cu alţii, la bucătării, la corvezi, săpase şanţuri. Unul din soldaţii de la Asamum vărsaţi cohortelor praetoriene le povestise istoria lui. Cu ani în urmă însoţise un negustor grec la cetatea lui Decebal, cu mărfuri. În drumul de întoarcere, negustorul răpise o femeie, spunea că era fosta lui sclavă care-i fusese luată de la Tomis de un alt sclav prieten cu ea, şi dusă peste fluviu.

— O minunăţie de femeie, rânjise puşcăriaşul. Am suit-o pe corăbioara grecului — şi valea! Acuma, grecul avea cu el şi pe fi-su, un păpuşel de vreo cinşpe ani, s-a luat la harţă cu ta-su

pentru femeie, doar sânge îi curgea prin trup băiatului — şi am spus că femeia era o bucăţică pe cinste! Cum a fost, cum n-a fost, osânzosul s-a enervat şi i-a dat un brânci. Puştiul a căzut peste bordaj în apă şi s-a înecat, nu ştia să înoate. Ta-su a picat jos, lovit de dambla... noi ce să facem, fraţilor? Al mic căutat cu cângi pe fundul apei, tatăl cu bale şi gura strâmbă, corbita plină de bani şi mărfuri, aud? Voi ce aţi fi făcut? Tovarăşii mei vroiau să se ia de femeie. Am dat cu un par în ei, de asta ne ardea? Malul mişuna de soldaţi, şi noi aveam alte treburi în cap, decât să mângâiem pielea unei muieri, fie pielea asta chiar a Dianei din Ephes! Am închis frumuşel femeia în cală, am coborât mărfurile, am coborât şi noi — şi p-aci ţi-e drumu! Am dus zile de pomină, băieţi, până să ne dibuiască, şi asta numai că ne-am făcut tâlhari şi-am pustiit după aia templele Moesiei de odoare.

— Şi femeia? a întrebat unul din cei care ascultau.

— Habar n-am. Noi am lăsat-o singură pe corbită, că pe grec îl zvârlisem mai-nainte în apă, să-i ţie tovărăşie lui fi-su! Baremi am scăpat omenirea de un jupuitor. De copil, jur pe mama mea pe care n-am cunoscut-o niciodată, că ne-a părut rău. Asta i-a fost soarta.

Barnàbas era un ticălos, şi încă unul mare de tot. Ajuns în dreptul sentinelei, se opri şi aruncă o privire spre groapa astupată de bolovan.

— N-ai terminat vinul, veteranule?

— Car-te, mormăie soldatul. Nu stau de vorbă cu ocnaşii.

— Nu mai pot eu de tine, îi zvârli Barnàbas şi vru să-şi continue drumul, dar împinse grăbit asinii mai la o parte.

Un alt grup de călăreţi suia povârnişul spre pod. Nu erau mulţi. În frunte călărea un om înalt, cărunt, cu faţa veştedă. Cute adânci îi săpau colţurile gurii, dându-i o expresie întristată de mască. Avea ochi terni şi goi.

Călăreţii intrară sub bolţile podului, fără să acorde nici o atenţie sentinelei. Barnàbas se înclină pân-la pământ în faţa călăreţului cărunt din frunte. Unul din soldaţii însoţitori îl împunse cu coada suliţei, să ferească locul.

— I-ai văzut purpura laticlavului? plescăi din buze puşcăriaşul. L-am mai întâlnit o dată, ăsta e Tiberius Crispus, se duce să bea cu generalul!

Cap. XXXIII

Cu un an în urmă, în toamnă[1], doi bărbaţi intrau în apartamentul privat al imperatorului.

Fusese o zi înăbuşitor de caldă, şi chiar acum seara, zăpuşeala copleşise palatul. Fumul mirodeniilor, arse la piedestalele zeilor populând imensele săli mozaicate multicolor, urca drept şi fără tremurături, perdelele de la ferestre zăceau nemişcate. Sclavii şi soldaţii de pază se târau obosiţi prin colţuri. Amuţiseră şi păsărelele indiene şi africane din colivii. O amorţeală lâncedă făcea atmosfera greu de respirat în Roma: apăsate de căldura neobişnuită, apele Tibrului împuţeau oraşul cu miasmele lor putrede.

Imperatorul se întorsese de curând din Moesia. Săptămâna care venea pleca iarăşi pe malul Danubiului, căci podul lui Apollodor înainta cu repeziciune. Întins pe unul din divanele cu spătar pictat, îmbrăcat cu o tunică simplă de stofă subţire, Traian încerca să-şi răcorească obrazul şi trupul asudat, clătinând la intervale egale o frunză de palmier. Aşezat pe o perină la picioarele lui, un bărbat cam de treizeci de ani citea cu voce tare un manuscript. La apariţia celor doi vizitatori, el tăcu și se ridică în picioare. Era potrivit de statură, cu părul creţ, semănând cu soţia generalului, mai ales la frunte şi gură: nepotul Pompeii Plotina, Hadrianus[2], adoptat de imperator.

Cei doi vizitatori opriţi în pragul ostiumului se înclinară, al doilea mai adânc decât primul.

Primul avea o înfăţişare dintre cele mai curioase. Trecut de patruzeci de ani, purta în mijlocul obrajilor un nas lung, cărnos, cu nări largi şi răsfrânte. Gura un pic strâmbă păstra în permanență un rictus scârbit şi batjocoritor, ca şi căutăturile cu pleoape căzute. Faldurile largi de la gât ale togei şi le purta pe cap, ca o glugă. Toga asta avea şi ea o celebritate bine consacrată în Roma şi imperiu; posesorul ei crescuse la şcolile de retori şi declamatori, şi până la vârsta maturităţii, numai cu câţiva ani în urmă fusese şi el retor, declamase în lecturi publice şi compusese pledoarii asupra unor subiecte imaginare.

Traian conteni din evantatul cu frunza de palmier, dar nu-şi modifică poziţia trupului pe divan. Pe al doilea bărbat, care i se închinase cu politeţă, nu-l cunoştea. Pe primul îl cunoştea şi

[1] Ne aflăm în 105.

[2] *Publius Aelius Hadrianus* — 76 — 138 e.n. La moartea lui Traian, în 117, îi succede ca imperator.

răscunoştea ca pe un număr de bâlci. Născut în ţara Volscilor[1], omul cu toga în cap era fiul unui libert bogat, care îi lăsase la moarte o avere frumoasă, scutindu-l de grijile vieţii. Satirele lui, interzise pe timpul lui Domitian, citite totuşi pe ascuns în chicoteli de satisfacţie, izbeau în corupţia epocii. Nu cruţau pe nimeni, iar ascuţişul lor lipsit de artificiul dialogului, lipsit de veselie şi humor, lua în vârful sever deopotrivă pe imperatori, pe conducătorii politici, pe senatori, scriitori, femei şi paraziţi, trâmbițând un mesaj excesiv stoic, dar demascator. Întâlnirile cu el erau întotdeauna îngrijorătoare şi penibile. Scriitorul puţin se sinchisea, şi el şi toga lui, Traian ştia asta şi-l expedia în gând la toate duhurile infernului.

Noul venit înaintă câţiva paşi, schițând un alt salut pe care îl vroia demn. În realitate, nici măcar nu era o marcă de deferenţă sau omagiu, ci pur şi simplu un fel de stabilire a situaţiilor; pe de-o parte, creatorul de artă — pe de alta, oşteanul doborât de căldură, amator de sânge şi sforării politice. Între ei doi, artistul avea întâietate, fiindcă a fi stăpânul vremelnic al imperiului nu însemna nimic, pe câtă vreme în biblioteci şi-n minţile tuturora pâlpâie veşnic flacăra culeasă de la zei şi aprinsă de oamenii aleşi pentru oamenii de rând. Decimus Iunius Iuvenalis[2] se considera un astfel de om ales, faţă de Traian.

— Ilustra ta soţie ne-a întâlnit în grădină şi ne-a autorizat să intrăm fără a mai fi anunţaţi, spuse el cu vocea lui gâjâită şi tristă. Am intrat şi te salutăm.

Hadrianus se stăpâni să nu pufnească în râs. De câte ori îl vedea, îl apuca o irezistibilă poftă de a se tăvăli entuziasmat pe jos. Ştia aversiunea tatălui adoptiv în privinţa capişonului scriitorului, a capului şi a trupului de sub el. (Aversiunea asta se va cristaliza în ani, prin exilul din Egipt. Nici nepotul nu-l va ierta, cu tot hazul stârnit de franjurile adumbrindu-i fruntea). Trase cu coada ochiului la imperator — şi-i simţi indispoziţia... să fie el nebun dacă mătuşă-sa nu-l trimisese dinadins acolo! Dar cine era celălalt?

— Tacitus nu-i în oraş, continuă imperturbabil Decimus Iunius, Martial şi Frontin sunt morţi, Suetonius umblă după anecdote istorice piperate, Plinius tânărul încă nu s-a dezmeticit

[1] *Volsci* — popor galic.

[2] *Decimus Iunius Iuvenalis* — scriitor satiric roman, născut la Aquinum în anul 60 e.n., mort exilat în Egipt, în 130. A scris 15 satire, distribuite în 5 cărţi.

de noua funcţie consulară eu care l-ai onorat, şi pândeşte năuc, cum i-e felul, laţurile lui vânătoreşti puse pe undeva prin pădurile Galliei cisalpine. Deci, majoritatea oamenilor de vază ai imperiului, prieteni de-ai tăi sau nebăgaţi în seamă, cum a fost Martial şi cum este astăzi cel care-ţi vorbeşte, nu mi-au putut fi de folos în a-mi satisface amicul aici de faţă. Familia lui este o familie veche şi nobilă, el însuşi are o demnitate de mai mare respectul. M-a rugat să-l prezint, numele nu cred să-ţi fie anonim: îl cheamă Tiberius Crispus, e văduv şi a fost exilat de deliciosul Domitian.

Scriitorul debitase frazele încet şi amărât, ca şi cum ar fi anunţat o veste tragică sau l-ar fi convocat pe imperator la căpătâiul unui muribund.

— Palatele principilor nu mi-au fost niciodată deschise cu bunăvoinţă, tu să zicem că faci excepţie. Nu ştiu ce vrea Crispus de la tine, Dion Chrysostom mi l-a vârât pe gât. Îţi însuşeşti expresia, ca la rându-mi să ţi-l vâr pe gât şi eu ţie?

Îşi aruncă privirile pe manuscriptul lăsat de Hadrianus pe marginea divanului. Un zâmbet fin îi înflori pe buze.

— Ah, ai şi început comentariul despre războiul cu dacii? Pe când veneam la tine am auzit pe cineva vorbind, credeam că-ţi spune o poveste, de fapt îţi citea *propria* poveste! La urma-urmelor, dete din umeri, de ce nu l-ai scrie, chiar dacă dacii ne sunt prieteni. Vorbeşte-mi de prieteni, că de duşmani mă feresc şi singur.

Traian schiţă un gest scurt. Nu mâncase bine la prânz, îl durea capul, iar căldura enervantă îi accentua migrena. Zvârlind pe lespezi frunza de palmier, se scula în capul oaselor.

— Tiberius Crispus, repetă el numele. Ce doreşti de la mine? i se adresă cu bruscheţă. Şi către Hadrianus: Cheamă-l pe Polixenios.

Nepotul dispăru în încăperea alăturată.

— Cineva, nu mai ştiu bine şi cine, mi-a spus mai de mult că ai fost prieten cu prietenul meu Lucius Rufus. Cu ce-ți pot fi de folos?

Hadrianus reapăru însoțit de un eunuc vânjos, cu trupul uns şi gol, afară de o mică pânză înodată în jurul coapselor. În urechea dreaptă, purta un cercel găurit de aur.

— Adu vin, smochine verzi şi gheaţă, porunci imperatorul. Mie să-mi dai o ceaşcă cu lapte acru.

Eunucul se strecură înapoi în dosul draperiei, fără zgomot şi şerpeşte. Hadrianus se rezemase de una din coloane, privind

curios la bărbatul pe care-l adusese cu el Decimus Iunius. Tiberius Crispus fusese o vreme mai în toate gurile ascuţite din Oraş. Nu numai pentru aventura nevestei lui, cât prin viaţa de desfrâu în care se aruncase de la dispariţia acesteia. Roma bârfea vrute şi nevrute. În cazul lui Crispus, bârfelile circulau pigmentate de tot soiul de amănunte picante, care de care mai scabroase, mai extaordinare... se spuneau atâtea, că să fi inventat altele şi nu reuşeai să le umbreşti pe cele existente! Şi când te gândeai că omul ăsta, până cu puţin timp înainte, fusese aproape un sfânt.

Polixenios reintră în încăpere, purtând pe o tavă mare de sticlă sprijinită pe creştet cele cerute de Traian, în plus câţiva ciorchini roşii de struguri din sud. Aşează tava pe mescioara grecească de lângă divan, umplu cupele cu vin şi se retrase. Imperatorul bău laptele în întregime — şi râse în felul lui aspru.

— Deşi Criton nu-i aici să-l guste întâi el, bănui că n-am să mor otrăvit. Bea, magistre, îl îmbie pe scriitor. Să bea şi prietenul tău. Încă nu ştiu de ce a ţinut să mă întâlnească.

Tiberius Crispus puse cupa goală pe tavă şi se uită la general. Pe obrazul lui ofilit şi violent fardat se aşternu un rictus.

— Pleci în curând în Dacia. Am venit să te rog să mă iei cu tine, Domine.

— Să te iau cu mine! îl privi surprins Traian. În Dacia? Eu plec la război, nu la petrecere şi libaţii... ce să faci la barbarii aceia?

I se păru că de mult nu mai auzise o glumă atât de bună. Totuşi nu râse. Tăcea, frământându-şi buza de jos între degetul mare şi arătător al mâinii drepte. Îşi reamintise nebuloasele evenimente de care era legat bărbatul cu care discuta, nevastă-sa fugise în Dacia, vroia să-i caute mormântul? Pentru ea şi-l găsise tribunul Rusticus Aquileius, în noaptea de neuitat din cortul lui de pe malul Danubiului.

S-a pomenit aici numele lui Dion Chrysostom, îl pironi cu căutătura ochilor lui cenuşii. Îţi frecventează casa? Mi-o frecventează şi mie. Mi-a povestit de un pumnal al regelui de peste Danubiu, o armă frumoasă şi de preţ, pe care o ţii în casă. O asemenea armă stă îngropată în pământ la Sarmizegetusa, cu o acvilă deasupra. Vreau să cred că nu-mi ceri să vii cu mine acolo, ca s-o dezgropi şi să-i faci pereche la a ta.

Crispus înălţă din umeri.

— Poate am s-o dezgrop.

— Pe Pan al pădurilor şi pe pădurile lui Pan! ţipă cu tristeţe şi înecându-se în sorbitură scriitorul. Iată un răspuns de sibilă! Un răspuns demn de-un păstrător de oracole! Ia-l cu tine, Caesar, gândeşte-te c-ar fi în stare să-ţi convertească legiunile, e iudaizant, creştin sută la sută, băutor de sânge tânăr şi crud![1]

— Nu mai sunt, spuse Crispus. Boala asta mi-a trecut.

Îi trecuse? Da, îi trecuse. Singurul lucru pe care-l regreta era că n-o mai avea alături pe Lilia. Şi, deşi gândea cu un fior la asta, că n-o ucisese *el*, după vechile legi de odinioară ale gintei. Într-o seară, stând în bibliotecă, privise multă vreme figurina etruscă de pământ ars, datând de la începutul familiei. Mica zeitate îl pironea batjocoritoare cu ochii ei de smalţ tivit cu roşu — şi lui i se păruse că ochii aceştia erau ochii celor care-i întemeiaseră numele şi dinastia: Ambrosius pângăritorul şi Marcellinus căruia i se tăiase mâna dreaptă fiindcă jurase strâmb la un proces, Antonius şi Moderatus, fraţii gemeni aruncaţi într-o fântână, şi Calpurnia, soacra omorâtoare de gineri, duhurile tuturor scânteiau în ochii de smalţ tivit cu roşu, le auzea glasurile, ţipetele, le vedea bucuriile şi goanele călare, cu biciul înfăşurat în pumn, de-a lungul şi de-a latul întinselor lor pământuri de la malul mării veşnic spulberată de vânturi. Sângele acestor oameni fusese iute, mulţi asasinaseră, violaseră şi-şi luaseră viaţa, dar nici unul din ei nu se clintise de pe drumul ales. El, spre sfârşitul vieţii, apostase de la religia strămoşească, se îndrăgostise ca un copilandru şi plângea după o sclavă care-l trădase.

— Băutură! răcnise. Aduceţi-mi băutură!

Slujitorul intrat în bibliotecă tresărise când i-a văzut faţa congestionată. Cei din casă bănuiau vag întâmplările, felurite şoapte circulau, dar nici una precisă. Nu-l mai văzuseră pe Hermalcion, stăpâna dispăruse. N-au înţeles prea mare lucru, aceia care veniseră de la Apulia, nici din moartea lui Pamphylus, pe care nu-l cunoştea nimeni în afară de Hermalcion. Totuşi stăpânul era creştin, felul în care cerea de băut nu cadra cu credinţa lui.

---

[1] Printre acuzaţiile (fanteziste) aduse creştinilor în epocă, şi aceasta prin confundarea lor cu alte secte, venite din Asia, Orient şi Persia, al căror număr crescuse considerabil la Roma spre sfârşitul sec. I e.n., era şi ritualul secret al sacrificiului uman practicat în catacombe, şi în special la liturghiile nocturne. Pe timpul lui Nerva şi al lui Traian, toleranţa religioasă era oarecum instaurată în imperiu, iar persecuţiile împotriva creştinilor diminuaseră simţitor.

— Stăpâne, şovăi slujitorul, apropiindu-se de dânsul. Vinul n-o să-ţi aducă liniştea sufletească. Mai bine roagă-te.

Îi pusese mâna pe braţ.

Tresărise cu violenţă, ridicându-se în picioare de la masă. Cum îndrăznea să-l atingă? Uită că şi celălalt era creştin, că mai toţi slujitorii erau. În mişcarea pe care o făcu să se ridice, idolul căzu jos de pe masă şi se sparse. Abia atunci slujitorul observă micuţa şi urâta zeitate împrăştiată cioburi pe dale — şi o expresie consternată i se întipări pe trăsături.

Un moment, Crispus privise şi el sfărâmăturile. Pe dalele de cărămidă zăcea trecutul lui... dumnezeul cel nou se răzbuna pe un rival? Şi ce rival? Mânia îl înecase.

— Ticălosule! mugi. N-am nevoie de dumnezeul vostru! Să-l înghită infernul, şi odată cu el şi pe tine!

Îl lovise cu pumnul în gură.

— Băutură! răcnise a doua oară. Băutură, nu dumnezeu!

Slujitorul plecă cu palma pe buzele zdrobite, iar el îngenunchease, culegând de pe dale bucăţile sparte. Nu se mai puteau lipi. Adunându-le din nou pe masă, simţi o uşurare nefirească liberându-i coşul pieptului. În viaţa lui nu atinsese pe cineva, nici chiar pe marinarii răzvrătiţi din timpul când era comandant de galere de război — mai puţin nu-şi lovea servitorii. Dar el jucase un joc greşit şi nefiresc, şi cu viaţa lui de roman, şi cu religia strămoşilor. O mare poftă de petrecere, de uitare de sine şi de anii scurşi nefolositor pusese stăpânire pe el. Blestemaţi fie toţi zeii din lume, romani sau creştini!

Vinul i-l adusese nu slujitorul lovit, ci un altul, Hrisant, fost bucătar într-o tavernă din Aventin. Acesta nu era creştin, şi cu toată porecla lui grecească se născuse în Egipt. Punând carafa şi cupa de argint pe masă, omul rânjea.

— Ştii că dacă Marcian te reclamă, poţi fi pedepsit? îşi arătă dinţii de carnivor, puternici şi albi. În ceea ce ne priveşte, legile s-au mai îmblânzit de la Claudius încoace. Trebuia să închini o cupă pentru zeul lui şi al tău — şi alta pentru ce crezi tu în ascuns. Dă vinul pe gât. Are înăuntru boabe de piper pisate, asta face bine peste tot!

Începând cu acea cupă, ceruse şi se obişnuise cu multe altele.

— ...Toate bolile trec, divinule, zâmbi şters Crispus. Vindecate sau prin moarte, trec!

Tăcu. În apartament intrase Pompeia Plotina. Ea strâmbă din nas, când *încă* îl găsi acolo pe scriitor.

— De ce porţi mereu sandalele astea militare? spuse înciudată. Cei care ne onorează casa, şi în special Decimus Iunius, or să povestească Romei că stăpânul ei până şi în apartamentul privat vrea să se simtă ca în cortul lui.

Pompeia Plotina era înaltă, cu fruntea bombată şi încăpăţânată. Îl iubea pe Traian, întovărăşindu-l deseori în campaniile de luptă. Halatul de interior care-i cădea pe formele opulente, fără a fi grase, era de culoare galbenă, ţesut cu păsările albastre, după modelul sirian. Tenul ei măsliniu contrasta izbitor cu aceste culori.

— N-am să povestesc, se înclină scriitorul. Cel puţin eu. De sandale m-am ocupat rar în scrierile mele, las asta pe seama cizmarilor, cu condiţia să nu se ridice deasupra lor, cum spunea Apelle. Dar poate o va face Tiberius Crispus, Doamnă. E un original, vrea să plece în Dacia cu generalul!

Şi Traian, şi Pompeia Plotina remarcară nuanţa ultimului cuvânt. Pompeia Plotina primi salutul lui Crispus cu răceală.

— Este Crispus, căruia i-a fugit nevasta cu Rusticus Aquileius, şi invită oraşul la orgii? întrebă cu severitate, totuşi sclipindu-i ochii, ca oricărei femei îi plăceau cancanurile. Se uită cu tâlc la Traian: Te pofteşte la vreun chef?

Traian izbucni într-un formidabil hohot de râs.

— Fără tine, scumpo! Tiberius Crispus a fost însurat şi nu mai e; a fost iudaizant şi nu mai e; a fost soldat şi vrea să redevină soldat! De tineri nu mai vorbesc, dar ca vârstnicii să-mi dea ghes la înrolare... e mai mult decât o pagină glorioasă din Thucydides...! Am să te iau în Dacia, îţi încredinţez comanda unei părţi din flota pannonică, spuse brusc. Mai doreşti altceva?

În curtea palatului scriitorul îl apucă pe Crispus de mână.

— Sau tu, sau Marcus Crinitus v-aţi pierdut minţile, îşi strânse buzele. Fructuoasă după amiază! Merită să scrii despre ea.

Îl trase sub un porticul, să-i demonstreze ideea.

Crispus nu-l asculta: cel de lângă el avea poate dreptate — gândea — îşi pierduse minţile, dar dorea cu atâta ardoare să vadă, să respire aerul în care trăise şi murise fosta lui soţie, încât îşi auzi troznetul pumnilor strânşi.

Cap. XXXIV

Traian vroia să taie barbarilor linia de retragere în interiorul ţării. Un timp şovăise dacă să apuce vechea înaintare Dierna-Tibiscum sau să lovească pe direcţia nouă a Alutului. Aşteptându-se să fie atacaţi tot dinspre Tapae, dacii sigur c-au grămădit acolo întăriturile lor. Ieşind pe unde vroia să iasă la Sarmizegetusa, Traian era convins că va găsi drumul liber, rupând de centru şi fortificaţiile de la Micia şi Germisara[1].

Şapte legiuni mărşăluiau prin văgăunile pustii ale ţării cuprinsă iar de flăcările pârjolului, sub comanda asprului lor general: legiunea I Italica, I Minervia, a IV-a Flavia, a XIII-a Gemina, a VII-a Claudia, a II-a Adjutrix şi a V-a Macedonica, ostaşi pestriţi, îmbătrâniţi sub arme şi vorbind diferite limbi şi dialecte. Rezistenţa până la Alutu fu neînsemnată. Doar pâlcuri de ţărani, dar nişte ţărani îndârjiţi, apărându-şi casa şi bucatele. La popasurile mai lungi, trupa se grămădea în faţa praetoriului imperial cu ciucuri şi aclama silueta comandantului proiectată la intrarea cortului, ridicând şi coborând suliţele în care se holbau însângeratele capete ale prizonierilor ucişi.

Traian se strâmba dezgustat de privelişte, privea o vreme forfota macabră în jocul făcliilor, apoi intra în cort să se odihnească. Se anunţa toamna. Fără să ştie de ce, pe imperator îl întristau toamnele şi-l predispuneau la visare. Deşi sever, sufletul lui nu era uscat, îi plăceau poezia şi muzica, în lada de campanie îi purta cu el pe Horatius, Vergilius şi Homer. Făcea război din calcul şi prevedere, dar i se părea că toamna pădurilor dacice era altfel decât toate toamnele ştiute şi privite de el.

Tiberius Crispus mergea pe urmele soldaţilor lui Traian.

Generalul nu prea glumea — şi când îl luase cu el, îl luase ca bun luat. De multe ori Traian zâmbea, amintindu-şi de scena din palatul de la Roma.

— Încearcă marea cu degetul, în lipsă de alte distracţii sau de distracţii de care s-a plictisit. Cât a stat la Vindobona[2], nu s-a coborât de pe puntea unei corăbii, îi spuse lui Criton. Apoi şi-a dat în petic, mi-a stricat soldaţii cu beţii şi a început să ademenească fecioarele Pannoniei. De mirare la vârsta lui.

— Trimite-l înapoi. Vin şi fecioare se găsesc cu duiumul şi la Roma.

---

[1] *Micia şi Germisara* — puternice centre pe Mureş, ulterior castre romane — Veţel şi Geoagiu Băi, ambele în jud. Hunedoara.

[2] *Vindobona* — Viena.

— Nu-l trimit. Mi-e simpatic. Perversiunea lui o admir. Îţi dai seama că pentru sclava aceea a murit un om, şi-or mai fi murit şi alţii?

— E ceva de admirat? Mie-mi repugnă.

Traian zâmbi uşor.

— Depinde, medicule. Sufletul omenesc are cotloane şi cotloane. În sufletul lui Crispus, binele şi răul s-au suprapus de nici nu le mai deosebeşti. Nu mai ştii unde începe binele şi unde sfârşeşte răul, sau invers. Nu am pasiuni deosebite pentru femei, îmi plac ca animale de joacă, cum îmi plac pisicile şi papagalii. E frumos şi un sân sau un şold de femeie, nu ştiu însă dacă vreodată în viaţa mea mi-am făcut din sâni şi şolduri de femei un scop: când vezi prea mult sânge în jurul tău, sânii şi şoldurile îşi pierd conturul şi devin carne ca orice carne, din care gladiul face să curgă sânge. Crispus poate se răzbună pe abstinenţa lui îndelungată, îşi regretă anii.

Poate fuga sclavei să-i fi turburat mintea. Oamenii cu mintea tulbure, în felul lor, sunt nişte înţelepţi, nu există mare inteligenţă fără amestecul unui grăunte de nebunie. Asta am învăţat-o de la Plutarh — şi a spus-o Aristoteles. Crispus este un om rănit şi o delicioasă paiaţă. În războiul ăsta am nevoie pe lângă mine şi de paiaţe, Criton. Şi ştii de ce? Fiindcă mă gândesc cu seriozitate că în mintea multora nici eu nu sunt altceva! Nu te încrunta. Tu faci excepţie. Sunt şi eu manevrat de nişte sfori *intime*, pe care, jur, aş fi fericit să le pot opri! Nu simţi şi tu uneori sforile astea, trăgându-ţi de suflet? Obligându-te să te mişti cum nu ai vrea să te mişti?...

★

Călăuzul care conducea pe Crispus şi convoiul soldaţilor la Traian se nimerise să fie acelaşi pescar din Drobeta, ce cu nouă ani în urmă venise la Sarmizegetusa împreună cu „umbra lui Thrasea” şi decurionul Longinus să-l anunţe pe Decebal de moartea lui Domitian.

Ochii vicleni ai pescarului nu se schimbaseră în ani. Se obişnuise de atâta timp cu romanii, şi nu se putea spune că ura şi dispreţul lui faţă de aceştia scăzuse, dimpotrivă. În perioada staţionării trupelor lui Vipsanus pe malul Danubiului, satul, deşi vânturat de legionari, îşi păstrase oarecum independenţa. Nu era o aşezare bogată, şi femeile se arătau rar la vedere. Când şi când, se mai ridica din scaieţii şanţurilor vreo muiere cu poalele

date peste cap, năucă şi ruşinată — cu toată tragica ei disperare, simţind încă fără să vrea fiorul dat de străinul care bâiguise peste ea cuvinte într-o limbă neînţeleasă. Femeia tăcea mâlc, chiar dacă pântecul prindea să i se rotunjească, fiindcă obştea i-ar fi pedepsit cu moartea împreunarea. Alteori soldaţii suiau pe furiş dealul cu vii ce străjuia hotarul nordic al Drobetei: beciurile pline cu vase de vin negru erau prădate sistematic şi fără drept de împotrivire. Vipsanus poruncise stricta supraveghere şi neamestecul cu băştinaşii, mai ales de când câteva sentinele fuseseră găsite în posturi cu gâtul tăiat. La omorârea generalului, cuprinsă de furie, trupa dase foc aşezării. În incendiu, pescarului îi pierise un copil. La declararea războiului, fugise odată cu alţii în pădure. Relativa pace de după întâiul război, ca şi anexarea teritoriului dintre Tissia şi Alutu au ferit oraşul de alte distrugeri. Garnizoana romană dintr-însul nu era nici mai bună, nici mai rea decât legiunea lui Vipsanus. Omul continuase să fie călăuză şi tâlmaci *aliaţilor*, pe drumurile de munte.

Astăzi însă, situaţia era alta. O parte din cohortele auxiliare ale legiunii a XIII-a Gemina se stabiliseră definitiv în sat, transformându-l în castru. Nici două luni nu trecuseră de la începerea celei de a doua campanii, şi soldaţii mirosiseră că-i rost de cantonat în provincia care de data asta urma să fie romanizată. Începuseră să-şi ochească viitoarele neveste, loturile de pământ. Noul municipiu îşi cunoştea soarta: cât mai multe căsătorii, cât mai mulţi copii, trăiţi şi crescuţi aici. Pescarul blestema în gând, dar îşi făcea slujba cu dinţii strânşi. Din asta trăia! Peştele îl lua armata, era mai de folos să-i caţeri pe soldaţi pe stânci decât să munceşti la apă fără folos.

De o zi, grupul lui Crispus intrase în dealurile împădurite de sub munţi. Marele pod rămăsese în spate, cale de cinci zile.

Soldaţii descălecaseră, trimiseseră ţine-caii să-i pască, şi pregăteau tabăra de noapte şi cina. La o parte de forfota taberei, călăuzul se uita la ciudatul dominus pe care-l conducea, retras sub un copac şi privind apusul de soare. Pe obrazul lui Crispus mureau ultimele raze; sprijinit cu o mână de trunchiul copacului, parcă dormea cu ochii deschişi. Pescarul se minună, aşa cum se minunase întreg drumul, deoarece nu-l auzise vorbind decât o singură dată. Călătoria n-avusese incidente, locurile erau pustii. Aproape de Alutu, misiunea lui lua sfârşit, alţi soldaţi urmau să se alăture convoiului şi să pornească mai departe cu el.

Din pădure fluieră repetat un cufundar, şi pescarul tresări. Unul din soldaţi se opri din treabă şi aruncă o căutătură rapidă spre călăuz. Omul îngheţă, dar îşi stăpâni tremurul mâinilor care se jucau cu o crenguţă. Fluieratul se auzi din nou. Soldatul ciulise urechea spre pădure. După o trecere de timp, se întoarse la camaradul cu care lega ţăruşii de cort şi mormăi:

— Asculţi? Pasarea asta o tot aud de la Drobeta încoace. S-ar zice că ne urmăreşte. E strigătul cufundarului. Ştiam că păsările astea nu cuibăresc prin păduri.

Păru să gândească la ceva anume. Fluieră îndeosebi pe seară, s-ar mai zice că vrea să dea de ştire că-i acolo.

Îl privi din nou cercetător pe călăuz.

— Nu-mi place deloc bărbosul ăsta.

— Ce-ai cu el! spuse celălalt, înnodând frânghia pânzei de ţăruşi. Un om ca oricare altul, mănâncă şi el o bucată de pâine.

— Crezi?

Soldatul rămăsese cu ochii la pădure.

Călăuzul zvârli crenguţa în iarbă şi se întrebă în sine dacă paloarea pe care şi-o simţea aşternută pe obraji nu-i trăda frământarea. Nu era prea viteaz, iar imaginea cerşetorului fără un picior îl bântuia de cinci zile în şir, de când îl întâlnisera.

Întâlnirea se petrecuse imediat după ieşirea din Drobeta. Cerşetorul sărise dintr-unul din şanţurile drumului, ţopăind ca o pasăre, cu ciotul pulpei rămase încolăcit de un toiag de alun jupuit, în care-şi sprijinea o subsuoară. Un soldat l-a împins în lături cu coada suliţei. Ţipând ascuţit, cerşetorul căzuse de-a curmezişul în praful potecii, trântit pe spate. Întinzând mâna cu toiagul de alun spre călăreţi, începuse să se tânguie cu o voce slabă.

Vorbea în dialectul burr. Călăreţii se opriseră în loc, privind uimiţi trupul răpciugos înfăşurat în zdrenţe. Barba cerşetorului, murdară şi încâlcită, avea o lungime neobişnuită, strânsă cu curpenul de tei ce-i încingea mijlocul.

— Ce spune? se răsti centurionul comandant.

— Roagă să fie ajutat să-şi vadă copilul.

— La o parte! zbieră centurionul, roşu de mânie. Treceţi cu caii peste el!

Ca muşcat de un şarpe veninos, cerşetorul sări în sus pe unicul picior, bătându-se cu pumnii în piept.

— Ce-i cu omul ăsta? întrebă Tiberius Crispus. Ce vrea?

— Un barbar, îşi îmboldi calul spre el centurionul, un cerşetor.

Cu o iuţeală nemaipomenită şi aproape strecurându-se pe sub burţile cailor, cerşetorul ţâşni lângă armăsarul lui Crispus. Centurionul îl şi luase pieptiş. Crispus îi aruncă o monedă macedoneană de argint.

— Nu am nevoie de bani, spuse cerşetorul, şi călăuzul traduse iar, înspăimântat, terorizat de bizara apariţie. Banii nu tămăduiesc sufletul, sufletul mi-e bolnav după copilul meu pe care dacă nu-l văd, se prăpădeşte printre străini.

Crispus începu să râdă.

— Mulţi neghiobi în ţara asta! O să facem şi noi o faptă bună, baremi să nu se zică mereu că nu suntem în stare decât să supunem şi să distrugem. Să încalece în spatele călăuzului. Păduchii lui tot ne sunt necunoscuţi. Semănându-şi-i după el, o să afle calea întoarcerii împreună cu copilul.

Centurionul bombănea. Or fi fost mulţi neghiobi în câmpia getică, dar mai neghiob era boşorogul ăsta, proaspăt marinar de apă dulce! Până la Lederata venise pe o corabie, comandând alte cincizeci de corbite mai mari, transportând balistele şi butoaiele cu carne afumată colectate în Pannonia. Fosta cetate barbară distrusă în întâiul război se înălţa refăcută din temelii. Garnizoana dase onorul militar marinarului cu păr cărunt, care păşise pe puntea corăbiei-conducătoare. Soldaţii din garnizoană erau veseli să-l cunoască, zvonurile Romei răbufneau şi la marginea pierdută a imperiului; în ceea ce-l privea, zvonurile aminteau de un trai pe care doar în vis şi-l puteau închipui! Va să zică ăsta era, marinarul din Hadriaticum de pe timpuri, exilat şi iertat, beţivul neobosit care întorsese pe dos provincia de dincolo de Tissia, iată-l: argintat la păr, cu chipul boit şi trist. Tălpoiul corăbiei lui nu mai juca pe valurile albastre ale mării, ci pe acelea nămoloase ale Danubiului, nările lui nu mai miroseau adierile crude ale sării pulverizate şi a algelor rupte de pe funduri, ci respirau mirosul dulceag al unui fluviu, urechile lui nu mai auzeau ciocanele hortatorilor, în vreme ce lungile rame ale galerelor palpită ca nişte aripi de fluture; nici piraţi iliri sau greci, nici lupte pe coastele înalte ale Africii, nimic din toate astea. La vârsta nepoţilor şi a retragerii, târându-şi după el navele cu aspect de sicrie plutitoare, umbra celui de altădată intrase în lagăr şi răspunsese salutului trupei cu nepăsare. Iar trupa îşi înteţise aclamaţiile, văzându-i părul. Unii din soldaţi cantonaseră în Moesia şi luaseră parte la evenimentele stârnite de tribunul Rusticus Aquileius. Îi vizita un încornorat bătrân, părăsit de

nevastă, *io!*, merita să strigi şi să-ţi arăţi batjocoritoarea simpatie!

Crispus stătu în Lederata trei zile. La masa de bun-sosit s-a băut mult şi s-au servit delicatese, limbi de privighetoare, peşte fiert în ulei de nucă, raci umpluţi cu varză tocată. Masa a fost servită în cortul comandantului garnizoanei, şi numai pentru două persoane, Crispus şi comandantul. La un moment dat comandantul s-a uitat la musafir şi a dat din cap. Băuse peste măsură.

— Nu bei, zise întretăiat. Nu bei deloc. Auzisem că eşti băutor de profesie.

Răsturnându-se pe spate, îl ameninţă cu degetul, un deget bont, retezat puţin mai jos de falanga a doua.

— Ştii că l-am văzut pe Aquileius în cortul lui Marcus Crinitus, imediat ce s-a înjunghiat? începu să zâmbească prosteşte. Sângera ca un bou la abator. A fost ceva de neuitat.

Îşi umplu cornul scobit cu vin, toate cupele erau barbare, şi-l dădu pe gât dintr-o răsuflare.

— Pe aici sc vorbeşte... iartă-mă, că femeia aia era soţia ta.

Crispus suportase de prea multe ori întrebări de felul ăsta, ca să se mai emoţioneze. Ridică spre interlocutorul lui o privire fără colorit.

— Se vorbeşte exact.

— Dac-am fi ştiut...

— Dac-aţi fi ştiut *ce*?

Celălalt înălţă vag din umeri.

— Ei, dac-am fi ştiut că era soţia ta. Se schimba situaţia. Pe tine nu te cunosc decât de astăzi, dar o parte din prietenii tăi îi cunosc de ani şi ani, iar pe prietenii tăi şi ai mei i-a servit la masă nevasta ta. Pricepi?

— Încerc.

Crispus alegea din blid bucăţile de peşte, frumos împodobite cu stele de sfeclă crudă. Ceva ca un nod îi îngreună bătăile inimii. În mai puţin de trei clipe, bruta din faţa lui îi va spune adevărul-adevărat.

— Aţi omorât-o?

Patima din voce, deşi albă şi stăpânită, avea un timbru îngrozitor.

Prin aburii beţiei, comandantul îi simţi neliniştea. Ochii îngheţaţi ai lui Crispus se agăţau de ochii lui, ochii aceştia de mort te înfiorau. Comandantul se înduioşa pentru el însuşi, ca orice om beat care trebuie să facă mărturisiri neplăcute.

— Povestea aia cu permisul şi fuga femeii dincolo de fluviu i-a zăpăcit pe toţi. Sentinelele primiseră consemn.

— Aţi omorât-o? repetă întrebarea Crispus.

— A făcut-o un călăreţ numid în locul tău. Te-am uşurat de sarcini... pe amiciţia dintre Castor şi Pollux! Vrei sau nu vrei să-ţi povestesc?

— Nu vreau, închise pleoapele Crispus, şi în dosul lor un abur îi aduse aproape făptura cu ochi verzi a Liliei. Răsuflă o dată scurt şi deschise ochii. Cu cornul umplut din nou cu vin, comandantul se uita cu luare-aminte la el. O pată lată de grăsime îi mânjea bărbia despicată la mijloc.

— Să bem! urlă deodată. Să lăsăm femeile între fustele lor sau în mormânt! Închin pentru victorie!

Bău şi zvârli cornul pe jos. Crispus se ridică în picioare.

— Închină şi pentru sufletul meu, spuse şi ieşi din cort.

Ajuns pe corabie, se rezemă de balustrada bordajului şi privi în noapte. În cetate urlau câinii. Fluviul clipocea egal, reflectând dâra tremurătoare a fanarelor agăţate la catargele corbitelor. Crispus îşi simţea bătrâneţea din mădulare, nu regretul pentru femeia dispărută şi oare cine ştie dacă va fi fost a lui vreodată *cu adevărat*. Mai simţea şi un alt regret, mai teribil: inutilitatea a tot ce săvârşise el. Era o mare nebunie să se afle acum aici, o mare nebunie în faţa căreia nu mai putea da înapoi.

Jumătate de flotă rămase la Pincum, pe malul drept al Danubiului, cealaltă jumătate îşi continuă călătoria spre Drobeta. Mica flotilă opri tot pe malul moes, în dreptul Egetei. Crispus auzise vorbindu-se mult despre minunăţia arhitectonică a podului, şi dorea să-l treacă cu piciorul.

De asta şi bombănea centurionul, corăbiile ar fi trebuit să meargă până la Asamum, la locul de vărsare al Alutului în fluviu — şi de acolo, cu o corăbioară mai mică, să suie cursul râului la puntea şi castrul întărit. Ori Crispus, în loc să-şi ia soldaţii de la Asamum, îi luase de la Drobeta, o *ala* completă de călăreţi, manifestându-şi şi fantezia de a mărşălui pe ţărmul stâng, nesigur şi primejdios, multe milia. Umblau încet, făceau popasuri lungi, motive în plus ca să-l enerveze pe centurion, fire iute şi impulsivă. Şi cum să nu te enervezi când mai şi vorbea cu toată viermina întâlnită în drum, cum era cazul cu cerşetorul ăsta de nenorocire fără un picior!

Cerşetorul nu aşteptase să i se spuie a doua oară să încalece în spatele călăuzului. Cu o agilitate surprinzătoare se căţărase pe

calul mic şi păros al pescarului, apucându-l pe tâlmaci cu mâinile pe după mijloc. Soldaţii râdeau.

O bună bucată de vreme grupul înaintă încet, călăuzul şi zdrenţurosul pe acelaşi cal în frunte la câţiva paşi. Nu părăsiseră încă malul Danubiului, dimineaţa era limpede şi rece. Iarba înaltă ajungea până la piepturile cailor. O oră, poate mai mult, cerşetorul nu scoase un cuvânt. Dintr-o dată, pescarul îi simţi mâinile noduroase de maimuţă strângându-i şi mai tare mijlocul. Auzi la ureche o voce şoptită:

— Sunt iscoada lui Decebal, dacă mă vinzi, nu te mai întorci viu la Drobeta!

Călăuzul înţepeni, dar nu întoarse capul. Vocea tăcu o clipă, apoi urmă grăbită, pe acelaşi ton:

— Duci cu tine un om de seamă. Peste şase zile ajungeţi la văgăunile împădurite dinainte de Alutu, acolo e locul. E un drum de margine spre miazănoapte, atrage-i pe drumul acela. Ascuteţi urechile, o să auzi mereu strigătul cufundarului, e un semnal. La popasul celei de a şasea zile, fără asta, la răsăritul lunii, să ieşi din tabără în pădure. Restul ne priveşte. O să găseşti semne pe copaci. Ne vinzi?

— Nu, spuse tâlmaciul tare.

Mâinile cerşetorului se desprinseră de pe mijlocul pescarului, se lăsă să alunece pe crupa calului şi căzu jos.

— Nu mai pot, striga, mi s-au întors maţele pe dos! Duceţi-vă cu bine şi praful să s-aleagă de voi şi de caii voştri! M-aţi omorât!

Încolăcindu-se ca o zvârlugă şi ferindu-se de copite, se rostogoli mai încolo. Cu ţopăiala lui caraghioasă o luă la fugă pe câmp. Centurionul scuipă în urmă-i şi îşi împinse armăsarul lângă calul tâlmaciului.

— Nu mai merge cu noi?

— Nu poate sta pe cal, i-a venit rău.

— Parcă a vorbit ceva cu tine, spuse bănuitor centurionul.

— Cu mine? păli pescarul. Ţi s-a părut. Ce ar fi putut vorbi cu mine necunoscutul acesta?

— Găseaţi voi ceva de vorbit.

Continua să-l privească cu atenţie, dar nu mai adăugă altceva.

Cinci zile la rând, strigătul cufundarului urmări grupul. Uneori îl auzeai aproape, alteori depărtat, şi pescarul ştia ce înseamnă: acoperiţi de ierburi, de păduri şi viroage, fraţii lui, având şi ei o călăuză, în zdrenţe şi şchioapă, se târau după umbletul

celorlalţi... în care parte? În dreapta, în stânga? Devenise atâta de stăruitor strigătul, încât îl remarcaseră şi soldaţii. Unul din ei a lăsat lucrul şi ascultă spre pădure. Îşi dă oare seama de ceva?

Tiberius Crispus se dezlipi de copac şi porni cu paşi rari spre firul de apă ce bolborosea printre trunchiuri. Soarele dispăruse. În mijlocul poienii, se aprinsese un foc mic. Călăuzul oftă şi-şi aţinti privirile la pădure. Atrăsese convoiul pe drumul mărginaş şi neumblat. Cu sufletul la gură, acum *aştepta*. Cufundarul strigase de trei ori, şi chiar în poiana unde cantonaseră, un fag mai răsărit avea şi el trei scrijelituri în scoarţă, ultimul semn. Călăuzul se gândea la neuitata lui convorbire cu Decebal, pe pragul din spatele Sarmizogetusei, îşi revedea stăpânii de atunci, închivăraţi şi plini de îngâmfare, la fel cu cei de azi. În ziua aia ar fi vrut să sărute picioarele regelui. Astăzi fusese chemat iar la rege şi-i va da sărutul de respect râvnit odinioară, el, nevrednicul pescar din Drobeta, va pune umărul să oprească războiul şi pe cotropitori! Barem de-o reuşi. Ridică ochii, întâlni pe cer licărul luceafărului de seară. Zalmoxe se uita la el. Începu să se roage.

Noaptea căzu repede. Sentinelele dublate tocmai intrau în primul schimb. Lângă cel din urmă cort, acoperit cu bunda miţoasă, călăuzul zări ivirea lunii peste pădure. În poiană şi printre corturi, umbrele se lungeau, fâlfâitoare şi misterioase. Se săltă într-o rână. Strigătul cufundarului răzbătu deodată limpede şi muzical, la nici cincizeci de paşi. Pescarul ieşi de sub bundă şi se uită la sentinela cea mai apropiată.

Nemişcat la marginea pădurii, cu spatele la el, soldatul asculta zgomotele ciudate şi confuze trimise de noapte. Furişat, pescarul depăşi cercul de lumină pâlpâit de foc, târându-se pe burtă prin ierburi. Calul lui păştea mai încolo, împiedicat, îi auzea săriturile. Sentinela se răsuci brusc. Pescarul căută să-şi reţină răsuflarea, deoarece omul de pază era soldatul care la popas, bătând ţăruşii cortului, se arătase a fi mai bănuitor decât ceilalţi. O clipită nesfârşită, sentinela cercetă bezna, apoi făcu un pas înainte.

— *Quis est*?[1] strigă.

Tâlmaciul rămase ghemuit în iarbă.

— *Quis illic*[2]? repetă strigătul sentinela, şi pescarul îşi dete seama că trebuia să acţioneze — şi încă la mare iuţeală.

[1] *Quis est* (lat.) — Cine e?
[2] *Quis illic* (lat.) — Cine-i acolo?

Pădurea era aproape. Sări în picioare şi fugi într-acolo. Sentinela parcă se aşteptase la asta. Arcuindu-se pe spate, aruncă suliţa cu putere după fugar.

— *Ad pugnatorias ar*...[1]! Răcnetul i se curmă într-un bolborosit, o săgeată scurtă îi străpunsese gâtul, ieşindu-i prin ceafă.

În acelaşi moment, pădurea clocoti de un chiuit năprasnic — şi poiana se umplu de călăreţi şi de zbârnâitul săgeţilor.

Însoţitorii lui Crispus dormeau iepureşte prin corturi. La primul strigăt de avertisment al sentinelei, cei mai mulţi erau deja treji, fugind afară cu gladiul în pumn. Ştiau să lupte pedestru, erau călăreţi doar fiindcă trebuiseră să-l însoţească pe Crispus. Năvălitorii îi primiră în pieptul cailor, dărâmară corturile şi angajară bătălia, luptând cu coase scurte şi topoare, în urlete de demoni.

Cortul lui Crispus era principala ţintă. Trei decurioni şi centurionul comandant îl apărau scrâşnind din dinţi şi cu mare vitejie. Căzură curând. La larmă, Crispus s-a repezit cel dintâi din cort, rotindu-şi gladiul. Tropotul cailor şi ţipetele îi redeşteptaseră vechea fire, într-o clipită se văzu pe puntea corăbiei *lui* bubuind sub paşi şi-n trosnetul ramelor rupte la abordaje. Doi inşi se poticniră în faţa lui, dar alte braţe îl şi cuprinseseră pe la spate, îl târâră după ele.

Peste foc săreau umbre, jarul se împrăştiase pretutindeni. Corturile se mistuiau în flăcări. Zăngănitul armelor scăzu în intensitate, strigătele se micşorară. La o comandă grăbită, pâlcul de atacatori îşi strânse rândurile, şi, la fel cum venise, dispăru în galop în pădure.

Poiana rămase singură sub lună şi flăcări. Treizeci de soldaţi zăceau zdrobiţi, claie peste grămadă. Cincisprezece barbari pletoşi le ţineau tovărăşie. La marginea pădurii, pescarul din Drobeta aţintea cu ochii mari deschişi şi culcat pe spate strălucirea albă a lunii pulsând peste pădure. Mâinile lui încă strângeau fierul suliţei ieşit mult în partea stângă a pieptului.

★

Două zile şi o noapte, atacatorii se strecurară prin pădurile dintre dealuri, suind mereu.

[1] *Ad pugnatorias armis* (id.) — La armele de luptă!

Fagul şi stejarul începeau să se răărească, apăruse stânca. Călare pe unul din caii luaţi de la soldaţii romani, Tiberius Crispus înainta ca în vis, în mijlocul grupului. Nu era vis, măcelul la care luase parte, şi ţancurile pe lângă care treceau, şi pereţii de piatră înălţaţi în domuri, ceţurile ropotind peste cetini, făpturile care-l duceau cu ele?

Tot drumul, barbarii nu scoseseră o vorbă. Se opreau, aprindeau focul, se grămădeau în jurul lui şi mâncau carne, după ce o rumeneau în ţepuşe de lemn. Lui nu-i dau nici o atenţie, nu-l bruscau, nu-l întrebau nimic. Se mărgineau să-i întindă carnea, brânza sau bolzul uscat de mei, îl priveau în tăcere cum mănâncă şi-şi vedeau de treburi. În ţara oamenilor ăstora, printre făpturi asemănătoare acelora care-l duc în necunoscut, trăise şi venise să moară soţia lui... fantastic! Se mai gândi să moară şi el cu demnitate, şi la acest gând, îl încercă o curioasă uşurare.

Într-a doua seară, călăreţii descălecară. Îi făcură semn să descalece şi el. Ţinându-şi animalele de căpăstru, convoiul se înşirui pe o brână lată, ocolind o mare vale prăpăstioasă. La capătul văii, au coborât pe fundul ei. O stână albea pe un clin împădurit. Convoiul, se opri la stână, pe malul unui mic torent. Acolo ardea un foc. Câţiva dulăi, în frunte cu un câine mare negru, se năpustiră asupra lor lătrând, apoi îi lăsară în pace. De lângă foc se ridică cerşetorul cules pe drumul Drobetei, şi Crispus înţelese definitiv ce se petrecuse.

Cerşetorul purta aceleaşi veşminte zdrenţuite, dar la gât îi atârna un lanţ de argint, cu o placă subţire de hematită. Cel care părea a fi căpetenia călăreţilor se duse la el şi întinse mâna spre Crispus.

— Iată-l. Fratele şi copilul sorii mele au rămas morţi în poiana fără flori, împreună cu alţi treisprezece. Romanii s-au bătut cum se bat ei, dar i-am dovedit.

— Zalmoxe îi va bucura pe toţi în împărăţia lui, murmură cerşetorul. Pescarul n-a scăpat?

— Nu. A rămas şi el în poiană.

— Aţi lucrat bine, regele o să fie mulţumit. Duşmanul ne atacă astăzi viclean printr-altă parte. Poate omul ăsta cu purpură la tunică îl va face pe duşman să-şi domolească înaintarea şi să ne lase în pace.

Crispus nu pricepea ce spun, însă simţea că este vorba de el. Barbarii în zeghe şi opinci, oricâţi ar fi fost şi oricât ar fi fost prizonierul lor, tot barbari rămâneau — el era roman, *stăpân* al

barbarilor! Trebuiau să simtă asta, fie şi cu preţul vieţii sale. Mândria şi furia i se amestecară laolaltă, când cerşetorul i se adresă liniştit, în latineşte:

— Pregăteşte-te să pornim iar în călătorie, să dai ochii cu omul care te-a vrut.

— Toate petele astea de sânge, strigă Crispus arătându-şi tunica, le va plăti omul acela prin sânge!

Un bărbat de lângă foc întoarse capul şi se sculă în picioare. Câinele negru care moţăia cu fălcile rezemate de genunchii lui ridică şi el botul, cu urechile ciulite.

Scoris nu-l văzuse niciodată pe Tiberius Crispus, deşi de la el din casă fugise cu Pamphylus şi Lilia. Statura lui uriaşă acoperi focul. Fără curiozitate se uita la roman, şi acesta, uşor uimit, ca şi când o vagă amintire îşi isca nelămuritul contur odată cu cel din faţa lui, se căznea să afle *de unde-l cunoaşte*.

Cap. XXXV

Cu aceeaşi nepăsare cu care îl privise şi pe prizonier, Scoris se depărtă de foc şi merse la malul apei, unde-i păştea calul. Puha i se ţinea de călcâie ca o umbră. Luă tohoarca oierească pusă pe crupa calului, îşi înfăşură umerii într-însa şi ocolind stâna reveni la foc. Crispus îi urmări trecerea în bătaia focului, încercându-l iarăşi o stranie stinghereală. Omul nu i se părea străin, dimpotrivă, îl mai văzuse, la Tomis... la Roma? Dar ce să fi căutat barbarul la Roma?

Scoris şi Puha se aşezară din nou la flăcări, dulăul pironindu-şi stăpânul din ochii lui galbeni. Mai îmbătrânise. Era încă voinic şi colţos, se lenevise însă în mişcări, răutatea i se domolise. Cu nările pline de mirosul fiinţei dragi de lângă el, pirotea la căldură, mare şi adormit, ascultându-şi stăpânul cum cântă din fluier. Îmbătrânise puţin şi Scoris. Puha îl împinse cu capul, strecurându-i botul sub braţ. Ceilalţi bărbaţi de la foc se uitau la ei doi dintr-o parte, şi mai ales la uriaş, venit tocmai de la Sarmizegetusa, ca şi cerşetorul. Se spunea că cerşetorul îşi pierduse piciorul în bătălia de sub zidurile cetăţii şi că fusese un mare viteaz. Despre Scoris nu ştiau nimic; avea să plece spre soare-apune cu romanul capturat, să-l înfăţişeze regelui. Acum cânta din fluier, de-o săptămână de când apăruse tot asta făcea serile, vorbind aproape numai cu câinele.

Cerşetorul veni lângă ei, ascultă un timp fluierul, după asta se lăsă în iarbă, încrucișându-şi mâinile pe ciotul piciorului tăiat deasupra genunchiului.

— Pleci la noapte?

— Plec mâine. Cărările muntelui sunt grele noaptea.

— Mai iei vreun om cu tine?

— La ce bun?

Cerşetorul râse încet.

— N-are cum să fugă.

— Îl povăţuiesc să n-o facă.

Cerşetorul râse din nou.

— Am omorât o grămadă de romani, fiul lui Scorillo poate să zâmbească bucuros în barbă. Să te păzeşti de aşezările întărite din munte ale duşmanului, durate în întâiul război. Romanul prins trebuie să ajungă nevătămat la Sarmizegetusa.

Atât şi-au spus. Sprijinindu-se în toiag, cerşetorul se ridică în picioare. Răsărise luna. Scoris stătu destul de mult la foc, dar nu mai cântă. Cu braţele încrucişate la piept, se uita nemişcat la flăcările focului. Oamenii se culcaseră, vegheau pentru ei sentinelele.

Dulăul înalţă deodată capul şi adulmecă în direcţia pădurii, apoi slobozi un ţâfnet înfundat. Ceilalţi câini păreau şi ei neliniştiţi. Lătrând, fugeau spre sihla din susul conacului. Scoris îl apucă pe Puha de ceafă, căci vroia să se ducă după restul câinilor. Silueta cerşetorului apăru din beznă, la foc.

— De ce latră câinii?

Lătraturile se auzeau din ce în ce mai depărtat, la fel de înverşunate — şi tăcură. O linişte nefirească se lăsă peste stână şi pădure, întreruptă doar de vuietul brazilor în vânt şi de clincănul armelor luate de oamenii treziţi din somn.

— Nu se mai aud, reluă cerşetorul. Ce-o fi fost, caucoensule? Un urs, ce zici?

— Nu e urs. Dac-ai avea două picioare, te-aş sfătui să ţi le pui în spinare şi să te faci nevăzut. Lasă oamenii să lupte, de-aia au arcuri, suliţe şi săgeţi. Vor da o a doua bătălie pe curând.

Undeva în noapte ţipă lung o sentinelă şi tăcu şi ea, ca şi câinii. Cu un schelălăit, Puha se zmulse din încleştarea mâinii lui Scoris, ţâşnind în pădure.

— Unde este romanul? întrebă Scoris repede.

— Acolo, lângă pridvor. Ce vrei să faci?

— Dă alarma, taraboste!

Din trei paşi străbătu distanţa care-l despărţea de pridvor. Păzit de un călăreţ, Tiberius Crispus dormea culcat pe o blană, înăuntrul pălimarului. Scoris îl înşfăcă cu blană cu tot — şi alergă spre cai. Paznicul zgâi ochii.

— Stai! strigă buimăcit.

Purtându-l ca pe o pană şi neluând seama la avertisment, Scoris alergă pe malul apei, sări pe cal cu Crispus în braţe şi dispăru dincolo de torent.

Era şi timpul.

Din partea opusă năvăliră romanii, atât de mulţi, încât coifurile lor luciră într-un singur fulger de lumină albastră în razele lunii.

★

Cerşetorul se înşelase, crezând că în poiana unde-i atrăsese pescarul din Drobeta pe însoţitorii lui Crispus, aceia muriseră cu toţii.

După ce zgomotele bătăliei pieriseră şi numai luna mai arunca o pată parcă vie peste trupurile nemişcate şi corturile arse, în apropierea unui cort rămas ca prin minune întreg, la marginea pădurii, un piept se umflă, iar mâna, prinsă în apărătoarea scutului rotund ce-i acoperea faţa, se dete la o parte, arătând obrazul plin de sânge al omului trântit în iarbă.

Era un soldat fără coif, cu falca înţepată de o săgeată. Pleoapele lui se zbătură moale, şi el deschise ochii, privind bolta plină de stele... întâi o privire lipsită de înţelegere, treptat însufleţindu-se înfricoşată. Peste pulpe, îl apăsa greutatea unui pletos, căzut într-o rână. Soldatul îşi trase picioarele şi se ridică dintre cadavre. În afară de rana de la falcă nu primise altă lovitură. Ca o fiară hăituită, soldatul îmbrăţişă dintr-o singură căutătură poiana, înregistrând tăcerea funebră. Ai lui erau morţi, doar el mai trăia... dacă se reîntorc atacatorii? Un nechezat îl făcu să tresară: armăsarul apărut în spatele lui, cu frâul slobod, mirosea mortăciunile şi poate, ca şi el, era singurul scăpat. Culegând de jos o sabie, soldatul cercetă rapid cadavrele. Crispus nu se afla printre morţi. Se împiedică de pescar, văzu suliţa ce-l străpunsese, era o suliţă de a lor. Făcu iute legătura între ce se întâmplase, barbarii îl vroiseră pe Crispus şi-l luaseră cu dânşii.

Dintr-un salt se zvârli în spinarea armăsarului. Drumeagul pe care apucaseră conduşi de pescar se vedea distinct sub razele

de lună. Până la poiană nu umblaseră mult, ajuns în şleaul ce ducea spre valul de la Alutu, trebuia să se îndrepte spre răsărit. După cum le spusese comandantul, râul nu putea fi departe. Acolo sunt întăriturile ariergărzii lui Traian, datoria lui era să le anunţe.

Culcat pe gâtul armăsarului, gonea pe poteca din pădure, scuipându-şi ghemotoacele de sânge închegat din gură. După o jumătate de oră atinse bifurcătura, şi nu se luminase încă de ziuă când de pe înălţimea unui mal zări focurile taberei. Scoborî povârnişul, trccând prin vad, cu apa învolburată până la nările calului.

Era o tabără de călăreţi, păzind ambele laturi ale Alutului. Soldatul intră în cortul comandantului, abia mai ţinându-se pe picioare, cu chipul negru de efort şi suferinţă. Vorbind împiedicat din pricina rănii de la falcă, el povesti în cuvinte puţine atacul din poiană.

— Erau mulţi?

— Mai mulţi decât noi, ne-au surprins dormind. Am fost duşi special pe drumul ăla!

— Cine era în fruntea voastră?

— Arrinius Subo. A murit.

— Şi-a meritat soarta, îşi strânse buzele comandantul. Rămase gânditor: Dacă generalul nu pune prea mare preţ pe viaţa lui Tiberius Crispus...

Se opri şi se uită la soldat.

— În cât timp se ajunge acolo?

— În două ore, căznind animalele. Nu mă mai întreba nimic, mă doare rana de-mi pleznesc ochii! Spune să mi-o oblojească şi să ne luăm după ei! Am să vă arăt drumul, s-ar putea să-i şi ajungem cu un pic de noroc, deşi din poiană habar n-am încotro s-au îndreptat.

— Te pierzi din pricina unei zgârieturi, veteranule? se încruntă comandantul. Văd că porţi insigna unei formaţii moese, aceia-i o formaţie de viteji, nu-i dezminţi faima! Du-te la sanitari şi aşteaptă ordinul meu. Calvius!

Sentinela din faţa cortului intră înăuntru.

— Cheamă-l la mine pe Armind. Trei *turmae* din *ala* a doua galică să încalece!

În zori, călăreţii sosiră în poiană. Majoritatea cavaleriei de pe Alutu, comandată de Lusius Quietus, erau băştinaşi din Numidia, romanizaţi. Trei corpuri ajutătoare erau galice. *Ala* a II-a fusese pedepsită cu câteva zile mai-nainte, pentru indisciplină şi

instigare la revoltă. Armind, şeful lor, călărea slând în picioare pe crupa calului, zvârlind suliţa şi ochind cu arcul, purtând uneori şi un soldat în cârcă sau pe braţe: o matahală pleznind de forţă şi sănătate sub tunica scurtă de piele, crud şi răzbunător. Acum, atât el cât şi călăreţii lui trebuiau să se reabiliteze — şi numai pe drum o şi făcuseră, zburaseră ca nişte năluci.

Armind nici nu se uită la morţii din poiană. Descălecă împreună cu soldatul împuns la falcă şi cercetă urmele răvăşite în băltoacele de sânge. Mirosea câineşte în toate părţile; comandantul ştiuse bine pe cine trimite în urmărire, numidienii luptau cu succes la şes şi pe întinderi largi, galii lui Armind, crescuţi prin păduri şi găuri de munte, trăiau în elementul lor pe munţii dacici.

— Pe aici s-au dus, arătă Armind.

— Şi cât o să mergem aşa? îndrăzni să întrebe soldatul. Dacă nimerim în tabăra duşmanului?

Ochii mici ai celuilalt se făcură şi mai mici.

— N-ar îi prima oară când gâtui o tabără întreagă, îşi umflă nările. Zi-le fraţilor tăi să-ţi povestească, romanule! După mine!

Călăreţii se înfundară în pădurea de fag. Soldatul nu-şi putea stăpâni admiraţia, Armind alesese drumul bun şi dovedea mare pricepere până şi în cele mai neînsemnate dovezi de trecere lăsate de daci în urma lor. Aceştia fiind călări şi târând după ei şi caii ucişilor din poiană, tufişurile erau frământate şi rupte, pământul umed plin de întipărituri de potcoave şi paşi. Semnele astea *la vedere* le-ar fi deosebit şi soldatul rănit la falcă, dar erau altele pe care Armind şi tovarăşii săi mai mult le ghiceau decât le vedeau şi întotdeauna le ghiceau adevărat: semnele nevăzute din piatră, copaci şi cenuşa focurilor stinse.

Trei zile se strecurară astfel prin pădure, urcând mereu spre apus. În seara celei de a treia zi, crestele muntelui dominau văile. O imensă căldare glaciară îşi rotunjea marginile zimţate, lăsând să răsară în trepte succesive pereţii de stâncă, înconjurători. Armind descălecă şi porunci şi celorlalţi să descalece. Târându-se pe burtă la marginea luminişului, se opri, rânjind.

— Priviţi!

La dreapta lor, o brână încolăcea piciorul muntelui, coborând în valea înverzită unde se zărea o aşezare omenească, o stână. Pe brână se mişcau mici puncte negre, ultimele dispăreau la cotitura brânei. Armind se ridică în picioare.

— Nu ieşiţi la vedere! porunci în limba lui melodioasă. Ascundeţi caii. Fridun, vino-ncoace!

Un om blond şi mărunt păşi printre rânduri. Armind vorbi cu el. Omul dădu tăcut din cap, strânse în pumn toporul şi se furişă în pădure.

— O să cerceteze coasta, îi spusese Armind soldatului, în latineşte. Poate să găsim un loc de coborât călare, pe brână ne-ar simţi.

Soarele trecu dincolo ele culmi, curând ziua începu să scadă. Focul aprins la stână sclipea în vale. Se auzeau lătraturi de câini. Tufişurile foşniră, şi călăreţul blond desfăcu crengile, ivindu-se în luminiş.

— E o apă strâmtă care duce în vale. Până la un loc putem merge călare. Au pus sentinele.

Galul chibzui o secundă.

— Pe acolo coborâm. O să le folosim şiretlicul.

Urmăriră firul torentului până la opreliştea indicată de Fridun. Era o acţiune îndrăzneaţă şi primejdioasă, dar Armind n-avea alternativă: dacă izbândeau erau iertaţi, dacă nu, oricâte laude s-ar fi adus întreprinderii sale, trebuiau să moară până la unul la stână sau în tabără. Armind şi călăreţii lui cunoşteau legea romană.

De unde apa şi săritorile nu le mai dau voie să înainteze, descălecară şi, lăsând caii în pază, porniră la atac — ei înşişi în situaţia apărătorilor lui Crispus, cu câteva zile înainte; deşi călăreţi, împrejurările forțându-i să lupte pedestru. Săgetară la iuţeală câinii stârniţi, gâtuiră una din sentinele — şi căzând peste dacii surprinşi, umplură poiana stânei de strigăte de război.

★

Strigătele romanilor Scoris le primi în spate, călărind cu Crispus în faţa lui pe crupă.

Căluţul cu păr lung umbla prin întunecimea pădurii ca o mâţă, sigur pe picioare. Făcuse drumul în repetate rânduri la stână şi înapoi, adeseori cu stăpânul adormit în spinare. Conacul de care se depărtau era stâna oierului la care poposiseră odinioară Decebal şi vânătorii de capre negre. Mai spre apus, albăstrea iezerul unde-i putreziseră oasele lui Derzelat, cu pumnalul regesc înfipt în piept.

O vreme, codrul nu dădu alt semn de tulburare decât scapărul copitelor de pietre. La o limpezire a desişurilor, Scoris

struni calul. Mai la o parte, vâjâia căderea unei cascade. În dosul căderii de apă înspumată, se căsca, nevăzută pentru alţii, gura unei mici peşteri. Noaptea o va petrece în peşteră, de la cascadă începea stânca goală, şi el trebuia să fie foarte atent, parte din castrele romane, ale întâiului război i se aflau în cale. Descălecă şi zâmbi potolit văzând obrazul vânăt al prizonierului. Ţinând calul de dârlogi, intră în peşteră. Pe Crispus îl lăsă într-un colţ, fără să se mai uite la el sau să-i acorde atenţie.

Se apucă să strângă în mijlocul peşterii crengi şi rădăcini uscate. Toate astea zăceau clădărite în fundul grotei şi păreau a fi puse în acel loc, dinadins. Iar Scoris ştia locul. Aprinse focul cu amnarul, iar limbile mititele, apoi din ce în ce mai crescute, destrămară întunerecul în dese trosnituri. Uriaşul întoarse obrazul spre prizonier.

Crispus şovăia... zei! ce se petrecea cu el? De fiecare dată ce l-o privi barbarul ăsta cu umeri de gladiator, să-i fie dat să-l cuprindă aceleaşi temeri, aceleaşi crâmpeie de amintiri, *ireale în fond*, fiindcă, în viaţa lui, din seminţia dacilor nu-i cunoscuse şi nu-i văzuse decât pe băştinaşii de pe jalnicele ţărmuri euxine. Îşi da seama iarăşi că nu-l întâlnise la Tomis; în ceea ce priveşte Roma, nu frecventase nici un spectacol de circ de când se întorsese din exil. Atunci ce se întâmpla? Pe chipul liniştit al dacului nu se citea nimic. Ochii lui albaştri priveau fără mânie, fără duşmănie, s-ar fi zis că priveau prin el sau dincolo de el. Încetişor, pe chipul acesta împietrit flutură un zâmbet,

— Ţi-e frică, romanule? spuse în şoaptă şi imediat se întoarse spre ieşirea peşterii.

Un plânset slab şi pierit vibră în linişte. În clipita următoare, ceva ca o umbră sări în peşteră. Scoris se cutremură şi întinse mâna.

— Puha, şopti din nou.

Umbra scânci şi se târî la picioarele lui, punându-i botul plin de bale însângerate pe genunchi. Crispus recunoscu dulăul negru care îl însoţea pe dac la stână. Limba îi atârna. Între omoplaţi avea înfiptă o săgeată frântă. Câinele se culcă tremurând pe o parte, privindu-şi mereu stăpânul.

Scoris se aplecă şi-i cercetă rana... în graba plecării uitase de dânsul. Cu nasul lui ca al nimănui altul, dulăul îi luase urma şi venise să moară lângă el. Crispus îl mai văzu pe dac îngenunchiind şi apucând capul câinelui între palme, în lumina focului, ochii galbeni ai animalului crescuseră extraordinar de mari şi strălucitori. Mângâindu-i capul lăţos, Scoris se uită la

Crispus, şi acesta se înfioră. În privirile celuilalt citi o teribilă ameninţare.

Dulăul oftă omeneşte şi încremeni cu ochii deschişi pironiţi la Scoris. Timp îndelungat, acesta îi mângâie capul, plecat asupră-i. Apoi îl luă în braţe şi ieşi afară din peşteră. Curând se auzi zgomot de bolovani loviţi între ei, şi Crispus înţelese că barbarul acoperea câinele cu ei. Pe urmă căzu liniştea, şi umbra lui Scoris se proiectă la gura peşterii.

— Noi ne iubim prietenii şi ne urâm duşmanii, romanule, spuse de acolo. Prietenul ăsta al meu a murit din pricina voastră. De multe ori eşti împins să le zici oamenilor, câini. Lui Puha al meu merita să i se zică om, şi chiar mai mult decât asta.

Se duse la tohoarcă, se trânti pe ea şi-şi puse braţele sub cap.

Crispus rămase tăcut lângă peretele peşterii. Focul pălea. Scoris părea că doarme. Cuprins de o subită nelinişte, Crispus făcu un pas, încă unul, ocoli tăciunii pe stinse şi se opri lângă trupul celui culcat.

Scoris continua să ţină ochii închişi. Respiraţia lui era egală şi calmă. Dintr-un singur gest, Crispus îi zmulse cuţitul din cingătoare. În aceeaşi clipă, Scoris deschise ochii. Braţul lui Crispus aproape se îndoi în strânsoarea celuilalt. El ţipă o dată scurt şi încă o dată, în momentol când se izbi de peretele peşterii, proiectat acolo de o formidabilă îmbrâncitură. Căzu jos — şi rămase nemişcat.

Scoris întinse doar mâna să-şi ia pumnalul zvârlit în tăciuni, vârându-şi-l iar în brâu. Crispus sta pe spate, ţeapăn, cu braţele în lături. Scoris se ridică de pe tohoarcă şi merse la el, dar nu-l atinse. Sub capul romanului se lărgea pe încetul o băltoacă de sânge. Ochii lui, pe jumătate întredeschişi, erau învăluiţi de o umbră pe care Scoris o cunoştea. Crispus murise. În cădere, o aşchie de stâncă îi spărsese tâmpla.

Scoris privi îndelung trupul. Nu vroise să-l omoare, deşi celălalt încercase s-o facă. Ce să-i mai ducă regelui acum, un cadavru? Decebal îl dorise viu. Privirile i se opriră pe gâtul mortului: prin tunica întredeschisă sclipea un obiect ciudat, un dinte de lup prins de un lanţ subţire de aur roşu.

Îşi opri răsuflarea. Un dinte asemănător purta şi femeia galului. Desprinse lanţul de la gâtul lui Crispus. Da, era lanţul ei, dintele avea săpată pe faţă o zgârietură, un peşte. Se uitase de multe ori la colţul de lup şi la semn. Dintele îi frigea palma şi el închise pumnul, uimit. Nechezatul calului din fundul peşterii îl

trezi din strania lui nedumerire. În peşteră se infiltrau zorile, trebuia să plece.

Nu plecă decât după ce scoase trupul lui Crispus afară şi-l înveli ca şi pe Puha, cu bolovani luaţi din râu. Dincolo de torent, contemplă din nou dintele de lup. Cine era omul mort după care umbla însuşi Decebal şi care păstra la piept o podoabă ţinută odinioară tot la piept de o femeie care i se reîntorsese moartă şi ea, cu ani în urmă? Ce taină îi lega pe amândoi?

Înţelese că niciodată n-avea să-şi limpezească întrebările. Ca şi femeia galului, romanul din spatele lui îi trimitea o grozavă chemare a amintirilor duse pentru totdeauna.

Cu dintele strâns în pumn, o porni în susul potecii.

Cap. XXXVI

Întreaga zi călători pe vechile drumuri oiereşti.

Oprit pentru popasul de seară într-o micuţă colibă durată de păstorii locului, Scoris aprinse focul la vatra părăsită şi se apucă să mănânce. Mai avea o singură bucată de pastramă uscată, puţină hrană pentru un om care îndura asprimea muntelui. A doua zi ajungea însă la cetate. Îmbucând carnea prăjită la foc, se gândea la cel acoperit cu bolovanii de lângă peşteră. Dacă ar fi fost femeie, ar fi încercat să descânte flăcările şi să afle din jocul lor dezlegări la neştiinţa lui. Aşa, se uita doar la dintele de lup lucindu-i galben în palmă, şi nu înţelegea nimic.

Îşi închipuia de asemenea mânia regelui la sosirea lui înapoi, fără roman. Nu-i venea să râdă, fiindcă în ultima vreme Decebal ridica glasul cât se poate de des. La răsăritul lunii, încălecă şi plecă mai departe, lăsându-se dus de pasul domol al calului.

Intrase în marele codru dinainte de cetate, pica la întăritură dinspre miază-noapte; curând, poteca se va despărţi în două: una din bifurcături cobora la Sarmizegetusa, celaltă, după un urcuş de câteva ore, ieşea în podişul Marisului. Lui Scoris i se păru deodată că-i lipseşte ceva şi ridică fruntea. Se obişnuise să ştie câinele lângă el, şi Puha nu mai era. Îşi mai aduse aminte de copil, căruia-i plăcea să se joace cu dulăul — şi de mama acestui copil. Nu-i văzuse de mult, de când izbucnise iar războiul şi fugiseră la fostele sălaşuri ce le-au servit de adăpost şi la întâia retragere. Ultima oară, trupul văduvei îi arsese înfrigurat în braţe, ochii ei rămăseseră aceiaşi ochi cerniţi şi umezi, când te priveau pe furiş, îţi înfigeau în inimă un pumnal. Ochii ăştia îi

vedea Scoris în faţa lui pe cărare. Până la ea, nu cunoscuse femeia; sfinţenia văduvei fusese şi era o sfinţenie dulce, totuşi otrăvită, o astfel de plăcută otravă, încât la despărţirea potecii nu şovăi să-şi îndemne calul să ia drumul la Maris. Înfurie-se Decebal cât o pofti între zidurile cetăţii! Lui îi trebuia o zi, o singură zi, să-şi încerce tăria mâinii cu mâna copilului lui, şi să vază cum se mai uita văduva la el, cu privirile ei pline de gheare şi miere laolaltă.

Văduva îşi reținu un oftat şi roşi când îl zări ieşind dintre cetini. Valea era retrasă şi astupată de pădurea de pini din toate părţile. Majoritatea turmelor cetăţii şi ale satelor din jur păşteau în apropiere de râu. Bătrânii neputincioşi şi femeile îşi clădiseră adăposturi vremelnice în pădure. În întâiul război, înălţaseră simple frunzare. Acum bănuiau că această de a doua năvălire a duşmanului va fi mai crâncenă şi mai îndelungată, oamenii îşi ciopliseră din lemn adevărate case. Dacă le va ajuta marele Zalmoxe şi voinicia celor rămaşi, iar duşmanul va fi răpus definitiv, după ce liniştea o să domnească iarăşi în ţară, or să desfacă lemnăria şi or s-o ducă în sate, să se ajute cu ea la cârpeli şi reparaţii. Mulţi dintre refugiaţi aveau sălaşele în câmpie, acolo lemnul era rar şi de preţ.

Coliba în care sta văduva cu copilul o închegase Scoris în întâiul războiu. Era mai la o parte de celelalte îngrămădeli, în mijlocul unui luminiş. Femeia adusese cu ea păsări, tocmai le da să manânce, când cal şi călăreţ desfăcură perdeaua crengilor joase, apărând pe potecă la nici trei paşi de colibă.

Văduva aruncă ciurul cu boabe, căutând să-şi potrivească colţul năframei pe frunte. Roşeaţa i se accentuă la apropierea lui Scoris de dânsa. El descălecase şi se uita la ea.

— Nu prea pari să te bucuri că m-am întors, spuse tare.

Văduva tresări.

— Ba mă bucur, aruncă o căutătură spre pădure. De ce nu m-aş bucura? M-am tot gândit la tine.

Din pădure răzbătu un chiot îndepărtat de vânător urmărindu-şi prada. Văduva tresări din nou, deveni îngrijată. Lui Scoris nu-i scăpă neliniştea întipărită pe chipul văduvei. Ochii îi căzură pe un topor cu coada scurtă, rezemat pe pragul colibei. Unealta era necunoscută, dar cel care o lăsase acolo părea a fi de-al casei. Văduva îi simţi gândul mut.

— Vrei să mănânci? vorbi repede. Unde-i câinele?

— Pui cam multe întrebări, dete din umeri. Copilu-i aici?

— E cu turmele în lunca râului.

— Când mâţii i se face de mârtan, îşi lasă puii şi suie singură în copac, râse Scoris.

Chiuitul vânătorului clocoti aproape, năvalnic şi însoţit de lătraturi vesele. Crengile trosniră — şi doi dulăi roşcaţi se năpustiră rostogol în luminiş. În dosul lor, păşea drept vânătorul, un băietan subţire, cu ochi codaţi şi plete înnodate. Purta pe umeri un godac măricel de mistreţ, împuns de săgeţi.

Dulăii începură să mârâie, dând târcoale străinului şi calului cu care venise. Băietanul îi chemă la el, lăsând puiul de mistreţ în iarbă. Îngălbenise. Din roşie, văduva se făcuse şi ea galbenă. Scoris se uită pe rând la amândoi şi izbucni în râs. Era un râs atâta de neaşteptat, încât băietanul îşi muşcă buzele.

— Frumos mârtan, zise Scoris. Un mârtan aducător şi bun ţintaş. Mă pofteai la cină, femeie. Tocmai bine, vom mânca pulpă de purcel sălbatec, împreună cu un oaspete.

Intră în colibă. Tăcuţi şi ca atraşi de o forţă nevăzută căreia zadarnic te-ai împotrivi, văduva şi băietanul îl urmară.

Focul ardea în vatră, ceaunul agăţat deasupra clocotea. Băietanul legă godacul de picioarele dinapoi de o grindă, îşi scoase cuţitul şi prinse să-l jupoaie. Mâna îi tremura.

— Dă cuţitul încoace, se strâmbă Scoris.

Jupui mistreţul, îi tăie urechile şi o pulpă.

— Frige-le pe jăratic, se întoarse spre văduvă.

Aşezându-se lângă foc, îşi trecu mâna prin plete şi se întinse lung.

Mâncară toţi trei. Văduvei îi clănţăneau dinţii la fiecare îmbucătură.

După ce terminară de mâncat, văduva vru să ia blidele. Scoris o opri cu un gest.

— Treaba asta o va face oaspetele nostru. Spală blidele, vânătorule.

Băietanul se ridică încet în picioare, cu nările umflate. Văduva înlemnise.

— Să nu mă umileşti, pufni băiatul, sunt războinic.

Ochii albaştri ai lui Scoris pâlpâiră abia simţit.

— Şi un războinic trebuie să ştie să spele vasele. Pune mâna.

Se ridicase şi el în picioare. Băiatul apucă repede blidele şi le cufundă în hârdăul cu apă de lângă foc. Cu braţele încrucişate la piept, Scoris se uita la el cum lăcăre în hârdău. Sub căutătura lui, figura băietanului nu mai avea nici o culoare. Lepădând deodată blidele în apă, fugi afară. Văduva rămase în loc, pierdută.

— Nu se aştepta să mă întorc atât de repede, nici tu nu te-ai aşteptat, oftă Scoris. Ţi-ai amintit cumva de feciorul fierarului Amadoc, de-ai înnădit pe lângă tine pe cocoşelul ăsta fără pinteni? Ai sângele prea iute, femeie.

Văduva clipi, izbindu-l pieziş cu lucirea ochilor ei înflăcăraţi: Scoris nu părea pus pe harţă.

— De ce te porţi aşa? îşi subţie glasul. E fiul unui taraboste din lunca râului.

— Şi a venit până aicea să se drăgostească cu tine?

— N-a venit pentru mine, scăzu ea tonul. A venit cu turmele.

— E război, de unul ca el ar fi nevoie la zvârlit de suliţe, nu la strâns mijlocul muierilor.

Femeia îl iscodi tot dintr-o parte, tulburându-se. Sânii ţuguiaţi îi împungeau cămaşa — şi deşi născuse şi alăptase, trupul ei se rotea încă în forme şi mlădieri viclene. Scoris oftă încă o dată şi o mângâie visător pe piepţi. Femeia gâlgâi mulţumită din guşă, lipindu-se de el.

— Mi-a fost dor de tine, şopti, privindu-l pe sub gene.

Scoris auzi geamătul acesta sfârşit — retrăind un altul, spus de altă femeie, altădată şi-n alt loc. Desprinzându-se din îmbrăţişarea văduvei, scoase din sân lănţugul de aur roşu de care atârna dintele de lup şi-l jucă în palmă. Văduva ştia de reîntoarcerea Liliei şi de moartea ei pe malul fluviului.

— Dintele îl purta străina care a stat în casa noastră şi după care te învârteai, spuse mirată. De ce mi-l arăţi?

Scoris îşi lăsă asupra ei privirile în care nu se citea nimic.

— Ţii minte? Ţi-am zis de mult că atunci când e încolţit de foame, lupul mănâncă pământ. Pentru ochii tăi frumoşi am făcut eu drumul înapoi, să-mi reîmprospătez în suflet şi în inimă alţi ochi. Mi-ai dat un copil, dar sunt lucruri ce nu se uită, şi eu sunt dintre aceia care nu uită nimic, niciodată. Câinele mi-a murit, şi pentru a doua oară primesc semn de dincolo de hotarurile fără de întoarcere. O viaţă întreagă am avut sorţi răi. Priveşte-mă bine, femeie, s-ar putea să nu mă mai vezi.

Vârî lanţul în sân şi se-ndreptă spre uşă. Văduva se cutremură.

— Să nu-l omori! ţipă.

Scoris se opri în prag şi întoarse capul spre ea.

— Chiar de-aş vrea, nu cred să mai vrea dânsul să-mi stea în cale. Când romanii or să ajungă aici, să le spui să-l cruţe, că-i place vânătoarea şi-i păcat să moară de tânăr, odată ce nici

măcar n-a luptat împotrivă-le. Poate n-or să-i taie decât capul. N-ai grijă, mă duc după copil.

Ieşi.

Văduva se linişti, fiindcă îl observă înfundându-se în hăţişul pădurii, călare. Dacă ar fi nutrit gânduri rele, mergea pe jos. Se aşeză la vatră. Şi uitase lanţul de aur roşu, chipul golit de sânge al vânătorului începu să i se insinueze în gânduri. Dacă toţi s-ar fi dus la război, ce se alegea de dânsa? Scoris îi pomenise de băiatul cel smead al fierarului Amadoc... pe acela îl şi pierduse din socoteli. Cel de acum o pândise când se scălda şi-i cerşise în genunchi voia s-o mângâie pe pielea udă. De ce nu i-ar fi îngăduit? În jurul ei se văicăreau doar moşnegi şi muieri cu plozii încurcaţi printre fuste, fiul tarabostelui cânta din gură ca un vrăjitor. La fel şi vorbea. Dacă nu-l ţinea lângă ea, cu cine să mai schimbe un cuvânt bun, cine să-i alunge singurătatea? Copilul mai tot timpul era cu turmele, se săturase până-n gât de fus şi de pisat mei! După naşterea copilului, Scoris se apropiase rar de ea, întâi regele îl ţinuse în cetate, mai apoi venise prăpădul războiului. Era vinovată că tânjea şi dorea dragostea?

Ghemuită la vatră, văduva zgândări tăciunii cu o cracă, puse alte vreascuri pe foc, după asta încremeni acolo, pironind sfârâitul jarului în care când şi când cădea în picături egale sângele scurs de pe blana jupuită a godacului agăţată de grindă.

Cât despre Scoris, el nu merse mult pe poteca din pădure. Un al doilea luminiş, mai mare decât cel în care era coliba văduvei, se deschise înainte. Printre pini, şerpuia apa unui izvor. Înjghebarea dărăpănată a unei stâne ocupa poiana.

Poteca trecea chiar pe lângă ţarcul în care se băteau doi berbeci. De şindrilițe atârnau prapurii cu caş pus la vânt. Un dulău scoase capul de după colţul ţarcului, se uită la călăreţ şi slobozi un mârâit într-o doară. La mârâit, în pragul stânei apăru un bătrân pieptos, cu un căţelandru negru ţâfnind în braţe. Scoris descălecă şi se duse la dânsul. Ochii apoşi ai păstorului îl măsurară fără curiozitate.

— Tu eşti, caucoensule? Vino înăuntru.

Scoris păşi peste prag şi, dintr-un obicei care-i intrase şi lui în sânge, se aşeză pe una din pietrele înşirate la vatră. Alţi trei bărbaţi îl priviră la fel de indiferenţi, prin fumul ce suia în gaura acoperişului. Uncheaşul se aşeză şi el jos la foc, dând drumul căţelandrului, care o zbughi afară lătrând asurzitor. Mult timp, nimeni nu spuse nimica, ascultând trosnetul focului. Uncheaşul îşi vârî gâtul între umeri.

— Ţi-ai văzut femeia?

Pe baci îl cunoştea Scoris, ca şi pe cei doi dintre păstori. Se încruntă, căci al treilea dintre ei rânjea. Era un alutean micuţ, cu o ţintă de argint în formă de floricică la urechea dreaptă.

— Am văzut-o.

Aluteanul potrivi cenuşa sub cetini şi suspină încet. Iarăşi nu se mai auzi altceva decât trosnetul focului şi mârâitul înverşunat al căţelului reîntors înăuntru, luptând cu o funie de usturoi agăţată de uşori.

— Romanii vor ajunge curând la cetate, spuse baciul. Au ieşit din munţi. Cel din dreapta ta i-a întâlnit.

— Sunt ca o apă mare, mormăi aluteanul, şi Scoris văzu că avea fruntea crestată cu un semn de descântec. O apă mare care rupe vadul.

— Ce le-am făcut noi romanilor? spuse baciul. Ce vor pe pământurile noastre?

— Ce vrea şi fiara când răzbate la oi, râse aluteanul. Om fi având sânge mai plăcut la gust decât al altora!

— Nu râde, se posomorî baciul. Apa de care vorbeşti e apă otrăvită, otrava n-o poţi bate cu sabia.

— Am spus altceva? Am spus că sunt ca o apă mare care rupe vadul.

— Tu ce spui, se întoarse baciul spre Scoris, ce spune regele?

— Spune bine ce spune. Ascuţiţi-vă topoare şi baltaguri. Mai ai vlagă în tine, moşule, când te-or întreba romanii de sănătate, să nu-ţi tremure mâna. Cui îi tremură mâna să şi-o taie din cot.

Îşi împreună palmele pe genunchi. Cei trei păstori tăceau. Baciul îşi privi mâinile noduroase.

— N-o să-mi tremure. Trebuie să izbesc drept în frunte.

— Drept în frunte, moşule. Cu tăişul.

Ciobanii îşi priviră la rându-le mâinile. Aluteanul îi dădu cu cotul celui de lângă el.

— Ei, frate-miu... frâng eu beregăţi de urşi cu labele astea, n-or fi romanii cu gâturi mai voinice! Numa’ că-s mulţi şi eu n-am decât două mâini.

— Bune şi ele, dacă ţi-e inima întreagă în piept, răspunse Scoris. Eu am venit însă aici cu alta, credeam că băiatul meu e la stână.

— Vine acuşi c-o turmă la însemnat. Pare-mi-se c-a şi sosit.

Din poiană se auzeau ţincănind tălăngi, behăituri, strigăte de îndemn.

— Copilul e al femeii din colibă? întrebă aluteanul.

— Al ei, zise baciul în locul lui Scoris, aruncându-i acestuia o uitătură ştearsă.

— Ai femeie frumoasă, străinule, şuieră admirativ aluteanul. E ca o şerpoaică. Sunt de multe zile la stână, şi de fiecare dată când femeia ta trece prin poiană, se clatină pereţii.

Toţi începură să râdă.

— D-aia-i stâna aşa şubrezită? se ridică în picioare Scoris. O să-i spui să-şi schimbe drumul, să nu vă cadă în cap.

Ieşi afară.

Turma intra în ţarc, îmboldită de ciomegele câtorva copilandri. Printre ei, unul era mai înalt şi mai bine legat, deşi mai mic ca vârstă: un băiat voinic, frumos împodobit, cu părul roşcovan petrecut de o panglică albă. Băiatul scosese berbecii din ţarc şi se lupta cu ei opintindu-i de coarne, să nu se alăture mioarelor.

Scoris se cumpăni mândru de pe un picior pe altul... creştea grozav omuleţul, şi abia trecuse de nouă ani. Îi plăcea să-i vadă vinele muşchilor de la braţe, grumazul arcuit, toată încordarea lui în lupta cu berbecii, berbeci nu glumă, lânoşi şi mari cât viţeii. Băiatul reuşise să-i împingă în altă despărţitură a ţarcului şi închise leaţul. Se răsuci în loc şi ochii lui mari şi mângâioşi — ochii văduvei — întâlniră privirea albastră a tatălui său, rezemat de uşori pe pragul stânei. Alergă la el şi-i sărută mâna.

— Te-ai luptat bine.

Băiatului îi luciră ochii.

— Sunt cei mai voinici berbeci din turmă, nici baciul nu-i dovedeşte.

— Tu i-ai dovedit. Cu cuţitul ştii să mai zvârli?

— Ştiu. Ştiu să slobozesc şi săgeata.

— Atunci eşti un adevărat bărbat, îl mângâie Scoris pe părul moale. Am să te iau cu mine în cetate, la oi ne-om întoarce când s-o sfârşi războiul.

Imaginea cetăţii rămăsese băiatului ca un contur înceţat şi slab lămurit. Plecase de la poalele ei când avea patru ani, din întâiul război nu mai părăsise poiana din pădure.

— Când mă iei? strigă emoţionat.

— Acum. Încalecă. Dar mai-nainte scoate-ţi cârpa albă din păr şi clopoţeii de la pumni. Numai oile şi vitele poartă tălăngi, tu nu trebuie să-ţi porţi decât singur sufletul neînfricat în piept. Astea-s podoabe de alintat. Nu-mi plac.

— Mi le-a dat mama, şopti el, totuşi îşi desprinse panglica din păr şi brăţărelele de la pumni. Pot să merg călare?

— Aşa o să intri şi în cetate.

Băiatul căscă gura, dar numai o clipă. Năvăli la cal şi i se aruncă în spinare dintr-un salt. În trap mărunt ocoli poiana, stârnind larma dulăilor, apoi veni la uşa stânei. Păru să chibzuiască un moment.

— Şi mama?

— Are alte treburi, zâmbi Scoris. Îi dă ceaunul în foc şi trebuie să-i stâmpere clocotul... dacă nu s-o fi şi fript cu fierbinţeala lui.

— Femeia o să aibe minte, când i-o creşte-n fund un dinte, se auzi vocea baciului.

Moşul apăruse şi el în prag.

— Îţi iei băiatul la război?

— Ţi-l aduc înapoi când o fi iar linişte şi pace. La anul pe vremea asta o să frigem nişte miei şi-o să ne veselim cu toţii. Rămâi sănătos.

— Mergi cu bine.

Apucând calul de dârlogi, Scoris îl trase pe potecă şi luă drumul la coliba văduvei.

Măreţ şi plin de bucurie că-i observat de oamenii stânei, băiatul se ţinea drept pe cal, fără să se clatine. În urma lor, baciul se uită din nou la mâinile-i negre şi tăbăcite. Cu dreapta, închizând pumnul strâns, schiţă gestul de a cosi scurt. Lângă umărul lui, aluteanul scoase şi el un oftat.

— ...Femeii îi cam umblă ochii pe delături, moşule. La ce bun, când are namila asta lângă ea?

— A fost văduvă sfinţită de preoţi, mult timp. Strânge timpul pierdut din urmă.

Văduva sta la marginea luminişului. Băiatul o văzu de departe. Nu înţelegea de ce tatăl se hotărâse, aşa pe nepusă masă, să-l ducă în cetate. Oricum, cei de acolo or să privească uimiţi cum vine el cocoţat pe cal, ca un luptător. Iar Scoris, fără mânie sau mâhnire, se gândea că avea nevoie de băiat, să-i fie alături până la ultima suflare, fiindcă era tot ce mai iubea el şi ce-i mai rămăsese de iubit.

Văduva nu le ieşi înainte. Aşteptă ca Scoris şi băiatul să ajungă la ea. Plânsese. Scoris lăsă dârlogii, se apropie şi o luă în braţe.

— Noi o să ne cam călătorim.

Văduva avu o tresărire. Spusese: *noi*, el şi copilul... dar era război în cetate!

— De ce duci băiatul? bolborosi.

— Să-mi ţină de urât. În singurătate ai nevoie de tovărăşie.

Apăsase pe cuvinte. Văduva se lipi mai strâns de el.

— Ia-mă cu tine! De ce mă laşi aici?

Scoris îi prinse capul între palme şi o privi zâmbind.

— Tu nu eşti pentru război. Sunt muieri care luptă cot la cot cu bărbaţii, şi chiar mai înverşunat decât ei. Ţie-ţi place dragostea. În cetate nu-i timp de dragoste. Sărut-o pe maică-ta, băiete.

Băiatul se plecă mândru pe coama calului, îndeplinind porunca tatălui. Făcu gestul cu măsură, ca un adevărat luptător ce se credea şi care nu se putea înjosi în gingăşii faţă de femei. Totuşi îi venea să bocească, fără să ştie de ce.

Tată şi fiu — fiul înainte, călare — se îndepărtară în pădure.

Văduva începu iar să plângă. Tufişurile de sângerei fremătară, şi chipul întunecat al vânătorului de mistreţi dete pe furiş frunzele la o parte. Cu o săritură elastică, vânătorul ajunse în spatele femeii.

— Aş fi putut să-l dobor, spuse cu ură.

Văduva se strâmbă la el.

— Ţi-ar fi frânt oasele cu degetul ăl mic!

Vânătorul o privi înciudat. Era frumos ca un pui de brad. Văduva îşi şterse ochii cu năframa, oftă şi râse, dezvelindu-şi dinţii mici. Puţine raze de soare treceau printre cetini, poleind în săgetări aurite zborul gângăniilor bete de căldură şi lumină, păsări fluierau în jur... o boare de vânt răscoli pletele vânătorului: toate astea erau viaţă şi dragoste care se cereau trăite. Scoris n-o să moară, cum nu murise nici în întâiul război. N-o să moară nici copilul. Râse din nou, şi râse şi vânătorul, întinzând mâna spre ea.

Mai târziu, din pragul colibei, femeia se uită peste vârfurile pinilor. Peretele de piatră al muntelui se ridica dincolo de pădure, ca o cocoaşă albă şi strălucitoare. Îşi duse palma straşină la ochi. Pe brâna cea mai de sus se mişcau două puncte negre. Le urmări până dispărură.

★

În amurg, Scoris încetini umbletul.

Câmpia Sarmizegetusei se întindea la picioarele lui şi ale copilului. Întăriturile cetăţilor de pe munticele şi însăşi cetatea cea mare luceau în soarele roşu, înălțându-şi zidurile de bolovani. Băiatul privea cu sufletul la gură. Scoris îşi desfăcu cămaşa la piept; descopcând lănţugul de aur, îl petrecu de gâtul copilului uimit.

— Să nu te desparţi niciodată de el.

Mai vru să-i spună că de câte ori va privi dintele de lup, să-şi aducă aminte de el şi de o femeie care, în alte împrejurări, ar fi putut să-i fie mamă.

Nu-i spuse însă nimic.

Cap. XXXVII

În sclipirea lunii, capetele ascuţite ale suliţelor pâlpâiau ca nişte flăcări vineţii. Lamentul preoţilor tăcuse. Marele Preot al cetăţii străbătu poiana cu paşi mari, ocoli focul din mijloc şi se opri în faţa solului. De sub giulgiul străveziu ţesut în fire de argint petrecute pieziş, privirile lui reci măsurară pe omul cu bustul dezgolit ce urma să fie trimis prin moarte stăpânului Zalmoxe.

Un murmur vibră în poiană. Făcliile se clătinară. Adunarea holbă ochii, avidă: solul îngenunchiase, sărutând poalele vestmântului sfinţit al preotului — după asta se ridică, încordându-şi muşchii prelungi. Cu pletele blonde căzute pe umeri şi strânse într-o singură bandă de pânză albă, solul îşi răsfrânse nările.

Mireasma pădurii îi pătrunse în inima tânără, se cuibări acolo — şi el căuta, cu o disperare pe care ceilalţi să nu i-o vază, căuta să reţină mireasma asta până-n clipa când îşi va lua zborul spre veşnicele înălţimi cereşti. Trăise şi crescuse în pădure; sus, nu erau decât păduri de nori. Baremi să-şi sature sufletul cu aroma pe care n-o va mai mirosi niciodată.

Marele Preot făcu semnul de exorcism şi sărută solul pe amândoi obrajii.

— Zâmbeşte, Bedar! Vei cunoaşte fericirea nesfârşită, viaţa fără de moarte şi începutul-începuturilor!

Aşa-i spusese şi Mavida. Cum reuşise fetişcana să se strecoare în văgăuna din pădure, unde i se făceau pregătirile pentru ceremonia din seara asta, rămânea o minune. Cinci arşici vopsite în roşu fuseseră amestecate în comanacul Marelui Preot,

dar Zalmoxe îl vroise pe el. Cu Zalmoxe nu te poţi pune. Dar cinstea era grozavă. A fost dus în văgăuna din pădure, l-au pus să se roage şi să asculte sfatul întâiului Ucenic al Nopţii, trimis de Marele Preot. Sta şi se gândea noaptea: acolo printre nori exista oare vreo poiană ca padina în care se întâlnea el cu fetiţa Pupei? O fi existând, *fără* Mavida... fetiţa cu păr lung rămânea cu altul sau cu alţii. Poate Marele-Călător-prin-Nori, când o afla că s-a împreunat cu ea şi că nu mai e *curat*, o să-l calce în picioarele zimbrilor uriaşi, poate o să-l arunce înapoi pe pământ sub chipul unei dihănii, bufniţă, broască, şobolan sau lup.

Cinci zile se gândise năuc la astea.

Într-a şasea noapte se trezise din somn. Luna nu mai intra în văgăună. Era tăcerea deplină a întunericului, înainte de apariţia zorilor. Se lăsase într-o rână. O şoaptă aeriană susură încet:

— Bedar...

Şoapta îl înspăimântase. Cine-l chema?

— Bedar, se auzi din nou şoapta... sunt eu, Mavida.

Mavida! Băiatul sări din culcuş şi ridică fruntea, şoapta parcă se strecura prin bolta văgăunii. Nu era înaltă. A început să-i pipăie tavanul.

— E o crăpătură, şopti vocea Mavidei, duce până la tine. Cum stau cu gura lipită de pământ, simt răbufnirea de jos. Mă auzi? Răspunde-mi!

Găsise crăpătura, ca o pâlnie subţire înşurubată în piatră. Îşi lipise urechea de ea.

— Da, murmurase înfiorat. Te aud. Cum ai venit? Or să te prindă păzitorii!

Auzi râsul înăbuşit al fetei.

— Nu mă prind, stau ascunsă în tufişuri. Ei sunt de partea cealaltă şi dorm. Bedar, îţi arunc ceva!

Pâlnia hârşâi, şi acel ceva îl lovi în obraz, căzând pe culcuşul de ierburi. Era un fluier ciobănesc.

— L-ai găsit? Mâine ai să fii nemuritor şi fericit, am să mă pitesc în pădure, la marginea poienii. Înainte de a pleca în cer, să-mi cânţi din fluierul ăsta... să-mi cânţi ce-oi vrea tu, Bedar...

Vocea tăcu, apoi spuse iar, parcă mai aproape:

— ...Serile am să pun pe piatra de lângă pragul casei noastre o cupă... tu s-o umpli cu rouă. Dacă o umpli, înseamnă că te gândeşti la mine. Am să las şi fereastra deschisă, să vii să mă vezi cum dorm... ai să vii?

— Da, tremurase. Am să vin, Mavida, fac tot ce-mi spui!

Fata nu-i mai răspunse. Ascultă o bună bucată de vreme, cu urechea mereu lipită de pâlnia săpată în piatră.

— Mavida... ai plecat?

Plecase. Trântindu-se pe culcuş, şi-a lipit fericit fluierul de obraz.

★

Astea fuseseră ieri.

Acum se uita la Marele Preot, amintindu-şi de noaptea trecută. Prin giulgiul subţire, ochii ascetului licăreau stins. *Undeva, prin copaci, Mavida pândea*.

Preotul se retrase câţiva paşi şi ridică mâinile. Mânecile largi îi dezveliră braţele descărnate, albe de slăbiciune. Ceilalţi preoţi care înconjurau focul se prosternară cu fruntea la pământ.

— Zalmoxe te primeşte! strigă puternic Călătorul-prin-Nori.

— Aş avea o dorinţă, se legănă Bedar în faţa suliţelor.

— Spune-o, răsună glasul mohorât al lui Decebal.

Înfăşurat în mantia albă, cu bărbia rezemată în pumni, regele privea solul de pe buturuga cu spătar lat de scoarţă.

— Vreau să cânt din fluier, spuse tare Bedar, ca să-l audă din pădure şi Mavida.

După datină, solul putea cere un anume lucru până să moară, şi acel lucru să-i fie îndeplinit. Cererea lui Bedar era o cerere neobişnuită. De obicei, ceilalţi vroiau să-şi ia rămas bun de la prietenii de arme, transmiteau urări pentru rude şi cunoscuţi. Decebal zâmbi aspru.

— Cântă, încuviinţă. Să cânţi de veselie, solule.

Bedar scoase fluierul din cingătoare, şovăi... ce să cânte? Ce ar fi vrut Mavida să-i cânte? Îşi aduse aminte de ziua în care fata şi-a rătăcit caprele, atunci se iubiseră cel mai mult şi adormiseră îmbrăţişaţi în padina ursului. O arşiţă imensă îi secă sufletul.

Duse fluierul la gură şi începu să cânte. Adunarea se mişcă pe buturugi, cătând la rege. Nu era un cântec de veselie. Bedar cânta doina ciobanului care şi-a pierdut oile. Decebal închisese ochii. Dinspre răsărit, tăvălugul romanilor se rostogolea la ei, solul pentru asta trebuia jertfit: Zalmoxe îi va asculta, omorând solul? Va pogorî duhul lui peste ei, ca de data aceasta să învingă? De ce cânta solul un cântec trist, de ce *tocmai* cântecul ciobanului care şi-a pierdut oile? Copilandrul cu plete blonde vroia anume să-i arate că şi el este asemeni ciobanului care a

pierdut, *că şi el şi-a pierdut neamul*? Deschise ochii, strângând din fălci.

Bedar terminase de cântat. Zvârli fluierul în iarbă. „Rămâi cu bine, Mavida. Am să viu în fiecare dimineaţă să-ţi umplu cana cu rouă, să te văd dormind în aşternutul de blănuri. Să nu te sperii dacă ai să-ţi simţi gura arsă de sărutările mele, fetiţă cu păr lung.“

— Sunt gata, rosti răspicat.

Luptătorii din dosul şirurilor de buturugi ridicară dracoanele. Mugetul lor iscă în poiană un vaier ce nu se mai termina. Decebal se sculă încet de pe buturugă şi înţepeni pe jumătate sculat, cu gâtul întins.

Bedar avea un simplu ştergar înnodat pe coapse. Doi războinici îl desfăcură. Trupul despuiat al băiatului luci deodată alb, în mijlocul poienii. Războinicii îl apucară de mâini şi de picioare, îl legănară şi-i deteră drumul în groapa cu suliţe.

Adunarea scoase un *uf!* înfundat.

Bedar căzu strâmb într-o singură suliţă, care-l străpunse pieziş. Nu ţipase. Trupul îi rămase agăţat în suliţă, palpitând. Toţi se ridicaseră de pe buturugi. Decebal oftă şi se lăsă greu pe spătarul de scoarţă.

Preotul se plecă spre Bedar. Băiatul horcăia întretăiat.

— Nu e mort, şopti. Nu e mort! urlă acoperindu-şi faţa cu palmele. Blestem!

Mulţimea se agită, consternată, şi tăcu. Regele se ridicase şi sta drept în faţa buturugii, cu mantia fâlfâind.

— N-a murit, strigă. A fost un mişel! Dar noua nu ne este teamă de semne! Vom doborî duşmanul, chiar dacă părintele nu vrea să ne ajute!

Ridică pumnul şi ameninţă luna şi cerul plin de stele.

★

Întors din poiana jertfelor, Decebal intră călare în cetate, urmat doar de tarabostele Mucapor.

Cetatea îşi deschisese porţile în scârţâitut ruginit al lanţurilor. Nimeni nu le ieşi înainte, afară de un slujitor ce alergă să le ajute să descalece. Străjerii de pe ziduri îi priviră în tăcere. Ca şi satele din jur, oamenii speraseră să audă strigătul de bucurie al adunării, salutând reuşita jertfei. În loc de asta, vântul le aducea jeluire de îngropăciune. Când preoţii cântau aşa,

însemna că relele n-au putut fi învinse şi că toţi n-aveau de ce să se bucure.

— Nu pleca, taraboste, îi spuse Decebal tarabostelui cel mic.

Amândoi urcară în turnul de lemn aflat deasupra odăilor regelui. În primul război, turnul fusese ars şi reclădit din nou. O balistă de zvârlit bolovani şi săgeţi cu foc în coadă sta prinsă în fereastră. Decebal se rezemă de ea. Într-un târziu, murmură:

— Vino lângă mine, Mucapor.

Tarabostele se duse lângă el. Pe o mare întindere, pâlpâiau în beznă focurile trupei dispusă în apărare, înconjurând cetatea până sub crestele munţilor depărtaţi.

— Câtă vreme s-a scurs de când ai fost tu la Roma?

— De douăsprezece ori câte douăsprezece luni, socoti Mucapor pe degete.

— De douăsprezece ori câte douăsprezece luni, repetă regele. Băiatul trebuie să fie mare acum.

— S-a născut o săptămână după ce-am plecat eu la romani.

— Aş fi dorit şi eu un urmaş... uneori îţi pare rău să te simţi singur.

Mucapor îl privi pe furiş. În ochii albaştri ai regelui se lăsase un fel de umbră; ţinu o clipă şi pieri.

— Nu eşti singur. Noi îţi stăm aproape.

— Voi, zâmbi Decebal. Ce v-am dat eu vouă, taraboste Mucapor? De şaptesprezece anotimpuri, cu scurte întreruperi, v-am dat zăngănit de arme şi moarte! Am vrut să vă fac tari, am vrut să vă recâştig libertatea pierdută, am vrut ca fiecare să semene şi să culeagă linişte şi belşug.

Închise ochii. Nările îi tremurau.

— Înţelegi de ce mi-ar fi trebuit un urmaş? Uită-te la focuri, de trei ori în aceste şaptesprezece anotimpuri am zărit zbătându-li-se flăcările! De două ori am auzit ţipătul de război, două ţipete de război şi de înfrângere! Acest al treilea cum va fi? M-aţi văzut umilit în faţa romanilor, în clipa aceea doream să mă spintec cu jungherul! N-am făcut-o. Moartea mea nu v-ar fi adus nimica bun. Dar m-am gândit la răzbunare, ştiam că şi a treia oară mă veţi urma. Dacă nu învingem, vom fi şterşi de pe faţa pământului! De aceea aş fi vrut un urmaş, să facă el ce n-am făcut eu.

— Vom învinge.

Decebal întinse pumnul prin fereastră.

— Jură-mi că dacă o să mor, tu şi alţii n-o să vă vindeţi străinilor şi nici seminţia noastră n-o s-o vindeţi, c-o să vă împotriviţi până la ultima suflare! Jură-mi!

Mucapor căzu în genunchi.

— Jur! strigă apucându-i mâna. Jur pe sufletul din mine că şi dincolo de mormânt vom apăra ce-i al nostru!

Regele dădu să-l ridice de jos şi înălţă fruntea: în pragul deschizăturii scării sta nemişcat Scoris.

— De când eşti aici?

— Am suit în turn imediat după voi.

— Ce-ai auzit? îl privi întunecat Decebal.

— N-am auzit nimic. Mă gândeam la ale mele.

— Unde-i şchiopul Bituva?

— Dacă nu a venit încoace, înseamnă că a murit. S-a luptat de două ori cu romanii.

— Pe roman l-aţi prins?

— A murit şi el.

— A murit! tresări Decebal. Cum a murit? Vorbeşte!

— De aceea am şi venit, să vorbesc. Nu striga, îmi pierd şirul gândurilor, sunt om de rând.

— Poate ar fi trebuit să-i tai capul dintru începutul-începuturilor, taraboste, îşi muşcă buzele Decebal.

— Cândva şi domnul de lângă tine a spus asta. L-am aşteptat pe Bituva la stâna unde mi-ai poruncit să-l aştept.

A venit cu romanul pe care-l vroiai. S-au luptat vitejeşte ca să-i înfrângă pe păzitorii acestuia, cincisprezece dintre ai noştri şi-au dat sufletul. Poate că alţi romani să-i fi urmărit, fiindcă la miezul nopţii ne-am trezit cu o grămadă de soldaţi la stână. Nu era treaba mea să mă bat. Am fugit cu romanul care a stârnit toate astea.

Tăcu, uitându-se la cerceii regelui.

— Şi?

— În drum, romanul a murit, poate din pricina mea, dar spun că n-am vrut s-o fac. Se uită drept în ochii lui Decebal: A murit în grota cascadei, poposisem acolo. A vrut să mă lovească cu cuţitul. L-am îmbrâncit şi şi-a spart capul.

Decebal făcu un pas spre Scoris.

— L-ai omorât, spuse printre dinţi. L-ai omorât, comatule, şi de el depindea poate soarta războiului! Longinus, care şi-a luat viaţa în tabăra mea, nu făcea cât o ceapă degerată. Ştii însă cine era omul acela? Un mare comandant, Traian ar fi cerut schimb

pentru el... puţin mi-ar fi păsat azi că Bedar n-a fost primit de suliţe! Îţi faci de cap şi ai să mori, Scoris! Slujitori!

Treptele sunară sub paşi repezi, şi doi dintre păzitorii turnului apărură sus.

— Luaţi-l! arătă regele pe Scoris.

Soldaţii se repeziră la el. Scoris desfăcu braţele, şi cei doi zburară, bufnind cu spatele de lemnăria peretelui. Parcă întreg turnul se cutremură. Mucapor sări şi-l luă în braţe. Cu o singură împinsătură a umărului, Scoris îl lipi şi pe el de peretele opus.

— Nu-s om să-l pedepsească slujitorii, iar ţie îţi datoram mai de mult un brânci, taraboste. Pentru unul sau două cuvinte ce nu mi-au plăcut cum mi le-ai spus.

Îngenunche şi-şi dezveli pieptul.

— Loveşte-mă, rege. Mi-e fot una.

Şchiopul Bituva îi spusese că pe roman îl cheamă Tiberius Crispus; nu înregistrase numele, dar acum, când Decebal pomenise de un mare comandant, ca o lumină crescută din întunerec îşi amintise că Pamphylus fusese slujitorul unuia cu acest nume. Galul i-l descrisese odinioară la înfăţişare, şi înfăţişarea asta era aceea a prizonierului din peşteră, femeia galului purta un inel în deget, şi bătrânul avea şi el unul la fel... de asta se afla la gâtul romanului lănţugul de aur cu dintele de lup! Cei doi, mortul din peşteră şi femeia galului erau legaţi împreună: în acea clipă, viaţa nu mai avea importanţă pentru dânsul, aşa cum nu avusese niciodată.

Decebal îl pironea cu o privire mirată şi înfricoşată în acelaşi timp.

— Ştii ce te aşteaptă?

— Moartea, cum ai spus. Loveşte.

Decebal se uită la Mucapor, rămas nemişcat lângă perete. Nici slujitorii nu se mişcaseră de acolo.

— V-a rupt oasele? Am auzit nişte trosnituri.

— Au trosnit pereţii când ne-a îmbrâncit, spuse Mucapor.

Decebal schiţă un zâmbet.

— Ridică-te, îi spuse lui Scoris. Poate să ai şi tu dreptate, comatule. Nu eşti om să fii pedepsit de slujitori sau lovit cu cuţitul de un roman. Pe tine nu te poate pedepsi decât un rege, şi regele te iartă iar, îţi spune însă să pleci repede, până nu se răzgândeşte!

Scoris îi sărută mâna şi se sculă de jos. Trecând pe lângă Mucapor, îi puse palma pe umăr.

— Iartă-mă şi tu, taraboste.

Decebal făcu un semn. Slujitorii dispărură după Scoris. Ascultă paşii cum coborau scara şi scoase un mic oftat.

— Trebuia să-l omor?

— Nu, răspunse Mucapor de lângă perete.

— A fost şi gândul meu. De ce om fi ţinând amândoi la omul ăsta? Mă tot întreb.

Cap. XXXVIII

Scoris părăsi cetatea prin partea terasei pe care obişnuia regele să se joace cu porumbeii.

Un lung şir de trepte de piatră erau săpate în râpa bătătorită, după asta, când panta se mai îndulcea, o simplă cărăruie şerpuia printre tufişuri, ducând în valea satului. La marginea lui, erau casa şi atelierul fierarului Amadoc. Legase prietenie cu fierarul, şi acesta îi vorbea la nesfârşire de cei trei băieţi ai lui, îl punea să repete întâlnirea cu ei pe drumul Drobetei, ce zisese cel mare, mezinul sau cel mic.

— Trei flăcăi straşnici, spunea totdeauna. Mai ales Costae, ăla smead. În război am prăpădit treizeci de duşmani. Dacă băieţii erau cu mine, prăpădeam trei sute! E-he, măi oameni, ofta cui mai vroia să-l asculte, erau trei flăcăi cum nu găseşti pe toate cărările, au omorât un general roman.

— Ciorii îi par puii ei de lebădă, i se răspundea, dar imediat ce fierarul punea mâna lui păroasă pe ciocan, cel care glumise încerca să-l potolească: — Nu te pierde cu firea, fierarule, am vorbit şi eu să n-adorm, da, băieţii tăi au fost straşnici!

— Să ştii c-au fost, mugea cu ochii înlăcrimaţi fierarul Amadoc. Şi-au răzbunat sora necinstită, l-au tăiat pe pângăritor şi pe şeful lui spurcat!

Începea să plesnească nicovala cu ciocanul, de credeai c-o sparge bucăţi.

Scoris încuiase casa văduvei şi locuia la fierar. Aici îşi lăsase şi copilul, când suise la cetate. Satul se temea să-i vază pe el şi pe fierar umblând împreună pe uliţe, păreau nişte urşi sculaţi în două labe. În primele începuturi ale prieteniei lor, Amadoc îl provoca pe Scoris la trântă, în zilele de sărbătoare. Întreg satul se strângea să le asculte gâfâieturile în bătătura cea mare dintre case. O singură dată învinsese fierarul. O lună încheiată şi-a povestit victoria. Pe urmă n-a mai povestit-o decât cu jumătate

de gură, şi n-a mai povestit-o apoi de loc: la ultima trântă, înainte de măcelul dintâi, Scoris îi frânsese o coastă.

După întâiul război, fierarul nu mai prididea cu lucrul, Decebal îl însărcinase cu supravegherea tuturor atelierelor şi armurăriilor cetăţii, strânse cu toate într-un singur loc. Zi şi noapte suflau foalele peste cărbuni, băteau ciocanele şi se vrăcuiau în ateliere vârfurile de suliţe şi săgeţi, capetele de berbece, ghinturile scuturilor şi mânerele săbiilor încovoiate. Ucenicii cădeau de oboseală.

— Lucraţi încet, se încrunta Decebal. Lucraţi încet, fierarule! N-am timp, înţelegi?

Amadoc înţelegea. Cu paşi repezi se apropia iar războiul. Nici nu se putea altfel; ţipetele de moarte ale garnizoanei romane lăsată la Sarmizegetusa de Traian, fumul castrelor arse, când abia se lăsase pacea în ţară — nu însemnau decât pregătirea clipelor grozave ce vor să vie curând. Decebal îi zorea mereu. Barem de-ar fi cu folos.

Ieşit în limba de pădure de sub cetate, Scoris grăbi paşii, fiindcă picuri mari şi rari de ploaie veneau purtaţi de vânt. Nu urmase poteca asta, când coborâse dinspre casa văduvei, ocolise cetatea pe la miază-noapte. Fierarul îi spusese că în poiana jertfelor se aruncau sorţii de izbândă, odată cu sacrificarea lui Bedar. Era al doilea sol în răstimp de trei ani care se trimetea cerului. Marele Preot deslegase datina, la cererea regelui, lui Zalmoxe nu i se trimiteau soli decât din cinci în cinci primăveri. Primul trimis nu murise în suliţe.

— Nici Bedar n-o să-i placă Zeului, spuse fierarul în scurtul răgaz cât stătuse Scoris la el în casă, înainte de a sui în cetate. Am să-fi destăinuiese ceva, dar să-l ţii în tine, cum îl ţiu şi eu. Alegerile astea n-au nici o sfinţenie în ele.

— Zidurile au urechi, fierarule. Dacă te-aude Călătorul-prin-Nori care slujeşte în sanctuarul cetăţii, te-aruncă pe tine în suliţe, se înveseli Scoris.

— N-are el nevoie de mine şi nici Zalmoxe, fie-i numele în cinste veşnică! Din comanacul preotului sorţul l-a ales pe Bedar... cum de nici preotul şi nici Zalmoxe nu l-au dibăcit în padina ursului?

Fierarul clipi din ochi şi dete din cap a uimire.

— Nu înţeleg, zise Scoris.

Amadoc îşi mângâia barba, aruncând o uitătură îngrijată spre culcuşul pe care sta băiatul lui Scoris. Copilul dormea.

— Cu luni în urmă, reluă fierarul pe şoptite, umblam după o viţică şi urcând muntele am intrat în padină. O ştii pe Mavida, fata vrăjitoarei alea. cocoşate de lângă izvor, Pupa? I-am zărit caprele bulucite la un capăt de luminiş — şi înfiptă într-un copac, o ţapină de tăietor de lemne. Ţapina am recunoscut-o numaidecât, era a lui Bedar, doar eu i-o călisem pe nicovală lui taică-său.

Tăcu.

— Şi ascunşi într-o tufărie ai dat de Mavida şi Bedar jucându-se de-a iezii, îl completă liniştit Scoris. Ei şi?

— Nu m-au văzut, răspunse încet fierarul. Se zbenguiau cum mă zbenguiam şi eu pe vremuri cu mama feciorilor mei.

Scoris începu să râdă.

— Astea-s nimicuri, dă-le-ncolo. Eu plec să-i vorbesc regelui. Roagă-te pentru mine, îi şi aud strigătele de supărare.

— Bedar e pângărit, continuă la fel de încet Amadoc. El n-a fost dezlegat, ca Ranse, de preoţi. A stricat o fecioară. N-o să-i placă Zeului, — şi Zeul n-o să-l primească, cum nu l-a primit nici pe Diaie. Degeaba încearcă regele să îmbune mâniile văzduhului. Bedar n-o să moară pe loc în suliţe, ai să vezi. Satul o să se sperie, e al doilea în trei ani.

Cărarea pe care umbla Scoris trecea aproape de poiana jertfelor şi atingea satul în partea lui de miază-zi. Casa fierarului era în capătul celălalt al grămădelii de aşezări. Printre trunchiurile brazilor, luminau făcliile agăţate de ramuri sau înfipte în vârfuri de suliţă, lăsate acolo de adunarea care privise ceremonia.

Scoris îşi aminti de cuvintele lui Decebal: „Puţin mi-ar fi păsat astăzi că Bedar n-a fost primit de suliţe”. Deci Amadoc avusese dreptate. În sanctuarul cetăţii ardeau focurile la altare, dar nu răsuna nici un cântec, nici o urare de veselie. Şi în poiană nu mişca nimica.

Doar un ţipăt sfâşietor crescu deodată în noapte. Ţipătul venea din poiana jertfelor — şi nu era un ţipăt de bărbat, ci unul de femeie. Abătându-se de pe potecă, Scoris se năpusti în poiană. Două umbre se luptau lângă groapa cu suliţe. Una din ele era Ucenicul Nopţii. Cealaltă era Mavida, strângând în braţe trupul înfipt în suliţe, acuma mort, de pe care căuta s-o tragă preotul. Fata se zbătea, bâiguind cuvinte neînţelese şi lipsite de şir. Sângele lui Bedar îi mânjea părul, gura şi obrajii. Îl murdărise de sânge şi pe preot.

— Ajută-mă, gâfâi Ucenicul.

Fata îşi dete seama de noua prezenţă şi se smulse din braţele Ucenicului. Se aruncă la Scoris, zgâriind şi muşcând ca o pisică turbată. Scoris îi răsuci mâinile la spate şi o sili să se înmoaie.

— El mă voia pe mine, urlă fata, voia să trăiască! Să fie blestemat şi cerul, şi voi!

Pe întunerec, Scoris văzu ochii plini de lacrimi ai Ucenicului.

— Ia-o de aici, spuse cu o voce înăbuşită Ucenicul.

Mavida se răsuci şi-l muşcă de mână. Astupându-i gura cu palma, Scoris o săltă ca pe un fulg şi şi-o trânti în spinare. Străbătu poiana pieziş şi se pierdu în beznă.

Rămas singur, Ucenicul căzu în genunchi la marginea gropii cu suliţe.

— Suflete, iartă-ne. Stăpâne, îndură-te de frumuseţea acestui băiat, şi, totuşi primeşte-l cu zâmbet şi durere la Tine. Nu el a greşit, noi suntem greşitorii, minune sfântă...

Lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraji.

★

Amadoc tresări când Scoris intră în casă cu povara lui ciudată. Se ridică speriat de la vatră. Scoris puse uşurel fata pe podeaua de lut şi ea rămase chircită acolo, tremurând.

— E fata Pupei, de care ai vorbit. Am găsit-o în poiană.

— Să n-o văd! se sperie fierarul. Dacă ştie cineva că a fost la suliţe şi că o ţinem la noi, suntem pierduţi! Cum a îndrăznit?

— Ce facem?

— Nu ştiu, se scutură fierarul. Du-o la mamă-sa! Bedar n-a fost primit de suliţe, fata nu mai e fată, şi a săvârşit şi un sacrilegiu! Să plece! Altfel satul dă foc casei, ne pedepseşte regele!

Scoris chibzui.

— Am să mă duc la mamă-sa. Păzeşte-o până mă-ntorc.

— N-o păzesc! E pângărită!

În pragul uşii, Scoris se întoarse spre el.

— Fi-tu ăl mare n-a fost? Văduva lui Skirtá îmi spunea despre Costae că a avut o feciorie scurtă — şi ştii că ea se pricepe la de-alde astea.

Fierarul vru să răspundă, dar Scoris ieşise.

Casa Pupei nu era departe de casa lui Amadoc, pe malul apei şi acoperită de crengile unor aluni pădureţi uscaţi. Scoris bătu cu pumnul în uşă.

— Pleacă! hârâi o voce subţire dinăuntru. Pleacă cum ai plecat şi când dormeam!

Scoris încercă uşa. Avea drugii traşi. Nu se mai obosi s-o lămurească pe cea dinăuntru: puse umărul în lemn şi intră cu uşă cu tot în casă.

Pupa ţâşni de lângă vatră, ca un şobolan. Un miros greu de carne arsă şi păr pârlit umplea odaia joasă. Pe jar se cocea o mortăciune de mâţă, cu capul tăiat. Vrăjitoarea holbă ochii, adunându-şi cămaşa peste sânii mari. Un singur opaiţ, agăţat cu un lanţ de o grindă, împrăştia în odăiţă o slabă lucire.

— Nu intra! ţipă cocoşata, retrăgându-se spre perete. Ce vrei? Unde e Mavida?

Vocea ei suna temătoare, recunoscându-l pe Scoris... cine nu-l ştia în sat! Oamenii se fereau de vrăjitoare, era rea şi răzbunătoare. Bărbatul ei fusese frumos şi falnic, şi Pupa fusese frumoasă, de fapt n-avea cocoaşă, ci un umăr sărit. Asta nu-l împiedicase pe Andena cel frumos s-o iubească şi, dacă n-ar fi murit, desigur că i-ar fi umflat pântecul şi cu alţi prunci. El dispăru însă într-o bună zi, pe când suia oile la păşune. Oile n-au mai fost găsite, iar la topirea zăpezilor alţi păstori îi aflaseră ciolanele risipite pe fundul unei râpe. În grătarul coastelor ruginise un cuţit oieresc cu plăselele din corn de cerb. Astfel de cuţite nu întrebuinţau decât triburile de pe malul drept al Marisului. Pupa arse oasele şi le păstră într-o ulcică, sub perină. Începu să urască satul, bănuia în fiecare pe ucigaşul bărbatului. De atâta ură şi boscorodeli deşarte, se urâţi, se lăbărţă. Când o vedeai, ziceai chiar că-i cocoşată, stâlcită din naştere.

— Unde e Mavida? De ce ai venit?

Scoris se rezemă de uşori, să respire în voie aerul curat al nopţii, în odaie te înăbuşeai.

— Vreau să vorbesc cu tine, femeie.

— Ce să vorbeşti? Mavida a fugit pe fereastră... şi ea şi Bedar sunt blestemaţi! Am să spun satului, Marelui Preot şi regelui s-o omoare cu pietre!

Scoris se duse la ea, o prinse de piepţii cămăşii şi o ridică în sus, cu un braţ. Chipul Pupei se învineţi.

— Ascultă, spuse liniştit. E fata ta. Am să ţi-o aduc acasă pe Mavida. Dacă n-o primeşti, o baţi sau îi faci farmece, te spânzur de tavan.

— Dă-mi drumul, horcăi Pupa, zbătându-se din ce în ce mai moale în încleştare.

— Nimeni n-are voie să ştie ceva, continuă Scoris. Ai să fii mută ca un peşte. Altfel te atârn de grindă în locul opaiţului. Jură.

Pupa dete ochii peste cap.

— Jură, îi porunci necruţător Scoris. Jură pe bărbatul tău mort şi pe norocul casei astea.

— Jur, bolborosi terorizată şi plină de ură. Jur pe Andena şi pe norocul casei astea că n-am să spun nimic nimănui!

— Ai jurat, îi dete drumul Scoris. Dacă-ţi calci jurământul, să te uiţi bine la lanţul opaiţului şi să ţi-l închipui înfăşurat de gât. Eu nu glumesc şi nu-mi pasă de farmecele tale. Nici fetei să nu-i spui nimic. Fă-te că dormi.

O vreme după plecarea lui, Pupa stătu trântită pe culcuş, apoi se întoarse înfricoşată cu faţa spre perete.

Pentru a doua oară Scoris merse la casa vrăjitoarei, de astă dată însoţit de Mavida.

— Nu te teme. Intră pe fereastră cum ai şi plecat. Mamă-ta doarme.

— Nu vreau să mă mai duc acolo... vreau să mor!

— De ce să mori? Chiar dacă Bedar n-a fost în stare să se înfăţişeze stăpânului nostru dintre nori, el tot te vede. El nu vrea să mori. Vrea să te vadă trăind.

Ajunseseră la casă. Fata murmură ceva nedesluşit şi încălecă fereastra.

Scoris aşteptă sub crengile alunilor, şi o porni şi el înapoi.

În apropierea poienii jertfelor o siluetă ieşi dintre trunchiuri. Era Întâiul Ucenic al Nopţii.

— Ai dus-o acasă?

— Da.

— Mulţumesc, frate, îi puse mâna pe braţ. Am să veghez asupra ei şi am să mă rog pentru sufletul *amândorura*. Dar tu nu ştii nimic, străinule!

Scoris îi luă mâna şi şi-o duse la frunte.

— De când te-am văzut în poiană am ştiut că nu trebuie să ştiu.

— Stăpânul o să te răsplătească atunci când vei da ochii cu El, la sorocul stabilit fiecăruia.

— Aşa gândesc şi eu, cuviosule.

Pupa nu vorbi, şi în afară de el, Amadoc şi Ucenic, restul satului nu păru să se ocupe de fată. Satul şi cetatea aveau alte griji, Traian forţase trecătoarea Alutului şi, trecând prin sabie împotrivirile, se-ndrepta cu forţe strânse spre apus, pe drumul Sarmizegetusei.

Pe Mavida, Scoris o mai zări o singură dată, mânându-şi caprele la păscut. Urca padina ursului. Fata se uită nepăsătoare la el, parcă nu-l vedea. Slăbise. Ochii negri îşi săpaseră sub ei cearcăne vinete, i se asprise gura. Fetiţa nu mai era fetiţă. Oprit în loc, el o urmări cu privirile până ce dispăru între tufele pălite de smeură. Căutătura fetei era obosită, arzând într-o stranie flacără.

Cap. XXXIX

Ca în întâiul război, zăpezile împiedicară înaintarea lui Traian. Iarna începu mai devreme ca de obicei, dar grosul armatelor imperiale ieşise din munţi şi-şi întărea avanposturile în apropierea Acidavei[1] nu departe de luncile Alutului.

Trupa nu pierduse mulţi oameni, avea hrană din belşug şi la focurile de tabără lăuda priceperea comandantului lor; Traian alesese drumul cel mai bun şi sigur, luptase cu un inamic redus numericeşte şi fără îndoială va zdrobi definitiv cerbicia micului barbar cu care se bătuseră în urmă cu trei ani.

— Soldaţi! le spusese Traian, ajunşi dincolo de trecătoarea dintre munţi. Iată-ne din nou cu faţa la duşmanul nostru! Ieri minţea că ne este prieten. Am văzut ce fel de prieten era. V-am spus întâia oară că Dacia-i a voastră — şi n-a fost. Astăzi vă spun acelaşi lucru, dar vi-l spun pentru ultima oară: Dacia este a voastră! Cuceriţi-o!

— Am şi cucerit-o! strigară legiunile, tropăind în loc şi bătând cu fierul suliţelor în scuturi. Dacă ne îngădui, acum alergăm şi sărim zidurile din Sarmi!

Traian îi privea satisfăcut.

Încotoşmănaţi în cojoace şi pantaloni de lână, disciplinaţi şi gata de harţă, soldaţilor le sticleau ochii în cap, cu tot gerul abătut brusc asupra podişului. Munţii erau ninşi, pădurile trosneau din dantelăria lor de gheaţă şi zăpadă. Auxiliarii asudau la desfundarea potecilor, la săpatul de bordeie. În primul război luptaseră numai în munte. Acum, după o scurtă trecere prin piatră, câmpia li se întindea înainte — şi ei preferau câmpia. Cel puţin în câmpie nu era nevoie să stai mereu la pândă şi să fii înmormântat, când nici nu te aşteptai, sub prăvălirile de bolovani. Nu duceau prizonieri cu ei, îi omorâseră pe cea mai

[1] *Acidava* — aşezare romană pe Olt.

mare parte. Acoperiţi de nămeţi, stârvurile lor erau scormonite de lupi şi corbi... aţâţia lupi şi corbi, cum nu mai întâlniseră în nici o bătălie. Aprovizionarea se făcea cu regularitate, doar apă nu prea găseau. Barbarii secaseră fântânile sau spurcau izvoarele. Zăpadă era însă destulă; topită în gamele, ţinea de sete. Nici Marisul nu era prea departe: butoaiele aparilor se întorceau pline, uneori li se aduceau coşuri întregi de peşte, prinşi la copcile gheţei de pe râu. Toate astea ridicau moralul trupei — şi-i înzeceau pofta de luptă. Ea nu se oprise din înaintare chiar cu totul, împungea ici şi colo, în mici acţiuni de apropiere şi de cunoaştere a posibilităţilor barbarilor. Barbarii erau ca şi învinşi.

Încă nu erau.

În primul război, Traian pornise acţiunea ca un avertisment, pacea lui Domitian fusese o pace ruşinoasă. Aşa cum îşi şi scria manuscriptul despre lupta cu dacii, „ofensa primită de la geţi“ trebuia ştearsă, şi ofensatorii pedepsiţi. O pedeapsă care să le insufle teamă şi respect faţă de imperiu, fără a-i distruge de-a binelea. Traian vroia să-i arate lui Decebal şi barbarilor lui că romanii sunt tari — şi de când a venit el la cârma treburilor peninsulei, *mai tari ca oricând*. Vroia să schimbe pacea semnată de Domitian şi să-l vadă umilit pe regele căruia Roma era obligată să-i trimită ajutoare băneşti, nu ca unui aliat, ci ca unui pseudoînvingător. Văzuse şi schimbase toate astea din calcul, atenţia Romei era îndreptată spre triburile germanice, ce începuseră iar să se mişte. Odată Decebal cu labele ciuntite şi speriat, germanii se speriau şi ei — ca şi sigur se potoleau: prin partea dacilor puteau fi mai uşor izbiţi. Aflând că dacii erau zguduiţi de legiunile Romei, închinătorii lui Wotan s-ar fi liniştit. Era ca un joc complicat, în care totul se prevedea şi combina mai dinainte. Dacii nu fuseseră definitiv înfrânţi în întâiul război, dar semnul pe care-l zgâriase Decebal cu pumnalul în pecetea de ceară a tabulei şnuruite întărise totuşi o înfrângere. „O înfrângere înjumătăţită”, spunea Traian. „Cealaltă jumătate, pe curând!“

Nu fusese chiar aşa pe curând.

Trebuise să lupte din greu la Alutu, ca să respingă triburile ce-i opreau ieşirea din trecătoare. Ca de obicei, dacii luptau căţăraţi pe ambele maluri ale trecătorii, prăbuşind bolovani şi buşteni peste ei. Puţinii prizonieri pe care i-au luat au fost imediat decapitaţi sau spânzuraţi cu grumajii în furci.

O sfărâmătură de cremene îi fracturase braţul drept lui Criton. Medicul bolea într-unul din corturile sanitarilor, blestemându-şi îndrăzneala de a fi participat din curiozitate la bătălie. Nu era o rană gravă, dar mâna prinsă în scândurele îl ameţise de durere. Alţi mulţi soldaţi se înecaseră în râu. Duşmanul fusese nimicit, însă hărţuielile astea erau istovitoare.

Unul din prinşii lăsaţi în viaţă purta la brâu plăcuţe de argint, o ţintă tot de argint în urechea dreaptă şi brăţări late pe ambele braţe. Pe cap avea bonetă din blană de miel tunsă mărunt. Soldaţii îl târâră în cortul lui Traian, căci recunoscuseră în el o căpetenie. Barbarul era plin de sânge şi avea şi o săgeată înfiptă într-unul din umeri. Totuşi, se ţinea drept şi mândru. Cu Traian era în cort tribunul Licinius Surra.

— Care sunt forţele voastre? îl întrebă tribunul prin tâlmaci.

— E nevoie să vi le spun? râse celălalt. O sa le aflaţi voi singuri!

— De ce nu vă supuneţi? Alte triburi sunt mai înţelepte.

— Au să vadă cât de înţelepţi au fost. Câinele care lasă turma ca să umble cu lupul până la urmă tot de lup va fi mâncat.

Traian ridică ochii de pe harta pe care o studia.

— Câţi oameni are Decebal? întrebă el.

Prinsul se cumpăni de pe un picior pe altul, susţinându-i căutătura.

— Puţini, dar cât frunză şi iarbă, romanule. Tot neanul e cu Decebal. Voi veniţi de la capătul lumii să ne mirosiţi cojoacele de oaie. Noi nu ne ducem nicăiri să-i mirosim pe alţii. Mirosul ăsta îl apărăm cu toţii, mirosul ăsta îl apără şi regele! Se poate ca pe oameni să-i răpui, neamul nu-l poţi răpune, n-o să-l răpuneţi voi niciodată, fiindcă neamul nostru trăieşte în noi şi în sufletul nostru. Murim, sufletul ne e nemuritor.

Nu mai răspunse la alte întrebări. La un gest al lui Traian, îl târâră afară şi-i tăiară capul. Surra începu să râdă.

— De ce râzi?

— Era caraghios, Caesar, cu mirositul lui.

Traian îi aruncă o privire pătrunzătoare.

— Ai fost în Germania sau în Britannia?

— Nu, roşi tribunul.

— Şi aceia tot aşa spun. Toţi spun aşa, Surra. Culmea e că au dreptate în felul lor, dar eu sunt roman şi mă fac că nu înţeleg. Fierul germanic, lâna din Britannia şi aurul Daciei au prea mare valoare, ca să le mai ascult şi pălăvrăgelile.

Dacă în locul lui Licinius Surra ar fi fost Criton, medicul nu s-ar fi putut abţine să nu remarce ironic, ca în alte rânduri: „Îţi schimbi des părerile, domine! Parcă-ţi erau dragi barbarii, filosofai pozitiv despre dânşii, astăzi toate astea s-au dus şi ai devenit carnivor ca orice carnivor.“ Iar Traian, cu un alt zâmbet decât cel pe care-l observa tribunul, ar fi răspuns: „Exact, Criton. Fiindcă altădată ascultam de alţii, şi aceia gândeau prost pentru mine. Astăzi gândesc *singur*, şi ascultă alţii, poate gândesc şi eu la fel de prost ca toţi cei de care ascultam odinioară — ce-are a face? Roma are nevoie să fie tare. Şi ca să fie tare, cel care o cârmuieşte trebuie să fie şi el tare, şi să lunece în făgaşul obişnuit al Romei. Puiul de găină clocit de raţe vrea să înoate în lac. Aşa fac şi eu.“ Discuţia n-o ducea însă cu prietenul Criton, ci cu tribunul Surra. De aceea se mărgini să repete într-un târziu un pic mai apăsat:

— Au mai mare valoare decât toate vorbele şi toată împotrivirea lor. Pricepi?

Plecându-se peste hartă, se cufundă în cititul ei şi adăugă fără să se mai uite la el:

— Iar cu Crispus, Decebal vrea să repete afacerea cu Longinus, îmi va cere ceva în schimb. L-a luat ca momeală, o să-mi zvârle curând nada asta, îmi pare rău de el, dar mai rău de mine. Tiberius Crispus a fost un nenorocos, războiul nu poate fi oprit pentru nenorocul lui. Sper să-l mai găsim *încă* viu, e tot ce-i doresc.

Tribunul se înfioră. Cu fruntea plecată pe hartă, Traian parcă-şi vorbea lui însuşi. Harta era vrâstată în linii, săgeţi şi cercuri. Faţă de liniile, săgeţile şi cercurile de pe hartă, Crispus constituia un obscur grăunte de praf ce în nici un fel nu avea *cum* să împiedice mersul înainte al maşinăriei războiului...

— Îndrăznesc să te întreb... dar dacă în locul lui Tiberius Crispus aş fi fost eu?

Traian înălţă capul şi-l privi rece, fără să-i răspundă la întrebare.

Mortificat, tribunul îi înţelese tăcerea.

★

În ajun de atacul Germisarei, Traian primi veşti despre Tiberius Crispus.

Solia era alcătuită doar din doi inşi, un pileat şi un om de rând. Ei intrară în tabără la căderea nopţii şi fură imediat duşi la

imperator. În cursul zilei, Traian ţinuse un consiliu de război excepţional.

De obicei, consiliile erau convocate în aer liber şi cu o anumită componenţă. La ele luau parte legaţii, tribunii, centurionii întâielor cohorte şi uneori chiar toţi centurionii. De data asta el călcase regula de două ori, strângând în cortul imperial numai pe legaţi şi în afară de Licinius Surra, pe tribuni, câte doi de fiecare legiune. Îi cunoştea bine pe fiecare în parte, exceptându-i pe Quietus sau pe tribunii Antistius Tullus, Lucius Antonius şi Titus Roscius Debilis, pentru rest îl apuca furia ori de câte ori îi vedea reuniţi laolaltă, cu toate că unii din ei erau nepoţi, alţii rude cu Pompeia Plotina, prieteni de-ai lui Hadrianus şi chiar de-ai lui.

Ca şi ceilalţi mari comandanţi, Caesar şi Augustus, el îşi alesese tribunii militari tot din respectatele familii senatoriale şi ecvestre. Soiul acesta de recrutare da slabe rezultate, majoritatea erau tineri fără experienţă militară, sau, cum spunea Tacitus, „stălucitoare inutilităţi”. Nici în Germania şi nici în prima campanie împotriva dacilor, băieţii ăştia nu făcuseră vreo ispravă deosebită. Se mărgineau să aţâţe trupele cu discursuri umflate înaintea bătăliilor şi în momentul când roşul vexillum[1] era agăţat în vârful cortului general, dând prin aceasta semnalul de atac, dispăreau ca prin farmec de la orice alt efort eroic.

— ...Mă lipsesc! răguşise strigând în consiliu Traian. Am să vă trimit pe toţi la bucătării, la cojit de morcovi şi ceapă uscată! Aici este război, n-am nevoie de domnişori care să-nfulece mâncarea trupei pe gratis, ca să se laude mâine-poimâine femeilor din Roma, pocnindu-se cu pumnii în piept, că au dat foc cu un singur deget Daciei!

Licinius Surra sta lângă Antistius Tullus. Tribunul, care n-avea un ochi, îşi întoarse în întregime obrazul spre el, ca să-l poată privi cu ochiul sănătos, şi-i şopti la ureche:

— Bănuiesc că nu-i vorba şi de noi.

— Să sperăm, răspunse tot încet Surra. Îi zbârnâie fiorul primăverii prin vine, în lipsa Pompeii Plotina ne ceartă pe noi.

Antistius pufni în râs, acoperindu-şi gura cu palma. Oarecum Surra avea dreptate: Traian nu împlinise cincizeci şi cinci de ani, trupul îi era încă vânjos şi plin de instincte fireşti, cât privea legătura lui cu Pompeia Plotina o dorea ca şi în prima tinereţe. Apucăturile extraconjugale, mai rărite cu vârsta, nu-i purtau

[1] *Vexillum* (lat.) — steag.

totuşi o faimă prea onorabilă. Surra mai avea dreptate şi cu rostul acelui *consilium*, într-adevăr Traian îi adunase ca să-i certe. Şi o făcea la el în cort, pentru a nu da prilej trupei să tragă cu urechea. Sentinelele de la intrarea cortului nu erau însă surde, campamentul avea să ştie cuvânt cu cuvânt ce s-a vorbit înăuntru... apoi lasă pe mincinoşi să înflorească şi restul nevorbit!

— Uitaţi-vă la Servius Munatius, tuna Traian. S-a îngrăşat ca o bute! I-au picat fălcile, a făcut guşă! Soldaţii spun despre el că are mai multă osânză decât minte! Sarmizegetusa nu-i departe... decât să vă ştiu în spatele trupei la atac, mai bine vă leg pachet şi vă expediez călare pe măgari în peninsulă! Şi contubernalii[1] se poartă mai cu demnitate decât voi!

A compara un tribun cu un contubernal însemna să compari un delfin cu un ţâr. Servius Munatius oftă din adâncul inimii.

— Nu mai am nimic de zis, conchise Traian. Ieşiţi afară.

Toţi se grămădiră la ieşirea cortului.

— Are un limbaj de garnizoană periferică, suspină încă o dată Munatius.

— Taci din gură, îl lovi cu cotul Antonius, ajuns lângă el. E în stare să te-ncarce într-o balistă şi să te catapulteze la barbari, grăsanule!

În acelaşi moment, un soldat intră în cort şi se opri uluit în pragul lui, la vederea grupului ce se retrăgea strategic, gata să treacă peste dânsul.

— Au sosit nişte soli daci, generale.

— Să se strângă trupa în careu, la drapelul cel mare! ordonă Traian.

În câteva minute, lungile tube împrăştiară în seară notele lor ascuţite. Trompeţii sunară zece apeluri consecutive, din ce în ce mai repezi, şi tăcură. Când Traian apăru la lada de campanie pe care obişnuia să şadă în astfel de ocazii, soldaţii erau adunaţi cu comandanţii la flancul drept, uitându-se la cei doi oameni, nemişcaţi lângă masivul însemn al armatei luminat de făclii.

Lusius Quietus venise şi el pentru gruparea cu restul trupelor. Pe timpul cât se făcea campania, armata era strânsă în aceeaşi tabără, obişnuit infanteria şi cavaleria erau despărţite. Călăreţii aveau nevoie de câmpie şi neapărat să cantoneze în

[1] *Contubernali* (lat.) — tovarăşi de arme, de cort. Aici, cu sensul de: tineri de origine nobilă, însoţindu-l pe general cu scopul de a învăţa meseria armelor, ca ofiţeri-aspiranţi.

preajma unei ape. Baracamentele iernii fuseseră demontate şi înlocuite cu corturi. Castrele de pregătirea ofensivei erau în număr de trei, câte unul de fiecare două legiuni. Numidienii şi mauretanii campaseră în imediată apropiere, uşor întorşi în buclă spre palisadele Germisarei, care se vedea în depărtare. Legiunea a II-a Adjutrix campase în rezervă, în castru separat, între legiunea a VII-a şi a XIII-a.

Castrul acesta era dc formă pătrată, cu patru porţi, din care poarta decumana[1] se deschidea în pădure, la accesul cohortelor cu numerele mari şi în partea opusă frontului inamic. Gropile care înconjurau castrul nu erau prea adânci, şi nici palisada de întărire. Turnurile şi maşinile de război erau îngrămădite la poarta praetoriana, poarta dinspre linia duşmană. Traian se gândea să pornească la atac în maximum o săptămână, când se vor termina aprovizionările. Cortul imperial nu se înălţa în praetoriumul din mijlocul castrului, nimeni nu ştia de ce îl amestecase cu cohortele mărginaşe — care abia se desprinseseră de malul drept al Alutului. Toane de astea imperatorul manifesta destul de des, şi ar fi fost zadarnic să te mai miri.

Un scurt răgaz înainte de a lua loc pe lada adusă din campaniile Rinului, imperatorul îşi privi trupa. După asta coborî asupra solilor ochii cenuşii şi se aşeză, încrucișându-şi picioarele. Încruntă din sprâncene. Solii nu îngenuncheaseră şi nu erau decât doi. În rândurile când mai primise asemenea mesaje, şi în întâia campanie şi acum, solii veneau mulţi, nu o dată respinsese soliile fiindcă i se trimeteau oameni de rând. Cei doi de azi, umăr lângă umăr: unul purta bonetă şi altul era cu capul descoperit. Acela cu capul descoperit şi păr lung părea puţin impresionat de împrejurarea în care se găsea. Înălţimea-i neobişnuită contrasta cu micimea tovarăşului lui, un taraboste mărunt cu spate larg şi braţele încărcate de podoabe.

Tarabostele se înclină, ducându-şi o mână la piept. În linişte, întreaga trupă auzi clincănul brăţărilor. Pe barbarul înalt, unii îl cunoşteau din primul război. Îşi deteră coate entuziasmaţi, amintindu-şi de vrednicia cu care se bătuse atunci. Un decurion răcni dintre rânduri:

— De ce nu îngenunchează, Caesar?

Decurionul Pomponius încercase şi la Sarmizegetusa să-l oblige să îngenunche pe Scoris, cu un rezultat nesatisfăcător: în

[1] *Poarta decumana* — intrarea din spate a unui castru roman.

brânciul pe care i-l dase uriaşul, şi astăzi îşi simţea ficatul deplasat.

— Gura! strigă Traian.

Trupa, care începuse să tropăie la glasul lui Pomponius, se linişti. Făcliile luminau din plin flamura roşie agăţată de tija de argint înfiptă în mijlocul praetoriului, dominată de acvila de aur cu aripile larg deschise. Un miros de piele şi sudoare urca în castru, amestecat cu aburii bălegarului şi ai cailor proaspăt ţesălaţi.

Decurionul Pomponius strivi o înjurătură între dinţi. Scoris era cu faţa la el. Decurionul îl mistui într-o privire furibundă, cu toate astea curioasă: dihania dinaintea lui respira potolit, cu muşchii în repaos. Prin cămaşa descheiată la piept, muşchii i se umflau şi scădeau în volum, ca două scuturi, puternice de carne. Aveai impresia că nici săgeata şi nici suliţa nu puteau pătrunde cuirasa lor extraordinară. Tarabostele cu pană pestriţă şi lungă la bonetă îi ajungea abia la două palme sub braţ. Fluieră admirativ, căci era băiat bun, rugându-se în gând să-l apere zeii să nu întâlnească comatul pe câmpul de luptă.

Şi Traian îşi aminti de Scoris. Dar mai era o amintire nelegată de război, ceva neprecis şi vag, care-l enerva. Barbarul cu capul gol fusese văzut de el cu alt prilej... unde? Şi pe taraboste îl mai văzuse, de asemenea, unde? Enervarea i se mări şi pentru faptul că regele de la Sarmizegetusa îi trimetea doar doi inşi. Azi ar fi vrut ca trupa să asiste la pelerinajul unui mare grup de soli. Visul lui era să-i semene chelului Caesar, ale cărui fapte de arme în Gallia şi Orient nu-l lăsau să doarmă noaptea, de admiraţie. La urma-urmelor, campania împotriva dacilor păstra în ea grandoarea celei îndreptate de Caesar împotriva galilor. Şi el scria memoriile acestui război... posteritatea le va pune alături şi va judeca faptele de arme ale amândorura. Galul Vercingetorix îngenunchease la picioarele înaintaşului său, împodobindu-i triumful. Mâine, Decebal îi va împodobi triumful în Roma. De la Caesar încoace, nici un imperator nu a comandat personal armatele în afara graniţelor imperiului, poate doar Augustus. Dar luptase Augustus pe Rin? Acolo a fost bătut Varus[1], iar Augustus şi-a smuls, din depărtarea Romei, părul de disperare! Tiberius,

[1] *Publius Quintilius Varus* — general roman care a suferit o zdrobitoare înfrângere în Germania, din partea lui Arminius, şeful cheruscilor, în anul 9 e.n., pierind împreună cu cele trei legiuni ale sale. (Vezi, în *Anexă la note, legio* — legiune.)

deşi oştean inteligent şi straşnic organizator, se retrăsese în grotele de la Capri, trimițându-şi de acolo sinistrele scrisori adresate Senatului, ca o fantomă a cruzimii şi perversiunii; Caligula ce făcuse? Dar Nero? Vespasianus luptase, ce e drept, în Iudaea, dar era Iudaea bătăioasa Dacie? Nu, hotărât, el şi cu Iulius Caesar or să-şi păstreze adevărata faimă de mari strategi şi îmblânzitori de popoare barbare, adevărata faimă de scriitori. Decebal putea sta cu cinste lângă Vercingetorix, Arminius şi toţi regii Orientului. Campania dacică nu era un divertisment, iar în fruntea trupelor romane ţinea gladiul scos din teacă el, Marcus Ulpius Traianus Crinitus — nu un general oarecare, ci însuşi stăpânul lumii civilizate. Atunci de ce îl înfrunta Decebal? De ce îi trimetea *numai* doi soli, şi-ncă unul din ei un comat, un păr-lung, un ţăran? Ce avea el să vorbească cu un ţăran dac?

— Spuneţi de ce aţi venit şi ce vreţi să-mi comunicaţi.

Cuvintele imperatorului erau tăioase. Tarabostele cel mic şi lat în umeri se înclină încă o dată, clipind din ochi.

— Regele nostru socoate că războiul ar putea fi încheiat acuma, zise tărăgănat. Ar dori să ştie dacă împăratul romanilor vrea să facă pace.

Lui Traian i se îngroşară vinele de la gât.

— Pace? Care pace? Eu n-am venit să fac pace!

Altădată am venit să fac pace — dar de atunci a trecut vreme! Duceţi-vă înapoi la rege. V-aţi ostenit degeaba. N-am ce să vorbesc cu voi!

Se ridică în picioare.

— Fac pace numai dacă regele îşi predă luptătorii şi cetăţile, fără nici o condiţie, adăugă rece. Sunt sigur însă că armata mea nu vrea pace. Vreţi pace? strigă spre trupă.

— Nu! strigară şi soldaţii. Înseamnă că ne tragi pe sfoară cu prăzile promise!

— Ne-am tocit degeaba sandalele? se mişcară o parte din auxiliari. Spuneai c-o să le tălpuim cu pielea lui Decebal şi a prietenilor lui!

Soldaţii zbierau care mai de care. Cei doi daci priveau impasibili larma.

— ...Putem zice că suntem norocoşi de-om scăpa de aicea, taraboste Mucapor, şopti Scoris.

— Soldaţii şi nici eu nu vrem pace! Am să vă zdrobesc până la ultima picătură de sânge! Traian îşi lovi platoşa cu pumnul strâns, şi fierul bubui înfundat: De ce nu v-aţi ţinut de pacea pe

care v-am dat-o acum trei ani? Credeţi că mă joc de-a războiul? Cine se joacă de-a războiul este regele vostru, nu eu!

Lăsă să-i cadă pelerina în ţărână şi se propti în faţa celor doi, cu picioarele desfăcute şi mâinile în şolduri.

— Unde este romanul pe care l-aţi prins? Dacă v-aţi atins măcar de un singur fir de păr din capul lui, dacă v-aţi atins de prizonieri, uit că sunteţi soli şi vă spânzur de cel mai înalt steag!

O tăcere mormântală se lăsă în urma acestor cuvinte. Soldaţii erau numai ochi şi urechi. Mucapor lăsă bărbia în piept.

— Am fi vrut, începu el nesigur, am fi vrut ca omul acela să mai trăiască, pentru a-l pune în balanţa cererilor noastre faţă de tine.

Traian făcu brusc un pas.

— L-aţi omorât, scrâşni.

Mucapor aşteptă ca să se năpustească la el. Vinele de la gâtul imperatorului pulsau ca nişte ciocane. Îl cuprinse spaima, auzindu-l vorbind pe Scoris:

— A murit din întâmplare. Dar până să moară, a găsit timp să-ncerce să-mi străpungă inima cu cuţitul.

Scoris vorbise tare, neslăbindu-l pe Traian din ochi.

Acesta tresărise la tonul lui egal şi liniştit, totuşi dispreţuitor. Scoris îşi da seama că dacă va trece şi clipa prezentă şi nu vor fi ucişi, puteau încă să mai spere.

— Ce caută ţăranul ăsta cu tine, piticule? Cum de îndrăzneşte să-mi vorbească? Şi unde l-am mai văzut... unde v-am mai văzut pe amândoi?

— Ne-ai văzut în război, spuse mereu liniştit Scoris, şi sigur căi ai să ne mai vezi. Bineînţeles dacă n-o să ne spânzuri de cel mai înalt steag din tabără, cum ne-ai promis. S-ar putea şi asta.

Traian nu răspunse numaidecât. Cu capul pe spate, nici n-ar fi avut cum să-l privească altfel, îl măsura pe Scoris cu o uitătură severă şi scrutătoare. Trupa lungea gâtul: aşa spectacol mai rar!

— Nu obişnuiesc să omor solii, deşi voi pe ai mei îi omorâţi, barbarule, zise Traian încet. Pe soli i-aţi omorât. Garnizoanele lăsate în cetăţile voastre le-aţi îngropat de vii. Longinus s-a sinucis din pricina voastră. Astăzi mi-aţi omorât un prieten. Înseamnă că aţi vrut alt război, vi l-am dat! Am să vă distrug şi am să golesc Dacia de voi! Plecaţi!

Pe măsură ce debita frazele, îşi plesnea ritmat coapsele cu pumnii.

Mucapor ridică deodată fruntea.

— Am să spun, rosti semeţ. Dar să ştii că noi suntem de *aici* şi nu ne poate mişca nimeni de pe pământul nostru, vii sau morţi!

Se înclină, zăngănindu-şi podoabele. În timp ce se întorcea să plece, auzi şoapta serioasă a lui Scoris:

— Ai trupul mic, dar eşti mare, taraboste. Închipuie-ţi că ţi-am sărutat mâna, ar fi prima oară c-o fac cu unul ca tine.

Soldaţii îi urmăreau cum pleacă. Decurionul Pomponius întinse suliţa şi i-o vârî lui Scoris între picioare. Cohortele din apropiere izbucniră în râs.

Scoris se împiedecă, dar în aceeaşi clipă îi smulse decurionului suliţa din mână şi se opri, făcându-i faţă. Suliţa era un *pilum* etrusc, de vreo doi metri lungime, jumătate de fier, jumătate de lemn. Ţinând arma cu amândouă mâinile, îşi încordă muşchii braţelor: fierul se îndoi ca o potcoavă. Cu aceeaşi stăpânire de sine şi neproptind-o de pământ, el frânse şi lemnul suliţei ca pe o aşchie de brad, aruncând resturile la pământ.

Clipi dintr-un ochi spre decurion şi porni după Mucapor.

De opt ani, Servius Pomponius se servea numai de suliţa asta. Acum se zgâia la frânturile de pe jos. Soldaţii râdeau să-şi spargă gurile.

— Aduceţi-mi suliţa, porunci Traian.

Destul de mult timp el fixă ciuntitura lemnului şi fierul îndoit ca de cleştele unui fierar.

Mărunţelul cu pană la bonetă şi uriaşul lui însoţitor ieşiseră din tabără. Castrul era aşezat pe un monticul. Traian îi zări încălecând şi dispărând în galop pe firul văii, împreună cu un pâlc de călăreţi purtând o pânză albă prinsă pe unul din umeri.

Privirile imperatorului căzură apoi din întâmplare asupra lui Servius Munatius. Faţa tribunului cel gras era roşie, excitată de spectacolul la care luase parte, şi râdea şi el cu gura jimbită la urechi.

Sub ochii dispreţuitori ai lui Traian, tribunului îi pieri râsul. Stânjenit, îşi făcu de lucru cu teaca gladiului.

★

Exact după zece zile, prin zidurile dărâmate şi în flăcări ale Germisarei, romanii intrau în cetate şi, după alte patrusprezece, Micia avea aceeaşi soartă. Fulgerător, armatele se lăsară în jos.

Primăvara lucra repede; deşi şleaurile trebuiau refăcute şi pretutindeni puhoaiele zăpezilor topite le încurcau înaintarea,

trupele lui Traian mărşăluiau rapid spre Sarmizegetusa. Nu li se mai opuneau decât rezistenţe de ariergărzi. Dacii se retrăgeau luptând, vroind să întârzie cu orice preţ ajungerea duşmanului la linia de fortificaţii care apăra inima ţării.

Sarmizegetusa îşi închise porţile şi aşteptă.

Nu aşteptă mult.

Într-o dimineaţă, un curier călare sosi la poarta nordică a cetăţii. Poarta i se deschise în grabă, el se avântă în galop, alb din cap până-n picioare de spuma calului, spulberată de vânt.

— Romanii! gâfâi.

Decebal se sui pe ziduri. În ceaţa acoperind văile, întâi înregistră un uruit greoi, din ce în ce mai desluşit, şi apoi îi văzu şi pe romani: trei viermi sclipitori şi lungi, grozav de lungi, umblând alături. Maşinile de război şi turnurile de asalt depăşeau spinarea viermilor acestora, clătinându-se legănat.

Nemişcat pe zid, Decebal se uită până în amurg la cei trei viermi, apropiindu-se încet. Când şi când se opreau, ca să se mişte din nou, metodic, sigur, încăpățânat, apărând şi dispărând pe cutele de teren. Fundul zării era plin de fum. Înaintea viermilor ardea pădurea.

PARTEA A ŞAPTEA

Cap. XL

Bum. Bum. Bum

Loviturile repetate sunau înfundat în ziduri, cutremurând cetatea.

Începuseră de dimineaţă în zori, apărătorii întăriturii cunoşteau zgomotul şi-i ştiau semnificaţia: se declanşa asaltul. Dar nici o tuba nu tulburase liniştea înconjurătoare, nici un îndemn. Acţiunea berbecilor pornise subit, când abia se lumina de ziuă. Decebal se urcase pe unul din parapete şi rămăsese acolo, înfăşurat în pelerina albă înfoiată de vânt.

Mai urcase şi în alte rânduri, şi de fiecare dată, strigăte şi potop de suliţe îi salutau apariţia. De rândul ăsta, în afară de bubuitul celor trei berbeci izbind în zidul de bolovani, nimic altceva nu se întâmplă.

Soarele îşi vestea răsăritul printr-o subţire geană roşiatecă la orizont. Întreaga fire era încremenită. Numai berbecii intrau şi ieşeau pe gura hambarelor acoperite cu piei de oaie, martelând mecanic zidul, în trei puncte diferite. Impunător, *agger*-ul durat de romani în faţa cetăţii părea că încă doarme. Însă asediatorii nu dormeau. În şiruri strânse, aşteptau semnalul de atac. Erau atât de mulţi, încât Decebal se înfioră.

Traian nu exagerase în discursul ţinut soldaţilor, imediat după căderea Miciei. Unul din prizonierii romani, ajunşi la Sarmizegetusa, povestise totul. Cetatea fusese incendiată, şi-n timp ce rarii ei supravieţuitori fugeau pe câmpie sau înotau disperaţi în apele reci ale Marisului luminat de pârjolul distrugerii, iar trupa, mânjită de sânge şi funingine topită, îşi căuta însemnele victorioase, imperatorul, însoţit de tribuni, comandanţi şi contubernali, suise primul etaj dintr-un turn de asalt. De acolo de sus, câmpul asediului fremăta în noapte ca un muşuroi răscolit de furnici. Vaietele răniţilor şi bufniturile de secure retezând gâturile prizonierilor continuară o vreme, apoi tăcură. Soldaţii ridicaseră capul spre comandantul căţărat pe platforma turnului înalt de aproape şaptezeci de picioare. Întotdeauna după bătălii Traian obişnuia să mulţumească soldaţilor, în cuvinte scurte dar bine simţite. În luptele de la Germisara şi din noaptea aceea, în douăzeci şi patru de zile de

înaintare, pierduse efectivul a patru cohorte[1], trei cohorte de elită şi una alcătuită din prăştieri auxiliari britanni. Dacii pierduseră mai puţini oameni, însă loviturile de până atunci ale romanilor nu mai puteau fi recuperate în nici un fel. Dispozitivul de apărare, străpuns într-o largă breşă, se prăbuşise definitiv.

Prizonierul roman arătă că Traian le vorbise soldaţilor pe limba lor aspră, fără întortocheri dibace de frază. „Suntem la începutul lunii maius“, spusese imperatorul. „Soldaţi! Vă cer un ultim efort! Poate o să trebuiască să stăm un pic sub zidurile Sarmizegetusei. Şi dacă o să stăm? Cât o să stăm? Cel mai târziu în şaizeci de zile vom împărţi cinstit prăzile Daciei! Am zis!“

Nu exagerase. Iată-l... în mai puţin de şaizeci de zile, pregătindu-se pentru asaltul suprem. Fortificaţiile înconjurătoare erau cucerite. Cu cea din urmă energie, rămăşiţele apărătorilor cetăţii, ca şi în întâiul război, îşi încercaseră şansa pe terasele care înconjurau succesiv întăritura. Asta se petrecuse cu optsprezece zile mai înainte, şi fuseseră înfrânţi. Acum, închişi în cetate, priveau uimiţi şi înfricoşaţi în acelaşi timp cum zi de zi se înălţa *agger*-ul romanilor, într-o viteză uluitoare.

În optsprezece zile *agger*-ul a fost gata. Foştii meşteri romani şi garnizoana din cetate explicaseră cândva rostul şi felul în care se făceau asemenea fortificaţii temporare de asediu. Aveau prilej să vadă cu proprii lor ochi, şi ceea ce vedeau era uluitor.

Două nopţi consecutive, romanii au doborât o porţiune de pădure, au tăiat copaci şi crăci. A patra parte din efectivul trupei lucrase la construcţie, trei linii din armată, cu faţa la cetate, apărau munca, pregătiţi de luptă dacă ar fi fost nevoie. A optsprezecea zi, rambleul de trunchiuri şi crengi umplute cu pământ bătut şi pietre, între susţinerile laterale alcătuite tot din arbori potriviţi cruciş, era gata. Terasa astfel tasată era masivă şi n-avea galerii interioare, servind ca să uşureze apropierea maşinilor ce urmau să bată zidurile şi să deschidă breşa, şi era orientată perpendicular pe ziduri; în felul ăsta, Traian îi împiedica pe asediaţi să ajungă la cisterna exterioară care-i aproviziona cu apă. Asediul dura de douăzeci şi şapte de zile, toate ţevile de pământ ars care captau apa, ducând-o în cetate, se goliseră.

Pe terasa propriu zisă, lată de două sute de picioare şi mai înaltă decât *agger*-ul construit la Micia, existau două turnuri de lemn, învelite cu piei de animale, să fie ferite de săgeţile cu foc în coadă aruncate de duşman. Turnurile erau ceva mai retrase,

[1] Aprox. 600 de soldaţi.

montate pe roţi. Apărătorii Sarmizegetusei deosebiseră, grămădite în cele două turnuri, felurile catapulte, scorpioane[1] şi praştii mecanice de azvârlit suliţe, bolovani, săgeţi, grinzi fieruite şi glansuri[2] de plumb, acestea din urmă uneori de mărimea unei ţeste de om. Amândouă turnurile aveau trei etaje şi dominau întăritura. Podurile mişcătoare oricând se puteau lăsa, odată cu apropierea de ziduri a turnurilor împinse de soldaţi. La darea semnalului de atac, asediatorii năvăleau pe poduri, ocupau parapetele şi-i împiedecau pe apărători să tragă asupra coloanei de asalt.

De-o parte şi de alta a *agger*-ului se înşiruiau, puse cap la cap, câteva zeci de *vineae*, numite aşa pentru asemănarea lor cu butoaiele de vin. Acestea erau nişte bărăci mici rulante, confecţionate din lemn uşor, plută sau brad, acoperite cu nuiele, având opt picioare înălţime, pe şapte lăţime şi şaisprezece lungime. Într-un asediu regulat, se construiau în spatele lucrării, dincolo de posibilitatea atingerii lor de către traiectoriile săgeţilor. Soldaţii le împingeau în şir una după alta, perpendicular pe zidul atacat, ca şanţurile de tranşeu. Trupa se camufla vederii inamice şi totodată bărăcile puteau fi folosite la comunicaţia cu turnurile sau la alte nevoi de serviciu.

Bum... Bum... Bum...

Berbecii loveau mereu zidurile. Şi totuşi romanii nu se mişcau.

Soarele trecu de pădure, înflăcărând poienile, culmile munţilor. Scuturile şi platoşele asediatorilor sclipiră şi ele la poalele zidurilor cetăţii.

Decebal coborî pe scara de piatră lipită de interiorul zidului şi se opri pe primul palier. Cei de pe ziduri, cei de jos îl întrebară numai din priviri. Înfăşurat strâns în pelerina albă, regele încercă să zâmbească, continuând să coboare repede scara. *De ce nu atacau?* Gândul nu-i mai da pace. Nu-i era teamă pentru ziduri, chiar dacă până seara ar fi fost găurite, palisada din incintă era un al doilea obstacol, dificil de trecut. Cât stase pe parapet, observase că berbecii băteau cu putere... dar era în bătaia lor un şiretlic căruia nu-i da de rost, îi scăpa sensul acţiunii începute

[1] *Scorpioane* — maşini de război de mici dimensiuni, formate dintr-o pârghie articulată pe o piesă orizontală şi pivotantă. În repaos, pârghia avea poziţia orizontală. Era destinsă — şi în traiectoria ei întâlnea un obstacol: proiectilul pus în capul pârghiei (sau răşină şi seu în flăcări) era zvârlit cu violenţă înainte.

[2] *Glans* — Glonţ (de plumb sau de lut ars.) Se zvârlea cu praştia.

fără larmă, trompete şi năvală peste şanţul de apărare. Ce pregăteau şi *de la ce* vroiau să-i abată atenţia? Prima oară, nefiind încă destul de tare, căutase să câştige timp — şi duşmanul se depărtase de bârlog; acum, lupoaica de fier romană ataca însăşi vizuina. Undeva în apus se mai strângea un grup mic de luptători, la o cea din urmă şi deznădăjduită încercare. Mucapor venise în cetate pe un drum ascuns, o mie-două de oameni îi aşteptau semnul, dacă cetatea ar fi fost luată. Numai că toţi oamenii aceia nu-l aşteptau ca să lupte, îl aşteptau să se strecoare printre romani — şi să intre în pământurile bastarnilor[1]. Acolo, i-ar fi atras şi pe bastarni lângă el şi ar fi pornit din nou împotriva năvălitorului.

Ideea asta i-o insuflase Mucapor, de două zile. N-o ascultase.

— Nu fug! strigase, cu chipul învineţit de furie. Nu fug, taraboste! Eu aici rămân.

Sfatul domnilor de neam tăcea, împietrit. Din douăzeci şi cinci de tarabostes rămăseseră nouă. Doisprezece muriseră, Mucapor împreună cu alţi doi comandau oamenii din apus, Rebur dezertase la romani şi imediat după dispariţia lui aceştia atacaseră unul din ziduri, în formaţie de *testudo*[2], de broască ţestoasă. Trădătorul nu-şi irosise fuga degeaba! Zidul acela era mai puţin apărat, vânduse desigur informaţia.

Romanii se strecuraseră noaptea la ziduri. Strigătele sentinelelor au alarmat cetatea, într-o clipită toţi au fost pe parapete, turnând jos apă şi seu clocotit, aruncând bolovani, suliţe şi răşină aprinsă. Romanii s-au retras, lăsând în şanţ câteva zeci de morţi şi răniţi. Până spre zori, ţipetele au umplut noaptea, platoşele roşite în flăcări erau zmulse de pe trupuri,

---

[1] *Bastarni* — populaţie migratoare de neam germanic, stabilită vremelnic, în secolele II-I î.C., probabil în nordul Transilvaniei şi sigur în părţile centrale şi de nord-est ale Moldovei.

[2] *Testudo* — formaţie militară romană de atac. Cu scuturile deasupra capului, soldaţii înaintau spre parapetele ce trebuiau cucerite. Ultimele lor rânduri şi cele laterale stau ghemuite sau în genunchi, primele rânduri, cât mai drept cu putinţă. Se succedau mai multe *testudo*; când întâia dintre ele ajungea la întăritură, ultimele şiruri ale ei se plecau, astfel ca întâiele rânduri ale următoarei formaţii să poată urca pe scuturile celor care îi precedaseră. (Scuturile ţinute deasupra capului, şi unul lângă altul, alcătuiau un soi de carapace asemănătoare cu a broaştei ţestoase, erau ca nişte solzi ai acesteia: de aici şi numele formaţiei: în latineşte, *testudo* = broască ţestoasă, carapacea broaştei ţestoase.).

odată cu hălci întregi de carne vie opărită. Putoarea pielii fripte ameţise cetatea. Era o mică, o foarte mică victorie, dar era una.

— ...Poate vreţi să-l urmez pe câinele de Rebur? spumega Decebal. Niciodată! Murim astăzi ca să fim liberi mâine... şi voi vă gândiţi să părăsiţi cetatea! Puteţi s-o părăsiţi cu toţii, singur de am să mă bat cu dinţii, cu unghiile de la mâinile astea ammdouă, eu nu plec!

Se aflau cu toţii în odăile lui Decebal de sub turn.

— Nu-ţi cere nimenea să părăseşti cetatea, spuse Mucapor. Nici noi nu vrem s-o părăsim. Dar tu eşti regele, conducătorul şi mintea noastră. Cetatea este pierdută, ce rost are să pieri şi tu cu ea?

— Am să înving!

— Neamul e şi al nostru, ca să învingem trebuie să păstrăm mintea care să ne ducă la învingere. Tu eşti mintea asta.

— Nu plec, răspunse Decebal sfidător. Dacă mă socotiţi peste voi, atunci staţi cu mine şi în moarte!

— Vom sta, şi tu ai să mergi cu noi. Am stat mereu cu tine. Chiar dacă băiatul meu a murit, am să stau.

Pe obrazul lui Mucapor nu se citea nimic. Era obrazul lui de totdeauna, calm şi un pic încruntat.

— Când a murit? întrebă Decebal încet.

— Are vreo însemnătate? A murit. Romanii l-au spintecat în patru şi l-au aruncat în foc. Avea doisprezece ani. Cu el au mai murit şi alţi copii — el însă era copilul meu. Întâi mama, apoi băiatul. Îmi vine rândul şi mie, m-am grijă. Eu sunt rămureaua neînsemnată din codru, tu eşti gorunul cu coamă rotată, tu nu trebuie să mori! M-ai pus să-ţi jur un lucru, într-o seară în turn. Cum vrei să-mi ţin jurământul, când nu faci nimic pentru noi?

Decebal îi privi mohorât pe domnii de neam.

— Voi de ce nu vorbiţi? N-aveţi de spus nici nu, nici da?

— Mucapor vorbeşte în numele nostru, spuse unul din tarabostes.

Ceilalţi aprobaseră în tăcere.

Rememorându-şi scena, Decebal cobora scările şi la ultima treaptă se opri din nou: bătaia berbecilor încetase. Apărătorii de pe ziduri se uitau şi ei în vale. Bruscheţa acalmiei îl nelinişti. De ce nu mai băteau berbecii?

Ca şi cu o zi sau două înainte, când, după convorbirea cu Mucapor şi domnii de neam se uitase din turn la lagărul roman, cuprinzânrd Sarmizegetusa în cleşte, şi după asta controlase pe ziduri veghetorii şi schimburile de noapte, dădu la piciorul scării

de băiatul lui Scoris. Copilul încărca preocupat dintr-o grămadă glansurile de plumb, umplea o găleată cu ele şi trăgând de o frânghie pusă pe un scripete, trimitea găleata pe parapet, la baliste. El făcea treaba serios, cu o mare îndemânare, primind înapoi găleţile goale şi expediindu-le pe cele pline.

În seara aceea nu-l luase în seamă, incinta cetăţii colcăia de refugiaţii din preajmă. Femeile ţeseau zale pentru bărbaţi sau găteau la vetrele soldaţilor. Majoritatea copiilor, cei mai mărişori, ascuţeau săgeţi pe pietre, îi ajutau fierarului Amadoc, venit şi el în Sarmizegetusa. Lângă unul din turnurile de apărare, clocoteau cazanele cu plumb, apă şi otravă de muiat vârful săgeţilor. Cazanul cu cucută răspândea aburi verzi.

Aburii aceştia îi privise îndelung din turn Decebal, zile în şir. Un fir de gând, otrăvit ca aburii, îi da târcoale. Poate că... Îşi sugruma gândul la jumătate. Şi totuşi, aburii îi lipeau ochii de ei, i se insinuau până în cele mai mărunte fibre ale trupului, înfiorându-l. O cupă, o sorbitură — şi n-ar mai fi fost nimic.

Rezemat de parapetul turnului, cu nările pline de mirosul aburilor verzi plutind peste cetate ca un presentiment al sfârşitului, căuta să numere focurile romanilor înconjurându-l din toate părţile. Strigăte şi zgomote bizare se auzeau din lagărul duşman. Într-o dimineaţă, pe unul din etajele celui de al doilea turn zidit pe terasa *agger*-ului, recunoscu pelerina roşie a lui Traian. Amândoi, fără să se vadă, se căutau cu privirile. Poruncise ca tirul tuturor maşinilor din cetate să tragă într-acolo, deşi trăgeau fără folos, turnul fiind prea departe ca ţintă. Pelerina roşie rămase pe etajul turnului până pe înserat, când dispăru. În noapte, construcţia din faţa cetăţii se profila pe cerul înstelat, şi la ivirea lunii umbra ei gigantică şi duşmănoasă se lăsă asupra zidurilor.

În cetate, pentru întâia oară de la începutul asediului, oamenii simţiră că le lipseşte apa. Decebal mai ştia însă, şi numai el ştia asta, că aveau apă doar pentru două zile, apoi toate, absolut toate butoaiele din cetate secau. Apa de ploaie nu le-ar fi fost îndestulătoare. Şi nici nu ploua. Dumnezeul lor nu mai vroia să-i ajute. El, regele, îşi rostogolise inima lui mare peste munţi, păduri, ape şi oamenii din Dacia, într-un vis pe care-l vroise însuşi visul neamului lui de păstori, visul munţilor, al pădurii şi al apelor, visul libertăţii. Inima-i pleznise în vis şi se prefăcuse-n cenuşă amară, cenuşa căzuse şi se amestecase pădurilor, apelor şi oamenilor, plângând astăzi ceea ce

pierduseră şi vroia să le dea el ieri. Ceea ce vroia să le dea el şi astăzi, dacă...

Cu astfel de gânduri, deşi le zâmbea soldaţilor, Decebal avea sufletul uscat ca o iască. Împiedecându-se de copilul lui Scoris la capătul scării, se încruntă.

— Ce-i cu băiatul ăsta aici? Cred că i-a trecut vremea de joacă... alt braţ nu s-a aflat în cetate să încarce glansurile?

— Eu l-am pus, auzi glasul lui Scoris. E băiatul meu.

Băiatul scăpase emoţionat găleata din mână. Decebal îl mângâie gânditor pe părul roşcovan.

— Parcă de băiat îngrijea şi o mamă, te-ai săturat de ea? N-am uitat ce gălăgie ai făcut cândva pentru văduva aceea.

— Un bărbat se poate sătura vreodată de femei? Pare-mi-se că se cam satură ele de bărbaţi. Mama e în munte, rege, învaţă pe acolo fel şi fel de lucruri de care o femeie cu sânge fierbinte cum e ea nu se dezbară nici de-i pui sare pe coadă.

Scoris zâmbea potolit, gândindu-se la ultima lui revedere cu văduva lui Skirtá. Nu avea de unde să ştie că la ora aceea văduva nu mai plângea, nu mai râdea aşa, din senin, cum obişnuia, nici nu mai iubea cum îi plăcuse mereu să iubească. Ochii mângâioşi şi cu gene întoarse îi roseseră furnicile, gura cu dinţi mici i-o umpluse pământul, carnea tare şi sânii tresăltând îmbietori putrezeau după rosturile veşnice şi de neschimbat ale firii. De unde să ştie Scoris, încuiat între zidurile cetăţii, că o coloană romană se rătăcise în pădurea de pini şi că după plecarea ei dintr-însa nici un glas de om viu nu mai răsuna sub crengile copacilor în flăcări?

Romanii străbătuseră pădurea aproape fără să se oprească, luând în ascuţişul gladiurilor tot ce întâlneau în cale. Bătrânul baci de la stână nu apucase să mânuie toporişca după cum îl învăţase Scoris, şi nici alţii. Capul însângerat al aluteanului cu ţintă de argint în ureche se holba înfipt într-o suliţă în mijlocul ţarcului de oi, iar turmele erau mânate spre căruţele aprovizionării. Puținii prinşi împingeau ca vitele în jug la machinăriile împotmolite pe făgaşurile pădurii.

Pe văduvă au săltat-o din culcuşul de blănuri, doar cu cămaşa pe ea. Cei doi soldaţi care intraseră în colibă au râs gros şi s-au uitat unul la altul. Unul a ieşit afară, târându-l cu el pe vânătorul de mistreţi. Văduva a urlat răguşit, soldatul rămas în colibă a lăsat scutul şi suliţa, nemaiobbsindu-se să-şi desfacă şi coiful agăţat de gât. Apăsată de greutatea platoşei, văduva a leşinat. Din leşin lunecase de-a dreptul în moarte.

— ...Dar poate o dezbăr eu, dac-oi mai fi în stare, adăugă cu acelaşi zâmbet Scoris.

Decebal se îndepărtă fără să-i răspundă... De ce nu se mai auzeau berbecii? De ce nu asaltau romanii cetatea?

★

Fetiţa Pupei se refugiase şi ea în cetate, împreună cu cei de la poalele Sarmizegetusei.

Pupa n-a vrut să părăsească coliba. Ghemuită la vatra puturoasă şi descântându-şi ulcelele fermecate, pentru întâia oară se temea de cineva, şi pe acel cineva îl chema Scoris. Jurământul îi paralizase limba. Mavida observase că mamă-sa îşi ferea privirile ori de câte ori intra sau ieşea din casă şi că-i pironea, când nu se credea văzută de ea, pântecul ce începuse să se rotunjească. Bete late strângeau mijlocul fetei, un altul nu şi-ar fi dat seama că este însărcinată. Ochilor maică-si nu le scăpau însă nimic.

La vestea că romanii se apropie de sat, majoritatea au urcat în cetate. Pe uliţe se amestecau lamentările oamenilor înspăimântaţi, tropotul grăbit al cailor şi vălmăşaîa apărătorilor retraşi de la centurile de fortificaţii. Soldaţii erau asudaţi, obosiţi, stropind praful cu sângele rănilor: un grup răzleţ, fără arme şi căpetenii.

Pupa înălţase fruntea de pe tăciunii stinşi ai vetrei. Plecând urechea la zgomotele de afară, sta chincită lângă focul stins, înfăşurată în cojoacă şi nemişcată ca o pasăre de blestem şi nenorocire.

— Unde-s caprele? întrebă văzând bocceaua de pe umărul fetei.

— Le-am lăsat în padina ursului. Duşmanul n-o să ajungă la ele.

— Ajunge lupu’ şi ursu’, bombăni cu răutate vrăjitoarea. Du-te şi adu-mi-le aici.

Fata plecă în padină. Adună caprele şi mânându-le la vale, simţi în nări mirosul pădurii aprinse şi văzu în depărtare revărsarea armatei romane printre munticele.

— De ce nu vii cu mine? îi spuse Pupei. Romanii or să te omoare.

— N-or să mă omoare, rânji Pupa. Am făcut eu farmece. Tu du-te, du-te! ţipă aruncând în faţă tăciuni descântaţi.

Dacă ea şi caprele păţiseră ceva, dacă mai trăiau sau muriseră, asta n-o mai ştia Mavida. Douăzeci şi şapte de zile aşteptă ca duşmanul să spargă cetatea, să intre înăuntru — şi scrum şi pulbere să se aleagă de preoţi şi de toţi aceia care-l uciseseră pe Bedar! Viaţa purtată în pântec n-o înduioşa, la ce mai merita să trăieşti... şi *pentru ce*? Copilul tot nu putea să se nască, l-ar fi născut pe ascuns, ca o căţea. Şi chiar dacă ar fi trăit, trăia până afla satul. Atunci i-ar fi îngropat în clădăria pietrelor pe amândoi. Se mai gândise să fugă — unde? Sau să moară. Prin moarte, scăpa de chin, dacă ea n-avea curajul s-o facă, o vor face romanii când vor intra în cetate.

Totuşi, douăzeci şi şapte de răsărituri şi apusuri de soare suiseră şi coborâseră peste pădure, romanii îşi construiseră maşinăria lor curioasă, apa se împuţinase în butii, şi cetatea încă străjuia coama muntelui, cu zidurile intacte. Ea ţesea în rând cu celelalte cămăşile de zale, fierbea buruieni în chiupurile de lut de la vetrele soldaţilor. A douăzeci şi şaptea noapte îşi dete seama că e pe cale să nască... duhuri ale răzbunării, nu putea naşte în cetate!

În partea răsăriteană a zidului, pe panta care corespundea unei văi abrupte, era o ieşire tăinuită ascunsă de un bolovan pe care-l credeai scos din măruntaiele muntelui. Bolovanul era păzit numai noaptea, de trei schimburi de sentinele. Pe gaura asta astupată de bolovan intrase şi tarabostele Mucapor în cetatea asediată. Cale de o jumătate de milia, poteca de dincolo de bolovan nu se zărea de nicăieri, din pricina hăţişurilor şi a crengilor boltite asupră-i.

Cu puţin înainte de revărsatul zorilor, Mavida se duse la bolovan. Pântecele o înţepa îngrozitor... *începea!* Soldatul de sentinelă ştia cine e. Zgâi uimit ochii, trezindu-se cu fata lângă el.

— Nu pot să dorm, şopti Mavida. Mi-e frică... mi-e sete.

Sentinela îi cercetă obrazul palid, ochii încercănaţi.

Îşi dezlegă de la şold tărtăcuţa de dovleac, uscată şi golită de miez, în care ţinea apa. I-o întinse.

— Mai e apă pe fund. Bea.

Mavidei nu-i era sete. Ca hipnotizată, se uita la bolovanul la nici doi paşi de ea, lucind nelămurit în întunerecul subţiat. Pe nesimţite se iveau zorile. Trebuia să iasă neapărat din cetate. Durerea ascuţită îi muşcă iar din pântec, rupându-i parcă vintrele. Se lăsă moale şi gemând în iarbă. Tărtăcuţa îi scăpă din mână.

— Ce-i cu tine? se plecă sentinela peste ea.

— Nu ştiu, bolborosi Mavida, cu faţa ca de cretă brobonită în sudoare, nu ştiu...

— Ce-i acolo? răsună o voce pe zid. Cu cine vorbeşti?

Sentinela îşi îndreptă trupul.

— E fata Pupei. A venit să-mi ceară apă. Văz că i-e rău şi mi-a răsturnat şi tărtăcuţa.

Urmă o scurtă tăcere.

— Nu mai ai apă? întrebă vocea de pe zid.

— Mai aveam un pic pe fund. A vărsat-o.

— Vino sus să-ţi dau alta, n-ai teamă, căpetenia e în cazarma arcaşilor. Cum să nu-ţi fie rău cu apa asta drămuită în cupe ca degetarul? Mie mi s-au lipit maţele de şira spinării.

Sentinela aruncă o privire rapidă la cazarma arcaşilor, mai aruncă alta şi spre fată; strângând suliţa în pumn, porni să urce scara ce ducea la parapete.

Rămasă singură, Mavida îşi muşcă buzele până la sânge, şi dominându-şi sfârşeala şi durerea din ce în ce mai violentă a pântecului, sări în picioare. Cum se înlănţuiau toate în ajutorul ei! Se repezi încovrigată de durere la bolovan, prin crăpătura de deschidere încercă să-şi strecoare trupul. Era prea strâmtă. Cu o energie sălbatecă apucă bolovanul în braţe, îşi rupse unghiile în colţuri, se supse şi trecu în partea cealaltă.

Întunericul devenise albastru. Dinspre bucătăriile soldaţilor un cocoş cântă, bătând din aripi. Alţii îi răspunseră din tabăra romană.

— Nu-i dau toată apa, spuse sentinela coborând scara. Cine ştie cât mai stăm cu blestemaţii ăştia agăţaţi de ziduri ca lipitorile.

— Ei, râse cel de pe zid, nu mai stăm mult, frate! Se pare că-ntr-o zi-două ne călăresc pe deşelatelea!

— Oala cu cucută nu-i departe, spuse sentinela, îndreptându-se spre bolovan.

Ajunse la el şi se uită nedumerit în jur. Locul unde stătuse Mavida era gol. Sentinela încremeni, cu tărtăcuţa în mână... ce mai era şi asta? Ciuli urechea: în afară de paşii celor de pe ziduri, de clincănitul armelor şi de foşnetul nopţii, nu mai auzea nimic altceva.

— Dalmu! chemă înfricoşat. Fata nu mai e aici!

îl simţi pe celălalt aplecat în jos spre dânsul.

— Cum: nu mai e?

— Nu mai e! A dispărut!

Dalmu se întoarse, adâncindu-şi ochii în bezna pe cale să se destrame. Focurile romanilor clipeau în cerc ca nişte feştile — şi atâta tot.

— O fi plecat, spuse liniştit. Nu ştii toanele fetelor? Zi mai bine că ai ciupit-o de unde nu trebuie, d-aia a plecat. Şi dacă ai minţit cu apa, să n-o bei toată, că-ţi sucesc gâtul.

Sentinelei nu-i ardea însă de glume. Puse tărtăcuţa pe pământ, şi se scărpină îngândurat în cap. Brusc, tresări: în faţa lui sta nemişcată o umbră albă. Răsărise şi ăsta din pământ.

— Ce este, cuviosule? mormăi. Vrei şi tu apă?

Figura Întâiului Ucenic al Nopţii era răvăşită.

— Fata Pupei a fost aici? întrebă cu greu.

— A fost şi nu mai e. Ţi-a cerut şi ţie apă?

Ucenicul nu-i răspunse. Pironea bolovanul din spatele sentinelei.

Cap. XLI

Ieşită dincolo de zid, Mavida se rostogolise în râpă.

O tufă îi opri căderea aproape de capătul ei. Fata se întinse năucă pe spate şi inconştient desfăcu picioarele. Arşiţa din pântec o fripse până în gât, oprindu-i respiraţia, sufocând-o. I se păru deodată că se goleşte de măruntaie. Îşi astupă gura cu palmele, să nu urle. La rădăcina tufei, fetiţa Pupei năştea în scuturături prelungi, ca un animal. Şi tot ca un animal, tăie cu dinţii şi cu unghiile legătura pruncului de ea. În slabul licăr al stelelor pe stinse, mijind printre frunzele hăţişului, văzu un băiat, mort, cu corpuşorul sfâlcit şi membrele răsucite. Îl contemplă gâfâind, fără mirare şi fără regret. Sprijinindu-se de crăci, se ridică şi merse câţiva paşi, clătinându-se. În urma ei, pe cărare, picura sânge. Lângă tufă, obrăjorul de maimuţică al noului născut, vânăt şi însângerat, răsărea din iarbă ca un pui lepădat de dihor. Cum să se întoarcă în cetate? Ajunse la şanţul părăsit de apărare.

Albeau zorile. În acelaşi moment bubuiră berbecii, izbind zidurile. Mavida se cutremură, unde ajunsese... uite tabăra romană! Vru să se întoarcă, dar nişte braţe voinice o apucară pe la spate. Căzu în genunchi. O priveau câteva figuri străine cu coifuri de fier, chipuri pârlite, scuturi înalte. Unul din bărbaţi era tânăr şi frumos, cu nasul drept... ROMANII! Îngheţă.

— Cum a ieşit din cetate? spuse soldatul frumos, cu o voce mirată. Şi ce naiba-i curge sângele ăla pe pulpe?

Toţi îi priviră picioarele. Fata abia mai respira.

— Luaţi-o şi s-o ducem la comandant. E ceva la mijloc, nu vedeţi că vine pe partea râpei? Acolo nu-i nici o poartă.

Cei din cetate nu observaseră scena, concentraţi la acţiunea berbecilor. Romanii târâră fata după ei, şi înconjurând şanţul, intrară în prima *vinea* din stânga, la cel de al doilea turn. Mavida umbla ca pe jăratic. Întreaga tabără puţea a hoit şi a scrum. Maşinile erau împinse în turnuri, încărcate cu proiectile. Curierii fugeau în toate direcţiile, strigând, avertizând. Şirurile soldaţilor se adunau unul după altul. Mavida se trezi înaintea unui bărbat gras, la piciorul turnului de lemn.

— Am găsit fata lângă şanţul de apărare, tribunule, i se adresă soldatul tânăr şi cu nas drept.

Grăsunul se uită la ea cu importanţă.

— E un şiretlic, îşi mângâie guşa. Barbarii ăştia ticluiesc ceva.

Alături de el, Lucius Antonius se încruntă.

— Chemaţi un tâlmaci, ordonă. Numai aşa putem afla ce-i cu fata, Munatius. Pregătesc sau nu o diversiune, o să aflăm! Poate este o simplă fugară. Pentru limbile tăcute există şi cleşti înroşiţi în foc.

Soldaţii care o aduseseră pe Mavida zâmbiră, ferindu-se să nu fie observaţi. Lucius Antonius nu pierdea niciodată prilejul să-şi sâcâie colegul. Munatius nu simţi ironia din glasul chiorului.

— Da, aprobă serios. S-o întrebăm ce şi cum, şi să-i tăiem limba.

— ...Şi limba s-o trimitem nevestei tale, legată cu o fundă roşie, să vază cât eşti de cutezător, nu? pufni Antonius.

Sosise tâlmaciul. Era un sclav burr din întâiul război, servind împreună cu alţii informaţiilor legiunii a VII-a Claudia. Omul o privi pe Mavida cu milă.

— Ce vrea fata asta? îşi luă asupră-i sarcina interogatoriului tribunul Lucius Antonius. Să răspundă scurt şi precis!

Tâlmaciul transmise întrebarea. Mavida nu răspunse, dar imaginea suliţei în care se zgârcea Bedar o străbătu din tălpi şi până-n creştet ca un piron, de mii de ori mai înveninat decât pironul din pântec care o făcuse să lepede copilul şi care o chinuia şi acum, întunecându-i parcă mintea şi sufletul: să piară toţi, aşa cum pierise Bedar trimis la moarte!

— E o intrare, gemu, şi imediat îşi muşcă limba.

Căzu jos... *nu, numai asta nu trebuia să spună!*

— Ce a zis? întrebă Lucius Antonius.

— N-a zis nimic, tremură burrul.

— Ba a zis! zbieră şi Munatius. Vorbeşte!

Îşi zmulse gladiul şi i-l lipi de gât. Celălalt dete ochii peste cap. Nu fusese niciodată un viteaz.

— A spus: e o intrare...

— Fă-o să continue! Ce intrare? Iute, că rămâi fără cap!

Lucius Antonius îl opri cu un gest.

— Stai, deşteptule!

Se uită, spre zidurile Sarmizegetusei, se uită cu luare aminte şi la Mavida căzută jos. Fata se sfârşea, pierzând sânge.

— ...Pe Hercul, fata asta naşte, sau tocmai a născut! Unde aţi găsit-o?

— Lângă şanţul părăsit.

— Să se oprească berbecii! strigă Lucius Antonius soldaţilor din turn. Aşteptaţi-mă!

Plecă alergând spre mijlocul terasei *agger*-ului.

La încetarea loviturilor de berbece, Traian, pe o ridicătură de pământ în *agger*, se uită surprins la turn.

— Ce se petrece, Surra? De ce nu mai lovesc berbecii? Cine a dat ordin să-i oprească?

— Eu, zise Lucius Antonius oprit înainte-i. Iartă-mă că am îndrăznit, Caesar! O barbară găsită la şanţul părăsit de apărare ne-a vorbit de o intrare în cetate.

— O intrare în cetate? Ce intrare? Bine, să te urmeze un manipul şi du-te acolo.

Antonius ezită: un manipul n-ar fi fost neîndestulător la o eventuală pătrundere în cetate?

— Ce mai vrei?

— Nimic.

Răsucindu-se în călcâie, se îndepărtă însoţit de soldatul cu nas drept care venise cu el.

— Ce-ţi cauţi singur dureri de cap, tribunule? spuse acesta mirat. Ce ştim noi de intrarea aia! Mai bine întâi o torturăm să aflăm despre ce-i vorba.

— Mergem după petele de sânge lăsate de fată şi om vedea!

— Priveşte, spuse brusc celălalt.

Pe zidul cetăţii apăruse o siluetă albă. Soarele răsărit poleia din plin giulgiul ţesut în fire de argint cu care era înveşmântată silueta, un bătrân cu barba răsfirată pe piept, fluturând deasupra capului o mare prapură albastră semănată cu stele de aur.

Bătrânul scoase deodată, un ţipăt pierit, bătând aerul, cu mâinile. De pe ultima terasă a turnului, zbârnâise o singură suliţă etruscă, cel care mânuise corzile balistei le mânuise excepţional, suliţa i se înfipse bătrânului exact sub coşul pieptului. Bătrânul se prăbuşi în dosul parapetului.

Strigăte de satisfacţie umplură terasele turnului. Pe zidurile Sarmizegetusei se zări o forfotă neobişnuită şi înspăimântată printre luptători.

— Bine ţintit, spuse Traian. Să fie decorat, Hadrianus.

Nepotul Pompeii Plotina sosise de câteva zile de la Drobeta, venind din Moesia. Era ars de soare şi vesel, adusese cu el o curtezană cappadociană de o rară frumuseţe, pe care o ţinea în cortul lui (spre consternarea prefăcută a tatălui adoptiv) şi cu care discuta artă, ştiinţă, literatură şi mai ales, spunea el, filosofia vieţii.

— Nu-s strateg de profesie, totuşi îmi permit o întrebare... poate e puţin un manipul, cum a luat Lucius Antonius pentru cercetare. Şi de ce să ne bazăm pe spusele barbarei aceleia?

— Orice cetate are câte o intrare ascunsă, zâmbi Traian. Şi Roma a avut pe timpuri, poate încă mai are. Cât despre tribun, îi admir sângele rece, este viteaz. În fond, n-avem decât să ne interesăm, am fi putut-o face chiar mai-nainte!

Se întoarse. Mai la o parte, alături de Surra, sta Rebur. Tarabostele fugit din Sarmizegetusa, dezarmat şi nepăzit, se uita ţeapăn spre locul de pe zid unde căzuse cu suliţa înfiptă în piept Marele Preot al cetăţii. Fusese bun prieten cu Derzelat, scăpase mai pe urmă printr-o minune de mânia lui Decebal.

— Întreabă-l dacă cetatea are vreo intrare secretă, porunci Traian tâlmaciului ce se ţinea şi el retras pe terasă.

Rebur ascultă întrebarea şi dete din cap.

— După câte ştie tarabostele, n-are, se apropie tâlmaciul de grupul lui Traian.

— Logic, înseamnă că *are*! râse Hadrianus.

Traian se uită lung la Rebur. Ştia că celălalt minte. Ca transfug şi ca rang, Rebur îi servea *ulterior*, aşa că nu se enervă. Umflându-şi pieptul sub platoşă, strigă cu o voce puternică:

— Să se sune atacul! Acţionaţi berbecii!

Comanda trecu vuind din gură în gură în toată tabăra.

Tubele însufleţeau asaltul. Însemnele ridicate fulgerară ca unul singur. Scuturile fulgerară şi ele, acoperind trupurile. Turnurile fură împinse spre ziduri, podurile mişcătoare scârţâiră,

liberate de lanţuri. Maşinile de război vibrară din şuruburi, mânere şi corzi.

Un urlet formidabil clocoti în văzduh şi masa de oameni îmbrăcaţi în fier, cu chivărele de la coifuri trase, îşi urni greoi şirurile înspre cetate.

Cap. XLII

Tăcerea, lăsată după retragerea berbecilor, lui Decebal i se părea că îi era adresată numai lui, era tăcerea prevestitoare a morţii.

Oamenii de pe ziduri îi urmăreau mişcările cu priviri întunecate. Nu mai sperau într-o victorie, nici măcar într-o pace, fie ea şi o pace strâmbă. De data asta totul era pierdut, maşinăriile complicate ale romanilor pândeau cu gura lacom căscată, lângă ultimul lor refugiu. Astăzi, ochiul lui Zalmoxe îşi ferea pleoapa, se întorcea de la ei. La căderea serii, mâine, poimâine, cetatea nu va mai fi. Nici ei nu vor mai fi... sau câţi dintre ei *vor mai fi* în viaţă? Cu armele strânse în pumni, oamenii de pe ziduri se pregăteau să moară bărbăteşte, așa cum şi trăiseră, cum trăise şi neamul lor de când îşi găsise un loc pe lume. Nu le părea rău că or să moară, le părea rău doar după păduri, după munţii pe care n-aveau să-i mai vadă niciodată, după femeile ce le născuseră prunci, după talăngile sunând serile la stânele de pe culmi, le părea rău după toate bucuriile şi tristeţele ce alcătuiseră rostul lor de până atunci.

...Dar de ce nu începea atacul?

Marele Preot îi ieşi lui Decebal în întâmpinare. În afară de Întâiul Ucenic al Nopţii, care-l ajuta la jertfele zilnice, din porunca ascetului restul preoţilor se risipise în ţară prin tainiţa astupată de bolovan, aceeaşi prin care ieşise şi Mavida.

— Mergeţi şi duceţi duhul lui Zalmoxe pretutindeni, chiar dacă satele şi munţii unde veţi sălăşlui se vor fi prefăcut în pulbere stearpă şi fără viaţă! Credinţa neamului nu trebuie să piară!

— Şi tu? gemură preoţii şi ucenicii.

— Eu rămân aici, alături de sâmburele ţării. Nu vă îngrijiţi de mine.

Marelui Preot nu-i tremura glasul rostind cuvintele, dar sufletul îi tremura. Dorise să plece cu ceilalţi, să se retragă în vreo ascunzătoare, sau, cine ştie, să coboare spre miază-zi,

trecând fluviul sfânt Dunaris, ca să atingă muntele Cogheion din Thracia. În peştera de acolo, umbra profetului de odinioară le va lămuri viitorul, cum îl mai lămurise şi alteori.

Decebal îl oprise însă în cetate. Toţi stau cu capetele plecate. Vocea regelui curmase despărţirea, pe care nimeni n-o ştia cum va fi: despărţirea Preotului şi a ucenicilor de cetate, sau despărţirea ucenicilor de Preot? Decebal clarificase presupunerile.

— Da, mergeţi, risipiţi-vă şi predicaţi ce-aţi învăţat, până şi romanilor, răsună vocea lui posomorâtă. Nu uitaţi nici datinile, nici sărbătorile. Ne vom gândi mereu la voi.

Îşi prinsese plăselele jungherului cu palma toată, răsuflând adânc. În privirile lui albastre juca un zvâcnet de metal.

— Sărutaţi mâna Marelui Preot, şi să vă binecuvânteze.

Deci, Preotul rămânea. Oamenii erau înfioraţi... îl oprea în cetate!

— Avem nevoie de tine, Părinte, mai zise regele. Foarte curând, unele din sufletele noastre vor cere mângâierea cea de pe urmă.

De la asediu, prea multe suflete ceruseră mângâierea asta. Întâlnirea cu ascetul se petrecu în preajma cazărmii arcaşilor. Preotul tocmai jertfise, nu-şi spălase mâinile mânjite de sânge ud.

— Jertfa a reuşit, spuse bătrânul fără să-l privească. Inima berbecului a ars şi n-a pleznit. Sângele e bun.

Decebal nu-i răspunse imediat. Deşi se uita la el, ochii lui treceau dincolo de trupul Preotului, şi acesta îi simţea uitătura cum îl scormoneşte, ca un sfredel fierbinte. Într-un târziu, regele îşi trecu mâna prin barbă.

— Minţi. Minţi, Părinte. Dacă inima a ars şi sângele a fost bun, înseamnă că duhurile la care te închini şi ne închinăm cu toţii au adormit sau sunt bete!

Preotul se dădu un pas înapoi, ascunzându-şi faţa în mâneca veşmântului, terorizat de blasfem.

— Şi sângele luptătorilor mei e bun, şi inima lor a ars şi arde în continuare în flacăra curajului şi a vitejiei... şi? strigă deodată cu vinele de la gât brusc umflate. Şi, Părinte?... Zalmoxe al tău ne-a părăsit... suntem singuri în faţa romanilor, singuri cu sângele şi inima noastră înflăcărată... dar asta nu-i de ajuns! Când Zalmoxe se va trezi din somn, va fi prea târziu pentru neamul nostru! Cu ce i-am greşit?

— Toţi suntem greşitori, şopti Preotul. Zalmoxe nu greşeşte.

Decebal se scutură ca de un fior şi ridică privirile spre cer. Limpezimea lui albastră în loc să-i umple sufletul de lumină, îl umplu de ceva tulbure şi mâzgos.

— Iartă-mă, zise încet, printre dinţii strânşi. Să murim cu toţii, dacă aşa e voia Stăpânului de sus. Îşi trecu iar mâna prin barbă şi continuă mai liniştit: Suie-te pe zid cu prapura sfântă, s-o vază romanii. Poate-i orbeşte şi se retrag.

Prapura dura de pe vremea lui Burebista, şi acela spusese mereu că săvârşeşte minuni. În tăcerea cetăţii, ochii tuturor îl pironeau muţi pe Preot.

— Adu prapura, îi spuse bătrânul Ucenicului. Ad-o împăturită şi nu te uita la ea.

Cu trupul drept, cu steagul albastru presărat în stele de aur deasupra capului, Preotul urcă treptele scării din interiorul zidului. Cetatea întreagă parcă amorţise. Ca şi la zvârlirea lui Bedar în lănci, Decebal îşi asculta în tâmple bătăile de inimă. Numai el prinse înaintea celorlalţi zbârnâitul suliţei etrusce aruncată de balista romană şi ţipătul de moarte al bătrânului.

Trupul preotului descrise un arc şi bufni la piciorul scării. Vaerul cetăţii crescu în acelaşi glas de panică şi tăcu imediat. Ucenicul se prăbuşi fulgerat alături de preot, în cădere, mânerul de argint al steagului îl izbise în obraz.

În următoarea clipă, de după ziduri, crescu apelul trâmbiţelor. Urletul de luptă al romanilor lovi cetatea ca un mai nimicitor, şi trosniră berbecii.

— Atac...! strigă o sentinelă, îşi apucă cu amândouă mâinile săgeata intrată în gură şi se frânse pe parapet.

Sărind treptele scării câte două o dată, Decebal se repezi pe creasta zidului: Turnurile romane veneau spre el încărcate de soldaţi. Podurile coborau cu cângile întoarse. Izbirea berbecilor se făcu cu atâta forţă, că o aşchie din bolovanii sparţi ai zidului îl izbi în umăr. Ca nişte furnici mari cu carapace, romanii se grămădeau, apăraţi de scuturi, la primele breşe. La berbecele cel mare, grosimea zidului umplută cu fărâmături de stâncă, blocuri de piatră şi pământ, sprijinite pe bârnele interioare tăiate în formă de coadă de rândunică, se înfundase ca o coajă de ou. Decebal îşi zmulse sabia din cingătoare şi vru să se arunce pe primul pod ancorat.

O încleştare irezistibilă îl imobiliză. Se simţi luat pe sus şi dus la piciorul scării. Scoris îl apucă de umeri.

— Caii sunt pregătiţi! strigă uriaşul. Unde eşti, Mari? Vino cu mine!

Un geamăt mic plânse pe scară, şi el recunoscu geamătul copilului lui. Băiatul se rostogolea pe ultima treaptă, rămase agăţat în sprijinitoare şi înţepeni, în pumn cu mânerul găleţii cu glansuri.

Scoris scoase un alt strigăt, neomenesc, îl lăsă pe rege şi alergă la băiat. Săgeata frântă abia îi sângera cămaşa la piept. Ridicându-l în braţe, privi spre ziduri. Puhoiul roman apăruse pe creastă.

— La cai, strigă iar, şi cu o mână lipind băiatul de piept, cu cealaltă îl încleştă pe Decebal de braţ.

— Lasă-mă! se zbătu regele.

Mucapor îl împinse de la spate.

Incinta cetăţii a fost străbătută în goană. La cazanul cu cucută clocotită, domnii de neam beau cupele otrăvite. Unii se şi zvârcoleau pe lespezi. Băutura fierbinte curgea prin gâtlejurile deschise, în ţâşnituri de sânge arzând ca însăşi otrava.

— Şi eu! mugi Decebal.

Scoris îl puse pe cal din zbor. Bolovanul era tras. Cei trei ieşiră din cetate, strunind caii încordaţi pe picioarele dinainte, să nu se poticnească pe panta râpei. Lângă şanţul de apărare, Scoris zări trupul Mavidei ghemuit în groapă, mort.

Din toate părţile, soldaţii lui Lucius Antoniu le aţinură calea.

— ...Regele! strigă tribunul, iar calul lui Scoris îl trânti în şanţ. Regele, mai îngăimă, căznindu-se să-şi descurce picioarele din nuielele şi mărăcinii cu care era căptuşit şanţul. După ei!

Agger-ul văzuse şi el grupul. Cu un chiuit, călăreţii mauretani galopară pieziş pe vale, să taie goana fugarilor. O cohortă îi urma în pas alergător.

Dar Decebal, Mucapor şi Scoris dispăruseră printre copaci.

★

Mavida avusese vreun rol în toate astea? Nu, n-avusese. Fetiţa Pupei murise înainte de declanşarea asaltului.

Tribunul Antonius o luase cu el la şanţul părăsit de apărare. Ajuns aici, ciulise urechea, notele tubelor se succedau grăbit. Tot drumul, tribunul umblase cu nasul în pământ, ca un copoi, şi avusese dreptate: Mavida îşi semănase după ea urmele naşterii.

— Şi acum pe unde o luăm? întrebă un veteran.

Până la şanţ, fata aţintise buimacă pumnalul atârnat la şoldul tribunului. Cu un ţipăt nearticulat, ea îi smulse cuţitul din teacă

şi-l lovi sub sânul stâng. Lama lunecă hârşâind pe zalele purtate pe sub cămaşă de tribun.

Antonius avea reflexe de ţipar. Îi lovi mâna, răsucindu-i-o la spate.

— Deci dobitocul de Munatius a avut dreptate! tună. Înapoi!

Apucând-o de păr, îi trase pumnalul dintre degete şi i-l vârî cu sete în piept. Fata căscă nişte ochi mari şi beţi şi-i scăpă din mână. Antonius o împinse cu piciorul în şanţ.

— Înapoi! ordonă cohortei şi exact în secunda aceea îl zări pe Decebal cu chica în vânt, năpustindu-se peste groapă.

★

Până seara, cei trei goniră în pădure.

Într-un mic luminiş, se opriră şi descălecară. Caii tremurau ca-n friguri. O spumă roşie li se prelingea din boturi. Scoris puse uşurel copilul în iarbă. Obrajii băieţelului, goliţi de sânge, se învineţiseră. Scoris se plecă, îi sărută pleoapele străvezii şi se ridică în picioare.

— Ajută-mă, taraboste, spuse abia auzit.

Amândoi cărară de la marginea luminişului crăci şi pietre, cu care înveliră trupul înţepenit al copilului. Înainte de a-l înveli, Scoris îi desfăcu cămaşa la piept şi se uită la lănţugul de care era încopcat dintele de lup.

Se uita şi Mucapor.

— E al femeii galului, murmură Scoris.

Decebal sta întors cu faţa spre răsărit, la marginea luminişului, rezemat de un capac. În înserarea care se adâncea treptat, o linie de purpură palpita pe linia orizontului, crescând mereu cu întunerecul.

— Arde Sarmizegetusa, spuse încet Decebal. Arde Sarmizegetusa, Mucapor! repetă sălbatic. Să fii blestemat dacă m-ai făcut să-i părăsesc pe ai mei fără folos!

Cei doi terminară de acoperit băiatul cu bolovani. Decebal se aruncă pe cal, cu buzele strânse.

În zori, intrară într-un sat. Era o aşezare sărmană de prisăci, grămădită în gura unei râpe. Femeile fugiseră în munte. Treizeci-patruzeci de bărbaţi înălţară capetele din buruienile înalte ce străjuiau văgăunile şleaului. Grupul celor trei străbătu aşezarea în galop întins, fără să se oprească şi dispărând numaidedt.

Un timp, toţi ascultară zgomotul copitelor depărtându-se, Când nu se mai auzi nimic, unul din ei, un om cu pieptul lat şi figură negricioasă, le spuse celorlalţi:

— Era regele.

— De unde ştii că era regele?

— L-am văzut de multe ori în cetatea cea mare de pe munte, pe el şi mantia lui albă. El era. Nu simţiţi mirosul de ars dus de vânt? Înseamnă că romanii sunt pe urmele lui!

— De ce a fugit din cetate? se încruntă un băietan, în mână cu o ţapină lungă. Trebuia să rămâie acolo!

— Ai lui îl aşteaptă în întăritură de dincolo de pădure, răspunse primul. Pe noi nu ne interesează ce e cu regele.

Am golit satul de muieri, bătrâni şi copii, ca să ne apărăm avutul. Oamenii care-l aşteaptă pe rege tot pentru asta s-au adunat. Dacă romanii au dat foc cetăţii, vin încoace!

— Ce facem?

Băietanul înarmat cu ţapină — ceilalţi aveau coase, topoare, şi câţiva arcuri şi prăştii — se trânti jos şi-şi lipi urechea de pământ.

— Se aud duruituri de copite, spuse. Încă nedesluşit, dar se aud.

— Aduceţi stupii! porunci brusc omul care-l recunoscuse pe Decebal.

Satul se uită la el, nedumerit.

— Aşezăm stupii în drum, la distanţă unul de altul! Înţelegeţi?

— Prăpădim albinele!

— Găsim altele!

În câteva minute stupii erau risipiţi în şleau. Oamenii se ascunseră din nou în buruieni — şi peste casele de lemn se lăsă liniştea.

După puţin timp, călăreţii mauretani potopiră văgăuna.

Din goana cailor săgetară cu aşchii aprinse şindrilele de pe case. Dar călăreţii din frunte îşi şi cabraseră animalele, restul dădu în ei şi se învălmăşi, strigând şi blestemând. Un nor negru bâzâitor se abătuse din senin peste soldaţi. Albinele nu cunoşteau legile războiului, trezite din stupii loviţi de copite, ieşiseră cu toatele la luptă. Soldaţii se apărau cu mâinile, cu scuturile, izbeau în gol gladiul, tumefiaţi, scoşi din minţi, zăpăciţi de durere. Caii nechezau sfâşietor, rupând cu dinţii, pocnind cu copitele.

— ...Ce-i aiureala asta? zbieră decurionul Servius Pomponius, încălecat şi el pe un armăsar mauretan. Altceva nu mai spuse, şi scuipă urlând albinele care-i înţepaseră limba.

Dacii se repeziră din buruieni, cu un chiot prelung. Vatra satului se transformă într-un alt roi ţipător.

★

În vremea asta, Decebal, Mucapor şi Scoris străbătuseră pădurea, intrând în lagărul întărit.

Deasupra pădurii, un fum negru se învălătucea gros, şi mai departe de tot, un alt fum. Fumul Sarmizegetusei.

— Daţi-mi o sabie! spuse Decebal.

Unul din luptători îi întinse sabia lui cu lamă încovoiată. Decebal îşi atinse fruntea cu ea şi-i sărută lama. Ridicând-o în sus, strigă înecat:

— Jur pe sabia asta, jur pe pământul nostru care mi-e mai drag ca lumina ochilor, jur pe viaţa mea şi a voastră că nu v-am părăsit nici pe voi, nici pe cei din cetate! Hotarul bastarnilor nu-i departe... dacă astăzi nu izbândim, ne vom întoarce cu prietenii noştri să izbândim mâine! Mă mai vreţi? Răspundeţi!

Luptătorii n-au mai avut răgaz să răspundă, cei puşi de pază la şanţurile de apărare ale lagărului ţâşniră în acelaşi timp.

— Romanii!

Călăreţii se iviseră ca un uragan dintre trunchiuri. Cei mai răniţi de albine rămăseseră în spate. Lagărul îşi formă la repezeală careul, în şiruri triple. Ascunşi de copaci, fără cai, romanii înconjurară întăritura.

— Înainte! strigă Decebal, depăşind parapetul.

Mugetul dracoanelor întări aprobarea luptătorilor, de a-şi urma comandantul. Apărându-l, se repeziră şi ei dincolo de întăritură.

Romanii îi primiră în tăria scuturilor şi-n fierul lăncilor. Întâiul şir muşcă ţărâna, şi al doilea. Restul se regrupă în spatele întăriturii, fără a-şi mai aduna răniţii.

Decebal era livid. Gâfâia, cu tunica în zdrenţe. De dincolo de întăritură, romanii zvârleau bolovani şi-şi băteau joc, aţâţându-i şi chemându-i la luptă.

Un tropăit grăbit însufleţi din nou lagărul, soseau cohortele pedestre, cu Lucius Antonius. Soldaţii mărşăluiseră, cu întreruperi, şi în pas forţat sau alergător, o zi şi o noapte. Antonius nu mai aşteptă ca ei să-şi recapete suflul. Acviliferii şi

ieşiseră în faţa cohortelor, însemnele argintate se clătinară doar o dată. Iureşul cohortelor dărâmă bermele de pământ şi străpunse apărarea. Începu lupta corp la corp.

Cu o grupă întreagă agăţată de el, Scoris tăia cu toporul în dreapta şi în stânga, încercând să ajungă la Decebal.

Asaltat, din toate părţile, Decebal se retrăgea luptând, pas cu pas. Sângele îi curgea în barbă. Şi mâinile-i erau roşii de sânge. Romanii care-l înconjurau se fereau de lovituri, în defensivă şi umăr lângă umăr, căutând prin parăzi dibace şi neaşteptate să-l oblige să scape sabia din mână.

— ...Generalul îl vrea prins pe rege!

Servius Pomponius se alătură atacatorilor cu acest răcnet răguşit, şi făcu un salt în lături: sabia încovoiată a celui dorit de Traian îi trecu şuierând la două degete de gât, sfâşiindu-i mâneca tunicii. O primi în plin piept soldatul de lângă el, care căzu în genunchi.

— Prins, romanule? Niciodată!

Decebal îşi aruncă scutul în grup, şi sări înapoi.

— Mă dau prins altcuiva, nu vouă!... Aşteaptă-mă, Zalmoxe, sunt al tău! strigă cu o voce puternică.

Un fel de extaz îi fulgeră în priviri. Întorcându-şi tăişul săbiei spre piept, se aruncă într-însa.

Servius Pomponius îl primi în braţe. Trupul lui Decebal nici nu atinsese pământul şi decurionul, înfigându-i degetele în păr, îi reteză gâtul, rămânând cu căpăţâna în mână.

— Victo-o-orie! urlă cu un sughit de triumf, ridicând sus capul regelui.

A fost cea din urmă imagine pe care o mai văzu Scoris: capul şiroind cu sânge şi zbătându-şi pleoapele într-un ultim clipit. Se prăbuşi, cu asaltatorii deasupra.

Făcându-şi drum cu gladiul prin colcăiala trupurilor încleştate unul de altul, decurionul Pomponius ieşi alergând din lagărul zdrobit. Nici nu-şi alese calul, şi nici nu ceru voie să întreprindă acţiunea lui. Soldatul pus de pază la animale îl zări înfundând o ţeastă omenească într-unul din coburi, încălecând şi dispărând ca o nălucă.

Întreaga noapte el galopă pe potecile pe care şi venise. Se opri doar de trei ori, să astâmpere oboseala armăsarului. Nu-şi mai simţea şoldurile şi şira spinării. În amurgul celei de a doua zile, terasa *agger*-ului se contură pe un deal. Sarmizegetusa încă ardea.

Alături de comandanţi, Traian privea neclintit focul, în centrul *agger*-ului. Cei ce-l însoţeau întoarseră privirile: ţeapăn şi fără o cută pe chipul ciupit de vărsat, Pomponius venea pe terasă, ţinând de păr capul lui Decebal. Se opri înaintea imperatorului şi-i aruncă trofeul la picioare, fără o vorbă. Buzele soldatului erau albe şi umflate.

Capul se rostogoli şi rămase culcat pe o parte. Încet, Traian îl întoarse din vârful sandalei. Cu ochii deschişi, Decebal se uita la el. Flăcările Sarmizegetusei i se oglindiră pentru o clipă în pupilele albastre şi se stinseră, abătute de vânt, şi tot pentru o clipă, acelaşi vânt îi răscoli părul roşcovan, amestecat cu sânge. Ochii regelui păstraseră în moarte o sclipire batjocoritoare... cui se adresa? Lui, *învingătorului?*

— De ce nu mi l-aţi adus viu? spuse Traian cu o sprânceană ridicată. Mă gândeam... Tăcu, cu bărbia lăsată în piept, fără să mai continue fraza. Apoi îl privi iar pe Decebal — şi-şi întoarse ochii la focul cetăţii.

Cap. XLIII

De o zi întreagă defila convoiul triumfului dacic în Roma.

Traian îşi conducea singur carul cu roţi aurite. Îmbrăcat simplu în uniforma de campanie, peste care pelerina roşie cu tiv galben îşi unduia cutele largi, pumnul drept şi-l înfăşurase cu hăţul subţire de piele albă. Armăsarii hispani sforăiau trepidând în loc, muşcându-şi zăbala, împanaşaţi şi cu cozile împletite. Imperatorul purta cununa de laur aurit a învingătorului. Obrazul proaspăt bărbierit cu sticlă scumpă siciliană, pârlit de soare şi vânt, era nepăsător, sau cel puţin *vroia* să pară astfel. Ca şi ochii prizonierilor amestecaţi în cortegiu, ochii lui, printre celelalte trofee purtate înaintea carului: steaguri, dracoane, podoabe, vase, bijuterii şi arme — pironeau o mică tavă de argint. Mai privise tava, dar prizonierii aruncau într-acolo căutături sumbre şi sălbatice, căci de pe tavă, capul uscat al lui Decebal se uita şi el de dincolo de moarte, cu pupilele deschise şi seci, la oraşul care ţipa şi se zvârcolea jur-împrejur ca un şarpe înjunghiat. Ochii lui Decebal nu mai vedeau nimic. Şi cu toate astea, în ochii morţi rămase prinsă acea sclipire batjocoritoare: Roma îl învinsese, dar nu-l avea *viu*.

Privindu-i ceafa tăiată, Traian strângea în pumn hăţul alb, gândindu-se fără să vrea la Vercingetorix, târât la carul de triumf

al lui Iulius Caesar: uneori ţi se mai împotrivea şi soarta la împlinirea perfectă a dorinţelor; oricum, de data asta triumful dacic era un triumf adevărat, nu un simulacru, acvilele romane stau înfipte pe crestele munţilor transdanubieni, şi Sarmizegetusa — un morman fumegând de moloz, pământ şi bolovani. Mult spre nordul ei, *limes*-ul[1] imperial al noii provincii cucerite se închega în grabă. Nicicând legiunile nu ajunseseră atât de sus. Mâine, capul de pe tavă va fi aruncat pe treptele Gemoniae[2] ale Capitoliului, nu departe de râpa tarpeiană. Mâine va cere Curiei să emită un *senatusconsultum*[3] de suprimare a impozitelor pe anul în curs, de la fondarea Romei 859[4]. Tot mâine, se vor împărţi contribuabililor câte 650 de denari de fiecare, şi trâmbiţele vor vesti deschiderea Coliseumului.

Mulţimea aclama, jubila şi ţopăia, urmărind cele trei cohorte de campanie, alese să însoţească triumful. Soldaţii defilau ca nişte manechine. Din zece în zece paşi, ridicau suliţele deasupra capului, scoțând câte un *io!* răsunător. Sandalele şi cizmele scurte tropăiau, roţile carului duruiau pe caldarâm, lanţurile de la mâinile şi picioarele prinşilor se izbeau unul de altul, scrâşnind metalic. La alți douăzeci de paşi înaintea convoiului, pe tava rotundă de argint, Decebal zâmbea sticlos din ochii-i morţi, ca şi cum el conducea cortegiul.

— *...Sic in provinciarum speciem reductam videas Daciam!...* Astfel ai transformat Dacia în provincie romană! Salut! De o mie de ori salut, învingătorule!

Entuziasmat de privelişte, poporul, grămădit prin pieţe şi străzi, întorcea imperatorului fraza rostită de atâtea ori în discursurile premergătoare războiului dacic.

— Salve, Caesar! Salve, generale... ai un obraz de fată mare, Dacicule, ţi-a priit şederea la barbari! Să vedem cum o scoţi la capăt cu nevastă-ta!

Carul înainta, în zbierete, glume, în bătaia florilor şi a eşarfelor. Pelerina roşie a celui suit pe carul de triumf păta

---

[1] *Limes* (lat.) — la început cu sensul de drum, limită. În timpul imperiului, frontieră fortificată şi apărată de trupele din taberele de graniţă.

[2] *Treptele Gemoniae, Scalae Gemoniae* — trepte pe Capitoliu, unde se aruncau trupurile celor executaţi.

[3] *Senatusconsultum* — decret, hotărâre cu drept de lege a senatului roman.

[4] *Anul 106* — După tradiţie şi legendă, Roma a fost fondată în anii 753 î.C. (Deci: anul 859.).

înghesuiala pestriţă a oamenilor, aducându-le aminte că un carnagiu a încetat, ca în curând să înceapă beţia altuia, carnagiul circului.

★

În ziua aceea, a douăsprezecea după-amiază din cele o sută unsprezece hotărâte sărbătoririi triumfului, amfiteatrul era plin până la refuz.

Brusc, circul se sculă în picioare, ovaţionând: în loja imperială apăruse imperatorul, cu suita. Traian răspunse aclamaţiilor cu mâna ridicată, satisfăcut. Ca şi înaintaşii lui, nu vroia să lase plebei timpul de a căsca nici de foame, nici de plictiseală, minunat prilej spre a mai face câte o răscoală din când în când. Triumful dacic venea la momentul potrivit. Considera spectacolele de circ o mare diversiune politică, abătând atenţia romană de la instaurarea absolutismului — în consecinţă, instrumentul perfect al acestui absolutism. Învestind în distracţiile ocazionale ale poporului sume fabuloase, ştia cât de exact îşi consolidează şi puterea personală, care astăzi atingea apogeul.

El se aşeză pe scaunul de fildeş din centrul lojei. Pompeia Plotina se aşeză cu demnitate, în stânga. Hadrianus zâmbi publicului, îşi trecu mâna prin părul creţ, frumos aranjat de cleştii unui coafor faimos, şi ocupă banca din spatele imperatorului. Marii comandanţi din Dacia erau şi ei în lojă, alături de câţiva senatori, cavaleri şi patricieni cu influenţă, alţi câţiva mari bogătaşi cu comerţul pieţelor din Orient şi Asia mică. În fund, loja era ocupată de ambasadorii extraordinari ai Indiei şi ai ţărmului Africei. Decimus Iunius Iuvenalis şi Dion Chrysostom fuseseră de asemenea invitaţi, nu venise decât scriitorul, retorul fiind bolnav. Un grup întreg de prieteni de ai lui Hadrianus îşi cercetau pe furiş şi reciproc tunicile sau sandalele, în colţul din stânga al lojei. Ori de câte ori Hadrianus se întorcea spre ei, îşi arătau dinţii în manifestarea unor bucurii prefăcute. Cunoşteau manevrele Pompeii Plotina şi nu se îndoiau că nepotul cu părul frumos frizat va înlocui pe tatăl adoptiv, când acesta se va retrage de la cârma statului.

Erau orele patru.

Mulţimea părea mulţumită că imperatorul ţine să ia parte la jocuri. De când începuse sărbătoarea venise numai de două ori, în restul zilelor îl înlocuia Hadrianus.

— Luptele nu-s aranjate? întrebă Traian.

— La triumful *tău!* Cine şi-ar fi permis? se alarmă Hadrianus.

— Tocmai *de asta* mă tem, zâmbi Traian. În sfârşit. Fiind soldat, nici nu-mi plac duelurile din arenă, foarte bine că s-a procedat cu asprime faţă de *lanistae*[1]. Nişte proxeneţi mijlocitori de moarte... dacă eşti proxenet, mijloceşte dragostea, nu moartea!

Loja aprobă fără covingere, Hadrianus cu mai puţină convingere decât toţi ceilalţi. Deşi în Roma nu mai existau „proxeneţii" de care pomenise tatăl lui adoptiv, pentru triumf trebuiseră să facă apel la cei din provincie, a căror meserie era încă foarte prosperă. În Roma, profesiunea dispăruse, fiind confiscată de conducătorul imperiului, de principe, prin intermediul procuratorilor săi. Totuşi se schimbase ceva prin această mutaţie, oamenii erau trataţi un pic mai omeneşte, mâncau mai bine, chiar dacă mureau mai puţin frumos. Funcţionarii însărcinaţi de imperator cu „colectarea" gladiatorilor aveau la dispoziţia lor stabilimente oficiale, excelent întreţinute: cazarma Ludus Magnus, construită sub Claudius, cazarma Ludus Matutinus[2] patronată de Domitian, şi una şi alta pe via Labicana; aveau de asemenea la dispoziţie animalele sălbatice şi celelalte bestii trimise imperatorului de provinciile anexate de la regii-clienţi şi chiar de potentaţii din India, umplând menajeriile de lângă poarta Praenestină, în răsăritul oraşului; în fine, aveau la dispoziţie capitalul cel mai de valoare pentru circ, recrutat dintre condamnaţii la moarte şi prinşii de război, capital alcătuind o adevărată armată de oameni cruzi şi de multe ori lipsiţi şi de suflet: gladiatorii.

Cu o zi în urmă, în arenă îşi ciocniseră armele o mie de gladiatori britanni, africani, gali şi germani, din cei zece mii hotărâţi de Traian să învingă sau să moară în jocurile triumfului. În aceeaşi zi mai era stabilită o naumachia, spectacolul unei bătălii navale, şi sfârtecarea de către fiare a cincisprezece mii de prizonieri daci, în opt reprize, cu lei, tigri, pantere, urşi, pisici sălbatece, elefanţi, tauri şi rinoceri. În subsolul Coliseumului era construit recent noul sistem de canalizare al Naumachiei

[1] *Lanistae* — stăpânii gladiatorilor, „antreprenorii" acestora, care-i cumpărau şi vindeau după bunul lor plac. Pe timpul imperiului, ei nu-şi mai exercitau profesiunea decât în municipiile romarie şi în oraşele de provincie.

[2] *Cazarma Ludus Matutinus* — Şcoala de Dimineaţă; cazarma Ludus Magnus era Şcoala Mare.

Vaticana. Cu ocazia săpăturilor Naumachiei, subsolul fusese prevăzut cu cuşti moderne de zid pentru fiare, combinate cu planuri înclinate şi scripeţi rulanţi, prin intermediul cărora animalele erau duse imediat în arenă.

Şi lupta de gladiatori şi cea navală provocaseră deliciul spectatorilor. Lupta fusese o *munera sine missione*, o luptă din care nimeni nu trebuia să scape. Britannii luptaseră cu germanii, şi galii cu africanii. Abia cădea răpus unul din duelanţi, şi un înlocuitor era opus învingătorului, şi aşa mai departe, până la exterminarea totală. Spre amurg, în arenă nu mai exista un singur supravieţuitor.

În ajunul luptelor, un suculent banchet, care pentru mulţi era ultima lor masă, îi reunea pe combatanţi la un loc. Publicul avea voie să viziteze *cena* asta, şi numeroşi curioşi circulau printre mese, făcând pariuri sau uitându-se cum li se ghiftuiau favoriţii. Hadrianus îi vizitase şi el pe gladiatori. Oamenii mâncau cu zgomot, totuşi fără prea mare tragere de inimă. Sătui sau flămânzi, tot mureau a doua zi.

Şi naumachia reuşise. La lumina făcliilor reflectate în oglinzi, apa care inundase elipsa arenei clipocea în refiexe vinete, galerele miseniene[1] şi uşoarele corăbioare adriate evoluaseră în abordaje şi simulacre de bătălii navale, până la miezul nopţii. În momentul terminării spectacolului, în Roma parcă se scurgea o procesiune de beţivi. Toţi râdeau, înjurau şi profitau de întunerec să-şi fure banii, să se ia la bătaie sau să-şi bată joc de vigili, bucuroşi că în zori vor vedea alte năzdrăvănii de pe băncile circului.

Spectacolul fiarelor şi al prizonierilor daci se amânase, iar Hadrianus îl rugă pe Traian să-i fixeze el data.

Ar fi fost întâia *reprezentaţie* cu barbarii învinşi. Traian hotărâse o zi a zeiţei Venus, la care ţinea în mod deosebit.

— Spune-mi, i se adresă lui Hadrianus, lăsându-se pe spătarul scaunului de fildeş, crezi că oamenii ăştia din circ ar putea mărşălui ca soldaţi?

Făcu un gest rotund din mână. Un freamăt înăbuşit pulsa în cele patru etaje ale amfiteatrului. Din pricina soarelui puternic, copertina de pânză ce acoperea circul era trasă.

— Iarăşi soldaţi? Doar de ei ţi-e plin capul, se strâmbă Pompeia Plotina. M-am săturat de soldaţi.

[1] *Galere miseniene* — galere napolitane, după denumirea obârşiei lor. Staţionau în marea Tireniană, la capul Misenus — *Miseni promontorium*.

Loja râse, avea şi motiv.

— M-am adresat nepotului tău, nu ţie, râse şi Traian.

Hadrianus dete din umeri.

— Eu ştiu, augustule? Bănui că dacă ai concentra în clipa asta şi fără avertisment amfiteatrul, până la cazarmă trei sferturi din el ar dezerta.

— Şi sfertul rămas?

— Habar n-am... probabil ar face acelaşi lucru.

— Întotdeauna m-am gândit, se întoarse Traian spre cei din lojă, că pentru foarte mulţi din cetăţenii noştri războiul este un fel de aventură citită prin manuscriptele istoricilor sau povestită de alţii. Ca privitorii Coliseumului de astăzi... curioasă situaţie: unii stau acasă, aşteptând să li se ofere distracţii, iar alţii mânuiesc suliţa şi gladiul departe de ţară ca să ofere distracţiile, bineînţeles dacă mai au ocazia să le ofere. Aşa o să fie mereu. Dar tu, Hadrianus, parcă n-ai fi fost cu mine în Dacia, pacifismul tău mă pune pe gânduri; vezi că mai avem fisuri de umplut la edificiul nostru. Pentru a le umple, e nevoie de braţe multe şi de săbii.

— Da, augustule, ai dreptate... da' tot mai bun e un sigma[1] moale, cu o hrană aleasă, prieteni deştepţi şi o grămadă de braţe de slujitori stilaţi să te servească, decât un război în care oricând poţi spune rămas-bun vieţii, indiferent că sunt sau nu sunt fisuri de umplut!

Traian îi aruncă o privire atentă. Pompeia Plotina făcu un semn de avertisment nepotului. Hadrianus îşi arătă dinţii albi.

— ...Fiindcă una este să duci războaiele ca *tine*, şi alta este să le duci doar ca să le duci!

Întorsătura era abilă. Nici Traian n-ar fi răspuns mai bine. Hadrianus învăţase la o bună şcoală de retori. Brusc, izbucni în râs.

— Am să cer senatului să ia iar atitudine împotriva linguşitorilor. Până atunci, să înceapă jocurile. Încă puţin, şi Alexander Magnus Macedo îmi sare pe genunchi, şi eu îl bat părinteşte la fund pentru greşelile lui militare de odinioară!

Hadrianus se ridică în picioare.

Praefectus Urbis întinse gladiul spre trâmbiţaşi. Aceştia suflară lung în instrumente. Un oftat unanim animă amfiteatrul. Asistenţa bătu bucuroasă din palme.

[1] *Sigma* — pat roman semicircular, pe care se mânca.

Aplauzele conteniră, când în arenă intrară cincizeci de elefanţi carthaginezi şi indieni, de culoare aproape neagră. Călăriţi de cornacii cu torsul despuiat şi stând nemişcaţi pe capul greoaielor animale, pachidermele se înşiruiră în faţa lojei imperiale, înălţară trompele şi ţipară toţi odată de trei ori, apoi îngenunchează.

— *Sophos!* strigă Traian. Bravo, elefanţilor!

Cu o mişcare elegantă, cornacii lunecară pe trompa elefanţilor, atinseră nisipul arenei şi îngenunchează şi ei. Turbanele albe, pline de pietre şi perle colorate, se plecară. Elefanţii îi apucară cu trompele de mijloc, şi unul după altul săltară trupurile ţepene ale conducătorilor care rămaseră suspendate ca nişte bare orizontale, între pământ şi pânza care acoperea amfiteatrul

În acest moment, o mulţime de femei înveşmântate în voaluri transparente apărură în arenă. Sub vălurile fluturânde de preotese ale zeiţei Isis, goliciunea cărnii lor provocatoare fremăta lasciv. Voalurile căzură. Trupurile fardate îşi împletiră mâinile într-o stranie horă în jurul elefanţilor. Cu aceiaşi ochi injectaţi ca ai elefanţilor, publicul devora hora. Femeile mimau bacantele... se prăbuşeau în convulsii obscene, arcuindu-şi gât, pulpe şi pântec, chemări insinuante şi plângătoare mureau pe buzele între-deschise, mâinile se încolăceau, se căutau, trupurile se lipeau unul de altul.

În lojă, Hadrianus se uita cu ochii micşoraţi, cu buzele întredeschise.

— Cea din dreapta, bruna, e Thymelé, auzi şoapta lui Priscus Scaurus, unul din amicii lui. La noapte, e a ta.

Traian întoarse obrazul spre acela care vorbise. Hadrianus îşi schimbă brusc expresia, prefăcându-se mai mult decât scârbit de spectacol.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Pompeia Plotina.

— Probleme bărbăteşti, nu te privesc, spuse Traian. Şi către Hadrianus: Ia vino lângă mine! Sabina[1] fiind bolnavă, am să mă ocup eu de tine.

Hadrianus se sculă şi trecu lângă imperator.

Amfiteatrul privea în arenă, dar nu-i scăpa nici una din mişcările lojei imperiale. Îl văzu pe nepotul cel creţ aşezându-se între imperator şi soţia acestuia. Gestul de astăzi întărea succesiunea generalului. Prefăcându-se că aplaudă sarabanda

[1] *Sabina* (Iulia Augusta) — nepoata lui Traian, soţia lui Hadrianus.

din arenă, publicul aplauda de fapt pe viitorul conducător, anticipându-i alegerea. Hadrianus roşi.

— Auzi? se plecă spre el Traian. De data asta aplauzele zboară spre altă ţintă, mi s-a format urechea ca să le deosebesc. Nu-i greu să-ţi formezi urechea la aplauze, Hadrianus. Poporul are bătăi şi bătăi din palme. Cât despre Thymelé, te miră că-i cunosc numele? – nu te-aş povăţui să te culci cu ea. Criton şi chiar *eu* am aflat că este frigidă.

Cu surâsul pe buze, înclină din cap, mulţumind cu seriozitate amfiteatrului pentru aplauzele adresate celui de lângă el. Amfiteatrul îl înţelese: aplauzele se înteţiră ca un uragan.

— ...Mare panglicar, murmură în fundul lojei Decimus Iunius Iuvenalis. Pe cât de bun oştean, pe atâta de artist. Îmi vine să-l sărut. Cum trebuie s-o fac? îi spuse lui Priscus cu vocea lui tristă. Voi aveţi obişnuinţa să-i sărutaţi pe stăpânii zilei în locul ăla unde se termină şira spinării. Pe Traian eu aş vrea să-l sărut *altcumva!*

Cei din jur zâmbiră acidulat.

Cu un *euhoe!* sălbatec, femeile se desprinseră din iureşul horei şi în acelaşi fâlfâit de veşminte plecară din arenă. Elefanţii se sculară în picioare, mereu cu trompele întinse şi încolăcite pe mijlocul cornacilor ca hipnotizaţi. Fără nici o comandă, străbătură în monom elipsa amfiteatrului, legănându-se într-un fel de pas hispan.

— Ce urmează acum?

— Înainte de masacrul dacilor, mă gândisem să crucificăm câteva sute de iudaizanţi, răspunse Hadrianus care se ocupa de programe. De trei ani îl ţinem în hrube pe Lucillius Niger, profetul de la Ostrianum. E pe moarte. N-ar fi rău să nu-l lăsăm să moară de capul lui.

— N-aveţi imaginaţie. Nu vreau să văd crucificări de creştini, mai bine daţi-le o bătaie bună şi vârâţi-i în armata de graniţe, tot nu vor să audă de militărie. Sau omorâţi-i cu impozitele, că nici p-astea nu le plătesc. Dacii luptă între ei?

— Nu, câte două mii de oameni, pe rând, ai să vezi cum. Avem cincizeci de mii pentru jocuri!

Traian se rezemă de spătarul scaunului cu încrustaţii de fildeş, încrucișându-şi braţele la piept.

— Chiar atâţia? se prefăcu mirat. Înseamnă că nu ne-am pierdut timpul pe acolo degeaba,

În arenă se lăsase liniştea. Numai *pullati*, sărăcimea lipsită de lucru a oraşului, îmbrăcată în stofele-i negre şi grosolane, cocoţată pe ultima treaptă fără bănci a circului, tropăia şi

vocifera, zvârlind în arenă, cum îi era obiceiul, coji de pâine, resturi de mâncare, oase şi sâmburi de măsline, pe care le catapultau peste capetele spectatorilor, din prăştii confecţionate pe moment. Râsete, fluierături şi lozinci ironice cutremurau terasa de sus. Apoi toate astea se stinseră, fiindcă începură să scârţâie lanţurile de la vomitoriile subteranelor.

O hoardă bărboasă, în zdrenţe, umplea încetul cu încetul arena. Mulţi se târau. Trupurile pline de răni erau vrâstate de biciuitul paznicilor. Toţi erau dezarmaţi, unii din ei aveau încă mâinile legate.

Cinci ani, vermina asta i se împotrivise, aşa cum se împotriveau lupului şi ursului din codrii în care călcase şi dânsul. Jalnica lor stare se datora lui, şi numai lui. Ceva ca un fior cald îi atinse sufletul, dar Traian nu sta în loja imperială, ca să-l moaie asemenea fiori.

— Ei, iată-l şi pe unul din solii de dinainte de atacul Gcrmisarei, spuse cu voce tare.

Văzuse în gloată, chiar în faţa lojei, pe Mucapor.

Şi el în zdrenţe şi cu pumnii înlănţuiţi, micul taraboste se uita la Traian cu un fel de oboseală în priviri. Cu ani în urmă stătuse în spatele lui în acelaşi circ, privise la sângele din arenă şi cum lupta Scoris cu Daizu. Gândise că romanii, n-or să pună niciodată mâna pe el, viu. Puseseră. În cumpăna balanţei zeilor, Zalmoxe pierduse, câştigaseră zeii bărbatului cu platoşă de argint din loja imperială.

— Îl cunosc pe pitic, repetă Traian şi Hadrianus se întoarse repede spre el.

— Îl vroiai viu?

— Ce să fac cu el, viu?

Mucapor era plin de răni — şi singur. În ultima clipă a vieţii lui, şi cât ar fi dorit să-l simtă alături, Scoris nu i se afla lângă umăr. Uriaşul rămăsese în întăritura de după satul cu prisăci, sub un maldăr de romani. Trei lănci îi străpungeau pieptul lat, şi-n mâna stângă, dreapta o avea tăiată din cot, încă strângea cu înverşunare, în moarte, grozavul lui topor.

Un răget înăbuşit vibra în adâncurile circului. Lanţurile scrâşneau din nou. Nenorociţii din arenă nu mai văzuseră lei. Rămaseră, pietrificaţi, ghemuiţi unul într-altul.

Mucapor ridică fruntea.

De undeva de dincolo de sufletul luii, auzi foşnetul pădurii şi talăngile turmelor urrcând văile, şi tot de acolo, ca nişte nevăzute bătăi de aripă, i se păru că cei duşi pentru totdeauna

din viaţa asta şi care se amestecaseră cât de cât în viaţa sa îl cheamă pe nume şi-i fac semne de apropiere din mână.

Trupul lui scund se încordă, dintr-odată:

Primii lei, hrăniţi de zile întregi doar cu apă cu sare, apăreau nervoşi din vomitorii, cu coamele zburlite, sărind în salturi pe nisipul arenei.

★

La una din porţile laterale ale amfiteatrului, cei doi soldaţi care păzeau afară poarta auziră şi răgetele leilor şi vaietul înfricoşat răzbătând din circ. Se priviră.

— Nu-s şi eu acolo! îi sticliră ochii unuia din ei. Tare-mi place să văd bestiile la treabă.

Celălalt scuipă, punându-şi degetul mijlociu de la mâna stângă pe arătător, şi lovind de câteva ori cu ele lemnul suliţei.

— Vai de sufletul lor, clătină din cap. Am văzut atâţia morţi, Menno, că mi se întoarce stomacul pe dos doar gândindu-mă la ei!

Totuşi, prin deschizătura porţii şi reţinându-şi respiraţia, privi curios peste umărul camaradului lui.

EPILOG

Aplecată pe o parte, corăbioara cobora apele galbene, sub sita rece a ploii. În halul în care era, nimeni n-ar fi crezut să poată ajunge dincolo de largul cioc al Danubiului. Micuţa corbita îşi vedea însă de drum şi lăsase mult în urmă castrul Bononiei[1]

[1] *Bononia* — actualul Vidin în R. P. Bulgaria.

de pe ţărmul drept, căci prin apropierea acestuia naviga, fără pânză şi dibuind din cârmă curentul.

Bărbatul înalt care ţinea cârma, un roman cu părul tăiat rotund şi nas încovoiat, privea înainte, ud până la piele şi încă neştiind de ce a plecat din Drobeta şi încotro se îndreaptă. Un alt bărbat, un băştinaş, un barbar, deşerta din gaura de sub punte găleţi după găleţi cu apă. Acest bărbat era mai scund, cu părul şi barba încărunţite. O rană adâncă, cicatrizată, i se înfunda în obrazul drept, sub ochi.

Din momentul când romanul îl scăpase de soldaţii care vroiau să-l ucidă pe dealurile Drobetei, răscumpărându-i viaţa cu denari, o dată nu cârtise sau murmurase împotrivă-i. Tăcea ca o umbră, şi tot ca o umbră îl şi însoţea. La plecarea din Drobeta, Cornelius Simba îşi vânduse hainele; dacă te uitai la amândoi, nu-i mai deosebeai. Simba se transformase el însuşi în barbar transdanubian, cu pantaloni albi, cojoc şi căciulă de miel pe cap. Doar obrazul şi părul tăiat rotund îl arătau a fi străin. Când se rădea cu lamele lui de sticlă, bărbosul îi studia atent gesturile, ca în faţa unei curiozităţi de neînţeles. Era singura civilitate, din noianul de mizerii în care căzuse şi se afunda pe încetul, la care încă nu renunţa. De multe ori, imaginea unei băi calde şi a unui masaj stelat îl exasperau. De la venirea lui în Dacia se scăldase în râuri — şi de vreo două ori făcuse baie în comun cu trupa, la etuvele militare ale Sarmizegetusei Regia... preferase să nu se mai ducă, mirosul soldaţilor era infernal.

Acum îl sorbea iar necunoscutul şi marea aventură, cum îl mai sorbise şi în alte rânduri. Era în afară de el şi voinţa lui imboldul. Un imbold irezistibil. Cetăţenii Romei sau cei din sud la ora asta dorm cu vise. Simba, încleştat de o cârmă putredă, pe o corabie care numai *cu numele* se putea chema corabie, poate dormea şi el. Sau se făcea, îşi poruncea să doarmă.

La căderea nopţii, se căzniră să abată corbita la mal, ancorând sub un pâlc de sălcii. Ratiaria[1] nu era departe, i se vedeau focurile. Şi pe ţărmul stâng clipeau focuri rare risipite în câmpie, se auzeau vagi strigăte. Barbarii sărbătoreau toamna.

Bărbosul care-l însoţea pe Simba prăji la jar o bucată de pastramă. Romanul mestecă o înghiţitură şi o scuipă imediat în tăciunii pe care ploaia ameninţa să-i stingă, deşi-i înveliseră cu bolovani, ca pe o vatră.

[1] *Ratiaria* — pe ţărmul drept al Dunării, în faţa Calafatului.

— Nu mai mi-e foame, spuse Simba ridicându-se în picioare. De când sunt pe pământul ăsta, m-oi fi săturat şi eu de pastrame, terci de mei şi brânză cu ceapă.

— Ce vrei să mănânci? se uită la el bărbosul, cu un sac în cap şi vorbind cu gura plină.

— Orice. Aş linge sare, ca vitele. Pentru mine, toamna e un anotimp păcătos, bărbosule. Îmi simt sufletul în piept stors şi fără vlagă.

Celălalt îşi supse pe rând degetele de grăsime, apoi şterse lama cuţitului de poalele cămăşii, vârându-şi-l în chimirul lat de piele.

— Pastrama e bună, rosti liniştit. Tot pastrama şi mei am mâncat de când m-am născut.

A zecea zi, ploaia se opri şi norii se sparseră. Trecuseră de bălţi, se apropiau de marele antrepozit de cereale de la îmbucătura Hierasusului. Întâlniseră puţine ambarcaţiuni pe fluviu, majoritatea romane sau militare. Nimeni nu-i întrebase nimic, afară de vameşii imperiali de la Durostorum, care cerură să tragă la ţărm, şi după o ceartă înverşunată de aproape o oră, le îngăduiră să-şi continue drumul în schimbul a câteva piese de argint. Corabia n-avea marfă şi abia mai înainta, plină cu apă. Vameşii zgâiseră ochii.

— Unde vă duceţi?

— În croazieră, răspunse Simba cu demnitate. Sperăm ca într-o zi sau două să atingem Byzantium, iar în alte trei Hispania. De acolo, coborâm în infern. Aveţi vreun mesagiu, vreo scrisoare de trimis la răposaţii voştri?

Vameşul principal îi aruncă o privire întunecată.

— Eşti glumeţ. Cu lada asta scoasă din saramură? Aţi dus-o în spinare, de bună seamă, altfel nu-mi explic!

În seara celei de a unsprezecea zile, ajunseră la antrepozit.

Corbita se agăţă disperată de ancoră, ca şi cum ar fi fost unicul sprijin în existenţa-i neînsufleţită şi lipsită de bucurii. La antrepozit era mare animaţie şi gălăgie, un convoi de neguţători din Troesmis se pregătea să treacă a doua zi pe malul stâng, cu carele cu marfă. Toţi vorbeau tare, se băteau cu pumnii în piept, înjurau şi jurau pe altarele zeilor, pe neveste, taţi şi copii. Cu ei se mai aflau câteva zeci de soldaţi romani călări.

Vânturarea negustorilor şi a străinilor la Hierasus nu era ceva neobişnuit. Oamenii le făcură loc alături de ei la foc, urmându-şi nestingheriţi discuţia. Unul din soldaţi se uită la Simba şi însoţitorul lui.

— Sunteţi daci?

— Da, răspunse Simba. De ce întrebi?

— N-am prea văzut daci să umble cu corabia, mormăi, soldatul. Ştii latineşte şi n-ai barbă. Eşti tuns pe moda noastră. Ascultă, i se adresă comandantului, mie nu prea-mi miroase cum trebuie povestea asta. Ce zici?

Centurionul se uită şi el la cei doi.

— Ce nu-ţi miroase, soldat? Tu, îi spuse lui Simba, eşti colon?

— Sunt spionul imperatorului, îi şopti la ureche Simba. Ţine-ţi gura şi dă-ne să mâncăm. Ciorba e pasiunea mea.

Centurionul ordonă să se umple două gamele. Nările lui Simba fremătau... În sfârşit, mâncare caldă! De la cazan, dar mâncare caldă, mâncare romană. Comandantul soldaţilor nu părea să fie prea deştept.

— Şi încotro?

Simba înălţă din umeri, făcând un gest evaziv din mână.

— *Illic... illic*[1].

Bărbosul mânca şi el. Îşi umpluse gamela cu cocoloaşe de mei luate din desagă şi sorbea ca dintr-o ceaşcă. La auzul cuvintelor lui Simba, puse gamela jos şi-şi îndreptă spinarea.

— Ai minţit de două ori, zise în dialectul de la Ulpia Traiana.

— Bine că are cine să-mi facă morală. I-ai mirosit gura soldatului? Duhneşte a vin, la noapte îţi şi înfigea gladiul în gât.

Negustorii pălăvrăgeau despre Tomis şi noul monument din Scythia Minor, cam la jumătatea drumului între Callatis şi Durostorum. Monumentul fusese gata cu doi ani în urmă[2], serbând victoria asupra dacilor cât şi a treisprezecea investitură a imperatorului cu rangul de tribun.

— E destul de impunător, povestea unul din negustori, îmbrăcat cu o blană scurtă de vulpe roşie, purtând în cap o bonetă la fel. L-am văzut când am venit de la Roma, acum un an. Nu seamănă columnei din forul traian, n-are nici forma, nici măestria tablourilor ălora care o înfăşoară ca o panglică răsucită de jos în sus, numai cu scene din luptele cu dacii. E lucrat mai simplu, dar domină împrejurimile — şi-l zăreşti de departe... eh, s-au dus grijile: la Tomis, noi tot de grija barbarilor şi a lui

[1] *Illic... illic* (lat.) — Ici, colo.

[2] *Tropaeum Traiani* — monumentul triumfal de la Adamclisi, înălţat de Traian în anul 109 e.n., în amintirea victoriei asupra dacilor şi a aliaţilor lor, din anul 102.

Decebal tremuram! Să-l apere zeii pe imperator, şi hai să facem şi de-aci-nainte afaceri prospere!

Dădu burduful cu vin celui de lângă el.

— Aşa e. Asta ne interesează pe noi, închină acesta bând îndelung şi repetând gestul cu următorul.

Bărbosul se ridică de la foc şi plecă spre locul unde dormeau vitele de povară şi ceilalţi slujitori.

— E servitorul tău? spuse alt negustor, întinzându-i burduful lui Simba. Pare-mi-se e barbar de dincolo de râu.

— Mi-e frate, replică Simba, apucând burduful de piele de capră. Îl scutură şi strâmbă din nas: Mi-aţi lăsat doar drojdia de pe fund, d-aia sunteţi aşa de generoşi.

Totuşi bău. Negustorul care povestise despre monument începu să râdă.

— Ce mai gogoşi ne torni, străinule... nu eşti dac, eşti roman, te-am cunoscut după urechi şi păr. Unde mergeţi?

— Dar voi unde mergeţi?

— În sus, la Piroboridava[1], de-a lungul noului drum roman, şi ieşiţi din munţi, spre apus prin castrele transilvane, la Apulum[2]. Noroc că-s soldaţii cu noi.

— Aveţi de mers, nu jucărie. Plănuiţi o nouă expediţie războinică? se interesă cu seriozitate Simba.

— Ba să ne ferească ursitoarele! Călătorim cu marfă... mărgele, sticlă, vase şi altele. Suntem două grupe. Cei care-s conduşi de tovarăşul ăsta al nostru cu nasul roşu şi ciupit de vărsat vor să iasă pe valea Naparisului, şi să ne întâlnim cu toţii la Comidava[3]. Au mai mers pe itinerarul acela. Şi eu am mai mers. Stăpânirea romană nu s-a întins prin părţile răsăritene, s-a cam oprit la Alutu. Barbarii dintre Pyretus şi Hierasus plătesc ceva tribut, dar sunt liberi. Cu noi fac treabă bună şi ne lasă în pace. Eh, mai jefuiesc, ei câte un convoi, mai taie un cap, o limbă... vorba aia, să nu-şi uite meseria! Ies însă parale, blănuri, miere şi ceară ca aicea nu găseşti nicăieri, ţi-o spun eu, că bat drumurile astea de când mi-a mijit mustaţa. Dar tot nu mi-ai răspuns unde vă duceţi cu sicriul vostru.

---

[1] *Piroboridava* — azi Poiana, pe Siret, jud. Galaţi (Vezi şi nota: *Piroboridava* — ipotetic drum pe sub munţi, între Siret şi Timiş, oprindu-se la Acidava – Timiş.).

[2] *Apulum* — Alba Iulia.

[3] *Comidava* sau *Cumidava* — Râşnov.

— N-ai auzit? căscă Simba, sculându-se în picioare. La pescuit de delfini, în larg. O să vă trimitem şi vouă la Apulum, o bucată sau două. Pisate. Trosnindu-şi oasele, se duse după bărbos şi se strecură sub bunda încă udă.

— Îţi vorbesc neamul de rău, îl împinse cu cotul. Întrebarea e: mâine ce-i facem? Am impresia că pluta noastră şi-a trăit traiul.

Nu se înşelase. În zori, bărbosul îl trezi dintr-un vis de toată frumuseţea.

— Corabia s-a scufundat.

Simba alergă la fluviu. Ceţuri groase se târau pe ambele maluri. În dimineaţa plumburie, la antrepozit lucrurile rămăseseră neschimbate de cu seară. Numai în locul unde ancoraseră corbita se schimbase ceva: din apă, răsărea pe verticală, partea dinapoi a corăbioarei, ca un deget mustrător. Câţiva dintre soldaţi îşi spălau obielele la mal.

— Eu am văzut-o când s-a scufundat, rânji unul. S-a topit cât ai clănţăni o dată din dinţi. Poate era prea grea ancora. Fă-i de pomană, că a fost tare chinuită.

Soldaţii râdeau, bălăcărindu-şi cârpele murdare. Simba se scărpină în cap.

— Te poţi pune cu destinul, bărbosule? murmură. Întotdeauna mi se aşează de-a curmezişul. Vroiam să-ţi arăt minunăţiile lumii. Nu ţi le mai arăt. Hai să ne înecăm amândoi, altceva n-avem de ales. Aruncă-te tu întâi, dacă e bine, mă chemi şi pe mine.

Dacul zâmbea.

— Eşti vesel, nenorocitule?

Era un om ciudat barbarul cu care se întovărăşise de mai bine de un an, îi semăna oarecum. Din Drobeta urcaseră la colonia Sarmizegetusei, apoi lucraseră în minele de aur de la Alburnus Maior[1]; Simba se jurase că dacă-l va întâlni vreodată în drumul lui pe administratorul minelor, pe *procurator aurarium*, îi taie mâinile şi-l aruncă de viu într-o galerie părăsită... munca la aur era o muncă de ocnaşi, de galerieni! Se întorsese însoţit de bărbos la Ulpia Traiana, hoinărind fără rost. „De ce ai plecat dintre ai tăi? Şi ce vrei tu să faci aicea?“ îl întrebase bărbosul. „Să casc gura”, răspunsese. „Căscând gura, învăţ. Învăţând, devin un înţelept. Devenind un înţelept, ştiu în sfârşit că nu ştiu nimic. Neştiind nimic, o iau de la capăt cu „căscatul gurii”. Pe

[1] *Alburnus Maior* — Roşia Montană.

urmă câştigase la zaruri, într-o canaba-cantină din preajma lagărului de soldaţi, o mică avere, jucând cu cantinienii. Din bani cumpărase nişte care, boi şi piei. „Ne apucăm de negustorie, bărbosule”. Nu se apucaseră. Vânduse totul şi pe banii luaţi cumpărase din portul Drobetei corbita. „Unde să ne ducem cu ea?“ „Pretutindeni şi nicăieri. Mergem în lume, la Euxin, duşi de apă cum o vrea ea. Am să mă încleştez de cârmă, cârma asta e cârma destinului meu.“

— ...Eşti vesel? ţipă Simba.

— Nu, răspunse bărbosul. Mă gândeam că pământul meu îl ţine pe om, fie el şi străin. Ai venit la noi; şi ai vrut să pleci. Pământul te ţine. Cine vine la noi nu mai pleacă.

— Ce m-aş înveseli eu *acum*, să te ştiu sub pământul ăsta, cu o piatră funerară deasupra!

Răcnea cu atâta furie, încât deşteptă tabăra. Comandantul soldaţilor îl trase de-o parte.

— Arată-mi dovezi că eşti spionul lui Marcus Crinitus, porunci încruntat. M-am gândit azi noapte. E o şmecherie. Am să te percheziţionez, poate sunteţi galerieni evadaţi. Să-ţi văd spinarea.

— Să nu mă atingi, că şi moaşa a murit când m-a scos din pântecele maică-mi, se încruntă la rându-i Simba. Sunt tribun. Nu mă poate recunoaşte decât imperatorul. Du-mă la Roma şi-ţi arăt ce vrei!

Celălalt îşi fixă privirile nătânge în ochii lui Simba.

— Dacă minţi, te spânzur.

— E-n regulă, şi te iert de îndrăzneală. Am să-i povestesc amicului meu Marcus Crinitus, când am să-l văd, mi se pare că momentan are treabă cu parţii, cât de isteţ ar trebui să fii. Dă-mi un sfat... ce aş putea întreprinde, mai exact: ce aş putea întreprinde din clipa *asta*, să nu mă prăpădesc de inactivitate?

Deodată plezni din degete. O lumină îi fulgeră pe chip.

— Bărbosule! Bărbosule, ai dreptate! E un pământ grozav la voi! M-am hotărât, nu mai mergem nici în infern, nici la pescuit de delfini, nici nu ne mai înecăm!

Dacul se uită la el cu luare aminte.

— Mergem cu negustorii. Jupiter mi-a deschis mintea. O să ne stabilim în Apulum... pe toţi demonii infernului, Dacia ta a început să-mi intre în sânge.

Negustorii şi carele se şi grămădiseră la mal, aşteptând podul umblător. Simba se înfipse în faţa omului îmbrăcat cu scurta de vulpe.

— Dacă treci dincolo, ne iei şi pe noi cu tine. Aş prefera să mă alătur prietenului tău cu nasul ciuruit de bube, adică să mărşăluiesc pe valea aia, cum i-oi fi spus tu. N-avem bani, dar ştim să muncim.

Negustorul se mărgini să scurme din vârful sandalei pământul mocirlos.

— Ăştia doi sunt pe jumătate nebuni, se adresă tovarăşului cu nas roşu. În fond, Marcios s-a îmbolnăvit. Cred că-l părăsim la antrepozit, barem să nu ne putrezească în drum. Ce zici, Calitychios?

Nasul bubos al celuilalt îşi mişcă rapid vârful într-o parte şi într-alta.

— Mâncaţi mult?

— Paştem cu boii, răspunse Simba. Noaptea. Ziua mâncăm ce mănâncă orice vietate în două picioare — fiind vorba de oameni, bine-nţeles, două picioare are şi găina. Asta, drept comparaţie.

Calitychios nu era om rău, scufundatul corăbioarei îl amuzase. Începu să râdă potolit, mângâindu-şi rarele fire de barbă.

— Dacă *ştiţi* să munciţi cum trebuie, nu mă opun. Vă dau hrană, trei şaluri, zece monezi şi la revedere în Apulum. Îţi convine?

Era o plată mizerabilă. Simba se înclină până la pământ.

— Ne plăteşti regeşte, frumosule Crassus.

— ...Or fi ocnaşi, prizonieri evadaţi, îi spuse omul cu blană lui Calitychios. Sau dezertori moesi. Fii atent.

— Nu-s soldaţii cu mine? N-ai grijă. Îmi plac indivizii cu taine... hotărât, ăsta are taina lui! Ce-mi pasă? la nevoie îi pun şi-n jug. Pe Marcios îl plăteam încincit.

Continuă să-şi mângâie ţăcălia, privind spatele lat al lui Simba depărtându-se pe malul fluviului.

Convoiul trecu pe podul umblător în patru reprize, oameni şi care. Legaţi în spatele podului şi de asemenea legaţi câte doi de coarne, boii trecură apa înot. Caii trecuseră separat, cu alt transport.

La castrul care controla valul de pământ unind malurile Pyretusului de Hierasus, cele două convoaie se despărţiră. Negustorul cu scurtă de vulpe apucă în sus, convoiul lui Calitychios se lăsă în jos, însoţit de un grup de soldaţi. Centurionul plecase cu primul convoi.

— Nu mai pricep, îi spuse lui Simba, la despărţire. M-ai încurcat. Nu te duci la Roma?

Simba îl bătu pe spate.

— De la Apulum, direct la Roma, generale. Nu mă mai abat din cale nici mort. Îi şopti la ureche: Negustorul cu care merg este cumnatul lui Decebal, şi-a schimbat numele. L-am dibuit imediat, la Apulum îl predau legiunii a XIII-a. Lantius Pannonicus o să-i taie capul cu mâna lui.

Îşi duse un deget la buze:

— Secret de stat!

O săptămână, convoiul lui Calitychios călători în linişte.

Pământurile erau pustii, satele pe care le străbăteau erau şi ele pustii. Oamenii fugeau în grabă la vederea soldaţilor. Într-a doua săptămână, timpul se răcori brusc, serile deveniră extrem de friguroase. Se apropia muntele.

Taberele trebuiau să fie păzite din ce în ce mai riguros, în fiecare noapte dispărea o vită, strigau alarmate sentinelele. Barbarii dau târcoale, nevăzuţi. În micile hărţuieli, bărbosul nu mişca de la foc.

— Nu vă mai potoliţi? îl întrebase Simba.

Bărbosul cânta din cimpoi. Unul din cărăuşi era britann, ajuns nu se ştie prin ce mistere la Tomis, pradă de război după luptele de pacificare duse în nordul Britanniei, de Agricola, legatul lui Vespasianus. Era un om de vreo cincizeci de ani, uscat şi tăcut, complet grecizat. Fusese liberat de mult. Cimpoiul era al lui.

— N-auzi ce te întreb?

Bărbosul ridică ochii la el, fără să-şi întrerupă melopeea plângătoare. Simba îl mai auzise cântând din cimpoi. De fiecare dată când cânta, ochii bărbosului se umpleau de un fel de tristeţe. Îşi aminti că în colonia Sarmizegetusei, un barbar îi sărutase într-un rând mâna... faptul îl mirase peste măsură, dar se gândise că poate erau rude, bărbosul îi spusese că era din locurile alea.

Simba renunţă să-l audă răspunzându-i la întrebare. Se aşezase lângă el la foc. Profilul cu rana cicatrizată din obraz era spre partea lui. În bătaia focului, chipul bărbosului, cum cânta din cimpoi, avea ceva extatic în el.

— De unde ai rana din obraz?

Pentru întâia oară căuta să afle. Bărbosul lăsă cimpoiul.

— O am de mic copil.

— Asta zici tu. E din război?

Bărbosul nu răspunse riumaidecât. Se uita la foc.

— A fost vreun război? spuse încet.

În flăcările focului i se păru că joacă silueta Marelui Preot, fluturând prapura cu stele de aur, pe zidurile Sarmizegetusei. Închise ochii. Ţipătul de moarte al bătrânului n-o să-l uite niciodată. «Prapura sfântă, care m-a lovit în obraz, mi-a dat viaţă, să trăiesc şi să port în suflet rugăciunile pentru morţii noştri.» Strânse din dinţi şi deschise ochii. Simba îl privea cu capul vârât între umeri.

— Urmă de glans nu e, zise Simba serios. Ţi-ar fi zburat dinţii din gură, dacă nu falca întreagă, cu barbă cu tot. Ori tu mesteci ca un ierbivor. Nici săgeată n-a fost. Ce a fost, bărbosule?

— Sfârşitul uceniciei mele.

Bărbosul se ridicase în picioare, plecând cu cimpoiul spre căruţe. După un timp, Simba îl auzi cântând acolo. N-avea să ştie niciodată că, la căruţe, bărbosul începuse să cânte pentru o fetiţă slabă, frumoasă şi speriată, al cărei trup zdrobit îl ridicase dintr-un şanţ părăsit de apărare, îl veghease şi-l arsese ascuns, în vreme ce romanii dărâmau şi omorau cetatea. Nici ochii fetiţei nu-i putea uită, fiindcă ochii Mavidei nu se puteau uita.

După alte două zile, intrară în şleaul care răzbătea între munţi.

Până în amurg nu se opriră. Valea se lărgea şi, la un cot al pădurii, în faţa convoiului se întinse o poiană pârlogită, un fost ţarc de oi. În fund, se conturau colţii muntelui. Marginea pădurii fusese tăiată. O aşezare omenească, cincisprezece-douăzeci de case de lemn îşi împleteau fumul printre crengile brazilor.

Liota urlătoare de câini, apărută dintre case, se repezi furioasă la picioarele boilor. Cărăuşii chiuiră, plesnind din bice, şi convoiul opri. Simba se dete jos de pe saci, rotindu-şi curios ochii jur-împrejur. Câţiva bărbaţi ieşiseră din case, în mâini cu ţapine şi topoare.

— Oameni buni! strigă Calitychios într-un dialect stâlcit, agitându-şi tichia. Oameni buni, negustori! Am mai fost pe aicea, nu ne recunoaşteţi? Goniţi câinii!

Soldaţii ridicară armele în sus, să arate că n-au gânduri rele.

Treptat, satul se strânse în poiană, privind tăcut carele cu poveri.

Poposiră noaptea în sat. Odată cu noaptea căzu şi prima brumă şi începu să şuiere vântul repezit de pe creste.

Nu mult după ce cântară cocoşii de miezul nopţii, un ţipăt de femeie urcă peste vuietul brazilor agitaţi de vânt. Ţipătul nu se auzise departe de locul unde dormea Simba. Romanul ciuli

urechea şi sări repede în capul oaselor. Ţipătul se repetă şi pieri. Venea dintr-o colibă veche, singura în mijlocul poienii, după cum remarcase Simba. O colibă veche, cu coperişul de şiţă proptit în bolovani de râu, pe care creşteau muşchii şi lichenii.

Se năpusti la colibă.

Uşa era dată larg de perete. Pe prichiciul ferestrei fumega un opaiţ de lut, cu flacăra micşorată. O femeie se lupta într-un colţ al singurei odăi cu un soldat. Din doi paşi, Simba ajunse în spatele lui şi-l încleştă de umeri. Strânse atâta de tare, încât soldatul, care era în tunică, se îndoi şi îngenunchie. În pâlpâiala opaiţului, Simba desluşi chipul injectat al ostaşului bănuitor de la antrepozit. Omul mârâi.

— Ce vrei?

— Lasă femeia în pace, dacă află negustorul, te-ai lins pe bot de recompensa promisă la Apulum. Du-te şi te culcă. Sunt prieten cu comandantul tău. La Comidava te pune în butuci.

Soldatul era beat. Se cumpăni nehotărât şi sughiţă.

— Tu ce... ce te bagi? bolborosi.

Văzu că Simba ţinea în pumn cu cuţit cu lamă subţire, cosorul cu care tăia jugăţele la care. Păru brusc să se potolească. Mai stătu o clipă, apoi plecă bombănind. În uşă, se ciocni de o siluetă încremenită pe prag.

— *Maiales!*[1] scuipă soldatul. Barbari puturoşi!

Dispăru clătinându-se, în beznă.

Simba se întoarse spre femeie. Rămăsese în acelaşi loc, lipită de perete, cu cămaşa sfâşiată la piept. Era între două vârste. O şuviţă albă ca zăpada lucea în părul încă proaspăt. Şi obrazul femeii era ciudat de tânăr, cu ochi mari.

Ea se mişcă de la peretele de bârne — şi în mişcare, sânii îi tresăltară uşor. Avea trup cu şolduri rotunjite şi tari, o femeie coaptă, dar o femeie totuşi netrecută şi atrăgătoare. Parcă se prelinse pe lângă el, îngenunchie la vatră şi suflă în foc.

Un zgomot pe prag îl făcu pe Simba să se întoarcă: în odaie intrase bărbosul, de el se ciocnise soldatul. Femeia înălţă fruntea. Bărbosul se cuibări la foc, alături de ea. Puse o întrebare femeii — şi ea răspunse cu o voce joasă şi voalată.

— Zice că stă aici de mult, a avut şi bărbat, i-a murit în munte.

[1] *Maiales* (lat.) — porci castraţi.

Femeia mai potrivi câteva crengi pe foc şi se ridică în picioare. Din nou, Simba îi remarcă rotunjimile elastice ale trupului. Ea se uită la el. Vorbi ceva iute.

— Îţi mulţumeşte, spuse bărbosul. Dacă era băiatul cu ea, nu i-ar fi fost frică. Nici altfel nu i-a fost. Dar barda era la vatră, şi băiatul cu oile, peste munte.

Femeia nu mai vorbi, şi nici bărbosul. Simba se aşeză la foc şi oftă.

— Să dormim aici. Adăugă pe un ton nepăsător: Femeia e singură.

Bărbosul tăcu. Cu un păcănit, opaiţul se stinse.

Simba alese un vreasc gros, zgândări tăciunii şi potrivi vreascul pe jar. Flacăra focului se înteţi, jucând moale pe pereţi. Romanul privi prin odaie: bărbosul dispăruse. Privi şi la femeie. Sta în picioare, rezemată de perete, uitându-se şi ea la el. În ochii ei mari ardea un licăr ciudat. Nu-şi adunase cămaşa ruptă de soldat la piept. Sânii i se vedeau prin ruptură, grei şi albi.

Simba merse la uşă şi privi afară. Vântul muntelui se înverşunase. Calm, închise uşa şi trase drugii. Nu-şi explica de ce ea nu trăsese drugii înainte de venirea soldatului. Când reîntâlni ochii femeii şi licărul dintr-înşii, încleştă pumnii. La un pas de ea întinse mâna, dar şi-o retrase imediat: îl muşcase de palmă ca o pisică sălbatecă. Fără un cuvânt, îi întbarse spatele şi se aşeză din nou la foc.

Când veni a doua oară spre femeie, nu mai întinse mâna. Se mărgini doar s-o privească. Ea zâmbea, însă se încordase, la pândă. A treia oară, Simba nu se mai stăpâni. Ochii femeii îl priveau mari şi întrebători. Întinse mâna muşcată şi-i atinse unul din sânii dezgoliţi.

— De mulţi ani nu mai ştiu ce-i o femeie, spuse tare *în latină*, şi o împinse pe culcuşul de blănuri din spatele ei.

Nici ea nu mai ştia de mult ce-i bărbatul. Soldatul vroise s-o ia cu sila. Omul ăsta venea spre ea într-altcumva, ca o chemare căreia în zadar i s-ar fi împotrivt.

Tepit îşi muşcă buzele, şi se lăsă pe culcuş, închizând ochii.

★

Prima zăpadă căzu în noiembrie.

Micul sat din valea Naparisului se cuibări la vetre, luă cojoacele şi lâna din poduri, pregăti vreascuri şi fuse —, şi ca

natura din jur, ca munţii, copacii şi fiarele, intră în lunga hibernare de fiece an.

Calitychios şi convoiul de care erau acum departe, dincolo de munţi.

Centurionul cel deştept, venind dinspre răsărit cu al doilea convoi, holbase ochii, la Apulum.

— Unde-s ăi doi oameni pe care i-aţi luat cu voi de la antrepozit?

— Au rămas la Naparis. Romanul s-a lipit acolo de o văduvă.

Celuilalt îi trebui o oră să înţeleagă că Simba îşi bătuse joc de el.

— ...Am zis eu, spuse soldatul pe care-l gonise Simba din coliba Tepitei, ...am zis eu de atunci că nu-mi mirosea cum trebuie!

— Tu eşti de vină, îi spuse centurionul negustorului. Ne-au tras pe sfoară.

— De ce: *ne-au?* Cu ce m-au tras pe sfoară pe mine? Au muncit cât zece, le promisesem şi nişte şaluri, din care n-au luat decât unul. Cu ce m-au păcălit?

— Zicea că tu eşti cumnatul lui Decebal şi că ţi-ai schimbat numele. Şi că o să ţi se taie capul cum ajungi aicea.

Calitychios scoase un zbierăt de veselie. Începu să râdă cu atâta poftă, încât şi boii de la care întoarseră miraţi ochii la el.

— Ce-o fi de râs? se înnegri la faţă centurionul. Vezi să nu mă-nfurii, urâtule.

Calitychios deveni serios.

— Şi-a bătut joc de tine, asta e, şi n-ai ce-i face. Omul s-a născut în sud, un vântură-lume fără de pereche. Nu-i mai vezi tu niciodată, să le ceri socoteală de ce ţi-au spus.

...Şi chiar de l-ar fi întâlnit centurionul pe Simba, nu l-ar mai fi recunoscut.

În coliba din valea râului Naparis, Simba purta cojoc şi brâu de piele în care-şi înfigea un cuţit cu plăsele din corn de cerb. Părul îl lăsa crescut pe ceafă, mergea în pădure, dobora copaci, vâna. Se obişnuise să mulgă oile şi caprele. Numai la un lucru nu se învoise, la portul bărbii.

Tepit îl privea uimită, la fel cum îl privise şi bărbosul, în timp ce-şi plimba lamele de sticlă pe obraji. Pântecul femeii se umflase sub bete. Comozou pierise, Gerco se dusese şi el într-ale lui, dacă nu s-o fi şi risipit de mult ţărână, cine ştie pe unde... Pe acesta îl şi uitase. Dar străinul cu păr rotunjit pe frunte şi nas coroiat se aşezase trainic la ea în casă şi culcuş, învăţând-o o

dragoste târzie şi minunată. Nu mai era duioşia supusă faţă de Comozou, faţă de tăcutul şi dispreţuitorul Comozou care-şi părăsise satul şi o cinstise ca pe însăşi mama lui; nu mai era nici dorinţa de o clipă a unei femei, după împreunarea cu un bărbat cu gură ca de sânge... acum era un dor grozav de femeie matură, un dor fără de margini, cântecul ultim, cel mai teribil, al *vieţii ce nu renunţă la viaţă*. I se dăruise şi se dăruia lui Simba ca o fecioară de patrusprezece ani, cu sânii încă necrestaţi de briceagul sfinţit al Călătorului-prin-Nori chemat prin datină de sat. Simba pricepuse asta, şi nu-i mai părăsi casa. O ajuta la munci, se împrietenise cu satul şi îi vorbea limba. Îi însămânţase înlăuntrul trupului un prunc.

Satul nu se băgase pe ei. Majoritatea erau oieri şi-şi mânau turmele în munte, amestecate cu oile Tepitei. O vreme, au iscodit bănuitori pe bărbatul voinic şi argintat la tâmple, robotind în coliba fostei băciţe. Mai târziu, veniră la vatra lor, apoi străinul veni la vatra mare a satului, la sfat, să asculte poveşti şi să se ospăteze împreună cu vânătorii. Cu venirea iernii, puseră împreună capcane în pădure — şi, o dată, veneticul scăpă de la moarte pe copilul unui vecin. Oamenii îl lăsară în pace, o lăsară şi pe Tepit... şi dacă era roman? Romanii împânziseră ţara de suliţe şi săbii. Romanul băciţei n-avea sabie şi umbla cu gânduri paşnice. Şi apoi nu era şi el om? Putea să se înfrupte din femeie, parcă anume păstrată pentru sosirea lui.

Bărbosul înjghebase şi el o căscioară lângă torent, şi de-a valma cu toţii îşi continuară obiceiurile. Nici el, nici străinul nu stricau rânduielile. Văduvei cu bărbat mort sub movila vulturilor din munte îi crescuse burta la gură, şi se legăna în mers ca o raţă, fericită şi îmbujorată. Mulţi zâmbeau tainic, privind spre crestele învelite în zăpadă. La înverzitul ierbii, Kanabiz o să se-ntoarcă din podişul de dincolo de creste, unde adăpostise turmele, atunci or să aibe ce râde pe seama muierii care se gingăşea la bătrâneţe!

Când pădurea plesni în muguri şi torentul de la marginea brazilor îşi sparse zăgazurile, Tepit se nelinişti. Printr-una din ferestrele muntelui îmbăiat în soare crud, trebuia să coboare la vale Kanabiz. Pe acolo cobora întotdeauna. Dar primăvara se făcu vară, şi el tot nu cobora.

Femeii i se adâncise o cută între sprâncene, în timp ce hâţâna leagănul din scoarţă de copac, agăţat între cei doi pari înfipţi în faţa uşii. În leagăn, îşi sugea degetele un nou născut, un băiat, aţintind cu ochii-i rotunzi cerul pe care se fugăreau norii

albi. Lâncezită de căldură, ca odinioară, Tepit pândea muntele. Numai că atunci îl pândea pentru Comozou, iar neliniştea ei se datora altor pricini. Neliniştea prezentă era diferită. Nu se gândise la Kanabiz, când Simba o trântise pe culcuşul de blănuri; nu se gândise deloc la el nici în clipele de după aceea. Ce-i va spune Kanabiz... ei, omului ei şi omuleţului neştiutor din leagăn?

Nu se gândise, nu se gândea că băiatul ar fi putut să afle *înainte* să coboare muntele.

Şi el aflase.

Unul din oamenii din sat plecase în podiş, împreună cu convoiul lui Calitychios. În valea Naparisului, convoiul a stat câteva zile. Intrarea lui Simba în casa văduvei şi rămânerea lui acolo n-au trecut neobservate. Munteanul îi întâlni pe Kanabiz şi pe ceilalţi oieri, în păpurişurile cu climă blândă dintre cele două braţe de jos ale râului Maris.

— Mamă-ta petrece jocul ăl bun, îi spuse flăcăului. Sare cămaşa de pe ea, mă băiete.

Kanabiz umplu o donicioară cu lapte acru. Oierii mâncau la vatra stânei. Toţi ciuliră urechile. Kanabiz lăsă doniţa şi-şi îndreptă spinarea. Era înalt, spătos, cu privirile lui taică-său. Pletele cânepii îi cădeau răsucite pe umeri. Munteanul suit din sat închise-un ochi, gonind cu palma fumul.

— Da-da, rânji, mereu cu un ochi închis. Voi o ştiţi pe Tepit, se adresă celorlalţi. Eu socot ca şi alţii că avea nevoie de un bărbat. Acum, şi eu şi alţii am fi vrut să punem mâna pe ea, suntem de-o lege. Nici nu e prea tânără, da’ găina bătrână face zeama bună!

Nu termină bine de vorbit. Băiatul se năpusti la el şi-l prinse de piepţii cojocului.

— Ce vrei să spui? Zi iute, că te tai!

Oierii nu mişcară de pe locurile lor. Baciul îşi resfiră barba între degete.

— Lasă-l, rosti cumpătat. Spune, omule.

Bărbatul închise iar dintr-un ochi. Îşi săltă umerii în cojoacă, pipăindu-se la gât.

— Şi-a vârât în casă şi culcuş un venetic. Nu-i de al nostru, e un câine de roman.

Kanabiz îşi luă tohoarca, bâta — şi ieşi afară.

Asta se întâmplase până să vie zăpada.

Toată iarna Kanabiz se gândi la cele spuse de munteanul de la ei din vale. Îi era scârbă, şi îndura şi batjocura celorlalţi. Mai mult de atâta nu se aflase. În primăvară el nu coborî cu turmele,

de partea cealaltă. Oierii care erau cu el îşi aveau sălaşul pe partea dinăuntru a munţilor, nu umblau decât rar la Naparis.

De asemenea el nu văzuse romani până după sfârşitul războiului. Oierii povesteau că soldaţii beau sânge fiert la foc şi că împăratul din ţara aia străină care-i bătuse a ronţăit în palatul lui capul regelui de la Sarmizegetusa, îi scosese ochii şi-i purta legaţi pe o aţă, la gât. În război, privise în depărtare focurile de restrişte înşiruindu-se pe vârfuri — de două ori le privise aprinzându-se. După asta, pâlcuri de călăreţi cu pieptare de fier apăreau şi dispăreau prin firul văilor. Şi asta tot de pe vârfuri o văzuse. Neamul lui era călcat în picioare. Pentru el, Comozou îşi stinsese numele în legendă. Într-o zi, coborâse în torent pe râpa movilei. Găsise un ciolan îngălbenit de om, aproape fărâmat. Îi istorisise maică-si. Femeia rămăsese cu mâinile în poală.

— Pe acela îl chema Romaesta, şoptise Tepit. A fost o poveste şi cu dânsul. Scoris l-a aruncat în prăpastie, Romaesta ţi-a omorât tatăl.

— Cum a fost? Spune, mamă! se rugase băiatul.

Tepit a clătinat din cap.

— Nu, murmură. E o poveste de demult, şi-i o poveste urâtă.

Kanabiz credea că mamă-sa se gândea la Comozou, şi de asta nu vorbea. Ea se gândea pe vremea aceea la Gerco şi era înspăimântată fiindcă păcătuise. Singur pe munte, băiatul îşi schimbase copilăria în bărbăţie, pe nesimţite, între vânturi şi tălăngi de oi. Hăituia fără frică ursul, iar vulturii răpitori îi dobora din zbor cu o singură săgeată. Era însă curat ca o fecioară, nu cunoscuse aţâţarea simţurilor şi nici femeia.

La jumătate anului, lăsă oile în paza câinilor şi a celorlalţi păstori, îşi petrecu straiţa pe după gât şi coborî în vale. Pe roman, dacă mai era în colibă, îl va ucide.

Tepit alăpta băieţelul pe pragul casei, când Kanabiz se ivi dintre crengile copacilor străjuind torentul. Era singură, Simba se dusese cu carul în pădure. Tresări, încremenind cu mâna pe ţâţă. Kanabiz încremenise şi el, pironind copilul. Tepit zâmbi slab.

— Vino să-ţi vezi fratele, spuse încet. Are ochii mei.

Kanabiz nu mişcă. Apoi făcu un pas, şi încă unul, pironind mereu copilul. Privirile lui erau goale şi reci. Tepit nu citi în ele nimica bun.

— Nu! ţipă, se ridică în picioare şi-şi acoperi copilul cu braţele. Simba!

Numele lovi urechile flăcăului ca o măciucă. Mama lui striga *...striga* pe omul care-i făcuse copilul. Şi-l apăra. Nu mai era

mama lui, era mama *celuilalt*, şi era atâta disperare în vocea ei, atâta îndârjire, încât el înţelese. Aici se plămădea o viaţă, mămăsa veghea asupra acestei noi vieţi. Şi asupra vieţii lui veghease cândva. Totul se terminase. Femeia din faţa lui era asemeni căţelelor de pe munte, care fătau, îşi lingeau puii, îi creşteau şi deodată începeau să-i mârâie. Peste puţin, fătau alt rând de căţelandri, şi primii erau părăsiţi. Îi sorbi dintr-o singură căutătură piepţii grei de lapte, ochii, gestul de apărare —, şi înţelese.

Întorcându-i spatele, fugi în pădure.

Tepit căzu pe prag. Copilul scânci, şi ea îi puse sfârcul ţâţei iar în gură. Începu să plângă, un plâns de liberare, odihnitor, cu boabe mari de lacrimi.

În acelaşi moment Simba ieşi din pădure.

— De ce plângi?

Tepit încercă să-şi şteargă lacrimile. Nu reuşi, plânsul o podidi şi mai furios.

— Ce ai? Simba se aşează neliniştit lângă ea. Ce s-a întâmplat?

— Kanabiz a fost aici, bolborosi ea.

Simba zâmbi. Strângând-o în braţe, îi sărută ochii.

— ...Şi ultragiat în sentimentele lui filiale, spuse cu vorbe pe care ea nu le înţelegea niciodată, te-a repudiat! Păstorii ăştia ai voştri sunt plini de demnitate. O să se întoarcă. Iar dacă nu se întoarce, îţi mai fac un copil în loc.

Tepit zâmbi printre lacrimi. Se simţea sigură şi puternică lângă omul ăsta, îi da încredere, o forţă nemărginită. Simba gâdilă copilul pe tălpile picioruşelor, apoi se ridică şi începu sa dejuge boii.

— E bine aici, mormăi. Pământul ăsta te ţine în cângi de fier, pământul, şi tu, bătrânico. Bărbosul nu-i prost, ştie el ce spune. Mă duc să-l iau să-mi ajute să descarc buştenii.

Reveni după scurt timp.

— Nu-i în cocioaba lui. L-ai văzut cumva plecând?

Îşi încruntă sprâncenele, cum şi le încrunta gândind la ceva anume.

— Când eram în pădure, mi-am adus aminte că tu-i spui copilului Diza. Nu-mi place. Am să-i spun Cornelius. Iar pe primul lui născut, el să-l boteze tot aşa. Cornelius l-a chemat pe tatăl meu. Din tată-n fiu nu ne schimbăm numele.

— Nu-l pot rosti.

— Pe al meu cum îl rosteşti?

— Eu îţi rostesc numele care îl pot rosti, fiindcă seamănă cu un nume de-al nostru.

Simba se mai duse de trei ori la bărbos, întorcându-se de fiecare dată din ce în ce mai contrariat.

— Unde o fi, vulpoiul? Te pomeneşti că aţine calea la femei prin pădure, şi tocmai doream să mă sfătuiesc cu el. Aş vrea să plecăm de aici.

Tepit culca băieţelul în leagăn. Ridică ochii, mirată.

— Unde să plecăm?

— Spre Sarmizegetusa.

— Ce să facem acolo?

— Ce facem şi aici.

— Sunt de mult în poiana asta. Unde spui tu, sunt oameni necunoscuţi. Poiana am însufleţit-o eu. Mi-e dragă.

Rămase gânditoare. Şi Scoris era la Sarmizegetusa... mai *era?* Nu mai avea nici o veste de la el, cetatea fusese făcută scrum în război, aşa spuneau oamenii, dar poţi să ştii?

— Sarmizegetusa, murmură.

— O să-ţi fie dragă şi Sarmizegetusa. Noi trebuie să ştergem trecutul, înţelegi ce-ţi spun? La Sarmizegetusa, nici tu, nici eu nu avem trecut. Vrei?

Simba pusese întrebarea fără drept de împotrivire, nu cum o pusese odinioară fratele ei. Kanabiz i se furişă în gânduri ca o umbră, dispăru însă repede. Tot copilul ei rămânea. O s-o mai găsească vreodată, dacă nu se reîntoarce? Şi Kanabiz era trecutul.

— Vreau, şopti, şi ceva lăuntric îi spunea că la Sarmizegetusa o să-l întâlnească pe Scoris. Înveli copilul şi se uită la el. *Cornelius*, spuse deodată tare, şi se apucă să râdă.

Numele i se părea caraghios.

★

Kanabiz alergă prin pădure destul de multă vreme, apoi încetini paşii. Se trezise ca dintr-un fel de visare: înaintea lui se înălţa în soare movila vulturilor.

Nu-şi dase seama că umbla pe cărarea aceea. Ajunse la movilă, şi un ascuţiş fierbinte i se frânse în piept. Căzu cu faţa în jos în iarba crescută peste cocoaşa de bolovani.

Cât zăcu aşa, cu obrazul lipit de iarbă, înconjurat de felurite zvonuri, ale vântului, a inimii dintr-însul? Brusc, simţi o mână că i

se pune pe umăr. Se ridică în picioare. În şerpar avea cuţitul. Bărbatul din faţa lui dete din cap.

— Te gândeşti la cuţit, zise liniştit. Nu te mai gândi. Am şi eu unul, dar nu-i pentru tine.

— Cine eşti?

— Am venit la voi cu romanul care stă în casa mamei tale. Te-am văzut astăzi.

— Atunci eşti şi tu la fel de bun ca şi omul care stă în casa mamei mele! Sub pământul ăsta, arătă movila, e tatăl meu. A fost un viteaz. Mama nu are voie să se gândească la altcineva... pleacă, şi lasă-mă singur!

Bărbosul merse la movilă şi se sui pe ea.

— Vino aici, spuse poruncitor.

Kanabiz se supuse, parcă atras de glasul lui.

La picioarele lor, valea se întindea îmbrăcată în văi şi păduri. O pâclă transparentă fumega din prăpăstii. Cât cuprindeai cu ochii, zăreai doar brazi şi văi, fumegând în pâcla transparentă irizată de soare, brazi, văi şi munţi, alţi brazi, alte văi, alţi munţi. Clincăneau pierdute tălăngi de oi. Urca un strigăt, un lătrat, un fluierat de pasăre.

— Astea sunt ale noastre, spuse bărbosul cu ochii lucitori. Şi ale mamei tale, şi ale tatălui tău acoperit de movilă sub noi, şi ale copilului pe care astăzi ai vrut să-l omori.

Kanabiz se cutremură. Bărbosul zâmbi.

— Sunt chiar ale romanului pe care-l urăşti că s-a împerecheat cu mama ta. Şi gângăniile se împerechează, unele roşii cu altele verzi, altele verzi cu unele galbene, şi tot aşa mai departe. Să nu scoţi cuţitul. Pe romanul pe care-l urăşti tu, eu îl iubesc. Într-un fel, poate sufletul lui este mai tânăr decât al tău sau al meu. Dar eh este străin, şi tu eşti neam cu mine. Haidem, mai spuse, dându-se jos de pe movilă.

— Unde?

Razele soarelui ţeseau în părul încărunţit al bărbosului ca un fel de cunună, un abur. Oierii şi mama lui spuneau că numai în părul Călătorilor-prin-Nori joacă astfel soarele. Nu văzuse decât o singură dată un preot, pe munte. Purta o haină albă şi-şi netezea sprâncenele cu palma toată, aşa de mari erau.

— Eşti preot? îngăimă Kanabiz.

Întâiul Ucenic al Nopţii nu răspunse. Se jurase să nu mai răspundă la întrebarea asta. Întoarse capul şi se uită din nou la văile cu munţi şi păduri, la fel cu cele pe care le privise ani de-a rândul din înălţimea Sarmizegetusei.

— Eşti preot? repetă băiatul cu un tremur în voce.

— Preoţii noştri au murit. Mergem la oile tale, băiete, aici nu mai avem ce face. Romanul cu care am venit şi-a sfârşit viaţa, ca să înceapă o alta, mamă-ta şi-a început şi ea o nouă viaţă. Toţi începem o nouă viaţă. Vino cu mine să te-nvăţ să urăşti ceea ce trebuie urât şi să nu urăşti pe nimenea zadarnic. Tăcu, apoi închise ochii şi rosti încet: Demult, am văzut un vultur cu aripi tăiate. Poate i le tăiase un vânător, cine ştie. Nu mai zbura. El, care se aşază doar pe vârfurile unde-şi are cuibul, se agăţa cu ghearele de bolovani şi stâncă. Aşa înainta. Aşa înaintăm şi noi, astăzi... dar înaintăm! De s-o stinge soarele de pe cer şi-or seca apele vieţii, o să înaintăm... cu ghearele şi cu dinţii. Moştenirea noastră nu poate pieri.

Făcu câţiva paşi şi se opri în loc.

— Ai spus ceva? întrebă Kanabiz, plecând după el ca vrăjit.

Întâiul Ucenic al Nopţii întinse mâna spre văile de jos.

— Am spus: mă rog ca duhurile să ne ajute, să-i ajute şi puiului de om din casa mamei tale, să nu risipim moştenirea venită din noaptea părinţilor noştri.

Începu să coboare grohotişul de pe partea cealaltă a muntelui.

Kanabiz şi-l închipui pe copilul din leagăn crescut, mare ca el, păzind oile sau vânând. Poate o să aibe şi stupi, un petic de fâneaţă. Fratele lui: copilul din leagăn era fratele lui... ce ciudat. Îşi mai închipui că or să-i mai sosească şi alţi fraţi, zămisliţi tot de Tepit —, şi aceia, la rândul lor, or să facă alţi copii. Şi-n alte locuri au să se nască prunci, prunci străini care vor fi fraţi cu alţii, cum este el frate cu copilul din leagăn. Şi el? El cu cine se va însoţi?

Potrivindu-şi paşii după mersul Ucenicului, băiatul umbla cu băgare de seamă în spatele lui, ferindu-se să-i calce pe umbră.

Bucureşti-Buşteni, 1955 — 1959

SFÂRŞIT

O PRECIZARE A AUTORULUI

AUTORUL ŢINE SĂ SUBLINIEZE CĂ NU A FOST în intenţia lui să scrie un roman istoric ocazional — de altfel când l-a scris, o anume discreţie păstra sub tăcere voalată începuturile istoriei noastre — nici să brodeze istorie romanţată după modelul Walter Scott, Dumas-tatăl, Zweig sau Ludwig; a imaginat o poveste de dragoste petrecută pe un fundal istoric, mai riguros sau mai puţin riguros şi exact, grăbindu-se să adauge că fiind vorba despre aşa ceva, exactitatea şi rigoarea figurilor, atât din lumea romană, cât şi din cea dacică, precum şi rigoarea evenimentelor la care au fost martore acestea au mai puţină însemnătate,

însemnătate apreciată totuşi de autor, în osatura istorică întrepătrunsă texturii dramatice, care nu poate stârni contrarietatea prin date inconsistente sau eronate.

Autorul îşi mai permite de asemenea să precizeze că nu a căutat să dea un substrat didactic-moralizator cărţii scrise de dânsul cu foarte mulţi ani în urmă, gândul lui fiind doar să populeze o epocă neguroasă din trecutul îndepărtat al părinţilor poporului român, cu nişte personaje ce puteau să fie sau puteau să acţioneze în felul cum le-a descris el că sunt şi acţionează, cu aproape două mii de ani în urmă. Două mii de ani sunt două mii de ani, este posibil să i se spună. Da, dar nu alcătuiesc decât un suflu slab, abia simţit, în scurgerea perpetuă şi egală a timpului:

...„Când o năframă subţire de borangic, în lunecări încete şi uniforme, va toci până la poale uriaşul Acoperiş al Lumii, teribilul Ciomolungma-Everest, va trece o singură clipă din veşnicie", obişnuiesc la rândul lor să spună tibetanii.

Cartea de faţă, cartea de suflet şi de totdeauna a autorului, este o astfel de clipă, fictivă sau reală, în trecerea prin veşnicia timpului a strămoşilor noştri.

august 1987

ANEXĂ

În linii mari, din punct de vedere al comandamentului și organizării, armata romană avea următoarea alcătuire, păstrată fără prea mari modificări de structură, încă de pe timpul lui Iulius Caesar:

Imperator: — generalul-şef, generalul comandant. Comanda una sau mai multe legiuni. Titlul era onorific, dat de armatele victorioase celor care serviseră republica prin faptele lor de

strategie militară. Nu lua parte la lupte, decât în cazuri grave şi extreme. Era egal cu ceilalţi cetăţeni.

Quaestor: Magistrat ales de popor, cu rang imediat după imperator. General de intendenţă. Putea uneori comanda o legiune sau chiar un corp de armată.

Tribuni militum: sau simplu: *tribuni*. Ofiţeri superiori, numiţi de generalul-şef. Erau recrutaţi din ordinul ecvestru (clasa cavalerilor, în număr de 6 la o legiune, comandând-o pe rând prin alternanţă, câte doi.)

Legatus (Legati): Legaţii, locotenenţi, principalele ajutoare ale generalului-şef. Unul din ei avea rangul de *praetor*, ca prim-locotenent sau aghiotant principal. Erau responsabili numai faţă de generalul-şef.

Centuriones: centurioni, ofiţeri subalterni. (Subofiţeri, proveniţi din rândurile plebei.) Comandau o centurie, a 60-a parte dintr-o legiune, care avea 6 000 de soldaţi — deci comandau 100 de soldaţi: *centum viri* = o sută de bărbaţi.

Legio: legiune. Se subdiviza în 10 cohorte, 30 de manipuli şi 60 de centurii. (Cohorta avea 3 manipuli, manipulii erau formaţi din 2 centurii, deci *un manipul* = 200 de soldaţi, *o cohortă* = 600 de soldaţi.) Efectivul unei legiuni era uneori variabil, subdiviziunile ei se modificau conform acestei variabilităţi. Cifra de 6 000 de soldaţi rămâne totuşi ca reper istoric.

Turma: escadron de cavalerie, format din trei decurii comandate de un decurion: 30 de călăreţi. Cavaleria romană era alcătuită din elemente neromane, dar comandată de romani. (*Praefectus equitum* comanda un contingent de cavalerie).

Ala: aripă a unei linii de bătaie, alcătuită din *alarii*, trupe recrutate din provincii şi trupe străine (auxiliare).

Cuprins

CARTEA ÎNTÂI.....5
PARTEA ÎNTÂI.....5
Cap. I.....5
Cap. II.....9
Cap. III.....12
Cap. IV.....17

Cap. V.....21
Cap. VI.....25
Cap. VII.....28
Cap. VIII.....34
Cap. IX.....43
Cap. X.....58
Cap. XI.....60
Cap. XII.....63
PARTEA A DOUA.....72
Cap. XIII.....72
Cap. XIV.....86
Cap. XV.....95
Cap. XVI.....102
Cap. XVII.....109
Cap. XVIII.....117
PARTEA A TREIA.....124
Cap. XIX.....124
Cap. XX.....136
Cap. XXI.....143
Cap. XXII.....153
Cap. XXIII.....161
PARTEA A PATRA.....170
Cap. XXIV.....170
Cap. XXV.....176
Cap. XXVI.....184
PARTEA A CINCEA.....194
Cap. XXVII.....194

Cap. XXVIII.....202
Cap. XXIX.....213
Cap. XXX.....218
Cap. XXXI.....223
CARTEA A DOUA.....231
PARTEA A ŞASEA.....231
Cap. XXXII.....231
Cap. XXXIII.....243
Cap. XXXIV.....250
Cap. XXXV.....262
Cap. XXXVI.....270
Cap. XXXVII.....279
Cap. XXXVIII.....286
Cap. XXXIX.....292
PARTEA A ŞAPTEA.....304
Cap. XL.....304
Cap. XLI.....314
Cap. XLII.....318
EPILOG.....336
O PRECIZARE A AUTORULUI.....356
ANEXĂ.....357

DE ACELAŞI AUTOR

SCENARII DE FILM (selective)

MOARA CU NOROC, *1956*
CIULINII BĂRĂGANULUI, *1957*
NEAMUL ŞOIMĂREŞTILOR, *1964*
MIHAIL SADOVEANU, *documentar, 1964*
IOAN SLAVICI, *documentar artistic tv, 1976*
TOATE PÂNZELE SUS, *serial tv, 1977*
EU, TU ŞI OVIDIU, *1978*

PROZĂ

INTERLUDIUL ÎNGERILOR
(*Ed. Tineretului, 1968*)

CAD FRUNZELE ÎN PUSTĂ
(*Ed. Eminescu, 1972*)

FLUTURII ALBI MOR SPRE SFÂRŞITUL VERII
(*Ed. Eminescu, 1974*)

COLIVIA
(*Ed. Albatros, 1978*)

Lector: HERTA SPUHN
Tehnoredactor: CORNEL CRISTESCU

Bun de tipar 30 I 1988. Apărut 1988
Comanda nr. 2794
Coli de tipar 25

Com. nr. 70 426
Combinatul poligrafic „Casa Scânteii”
Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti
Republica Socialistă România

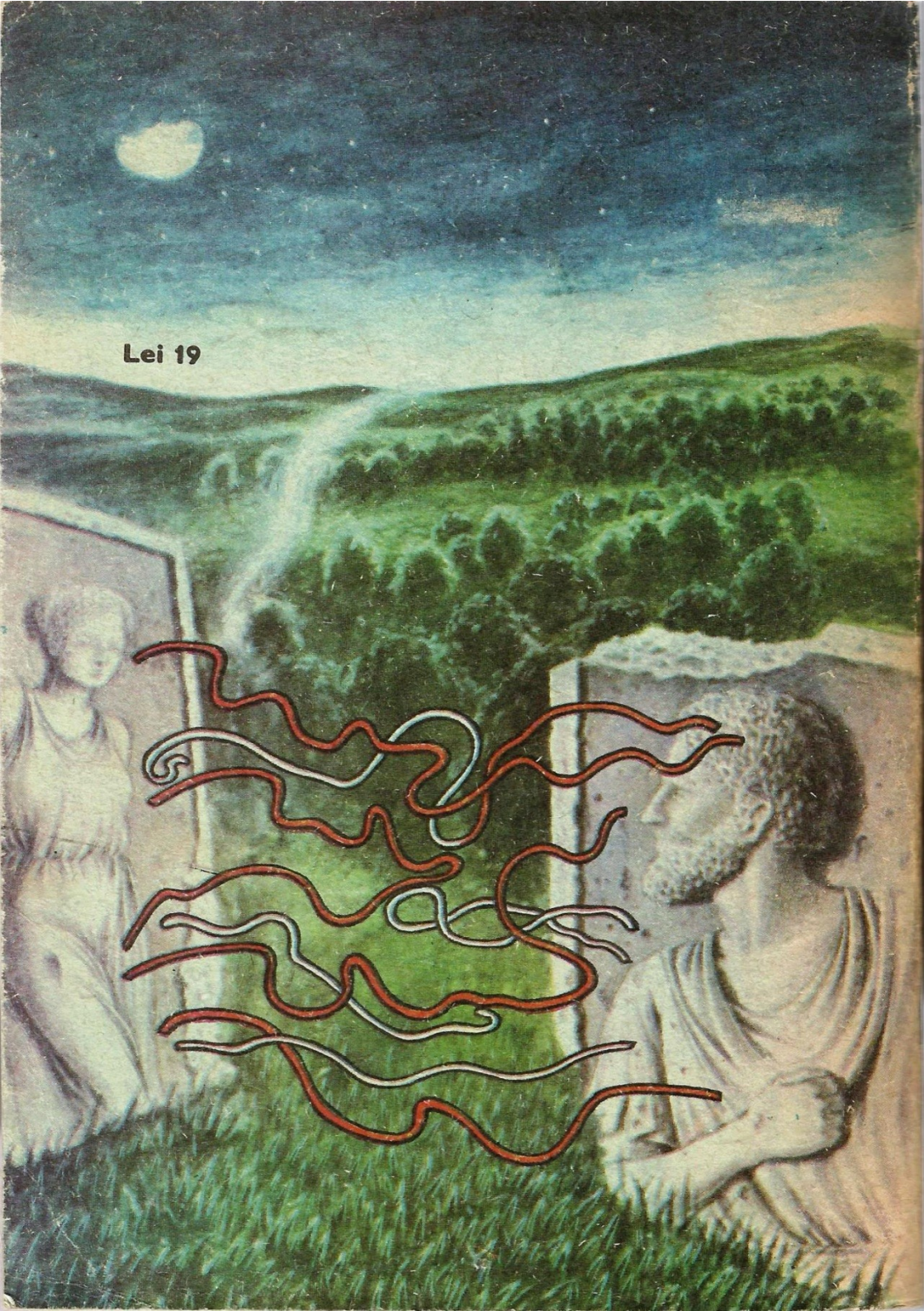
Lei 19